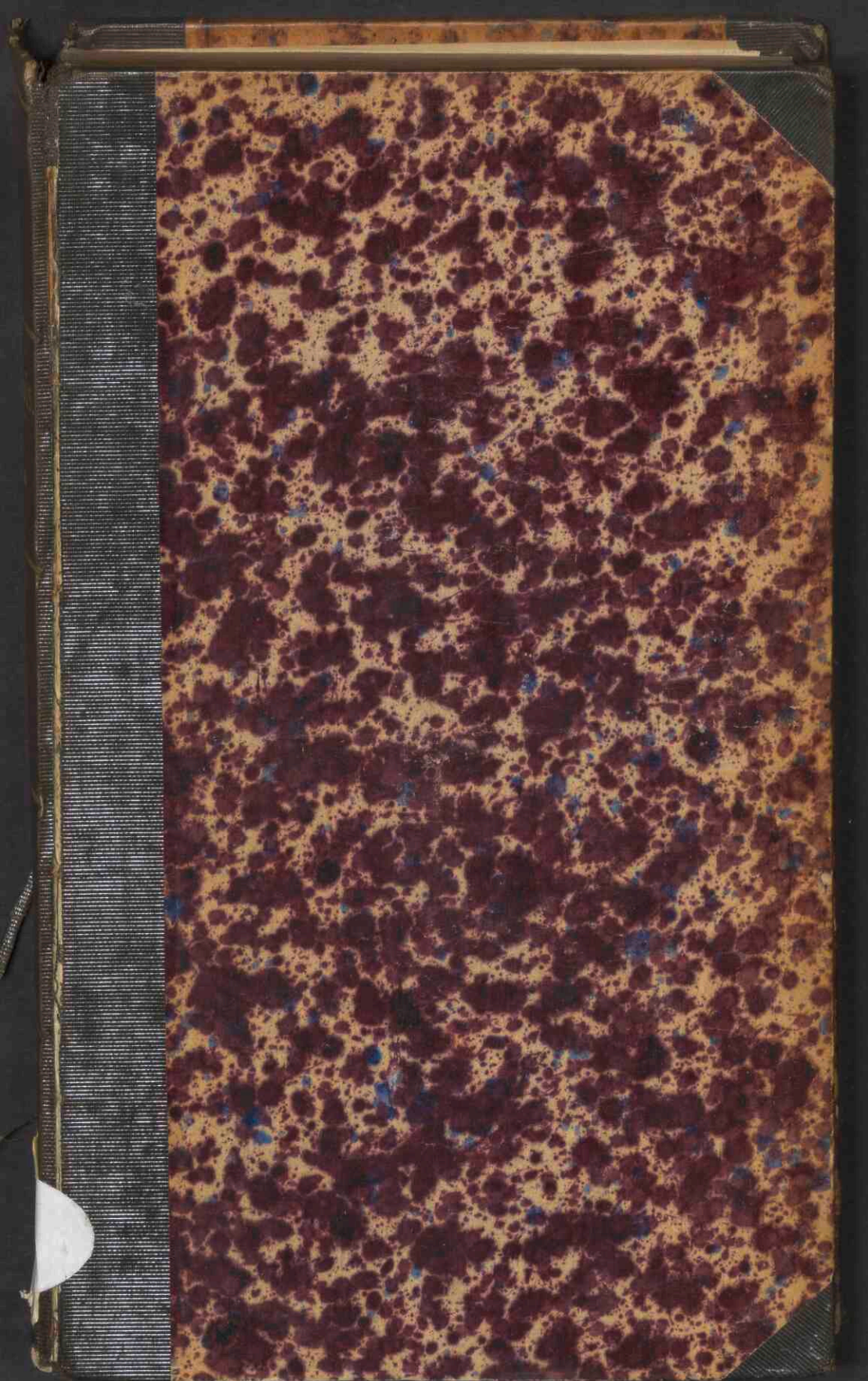

Themis : regtskundig tijdschrift : verzameling van bijdragen tot de kennis van het publiek- en privaatrecht.

<https://hdl.handle.net/1874/433914>

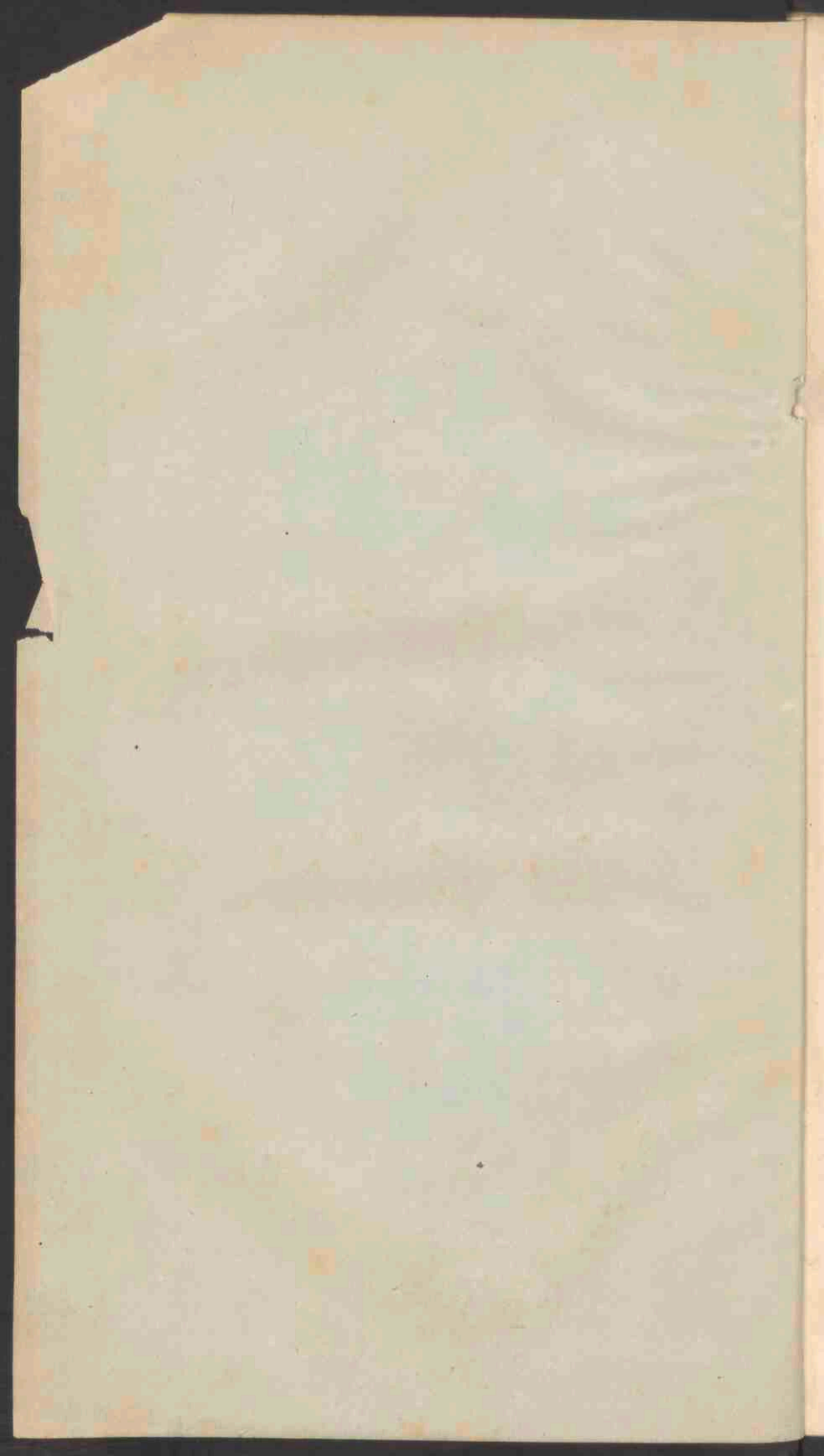

JURIDISCH ANTIQUARIAAT
A. JONGBLOED
'S- GRAVENHAGE

MOLENGRAAFF-INSTITUUT VOOR PRIVAATRECHT

THEMIS,

1940.

THEMIS,

1840.

THEMIS

RECHTSKUNDIG TUSCHRIJFT

M. B. DE V. H. EETSOND, N. A. DE PIJTO

ET M. B. Z. OLIVIER

THEMIS

1870

J. BEIJERINK

GEDRUKT TE 'S GRAVENHAGE,

BIJ J. ROERING.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1009 1878

201de

THEMIS,
REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT,

DOOR

M.^R DAV. H. LEVYSSOHN, MR A. DE PINTO
EN MR N. OLIVIER.

TWEEDE DEEL.

1840.

's Gravenhage,
J. BELINFANTE,
1840.

THEMIS

RECHTSPONDIË THOMAS

MR. DAN H. REYNOLDS, M.A. DE RECHT

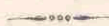
DE RECHTSPONDIË

INHOUD

RECHTSPONDIË

131	De Fictio D. Pr. de herede h. testator
125	De S. W. Fictio, Fictio in testamentis
122	De S. W. Fictio, Fictio in testamentis
117	De J. E. Fictio, Fictio in testamentis
1	De J. E. Fictio, Fictio in testamentis

INHOUD.

Bladz

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — <i>In welken stand van het proces tot curatele moet het hooren van getuigen (zoo noodig) bevolen worden?</i> Art. 494 in fine B. W., door M ^r . S. W. TROMP, procureur te Leeuwarden.	1.
<i>Heeft de Nederl. wetgever onbedachtzaam en zonder de daartoe ontstane gevolgen te voorzien, in Art. 1133 B. W. eene verschillende redactie gebezigd van Art. 845 C. N.?</i> door J. E. GOUDSMIT, jur. utr. cand. te Leiden.	17.
<i>Over de verpligting van legatarissen, om de erfgenamen tot uitkeering van legaten, mits binnen het jaar, aan het sterfhuis, collective te dagvaarden, door M^r. DAV. H. LEVYSSOHN, Advokaat te 's Gravenhage.</i>	22.
<i>Wanneer moet, bij arrest onder derden, de zekerheid aangeboden worden, zoo het stellen daarvan bevolen is?</i> door Mr. S. W. TROMP, Prokureur te Leeuwarden.	125.
<i>Salarissen van Advokaten voor de Kantongeregten, door M^r. G. EVERTS P. PZ., Advokaat te Arnhem.</i>	131.

<i>Over het hooren der partijen op vraagpunten, door M^F. N. OLIVIER, Advokaat te Leiden.</i>	142.
<i>Over het regtsgenot van vreemdelingen in dit Koninkrijk en de gelijkheid tusschen dezelve en Nederlanders, door M^F. A. M. DE ROUVILLE, Advokaat en Regter plaatsvervanger bij de Arrondissements-Regtbank te Brielle.</i>	253.
<i>Iets over de competentie der Rijnvaart-regtbanken.</i>	282.
<i>Bedenkingen over het verschijnen van Advokaten voor den Kantonregter, zonder van eene volmagt te zijn voorzien, en over de bevoegdheid om hun salaris aan de wederpartij in rekening te brengen, door JOAN VANDEN HONERT T. Hz., Prokureur bij den Hoogen Raad en het Provinciaal regtshof in Holland.</i>	296.
ROOPHANDELS-REGT. — Iets over de inrigting der makelaardij, door M^F. A. DE PINTO, Advokaat te 's Gravenhage.	152.
<i>Nog iets over de makelaardij, door denzelfden.</i>	<i>309.</i>
STRAFREGT, STRAFVORDERING. — Civiele of beleedigde partij, door M^F. J. V.	29.

REGTSGESCHIEDENIS.

<i>Over de opkomst en de werking der Geregtshoven in het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, door M^F. K. J. BARON VAN GOLSTEIN, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te Utrecht enz.</i>	46.
<i>Over de leer der praesentie op de <i>invecta et illata</i>, door M^F. DAV. H. LEVYSSOHN, Advokaat te 's Gravenhage.</i>	202.
LEVENSBERIGTEN. — Iets over ANTON FRIEDRICH JUSTUS THIBAUT, Hoogleeraar in de regten te Heidelberg, door M^F. N. OLIVIER, Advokaat te Leiden.	215.

ALGEMEENE REGTSGELEERDHEID.

<i>Over brandstichting in eigene goederen, in verband met het aanstaand Nederlandsch Wetboek van Strafrecht, door M^F. A. DE PINTO, Advokaat te 's Gravenhage.</i>	72.
--	-----

- GEWETELIJKE GENEESKUNDE. — *Over den verachtenden toestand der Geregte GENEESKUNDE in Nederland, door G. H. MULDER, Med. Doct. te 's Gravenhage.* . . . 174.
Vervolg en slot van het voorgaande stuk. 319.

BOEKBEORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

- Lettres sur la magistrature de l'ordre judiciaire par un magistrat de cet ordre (F. A. V. SENEL DESFORGES, conseiller à la Cour Royale de Rennes). Paris chez GUSTAVE PISSIN et VIDÉCOQ, 1838, 128 pag. in 8°.* , door M^r. A. DE PINTO, Advokaat te 's Gravenhage. 85.
- Verzameling van wetten, besluiten en andere regtsbronnen van Franschen oorsprong, in zoo verre deze, ook sedert de invoering der nieuwe wetgeving, in Nederland van toepassing zijn, uitgegeven door M^r. C. J. FORTUIN, Advokaat te Amsterdam, bij JOHANNES MULLER, 1839. — 524 blz. in 8°;* door denzelfden. 91.
- Grondbeginselen der Staatshuishoudkunde. Uit lessen van Prof. N. W. SENIOR te Oxford, opgesteld door den Graaf ARRIVABENE; uit het Fransch; — met eene voorrede en aanmerkingen van Prof. H. W. TYDEMAN. Leiden bij S. en J. LUCHTMANS, 1839; door M^r. N. OLIVIER, Advokaat te Leiden.* 97.
- Handboek voor deurwaarders, door J. BOTTENHEIM, te Zwolle bij J. J. TYL, 1839.* 111.
- Het jagt-reglement, zoo als het konde zijn in het Koninkrijk der Nederlanden enz., door M^r. A. DE PINTO, Adv. te 's Gravenhage.* 232.
- Verzameling van Arresten van den Hoogen Raad der Nederlanden, door JOAN VAN DEN HONERT T. HZ., Prokureur bij den Hoogen Raad en het Provinciaal Geregts hof in Holland, Amsterdam bij C. G. SULPKE en GEBROEDERS DIEDERICH, door M^r. A. DE PINTO.* 357.
- ACADEMISCHE LITERATUUR. — M^r. H. 's JACOB, *specimen inaug., ad tit. XXII Cod. de ord. Judiciorum Criminalium,*

	Bladz.
<i>qui agit de probatione delictorum; door denzelfden.</i> . . .	225.
<i>Dissertatio juridica inauguralis de definitionibus ex codice civili nostro obviis, defendit JOANNES ELIAS VALETON, Lugd. Bat 1840, door M^r. DAV. H. LEVYSSOHN, Advokaat te 's Gravenhage.</i>	361.
BERICHTEN VAN GEMENGDEN AARD.	117, 231, 371.

Themis,

REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT.

TWEEDE JAARGANG.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — *In welken stand van het proces tot curatele moet het hooren van getuigen (zoo noodig) bevolen worden? Art. 494 in fine B. W., door Mr. S. W. TROMP, procureur te Leeuwarden.*

Na voorgeschreven te hebben, dat de procedure tot curatele in eersten aanleg wordt aangevangen door een *verzoekschrift* aan de Regtbank (Art. 490, 491), dat hierop de *bloedverwanten* of *aangehuwden* worden gehoord (Art. 492), en alsdan de persoon zelve, wiens curatele is verzocht, *ondervraagd* wordt (Art. 493), gaat het Burg. Wetboek dus voort:

« Art. 494. Indien de regtbank, na verhoor of behoorlijke oproeping van de bloedverwanten of aangehuwden, en na verhoor van dengenen wiens curatele verzocht is, oordeelt genoegzaam te zijn ingelicht, zal zij, zonder eenige verdere formaliteiten, op het verzoekschrift kunnen beschikken; in het tegenovergestelde geval, zal zij het hooren van getuigen bevelen, ten einde de aangevoerde daadzaken tot klaarheid te brengen.

Art. 495. Na de ondervraging in Art. 493 vermeld, zal de regtbank, zoo daartoe gronden zijn, eenen provisionelen bewindvoerder benoemen, enz.

Art. 496. Het vonnis op een verzoek om curatele zal

II. Dl. 1^e stuk 1840.

niet anders dan in eene openbare terechtzitting worden uitgesproken, na verhoor of behoorlijke oproeping der partijen en op de conclusien van het openbaar ministerie.»

De volgorde dezer bepalingen heeft niet zonder reden tot de meening aanleiding gegeven, dat, gelijk het verhoor der bloedverwanten en de ondervraging, desgelijks het getuigen-verhoor, in het tweede gedeelte van Art. 494 vermeld, moet bevolen en gehouden worden voor de openbare discussie, die in Art. 496 wordt voorgeschreven. Want niet alleen wordt eerst twee Artikelen later voorgeschreven, dat, alvorens het eindvonnis kan vallen, partijen contradictoïr moeten worden gehoord en dat deze discussie in het openbaar moet plaats hebben, terwijl het in den aard der zaak ligt, dat de orde, waarin de wetgever de onderscheidene deelen van een geding behandelt, tevens de orde is waarin die deelen elkander moeten opvolgen; maar daar en boven handelt het tusschen de beide genoemde bepalingen geplaatste Artikel (Art. 495) nog uitsluitend van eene voorziening die onmiddellijk op de ondervraging volgt, zoo dat ook het daaraan voorafgaande Artikel (Art. 494) voorschriften schijnt te moeten behelzen, althans niet later toepasselijk. Ja, art. 494 schijnt reeds op zich zelve dien zin op te leveren, dat, zoo het hooren van getuigen noodig is, het bevel daartoe *dadelijk* na de ondervraging behoort gegeven te worden, zonder eenige tusschenhandeling.

Het tijdstip nu, waarop het getuigen-verhoor moet plaats hebben, is voor deszelfs vorm van veel gewigt, en die vorm oefent wederom grooten invloed uit op de minder of meerder ruime verdediging van hem wiens curatele verzoekt wordt, gelijk dit een en ander van zelve uit het verloop van dit betoog blijken zal. De opgegevene meening is dus allezins een naauwkeurig onderzoek waardig. Zij komt mij op de navolgende gronden voor, onjuist te zijn.

I°. Wanneer men de bepalingen van het Burg. Wetb. omtrent de wijze van procederen tot curatele, in eersten aanleg (Art. 490-496), vergelijkt met de Fransche bepalingen dienaangaande, oorspronkelijk vervat in Artikel 492-498 C. N., en later aangevuld door Artt. 890-893 C. de Proc., dan bevindt men dat de Ned. Wetgever, behoudens enkele zeer geringe wijzigingen en eenige weglatingen (1), de Artikelen van den C. N. achterevolgens, *zonder eenige verandering in de orde*, heeft overgenomen, *met tusschen-schuiving van derzelve in den C. de Proc. voorhanden aanvulsels* (2). De C. N. nu maakte in 't geheel geene melding van het hooren van getuigen; Art. 893 al. 2 en 3 C. de Proc. deze gaping aanvullende, stond dus met geen der Artikelen van den C. N. in verband of konde als aanvulsel daarvan worden overgenomen; het was daar en boven het laatste supplement dat de C. de Proc. gaf. Wat heeft alzoo den Ned. Wetgever bewogen aan *dit op zich zelve staande* aanvulsel eene plaats in te ruimen tusschen de uit den C. N. overgenomen bepalingen in? Ik geloof, de

(1) Behalve enkele woorden en zinsneden zijn weggelaten Art. 495 C. N. en Art. 891 en 893 al in. 3 C. de Proc.

(2) Eene lijst der corresponderende Artt. van C. N. en der C. de Proc. en van het Burg. Wetb. zal dit het best verduidelijken:

<i>C. N.</i>	<i>C. de Pr.</i>	<i>B. W.</i>
Art. 492		Art. 490
493	Art. 890	491
"	891 (Z. n ^r 1)	"
494	892	492
495 (Z. n ^r 1)		"
496		493 al. 1
"	893 al. 1	" al. 2
"	" al. 2	494
"	" al. 3 (Z. n ^r 1)	
497		495
498		496

volgende omstandigheid. Slechts de *twee laatste* leden van Art. 893 C. de Proc. handelden van het hooren van getuigen; het *eerste* lid van dat Art. had betrekking tot het *interrogatoire* en vulde Art. 496 C. N. aan. Het *eerste* lid nu werd overgenomen in de slotbepaling van Art. 493 B. W.; wat was natuurlijker (ik zeg niet, oordeelkundiger), dan dat men de beide overige leden van hetzelfde Art., ofschoon over geheel iets anders handelende, onmiddellijk op deszelfs eerste lid volgen liet? Dit was ook de schijnbare orde der Fransche bepalingen. Alzoo werd Art. 893 al. 2. C. de Proc. (want al. 3 is niet overgenomen), betrekkelijk het hooren van getuigen, Art. 494 B. W. overgenomen. Hierop keerde men tot den C. N. terug en nam deszelfs Art. 497 in Art. 495, en eindelijk Art. 498 in Art. 496 over (1). Aan deze toevalligheid alleen, dat de ontbrekende bepaling omtrent het hooren der getuigen geen *afzonderlijk artikel* in het Fransche regt vulde, schijnt men de plaats, welke de quaestieuse wetsbepaling in het B. W. inneemt, te danken te hebben. En bedrieg ik mij daarin niet, dan beslist die plaats hier voorzeker niets, maar levert zij alleen een bewijs op, hoe naauwgezet zich onze wetgever aan het voorbeeld, dat hij volgde, heeft willen houden.

II° De vergelijking der beide wetgevingen toont ten duidelijkste, dat de Ned. Wetgever, behoudens enkele afwijkingen in de afzonderlijke bepalingen, die echter op het geheel van geen invloed zijn, de Fransche proces-orde te dezen onveranderd heeft willen overnemen. Hierop ontdekt men ten aanzien van het getuigen-verhoor ook geene uitzondering, wanneer men eenvoudig op de woorden der bepalingen zelve let. Die van het slot van Art. 494 B. W. hebben wij boven opgegeven; de Fransche bepaling luidt

(1) Zie de vorige noot.

aldus « si l'interrogatoire et les pièces produites sont insuffisants, et si les faits peuvent être justifiés par témoins, » le tribunal ordonnera, s'il y a lieu, l'enquête, qui se fera en la forme ordinaire. » 't Is waar, men vindt hier eenige zinsneden meer, dan in onze bepaling; doch het zal geen betoog behoeven, dat de Ned. Wetgever stilzwijgend hetzelfde zegt. In allen gevalle bestaat er geen verschil omtrent den stand, waarin getuigen-verhoor bevolen moet worden; want geen van beide wetgevingen behelst dien aangaande eenig uitdrukkelijk voorschrift.

Ofschoon nu uit de woorden der wet zelve en uit den samenhang der bepalingen niet was op te maken, op welk tijdstip getuigen-verhoor, zoo noodig, bevolen moet worden, is echter Art. 893 al. 2 C. de Proc. steeds in dien zin opgevat, dat hetzelfde eerst zijne toepassing kon vinden, wanneer de zaak *in staat van wijzen* was. De familieraad zijn advijs uitgebragt hebbende, en de persoon, wiens curatele verzocht werd, ondervraagd zijnde, werd laatstgemelde ter openbare terechtzetting gedagvaard, ten einde zich te hooren interdicieren; hij verscheen of verscheen niet, berustte in den eisch of sprak dien tegen, en het openbaar ministerie nam zijne conclusien. Oordeelde nu de regter de daadzaken, waarop de eisch was gegrond, door de ondervraging genoegzaam, het zij bewezen hetzij weêrlegd, dan vorderde hij geen verder bewijs, maar wees den eisch zonder verdere formaliteiten toe of af; in het tegenovergestelde geval, en zoo de aangevoerde daadzaken daarvoor vatbaar waren, gelastte hij bij interlocutoir vonnis getuigen-bewijs (1). Wanneer er nu geen spoor van aanwezig

(1) Men zie b. v. PIGEAU, *la Proc. Civ.* liv. III. v. *Interdiction* § 1 Art. 4 n° 7 en 8; PAILLIET, *Man. ad. Art. 893 C. de Proc.*; TOULIER, *le Droit Civ. franç.* etc. n° 1328.

is, dat de Nederl. wetgever aan de bepaling, die hij overnam, eenen anderen zin gehecht of dezelve anders toegepast heeft willen hebben, dan tot dus verre was geschied, dan schijnt eene gezonde uitlegkunde te gebieden, de bestaande opvatting ook voor de bedoeling van den Ned. Wetgever te houden. Zoodanige sporen vind ik in de *discussien* over Art. 494 B. W. niet voorhanden.

IIIe Stemt de Ned. wetsbepaling omtrent het hooren van getuigen, op zich zelve beschouwd, geheel met de Fransche overeen, en heeft ook nergens de wetgever uitdrukkelijk te kennen gegeven, dat hij dezelve anders heeft willen toegepast hebben; de samenhang echter van het tweede gedeelte van Art. 494, waarin de quaestieuse bepaling is vervat, met het eerste gedeelte schijnt in der daad de vermeende afwijking aan te toonen van Art. 494 B. W. « In- » dien de regtbank, *na* verhoor . . . van de bloedverwan- » ten . . . en *na* verhoor van dengenen wiens curatele is » verzocht, oordeelt genoegzaam te zijn ingelicht, zal zij, » zonder eenige verdere formaliteiten, op het verzoekschrift » kunnen beschikken: in het tegenovergestelde geval, zal » zij (*alsdan in dien stand der zaak, in plaats van op het ver- » zoekschrift te beschikken*) » het hooren van getuigen beve- » len. » Het is duidelijk, dat het geheele artikel één en hetzelve punt van het geding behandelt; en het antwoord op de vraag, wanneer de regter over de al of niet genoegzaamheid der gewone instructie (bloedverwanten – verhoor en ondervraging) moet oordeelen, beslist alzoo tevens het tijdstip, waarop het bevel tot het hooren van getuigen, moet gegeven worden. Dat antwoord nu schijnt volgens de woorden der wet, voor de hand te liggen. Wanneer de wetgever zegt, dat eenige daad van regspleging *na* eene andere zal plaats hebben, is zijne bedoeling dat de eerste aan de laatste, zonder eenige tusschenhandeling, zal opvol-

gen (1); welke bedoeling hier nog versterkt schijnt te worden door de bijgevoegde woorden *zonder eenige verdere formaliteiten*. Des regters oordeel, of getuigen-verhoor noodig zij of niet, schijnt dus dadelijk op de ondervraging te moeten volgen. Zóó verklaart ook de overleden Secretaris der Commissie van redactie der Nat. wetgeving de bepaling, als hij zegt: « Art. 494 bepaalt, dat de regter, zoo hij behoorlijk is ingelicht, dadelijk na het verhoor der nabestaanden, en na » verhoor van dengenen wiens curatele verzocht is, op het » verzoek kan beschikken; of wel in het tegenovergestelde » geval, het hooren van getuigen (zal) bevelen, ten einde » enz. (2).

Niettemin meen ik deze opvatting te moeten verwerpen, ja zelfs juist het eerste gedeelte van Art. 494 tot staving van mijn gevoelen te mogen inroepen.

Het getuigen-verhoor, zoo noodig, zal volgens Art. 494 bevolen worden in dien stand der zaak, waarin ook op het verzoekschrift tot curatele kan worden beschikt, d. i. wanneer er ook eindvonnis zoude kunnen gegeven worden. Of spreekt misschien Art. 494 van eene andere beschikking dan van het eindvonnis? van een renvooi b. v. tot de openbare terechtzitting of eenig ander appointment?

Ik geloof het niet: 1°. omdat ik mij slechts ééne eigenlijk gezegde beschikking op het verzoekschrift kan voorstellen, en deze is het eindvonnis (3); 2°. omdat, konde die uit-

(1) Mr C. AssER, *het Ned. B. Wetb. vergel.* enz. § 296.

(2) Zie b. v. Artt. 390 al. 2, 391, 393, 395, 412, 415, 442 al. 2, 493, 495, 496 B. W.

(3) De uitspraak tot curatele kan zoowel den naam van *beschikking* als van *vonnis* dragen: van *beschikking*, omdat zij op verzoekschrift wordt gegeven; van *vonnis*, omdat zij tusschen partijen beslist. Verg. *Regtsgel. Bijblad*, bladz. 180 seq., 244 seq., 360 seq.

drukking al in een ruimeren zin worden gebezigd, hier ten minste zulks niet kan geschied zijn, waar de bedoelde beschikking niet nader wordt gedefinieerd, en dus van de *beschikking κατ' ἐξουχην* de rede is, in tegenoverstelling van het bevel tot het hooren van getuigen, dat anders even goed eene *beschikking* zoude kunnen worden genoemd, 3°. omdat ik noch de noodzakelijkheid noch het nut bevroed van des regters tusschenkomst na de ondervraging en vóór de openlijke behandeling der zaak.

Volgens Art. 494 zelve dus, wordt het hooren van getuigen, indien noodig, bevolen in dien stand der zaak, waarin het *eindvonnis* zoude kunnen vallen, wanneer de zaak in staat van wijzen is. En wanneer is nu de zaak in dien stand?—Zoodra de ondervraging heeft plaats gehad?—Behoeft er dan geen enkele acte de procedure meer vooraf te gaan?—Wel verre. Art. 496 leert, dat nog eerst de zaak ter openbare terechtzitting moet worden behandeld en het openb. min. deszelfs conclusien moet hebben genomen. En dit is geene bloote formaliteit; integendeel het is het gewichtigste gedeelte der geheele procedure. « Ensuite, » zeide de TRIBUN TARRIALE « ensuite (après l'interrogatoire) une discussion solennelle » dépoiera dans toute leur latitude les divers genres de preuves et les moyens de défense. Elle éclairera tout à-la-fois le » tribunal et le public, elle donnera à l'homme provoqué » la plus forte garantie due à son indépendance.—C'est là le » but rassurant de l'article 498, portant que le jugement sur » une demande en interdiction ne peut être rendu qu'à l'audience publique, les parties entendues et appelées » (1).

Maar zegt dan niet Art. 494, dat, dadelijk na de ondervraging, de beschikking op het verzoekschrift of anders het

(1) *Discours au corps législatif, sur le titre DE LA MAJORITÉ, DE L'INTERDICT etc.*

bevel tot het hooren van getuigen gegeven kan worden? En bestaat er dus geene tweespraak tusschen dit Art. en Art. 496? Ik geloof, neen.

De Fransche bepaling, waaraan Art. 494 is ontleend, schreef alleen voor, wanneer getuigen-verhoor *al* moest bevolen worden: « si l'interrogatoire et les pièces produites sont insuffis sans. » Dat in het tegenovergestelde geval, wanneer de Regter zich genoegzaam ingelicht oordeelde, *geen* getuigen-verhoor behoefde bevolen te worden, maar dadelijk bij eindvonnis uitspraak kan worden gedaan, werd niet met ronde woorden gezegd, maar lag blijkbaar in de bepaling opgesloten. Evenwel schijnt de Ned. Wetgever hierin eene te groote zuinigheid aan woorden te hebben gezien; van hier het eerste lid van Art. 494, dat kennelijk alléén strekt om die vermeende onvolledigheid aan te vullen, niet om iets anders te bepalen dan de Fransche wetgever, hoezeer stilzwijgend, had voorgeschreven. Ik meen mij te dezen van alle betoog te kunnen onthouden; de vergelijking der beide deelen van Art. 494, zoo onderling als met art. 893 al. 2 C. de Proc., zal wel voldoende zijn (1). De zin en bedoeling van het eerste lid van Art. 494 is dus deze: dat, indien de Regtbank, wanneer daartoe de tijd is gekomen, d. i. wanneer de zaak in staat van wijzen is, *door* het verhoor der bloedverwanten, *door* de ondervraging, oordeelt genoegzaam te zijn ingelicht, zij alsdan geen getuigen-verhoor of eenig ander bewijs meer behoeft te vorderen, maar zonder eenige verdere formaliteiten (speciaal, zonder eenige verdere procedure of instructie) (2) haar eindvonnis kan

(1) Verg. overigens de paraphrase van dit art. in de aanprijzings-redevoering van den Heere NICOLAI als lid der St.-Gen. en der Comm. van Wetg., te vinden bij VOORDUIN, *Gesch.* enz. ad. art. 490 B. W. aant. I.

(2) Hier worden verhoor van bloedverwanten, ondervraging,

geven. — Tast ik in deze opvatting niet mis, dan behoorren de woorden « *na-verzocht is* » niet bij het opvolgende « *oordeelt* » maar bij het meer verwijderde « *ingelicht* » en behelst dus Art. 494 niets van eenige tijdsbepaling voor het oordeel over het al of niet genoegzame der bewijsmidde-len; maar slechts voor het eindvonnis, dat, bij genoegzaamheid van de gewone instructie, zich onmiddellijk aan dat oordeel kan aansluiten; dan heeft het woordje *na* slechts in zoo verre de kracht van rang- of tijdsbepaling, als het de oorzaak aanduidt die aan het uitwerksel, het bewijsmiddel, dat aan de inlichting, vooraf moet gaan. Dat dit woordje hier niet de beteekenis heeft van eene onmiddellijke *opvolging*, erlangt nog eene groote bevestiging dáárdoor, dat hetzelfde cumulatief bij twee handelingen is gebruikt, die onmogelijk op hetzelfde tijdstip kunnen plaats hebben: *na verhoor . . . van de bloedverwanten EN NA verhoor van deng. wiens cur. is verzocht*. Wanneer hier een tijd moest te kennen gegeven worden, dan waren de laatste woorden volkomen genoegzaam, en de eersten, minst genomen, overtoellig.

Ware het art. zamengesteld, gelijk het den Heer Asser voor den geest schijnt te hebben gezweefd: « Indien de » regtbank oordeelt genoegzaam te zijn ingelicht, zal zij na » (het) verhoor of (de) behoorlijke oproeping der bloedver- » wanten of aangehuwden, en na verhoor van dengenen » wiens curat. verz. is, zonder eenige verdere formaliteiten, » op het verzoekschrift kunnen beschikken, » ik zoude moeten toestemmen, dat de woordschikking mijne verklaring niet duldde. Thans echter geloof ik, dat daartegen

getuigenverhoor, *formaliteiten* genoemd. Gewoonlijk verstaat de wetgever onder dat woord slechts *regtsvormen*. Verg. b. v. art. 21, 258, 265 (*), 357, 892 al. 1. B. W.

(*) Zie *Themis* 1° deel, 2° stuk, bl. 135 en volg.

lechts ééne zwaarigheid bestaat. Gelijk de *behoorlijke oproeping* even voldoende is als het *verhoor* der bloedverwanten, om tot de ondervraging te kunnen overgaan (art. 493), zoo wordt ook hier *behoorlijke oproeping* aan verhoor gelijk gesteld « (na verhoor of beh. oproeping der bloedverw.); » doch de enkele *oproeping* kan aan den regter geene *inlichting* geven; hoe zal hij dus immer kunnen oordeelen, ook ten deele na en door *die oproeping* te zijn *ingelicht*? Waarschijnlijk wordt ook in ons art. van de vruchteloos gedane oproeping der bloedverwanten melding gemaakt, omdat, moge zij al niet tot eenige inlichting kunnen strekken, zij toch een deel der instructie uitmaakt. (1)

Wat hiervan echter ook zij, de geopperde zwaarigheid komt mij niet gewichtig genoeg voor, om onze verklaring van het bewuste voorzetsel te laten varen, en òf de wetgever de openbare discussie voor eene bloote formaliteit, ja zelfs niet eens daarvoor, te laten beschouwen, òf een dadelijken strijd tusschen het eerste gedeelte van Art. 494 en Art. 496 aan te nemen.

Ik meen mij alzoo overtuigd te mogen houden, dat ook Art. 494 zelve, in verband met Art. 496, leert, dat het getuigen-verhoor eerst wordt bevolen, wanneer de zaak in staat van wijzen is, en dus *na* de openbare discussie.

IV° Art. 893 C. de proc. zeide uitdrukkelijk, dat het getuigen-verhoor in den *gewonen vorm* plaats moest hebben. De Nederl. bepaling zwijgt geheel van den vorm, en schrijft dus slechts door haar stilzwijgen denzelfden vorm voor. Dezen vorm op te volgen kan natuurlijk geene moeilijk-

(1) Oorspronkelijk werden de woorden *of behoorlijke oproeping* in geen van beide Art. gelezen. Zij zijn op de aanmerkingen der afdelingen ingevoegd. Zie VOORDUIN, *Geschied.* enz. aant. I op ons Art. Misschien vindt iemand, dat hiervoor in art. 493 meer redenen bestond dan in Art. 494.

heid baren, wanneer het getuigen-verhoor eerst wordt bevolen, nadat de zaak met de dagvaarding ter openb. terechtzitting den vorm van een gewoon regtsgeding heeft bekomen. Maar anders is het gelegen, WANNEER het hooren van getuigen, zoo noodig, reeds dadelijk na de ondervraging bevolen moet worden.

De regelen omtrent den gewonen vorm van getuigen-verhoor veronderstellen *partijen* en kennen aan dezelve bij het verhoor wederkeerig regten en verplichtingen toe. Doch bij een verzoek tot curatele staan met de ondervraging nog geene partijen tegen over elkander: de verzoeker staat nog alleen, zonder wederpartij. De persoon wiens curatele verzoekt wordt, is wel *ondervraagd*, doch niet nopens de verweeringen die hij zoude wenschen te doen gelden: eerst later, na ter openbare terechtzitting gedagvaard te zijn, wordt hem de gelegenheid gegeven om, bijgestaan door een regtskundigen raadsman, den eisch tegen te spreken en in zijne middelen van verdediging te worden *gehoord*; verdedigt hij zich reeds bij de ondervraging, het zij door ontkenenis of aanvoering van daadzaken, het zij met juridische redeneringen, dit geschiedt als ten overvloede en verandert het wezen der zaak niet: de *ondervraging* is slechts een *oculair en auriculaire ONDERZOEK* (1) van den Regter naar zijnen *morelen toestand*. (2) Eerst wanneer hij ter openbare terechtzitting is gedagvaard, wanneer er een *eisch* tegen hem is ingesteld, wordt hij *partij*.

Heeft dus het getuigen-verhoor plaats, vóór DAT er een

(1) « Cet interrogatoire, ou plutôt cet examen » zegt de Tribun MOURICAULT, in zijn rapport over de zes laatste tit. van het I^e Boek van het IIe gedeelte van den C. de Proc. omtrent art. 893 *ibid.* Vg. art. 518 al. 2 W.B. « na onderzoek van den staat des minderjarigen. »

(11) Men zie de beraadslagingen omtrent art. 496 C. N. Verg. TOULLIER, le *Droit Civ.* etc. n.º 1326.

gewoon proces aanwezig is, hoe dan met den persoon, wiens curatele gevraagd wordt, te handelen? Moet hij ook worden opgeroepen om bij het verhoor tegenwoordig te zijn? Kan hij er zelfs wel als persoon *in lite* bij worden toegelaten? Kan hij zich door den Procureur doen bijstaan? Kan hij de getuigen wraken? Kan hij ze vragen doen? Kan hij tegenbewijs leveren? Daartoe uitstel vragen? enz. De wet zwijgt, en de bedenking dat hij nog geene partij is, dat het vonnis, waarbij het hooren van getuigen is bevolen, niet tusschen den verzoeker en hem is geweest, en dus te zinnen opzichte eene *res inter alios acta* is, zoude misschien niet ten onrechte deze vragen ontkennend doen beantwoorden.

Maar gesteld eens, het verhoor hadde in dien zin plaats gehad, wat zal dan de kracht zijn van het aldus geleverde bewijs, wanneer het tot de contradictoire behandeling der zaak is gekomen en de gedaagde den eisch tegenspreekt? Zal het als wettig bewijs tegen hem kunnen dienen? Natuurlijk; want waartoe zoude het anders dienen? Maar hoe, indien nu uit de verdediging van den verweerder blijkt, dat ten *zijnen* behoefte nog belangrijke en afdoende vragen aan de getuigen hadden kunnen gedaan worden? Zou dan den eischer nog eens getuigenbewijs worden opgelegd, ten einde de getuigen nog verder te kunnen verhooren? Of, indien nu de verweerder verklaarde het bijgebragte bewijs door tegenbewijs te kunnen ontzenuwen, zoude men hem daartoe thans in de gelegenheid stellen? Het een zoo wel als het ander zoude met de wet onbestaanbaar zijn, want het getuigen-verhoor is reeds *gesloten*. Er zoude dus niet anders overschieten, dan om den last van te bewijzen op den *verweerder* over te brengen, en dezen nu het bewijs zijner ontkentenissen, het *negatief bewijs*, op te leggen.

Dit kan echter de bedoeling des wetgevers niet geweest

zijn, omdat hij niet geacht kan worden, aan hem, wien burgerlijke regten op het spel staan, eene minder vrije verdediging te hebben toegestaan, dan aan dengenen van wien geld of goederen worden gevorderd. De inachtneming der regelen omtrent den gewonen vorm van getuigenverhoor, voor zoo verre toepasselijk, zoude dus niet voldoende zijn, en men zoude tot het besluit moeten komen, dat de persoon wiens curatele verzocht werd, bij het verhoor moest worden overgeroepen en toegelaten met alle die regten, welke de wet aan de *wederpartij* van den bewijsvoerder toekent. En ik stem toe, dat de zwaarigheden, zoo even aangewezen, alsdan grootendeels zouden worden vermeden. Maar waar is aan den regter en aan den verzoeker tot curatele de *verplichting* opgelegd om aldus te handelen? De voorzigtigheid en de eerbied voor de regten des gepoursuiveerden zouden zulks vorderen, maar de wet schrijft geene uitbreiding der algemeene regelen voor. Bedenkt men nu, dat de Nederlandsche wetgever door het voorbeeld, dat hij volgde, zelfs uitdrukkelijk niet alleen aan den *form*, maar ook aan de *tegenwoordigheid des verweerders* (1) werd herin-

(1) Art. 893 al. 3 C. de Proc. « Il (le tribunal) pourra ordonner, si les circonstances l'exigent, que l'enquête sera faite hors la présence du défendeur; mais, dans ce cas, son conseil pourra le représenter. » De zin is deze, dat, hoezeer het getuigenverhoor in den gewonen vorm plaats mogt hebben, de regter evenwel bevelen kan dat hetzelfde buiten tegenwoordigheid van den verweerder zal gehouden worden, t. w. van den *physischen persoon* des verweerders, zoodat toch in allen gevalle zijn raadsman zal kunnen verschijnen. Ik vermoed, dat onze wetgever deze bepaling *onnoodig* heeft geoordeeld, niet alleen omdat hij elders aan den regter zelfs de magt gaf, om reeds dadelijk na de ondervraging te bevelen, dat de persoon, wiens curatele verzocht wordt, voorloopig in een gesticht geplaatst worde, maar vooral omdat de regter, wanneer hij overtuigd was, dat die persoon welligt zelf

nerd, en dat hij desnietteenstaande van dit alles heeft gezwegen, dan schijnt men wel met grond te mogen aannemen, dat elke afwijking of uitbreiding van de gewone regelen, buiten zijne bedoeling heeft gelegen. Ook dit *opzettelijk* stilzwijgen des Wetgevers schijnt mij dus vóór mijne stelling te pleiten.

V°. Het verhoor der bloedverwanten en de ondervraging zijn door de Wet voor elk geval bevolen, — het hooren van getuigen daarentegen slechts *des noodts*, ter beoordeeling van den Regter. Intusschen hangt in die gevallen ook geheel van het getuigen-verhoor het eindvonnis af. Het is dus eene volstrekte noodzakelijkheid, dat de regter, alvorens over het al of niet noodige van meerdere inlichting te oordeelen, volkomen bekend zij niet alleen met hetgeen tot staving van het verzoek is bijgebracht, maar ook met al hetgeen, vóór dat de zaak aan zijne beslissing wordt overgegeven, tegen hetzelfde wordt aangevoerd. Deze kennis erlangt hij eerst door de openlijke discussie. Zal hij dus noch voorzigtigheidshalve soms getuigen-verhoor bevelen, waar hem dit nader geblijkt onnoodig te zijn geweest (en dit strookt zeker met de bedoeling der wet niet), noch ook dit bevel als onnoodig achterwege laten, waar hij nader bevindt zonder hetzelfde over het al of niet regtmatige van den eisch geene uitspraak te kunnen doen, dan moet de wet hebben gewild, dat hij eerst, na partijen te hebben gehoord, over zijne al of niet genoegzame inlichting oordeele. Het is toch mogelijk, dat de opgekomen bloedverwanten of aangehuwden uit onkunde of door verkeerde be-

het getuigen-verhoor zoude verstooren (want het verbod kan slechts gegeven worden, *si les circonstances l'exigent*), wel tevens zoo zeer van de noodzakelijkheid der curatele overtuigd moest wezen, dat hij ter zijner inlichting geen getuigen-verhoor meer behoefde.

doelingen geleid, eenstemmig de curatele noodzakelijk hebben geoordeeld, — dat de persoon, wiens curatele verzocht wordt, bij zijne ondervraging zich òf in het geheel niet òf zeer gebrekkig en onvolledig heeft verdedigd, en dat dus, ook na deze ondervraging, het verzoek volkomen gegrond en alle verder bewijs overbodig scheen, maar dat den regter na den pleitbezorger des verweerders gehoord te hebben, allezins de noodzakelijkheid geblijkt om de tegen dezen aangevoerde daadzaken tot nadere klaarheid te brengen. Wanneer nu de Regter reeds dadelijk na de ondervraging over het al of niet noodzakelijke van een getuigenverhoor had moeten oordeelen, wat zoude hij dan in het gegevene geval doen, wanneer hij nader inzag de wet opgevolgd, en toch, omdat de wet hem genoodzaakt had uitspraak te doen vóór hij het geschil kende, verkeerd geoordeeld te hebben? Zoude hij, om des wetgevers kortzichtigheid te herstellen, alsnog den eischer gelasten zijne getuigen te doen hooren? Ik geloof, dat deze verbetering der wet zijne bevoegdheid te buiten zoude gaan. Hij zoude dus moeten kiezen, om òf onvoorwaardelijk aan de tegenspraak geloof te hechten en den eisch af te wijzen, òf, niettegenstaande de aannemelijke tegenspraak, den eisch als voldoende gestaafd toe te zeggen. In beide gevallen handelde hij ontwijfelbaar tegen de bedoeling der wet.

De slotsom van dit betoog komt alzoo hierop neder: dat de Ned. Wetgeving omtrent het hooren van getuigen in cas van curatele, speciaal omtrent den tijd en de wijze waarop dit verhoor plaats moet hebben, in niets verschilt van de Fransche Wetgeving.

1 Dec. 1839.

Heeft de Nederl. wetgever onbedachtzaam en zonder de daaruit te ontstane gevolgen te voorzien, in Art. 1133 B. W. eene verschillende redactie gebezigd van A. 843 C. N. ? door J. E. GOUDSMIT, jur. utr. cand. te Leiden.

Sedert de invoering onzer nieuwe wetgeving heeft men zich met een' zorgvuldigen ijver er op toegelegd, om de verschillende bepalingen van ons Burgerlijke Wetboek met die van het Romeinsche en Fransche regt te vergelijken en in verband te brengen. Eene poging belangrijk en noodzakelijk, voor zoo verre zij dikwerf strekken kan tot beter verstand van die beginselen, welke men met zekerheid aannemen kan aan vroegere bronnen ontleend te zijn, nadeelig daarentegen en tot velerlei verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding gevende, indien men ze als grondslag beschouwt ter verklaring der wetten, en daarbij niet met die bezadigheid, naauwkeurigheid en omzigtigheid te werk gaat, welke, zoo immer, daar althans waar zoo vele gevaarlijke klippen te vermijden zijn, noodzakelijk vereischt worden. Vooreerst toch loopt men maar al te dikwijls gevaar van, éénmaal zich eene dusdanige vergelijking ten doel gesteld hebbende, gedreven door de zucht om *alles* in vroegere wetgevingen te willen terugvinden en uit dezelve te verklaren, schijn voor wezen aan te nemen, en op onze maatschappij toe te passen wat onder geheel verschillende omstandigheden, op verschillende tijden, door andere volken is vastgesteld geworden; terwijl men aldus uit het oog verliest wat nimmer mag uit het oog verloren worden, dat elke leeftijd, elk volk, elke natie, hare eigene denkwijze, begrippen, zeden, instellingen, gewoonten, vooroordeelen, in één woord, hare eigendommelijkheden bezit, wier invloed op hare wetgeving zoo belangrijk en onmiskenbaar is, dat het reeds voor lang opgemerkt is, dat de geschiedenis eens

volks niet beter dan door zijne wetten kan worden toegelicht. Daarenboven behoort men zich bij eene vergelijking van verschillende wetgevingen onderling voornamelijk te wachten, dat men nimmer de bijzondere bepalingen van eenig onderwerp beschouwe buiten verband met het geheel en alle zijne deelen, maar veeleer zich op een hooger standpunt plaatse en tot het beginsel zelve opklimme, waarvan die bijzondere bepalingen slechts gevolgen en uitvloeisels zijn; terwijl men, door een tegenovergestelden weg in te slaan, daar verschil zal meenen te ontwaren, waar slechts niets beduidende verandering in uitdrukkingen bestaat, of overeenkomst daar, waar wezenlijk verschil aanwezig is. Dit voorschrift, hoe natuurlijk ook op zich zelve, en hoe dikwijls reeds aangedrongen, wordt niettemin dikwerf verwaarloosd niet alleen door hen die zich op de verklaring der nieuwe wetgeving toeleggen, maar is ook door onzen wetgever zelve (hetzij met eerbied gezegd) niet altijd naauwkeurig in het oog gehouden, als hij, niettegenstaande veranderde beginselen, de letterlijke bewoordingen van eenig Fransch artikel overneemt, (1) zonder te bedenken, dat bij de omverwerping van een gebouw, geen van

(1) Zoo heeft men b. v. in Art. 267 B. W. getrokken uit Art. 268 C. N., niet gedacht op de in het Fransche regt onbekende *malicieuse desertie*, in ons wetboek onder de redenen tot echtscheiding opgenomen; in welk geval toch het eene ongerijmdheid zoude zijn, hangende het geding de vrouw toe te staan de woning van haren afwezigen man te verlaten. Zoo is Art. 156; B.W. onbegrijpelijk, nadat men den schuldeischers de bevoegdheid ontzegt heeft, om de regten van hunnen schuldenaar tegen derden te doen gelden (Zie DE PINTO, *Handl. D. 2, St. 2, P. 832*). Zoo eindelijk zijn de woorden *of dat men hem eenige exceptie uit zijne kwade trouw ontleend, kunne tegenwerpen* in A. 2004 B. W. moeilijk ooreen te brengen, met de ten opzichte der verjaring veranderde regtsbeginselen.

deszelfs deelen onaangeroerd kan blijven. Van welken invloed echter de verwaarloozing van dit voorschrift op de verklaring der wetboeken zijn moet, wenschte ik hier kortelijk aan te toonen, door de beantwoording van de vraag aan het hoofd dezes voorgesteld: een voorbeeld juist daarom door mij gekozen, omdat, ten aanzien van hetzelfde op eene tweeledige wijze door verschillende personen gedwaald zijnde, deze opmerking ook welligt ten betooge kan strekken, hoe noodzakelijk het is, het wetboek uit het wetboek te verklaren, en hoeveel waarheid de regel behelst, dat de wetgever zelf de beste uitlegger zijnen eigene woorden is.

In het *Regtsgel. Bijblad* namelijk (bl. 420—421) wordt het den Heer TIJDEMAN als eene onnaauwkeurigheid aangewreven, dat hij de bepaling van A. 1133 B. W. voor dezelfde houdt als die van A. 845. C. N.; terwijl bij eene naauwkeurige vergelijking spoedig blijken moet, dat er ten opzichte van de gevolgen een hemelsbreed onderscheid tusschen beide artikelen bestaat; eene opmerking waarmede wij gereedelijk instemmen. Maar nu wordt daarenboven onze wetgever zijdelings beschuldigd, als of hij zelf dit uit de verschillende redactie te ontstane verschil niet vooruitgezien en onbedachtzaam de redactie van A. 845. C. N. veranderd had; welke gevolgen wij zoo verre afzijn van te beamen, dat, naar ons inzien, de wetgever in eene grove dwaling zou zijn vervallen en zich-zelf en zijn aangenomen beginsel niet gelijk gebleven, had hij de bewoordingen van het aangehaalde Fr. art. letterlijk overgenomen. Immers blijkt het uit de woorden van A. 960 en 961 van het Burgerl. Wetb. (verg. met A. 913, 914. C. N.) in verband met de beraadslagingen er over gehouden (1), dat de Nederlandsche Wet-

(1) VOORDUIN D. IV. bl. 97—99. ASSER, P. 488.

gever geenzins gelijk de Fransche, een *beschikbaar* en *onbeschikbaar* gedeelte eener erfenis *in abstracto* erkent, maar bij het berekenen van de legitime portie alleen acht slaat op de betrekking van den legitimaris tot den erflater en op het beloop der nalatenschap, zoodat, wanneer de legitimaris *zijn aandeel* ontvangen heeft, hij de wettigheid van makingen niet kan betwisten noch doen inkorten, indien zij eenen anderen legitimaris zou hebben benadeeld, die de erfenis mogt hebben verworpen of ten gevolge der wet wordt onwaardig verklaard als erfgenaam op te treden. Indien derhalve de nalatenschap van iemand die twee kinderen nalaat *f* 60,000 bedraagt en een van beiden de erfenis verwerpt, dan kunnen de giften of makingen aan een derde gedaan, slechts tot *f* 20,000 worden ingekort, als welke som twee derde gedeelten uitmaakt van hetgeen de aanvaardende legitimaris bij versterf zoude erven. Het wettelijk erfdeel van dengenen die verworpen heeft, komt niet in aanmerking, omdat de erfgenaam die de nalatenschap verwerpt, nooit geacht wordt erfgenaam te zijn geweest naar A. 1104 B. W. Volgens het Fransche regt daarentegen (1), komt alleen het *getal* der legitimarissen in aanmerking, zoodat hij die aanvaardt *jure accrescendi* ook voordeel trekt van de legitime portie van hen die de erfenis hebben verworpen of onwaardig zijn verklaard. In het aangehaalde voorbeeld dus zal de aanvaardende erfgenaam de schenkingen of legaten tot *f* 40,000 kunnen doen inkorten, omdat *de legitime portie*, ingeval er twee kinderen aanwezig zijn, altijd twee derden van de geheele erfenis is; zonder onderscheid of zij

(1) Zie A. 913, 914. TOULLIER. Tom. 3 bladz. 106—110, alwaar hij deze leer breedvoerig en duidelijk ontwikkelt en tevens aantoot, hoe men in den Code afgeweken is van het systeem vervat in de *coutume de Paris*, geheel en al overeenkomende met het door onzen wetgever aangenomen beginsel.

door allen aanvaard wordt of niet. Passen wij nu dit zoo gewijzigd regtsbeginsel toe op de leer van inbrengh, dan zien wij gereedelijk in, dat de Nederl. wetgever die geene legitime portie op zich zelve erkent, ten zij er personen aanwezig zijn die van haar willen of kunnen gebruiken maken, zich zeer juist en naauwkeurig heeft uitgedrukt, door te zeggen, dat de erfgenaam, die de erfenis verwerpt, niet gehouden is in te brengen dan ter aanvulling van zoodanig gedeelte als waardoor het wettige erfdeel *zijner mede-erfgenamen*, dat is van hen die zijne mede-erfgenamen zouden geweest zijn, (A. 1104) mogt verkort zijn. Van het *wettelijk erfdeel* (la portion disponible) op zich zelve beschouwd, kon hier geen sprake zijn, omdat het niet bestaat, dan alleen ten opzichte van hem die de erfenis aanvaardt. De Fransche wetgever daarentegen, die de massa der nagelaten goederen in een beschikbaar en onbeschikbaar gedeelte verdeelt, zonder aanzien van aanvaarding of verwerping, bezigde zeer juist in Art. 845, in den geest van het door hem aangenomen beginsel, de woorden *jusqu'à concurrence de la portion disponible*; zijnde het volgens hem niet voldoende, indien de verwerpende erfgenaam inbrengh tot de legitime portie van *zijn mede-erfgenaam*, maar ook zijn eigen wettelijk erfdeel, waarvan hij na de verwerping geen genot mag hebben, wast aan de massa der legitime portie aan, of liever behoort *jure non de-erescendi* aan zijn mede-erfgenaam die aanvaard heeft. Het verschillende gevolg derhalve dat uit de veranderde redactie van A. 1133 ontstaat, is onzen wetgever geenszins ontgaan, maar moet veeleer beschouwd worden als een uitvloeisel van het omtrent het wettig erfdeel geheel omgewerkt en veranderd regtsbeginsel (1).

(1) Opmerkelijk is het, dat de *coutume de Paris*, alwaar, zoo als wij zeiden, hetzelfde beginsel was aangenomen ten aanzien van

Over de verplichting van legatarissen, om de erfgenamen tot uitkeering van legaten, mits binnen het jaar, aan het sterfhuis, collective te dagvaarden, door Mr. DAV. H. LEVIJS-SOHN, Advocaat voor den Hoogen Raad te 's Gravenhage.

Het kan gerustelijk tot de meest gewone gevallen, die zich in de regtspractijk voordoen, worden gerekend, dat de bij testament begiftigden, die volgens Art. 1006 B. W. van de erfgenamen de afgifte moeten vragen, dezen daartoe niet zeer bereid vinden.

In dat geval zullen de legatarissen, om de in hun belang vastgestelde bepaling bij het tweede lid van datzelfde art., niet in gebreke blijven die afgifte binnen het jaar in regten te eischen; en wie is er, die het hoogste gewigt der vraag zal willen ontzeggen, hoe die eisch moet worden gedaan, hoe moet worden gedagvaard? De overweging der belangrijkheid dezer regtsvraag heeft mij genoopt, eenige woorden daarover ter neder te stellen, die ik in het belang der practijk naar nieuwe voorschriften te regelen, gemeend heb, publiek te moeten maken.

De *sedes materiae* is in A. 4 n.º 6 W. B. R. ge'egen, alwaar ik lees: «de dagvaardingen en alle andere exploiten zullen gedaan worden: — ten aanzien van overledenen, aan de gezamenlijke erfgenamen, en in eens, zonder uitdrukking van namen of woonplaatsen, ter laatste woonplaats van den overledene; edoch niet langer dan gedurende een jaar na het overlijden.» Al dadelijk merk ik op, gelijk ik

de legitime portie, van den inbreng handelende, zich in A. 307 even zoo uitdrukt als onze wetgever in A. 1133. De woorden zijn: *Néanmoins ou celui (l'enfant) auquel on aurait donné, se voudrait tenir à son don, faire le peut, en s'abstenant de l'hérédité* la legitime réservée aux autres enfans. Z. TOULLIER, t. a. p.

elders (1) heb verklaard te begrijpen, dat elke imperative bepaling uit haren aard medebrengt het *zóó, en niet anders*. Ik zet dat wederom hier op den voorgrond, omdat men in gevallen, waarop die bepaling toepasselijk is, van dat gebiedend voorschrift niet vermag af te wijken, zonder de straffe van nietigheid te belooopen, waarmede Art. 92 eod. de niet in achtneming van dit voorschrift niet minder gebiedend bedreigt, behoudens de bepaling nogtans van Art. 94.

De noodzakelijkheid om *zóó, en niet anders* te dagvaarden, gevoegd bij de nietigheid op de meest nadrukkelijke wijze aan het verzuim verbonden, maakt het opzettelijk onderzoek, of het voorgestelde geval daarbij mede is bedoeld, vooral niet overbodig, te meer daar mij de ondervinding heeft geleerd, dat regtsgeleerden, op wier oordeel ik overigens bijzonderen prijs stel, van mij in gevoelen verschilden.

Men gevoelt al dadelijk, dat de moerjelijkheid uit de woorden *ten aanzien van overledenen*, die in A. 4 n.º 6 W. B. R. worden gevonden, is geboren. — Die woorden, zoo men ze letterlijk opneemt, leiden, zelfs in verband met de plaats waar zij worden gevonden, tot eene ongerijmdheid, en die mag in den wetgever niet worden verondersteld. Immers als bijv. in n.º 1 gezegd wordt: *ten aanzien van den Koning*, en dat beteekent, dat de Koning *zal*, dat is *moet* gedagvaard worden aan den persoon of in het parquet van den Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad, in regtsvorderingen welke voor dat collegie moeten gebragt worden; en aan den persoon of het huis van den Gouverneur der provincie, waar het goed gelegen is, wanneer het zakelijke regtsvorderingen geldt; dan beteekenen de woorden *ten aanzien van overledenen* in n.º 6 niet anders, dan dat de overledene

(1) *Weekblad van het Regt* n.º 61.

moet gedagvaard worden aan het sterfhuis, enz. Maar wie heeft ooit van de dagvaarding eens overledenen gehoord; — wie dat althans opgevat, als zoude de overledene moeten worden geroepen om voor den regter te verschijnen?!

Die woorden hebben dus noodwendig eenen anderen zin, en die is niet ver te zoeken. — Om den regel, dien de regtsgeleerde CÆLSUS in l. 17 D. *de legibus* aan alle letterknechten geeft: *leges scire, non est verba tenere, sed eorum vim ac potestatem*, moet worden onderzocht, wat de wetgever gewild heeft. — En dan zien wij, dat het bevorderen van gemakkelijkheid in deze tot de *ratio legis* behoort. — Eene dagvaarding ten aanzien van een overledene heeft dan plaats, wanneer eene vordering moet worden gedaan, om iets uit den boedel van dengenen te erlangen, die overleden is. Dat was duidelijker uitgedrukt in het n.º 6 zoodanig als het door de vierde afdeling der Staten-Generaal, van waar het is herkomstig, werd voorgedragen. Toen las men *ten aanzien van nalatenschappen*; maar dat woord is weggelaten, en door een ander vervangen, vermits, gelijk wij bij v. d. HONERT lezen, *Handb.* pag. 160, het hier niet geldt een proces tegen eene *nalatenschap*, daar de *hereditas jacens* als *persona moralis* bij het tegenwoordig regt niet bekend is: maar het artikel moet toepassing vinden, zoo dikwijls men de erfgenamen *als zoodanig* binnen het jaar wil dagvaarden, om het even, uit welken hoofde die dagvaarding geschiedt. Daarom wordt uitdrukkelijk bij v. d. HONERT t. a. p. gezegd, dat het hier NIET *uitsluitend* geldt eene vordering over eene *nalatenschap*, maar (1) deze bepaling *meestal* zal te pas komen, wanneer schuldeischers van den overledenen eene vordering als zoodanig willen aanvangen. — Schuld-eischers eens overledenen zouden, bij behoud van het

(1) Maar, niet waar. Zie *Staatseourant* van 3 Mei 1837.

woord *nalatenschappen*, kunnen worden gerekend, van de bepaling van dit art. te zijn uitgesloten, en daarom is het door het woord *overledenen* vervangen. Het bezigen dier uitdrukking gedooft daarom geene beperking, want zij zou met het doel des wetgevers strijden. De woorden *ten aanzien van overledenen* mogen niet beperkt worden tot crediteuren van den overledenen, zoo omdat er dan had behooren te staan *ten aanzien van de schulden eens overledenen* of *ten aanzien van de schuldvorderingen ten laste van een' overledenen*, als omdat het, blijkens de motiven der wet, niet alleen pretensien van crediteuren eens overledenen geldt. — De algemeenheid der bewoordingen van het art. en de gemanifesteerde bedoeling des wetgevers, toonen ten duidelijkste, dat geene beperking ten deze kan worden gedooft.

Daarenboven wordt die algemeenheid noodzakelijk, en gestaafd door de *ratio legis* — Die *ratio legis* is kennelijk in meerdere gemakelijkheid en mindere kostbaarheid gelegen. Dikwijls toch, werd bij de voordragt dezer wetsbepaling gezegd, kunnen de namen, hoedanigheden, het getal en de woonplaats der erfgenamen onbekend zijn, of het getal derzelve zoo groot wezen, dat, wanneer aan elk hunner de dagvaarding moet gedaan worden, de kosten daarvan aanmerkelijk zullen zijn. Die reden is zoo algemeen, dat zij moet gelden voor al wie erfgenamen *qua tales* dagvaarden wil. Niet alleen toch kunnen het de crediteuren zijn eens overledenen die *onbekend* zijn met diens erfgenamen, die zij moeten dagvaarden; maar ook bijv. legatarissen; want het is wel waar, dat Art. 839 W. B. R. dezen regt geeft op een afschrift van het testament; maar het is evenzeer waar, dat dit algemeen zoodanig wordt opgevat, dat de legataris een afschrift van het testament erlangt voor zoo veel het de beschikking ten zijnen behoefte betreft, dat is, een uittreksel des testaments,

waaruit hij echter omtrent de personen der erfgenamen geen meer licht kan krijgen. Ik geloof echter, dat de notaris, des gerequireerd, verpligt zou zijn, den legataris copij van het *geheele* testament te geven. — Maar al krijgt de legataris een afschrift van het geheele testament, dan nog kan hij evenzeer onbekend zijn met de erfgenamen. — Stel bijv. dat de testateur zijnen broeder tot erfgenaam heeft geïnstitueerd, en bij diens vooroverleden, des broeders wettige descendente: — hoe zal de legataris, in geval van vooroverlijden van dien broeder, uit dat testament nog weten, wie die descendente zijn, — waar zij zich allen bevinden. — Of stel, dat de testateur — gelijk hij dit vermag, omdat het bij ons niet meer heet: *nemo partim testatus, partim intestatus decedere potest*, — zich bepaalt bij het maken van eenige legaten, en verklaart zijne nalatenschap aan zijne erfgenamen *ab intestato* te laten; — hoe zal de legataris in dat geval wederom weten, wie die erfgenamen zijn, die door de wet worden geroepen? In beide die gevallen bestaat bij den legataris dezelfde onbekendheid, die bij eenen crediteur aanwezig is. *Ubi eadem ratio, idem debet esse jus.*

Ik ga nog een stap verder, en beweer vertrouwend, dat de onbekendheid omtrent de erfgenamen de eenige grond niet is geweest, die tot het daarstellen der onderwerpelijke wetsbepaling heeft geleid. Al kent de legataris of crediteur (*ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere*) de erfgenamen, al weet hij hunne namen, hoedanigheid, de woonplaats van allen, dan kan, gelijk het in de motiven heet, het getal derzelve soms zoo groot wezen, dat, wanneer aan elk hunner de dagvaarding moet gedaan worden, de kosten daarvan aanmerkelijk zullen zijn. Ook daarin heeft de wetgever willen voorzien en te gemoet komen, en daarom is presumtieve onbekendheid van crediteuren met de namen en

woonplaatsen der erfgenamen de eenige *ratio legis* niet. De moeilijkheid, om een soms zeer groot getal ver verwijderde erfgenamen te dagvaarden; de daarmede meestal verzeeld gaande groote kosten; de moeilijkheid, om te weten, wie erfgenamen zijn, waar zij allen wonen is mede de *ratio legis*, en die bestaat evenzeer voor den legataris als voor den crediteur. Daar is geene reden denkbaar, waarom ten deze tusschen een' legataris en een' crediteur des overledenen zou moeten worden onderscheiden. Dezelfde moeilijkheid bestaat evenzeer, of de vordering reeds vóór den dood des testateurs bestond, dan wel door denzelfden geboren is. Men vergete toch niet, dat een legaat ook heden naar A. 1004 in verband met A. 1006 B. W. moet omschreven worden: *donatio quaedam a defuncto relicta AB HEREDE PRAESTANDA*, en dat mitsdien de legataris is crediteur in den boedel, en de erfgenamen als zoodanig tot de voldoening van het legaat evenzeer als van elke andere schuldvordering is verplicht. Ja ik aarzel niet hierbij te voegen, dat een legaat is eene donatie, wel is waar eerst opvorderbaar na den dood des testateurs; maar dat de verbindtenis, ingeval de making niet is herroepen, van af die making bestaat: waaruit volgt, dat de legataris gelijk staat met den crediteur des overledenen, zijne vordering van het legaat mede is eene vordering ten laste des overledenen. En wanneer ik nu in A. 1006 B. W. zie, dat de legataris *binnen het jaar* het legaat van de erfgenamen moet vragen en zulks op verlies van de interessen, is het dan gewaagd te stellen, dat dit coincideert met het jaar, waarin hij de erfgenamen *cumulative* kan dagvaarden?

De bedoeling des wetgevers is dus duidelijk. De geschiedenis van het art. leert, dat de bewoordingen, waarin hetzelfde oorspronkelijk was vervat, zoodanig waren, dat *alleen* quaestien omtrent de *nalatenschap* waren bedoeld, waartoe

ontegenzeggelijk de vordering van een' legataris tot afgifte van het legaat behoort; maar die zelfde geschiedenis leert, dat met de verandering van het woord *nalatenschap* in *overledenen* nooit is bedoeld geweest, om die strekking te veranderen, maar kennelijk alleen om dezelve uit te breiden. Wij zien daarenboven, dat de afdeeling, die deze geheele bepaling heeft voorgesteld, haar in verband brengt met de uit het fransche regt overgenomen bepaling van A. 126 W. B. R. omtrent de competentie van den regter van het sterfhuis (zie A. 80 B. W.) voor alle quaestien, die ter zake der uitvoering van uiterste wilsbeschikkingen worden ahangig gemaakt; en, wijzende op de gelijkstelling van crediteuren en legatarissen in onze wetgeving, wat het *wezen* des regts betreft, bijv. A. 1152, 1154, 1233 B. W., zoeken wij te vergeefs naar eenen redelijken grond, die er zou hebben kunnen bestaan, om den *vorm*, waarin zij die regten zouden kunnen doen gelden, verschillend te stellen.

De gronden, die wij tegen dit ons systema, onlangs in eene ons in appel opgedragene zaak aangevoerd, hebben hooren maken, waren zoo vele argumenten *tegen de wet* en zouden misschien kunnen wegen, zoo het eene quaestie *de jure constituendo* gold, maar *in jure constituto* vermogten zij niet op te gaan.

Wij hebben dan ook in ons systema mogen zegevieren, en het provinciaal Gerechtshof van Holland heeft, bij het arrest van den 23 December 1839 (1), hetzelfde geheel aangenomen, en mitsdien met verwerping der exceptie van nulliteit van dagvaarding, beslist, dat *de legataris de erfgenomen binnen het jaar tot afgifte van het legaat in regten roepende, hen aan het sterfhuis cumulative dagvaarden moet.*

(1) Zie dit arrest in deszelfs geheel in het *Weekblad van het Regt.*

STRAFREGT, STRAFVORDERING. — *Civiele of beledigde partij,*
door Mr. J. V.

Onder de belangrijke afwijkingen, welke in het Ned. wetboek van strafvordering, van het fransche code d'Instruction criminelle worden aangetroffen, mag men onzes inziens rangschikken de bepalingen, welke betrekking hebben tot het regt der beledigde partij, om zich tot vergoeding van geleden schade bij de publieke actie te voegen. Immers, terwijl het Fransche wetboek Art. 3 j^o. Art. 1 tot beginsel stelde, dat de Burgerlijke regtsvordering tot vergoeding van schade, bij gelegenheid van eene misdaad, van een wanbedrijf of van eene overtreding geleden, tegelijker tijd en door denzelfden Regter als de publieke actie kan worden vervolgd, heeft de Nederlandsche wetgever tot grondbeginsel aangenomen, dat die vordering, in den regel, bij afzonderlijke burgerlijke vordering vervolgd wordt en slechts bij uitzondering door den regter in strafzaken wordt beoordeeld, in de gevallen bij de wet bepaald. Zie Art. 3. Wetb. v. Strafv. Daar nu de wet bij Art. 231 en 253 n.º 4, dat is: alleen in het regtsgeding over correctionnele zaken en overtredingen van politie, aan de beledigde partij, onder zekere voorwaarden, de bevoegdheid geeft zich in het strafgeding te voegen, schijnt men te mogen vaststellen, dat in die strafzaken, welke tot de kennismeming der provinciale Geregtshoven behooren, de beledigde partij in geen geval kan worden toegelaten, haar civiel belang tot vergoeding met de actie van het openbaar ministerie te verbinden. En wanneer het noodig werd, voor deze duidelijke wetsbepaling eene regtskundige reden te zoeken, wij zouden die daarin meenen te vinden, dat de wetgever den beklaagde, tegen wien eene beledigde partij zich in het strafgeding voegt, eene instantie in eerste

ressort en in appel heeft willen verzekeren, misschien, omdat de summiere vormen dier procedure en de bevoegdheid der beleedigde partij om zich op de teregtzitting zelve, ook zonder voorafgaande dagvaarding of kennisgeving, als zoodanig te doen kennen, waardoor de beklagde in zeker opzigt wordt besprongen, de herziening der eventuele toewijzing van zoodanige vordering, niet onmogelijk behooren te maken, hoewel dezelve, naar den regel, tot f 150.00 beperkt zijnde, voor den Burgerlijken regter in eerste en hoogste ressort zou worden beslist. En dat dezelve, echter in dit geval, hoewel beneden de som van f 400.00 voor appel vatbaar is, bewijst Art. 246 en 231 Wetb. van Strafv. in verband met Art. 55 en 54 der wet op de R. O. en het B. d. J.

Dit aangenomen, doen zich sommige vragen op, welke ons voorkomen eenige aandacht te verdienen, als :

1° Indien de vordering der beleedigde partij niet wordt toegewezen, behoort dezelve dan in den kosten der geheele procedure te worden verwezen, onverschillig of de beklagde wordt vrijgesproken of veroordeeld?

2° Kan hij, die zich als beleedigde partij in het geding heeft gevoegd, zijne vordering intrekken, en zoo ja, tot wanneer?

3° Indien de beklagde vrijgesproken en de vordering der beleedigde partij ontzegt is, heeft deze dan de bevoegdheid, van dat vonnis te komen in hooger beroep, ingeval het publiek ministerie zich tegen die uitspraak *quod ad poenam* niet voorziet in appel?

4° Heeft de beleedigde partij, die hare vordering in eerste instantie niet heeft aanhangig gemaakt, daartoe nog het regt in appel?

5° Welke middelen is het der beleedigde partij geoorloofd, tot staving harer vordering bij te brengen?

Ad 1^m, onder het systema der Fransche wetgeving, werd de civiele partij die veroordeeld was, in de kosten van het geheele geding verwezen « *même envers la partie publique* » cf. Art. 194, 211, 368 Cod. d., Inst. Crim., onverschillig of de beschuldigde werd vrijgesproken of veroordeeld. Maar, onder die wetgeving, was de civiele partij somtijds de aanlegger van het geheele proces en principale partij, terwijl in die gevallen het publiek ministerie als *partie jointe ad poenam* ageerde, de civiele partij procedeerde door middel eener klacht of van eene directe dagvaarding, (zie Art. 66, 183 Cod. d'Instr. Crim.); zij kon na verloop van vier en twintig uren die klacht niet meer intrekken; zij werd door hare eerste daad onherroepelijk gebonden, de procedure tot het einde te vervolgen, en voor al de kosten verantwoordelijk gesteld.

Onder de Nederlandsche wetgeving, schijnt men de actie der beleedigde partij voor den strafregter, uit een geheel ander oogpunt te moeten beschouwen; zij is daar nimmer principale, altijd toegevoegde partij (*partie jointe*); de wet wijst de ambtenaren aan, welke zij met de vervolging der misdrijven belast; maar de bevoegdheid om voor den strafregter bij directe dagvaarding, hoewel dan alleen ten fine van civiel belang, te procederen, is den burger, door de Nederl. wet niet gegeven. De bevoegdheid, welke hem in bepaalde gevallen wordt gegund, om zich als beleedigde partij in het publiek geding te voegen, is niets anders dan de bevoegdheid, om bij uitzondering eene burgerlijke vordering voor den strafregter in te stellen, welke, geheel onafhankelijk aan het strafgeding, met de veroordeeling of vrijspraak, niets anders gemeen heeft, dan dat het oordeel des regters aan wien zij hare belangen ter beregting heeft overgelaten, door zijn gevoelen over de schuld of onschuld des beklagden, in zeker opzigt gebonden is; hoezeer wij

daar door geenszins willen te verstaan geven , dat het geval niet denkbaar ware , dat de vrijspraak samenliep met eene veroordeeling jegens de beledigde partij (1) ; hoe derhalve ook de uitspraak zij , de veroordeeling in de kosten hangt onzes inziens onder de Nederl. wetgeving , voor de beledigde partij alleen af van de vraag , of hare vordering *quotalis* , al dan niet is gegrond bevonden ; waaruit dan schijnt te volgen , dat , ook in geval van vrijspraak , de beledigde partij wier eisch niet wordt toegewezen , alleen in die kosten kan worden veroordeeld , welke door hare actie zijn gerezzen. Willigt zouden die zaken eene uitzondering lijden , welke naar aanleiding van Art. 22 , al. 2. door het openbaar Ministerie alleen op klagt der beledigde partij kunnen vervolgd worden , doch mijns inziens , blijven ook in die gevallen , de publieke en private actie geheel afgescheiden , en gaan dezelve niet noodzakelijk te zamen ,

Ad 2^m , alhoewel de officieren van Justitie bij hoon , laster , overspel enz. ; niet ambtshalve ageren doch van de beledigde partij , daartoe de impulsie ontvangen ; kan hij die zich als beledigde partij in het geding heeft gevoegd , zijne vordering intrekken , en zoo ja , tot wanneer ?

Voor de beantwoording dezer vraag , vinden wij in het wetboek van strafv. geene bepalingen , en daaruit zou men welligt mogen afleiden , dat in de toestemmende oplossing derzelve , geene zwaarigheid bestaat. Ondertusschen aarzelen wij , ons met dat gevoelen te vereenigen , en zouden van oordeel zijn , dat die bevoegdheid afhankelijk is van de toestemming der partij tegen welke dezelve is gerigt , althans van af het oogenblik , dat voor haar de gelegenheid om reconventioneel tot schade en interest te ageren , verloren is. Indien wij deze actie met eenig regt als van eenen civielen

(1) Verg. Art. 2401 199. B. 10.

len aard kunnen beschouwen, welke slechts exceptive voor den strafregter wordt behandeld, dan zeer zeker zullen bij ontstentenis van bepalingen in het wetboek van Strafv. die van Art. 277 en volg. van het wetboek van B. R. hier tot leiddraad mogen strekken. De aanval en de verdediging genieten dezelfde bescherming, *non debet reo non licere quod actori permittitur*; van het oogenblik derhalve dat de beleedigde partij haren civielen eisch instelt, heeft de aangeklaagde een verkregen regt, niet alleen om zich daartegen te verdedigen, maar ook, indien hij daartoe termen vindt, dien eisch met eene vordering van zijne zijde te bestrijden; doch evenzeer als de *actor* verplicht is zich vóór het hooren der getuigen te verklaren, is de *reus* aan die bepaling gebonden. Had nu de eischer, na het hooren der getuigen, welke zijne zaak eenen minder gunstigen uitslag voorspellen, de bevoegdheid om zich straffeloos terug te trekken, dan werd de beklagde verstoken van de middelen die hij tegen dien eisch kon overstellen, en de gelegenheid, om nog op zijne beurt als aanlegger tegen de zich beleedigd noemende partij op te treden, ware onherroepelijk voor hem verloren. Wel is waar niets belet hem, in geval van vrijspraak, later bij afzonderlijke actie te ageren, doch daardoor is de zwaarigheid niet weggeruimd, welke deze ongelijkheid aan regtsbedeeling zou doen ontstaan, wanneer die werkelijk in de wet gegrond ware. Misschien voert men hier tegen aan, dat wat er ook van deze algemeene beginselen zij, de speciale wet aan den bekl. de bevoegdheid niet geeft, welke zij van de beleedigde partij heeft toegekend; doch die tegenwerping schijnt ons meer op woorden dan op wetsbepalingen gegrond te zijn, want, wie is beleedigde partij? Hij, die ten onregte, dat is zonder voldoende regterlijk bewijs, beschuldigt of hij die ten onregte beschuldigd wordt? Men versta ons echter wel: hij die alleen den vertegenwoordiger der maatschappij

tegen zich over heeft, is door de aanklagt van dezen ambtenaar nimmer beleedigd, want de maatschappij heeft regt ieder harer leden tot verantwoording zijner daden (1) op te roepen; hij die daarin te kort schiet, wordt veroordeeld, en hij die zich regtvaardigt, wordt vrijgesproken; en ook in het laatste geval heeft de bekl. reden zich over de tijdelijke verdenking, waaronder hij gebukt ging, te troosten, door de gedachte dat dezelfde zorg, welke tegen hem gewerkt heeft, om een gepleegd misdrijf te ontdekken en den schuldige te straffen, ook ten zijnen behoeve door de maatschappij wordt aangewend, en het welzijn van allen door de zeldzame onaangenaamheden, die somtijds eenen onschuldige worden aangedaan, niet te duur is gekocht; maar, wanneer de burger tegen zijnen medeburger optreedt, wordt de aanklagt, die ongegrond is bevonden, eene beleediging, welke de klager op zijne beurt verplicht is te vergoeden, en die vergoeding vraagt de aangeklaagde met hetzelfde regt en door dezelfde middelen als de aanklager.

Op deze gronden derhalve zijn wij van oordeel, dat de beleedigde partij, die zich eenmaal als zoodanig heeft bekend gemaakt, niet bevoegd is, zonder toestemming des beklagden, die vordering weder in te trekken.

Ad 3um. Indien de beklagde vrijgesproken en de vordering der beleedigde partij ontzegd is, heeft deze dan de bevoegdheid, van dat vonnis te komen in hooger beroep, in geval het publiek ministerie zich tegen die uitspraak *quod ad poenam* niet voorziet in appel?

Bij de beantwoording dezer vraag, stellen wij twee punten vast. Vooreerst, dat de vordering, als pure burgerlijke actie beschouwd, niet voor appel vatbaar is, en ten andere,

(1) Verdachte handelingen namelijk, niet elke daad.

dat het regt, om het zij met het publiek ministerie het zij met den beklaagde in appel te komen, boven allen twijfel verheven is. Om nu te beoordeelen of de beleedigde partij die bevoegdheid hebbe, wanneer de publieke aanklager in het eerste vonnis berust, schijnt het ons niet ondoelmatig vooraf na te gaan, wat de Fransche jurisprudentie op dit punt had vastgesteld; en dan vinden wij al dadelijk in een arrest van het Hof van Cassatie van den 17 Maart 1814 (SIREY 14. 1. 120) met zoo vele woorden uitgemaakt, dat *in correctionali*, de civiele partij de bevoegdheid heeft, om van het vonnis in eerste instantie gewezen, in hooger beroep te komen, ook dan, wanneer het publiek ministerie van die bevoegdheid geen gebruik maakt, en wel zonder onderscheid of de beklaagde zij vrijgesproken omdat de feiten, welke het wanbedrijf zouden daarstellen, niet voldoende waren bewezen, of omdat de eerste regter zich had incompetent verklaard, of om welke andere oorzaak, terwijl het beginsel, in dat arrest aangenomen, den 10 Mei 1815 is bevestigd bij arrest van hetzelfde Hof, hetwelk vooral merkwaardig is, omdat daarbij wordt bevestigd een arrest, hetwelk op de vordering der civiele partij twee personen bankroetiers verklaart die in eersten aanleg deswege waren vrijgesproken; welke schuldig-verklaring echter niet wordt opgevolgd door eene verwijzing tot straf, omdat het publiek ministerie gemeend had in het vonnis van den eersten regter te moeten berusten.

MERLIN (*Quest. de droit, voce appel* § II n.º 6) is echter van gevoelen, dat, wanneer de eerste Regter zich incompetent verklaard had, omdat de aangetijgde feiten, misdaad noch wanbedrijf noch overtreding daarstellen, en hij de civiele partij naar den Burgerlijken regter had verwezen, het appel in dat geval niet ontvankelijk zijn zou; en die onderscheiding, welke de algemeenheid van het arrest van den

17 Maart 1814 in dit opzigt wijzigt, schijnt ons van veel gewigt om de redenen die hij daarvoor aanvoert: « N'appel-
»lant que pour des intérêts civils », zegt die schrijver,
« elle ne peut pas par son appel faire revivre l'action publi-
»que, qui est éteinte faute d'appel de la part du procureur
»du Roi. L'arrêt de réformation qu'elle obtiendrait sur son
»appel, ne pourrait donc pas renvoyer l'affaire devant un
»autre tribunal correctionnel. Il ne pourrait donc que faire,
»à l'égard de la partie civile, ce qu'avait fait le jugement
»dont elle aurait appelé. »

Het bekende advies van den Staatsraad d.d. 12 Nov. 1806, hoezeer in deze niet van dadelijke toepassing, dient echter in zoo verre alhier ter zake, als daarbij wordt uitgegaan van de veronderstelling, dat de civiele partij, ook zonder het publiek ministerie, in hooger beroep tegen een vonnis ter eerste instantie wordt toegelaten; terwijl zulks overigens bevestigd schijnt te worden door de arresten van het Hof van Cass. d.d. 23 Julij en 19 December 1806, waarin zulks is beslist ten behoeve van de administratie der Fransche douane, welke, hoezeer in zeker opzigt de functien van het publiek ministerie deelende, als concluderende tot boete en verbeurdverklaring, overigens met de civiele partij de meeste overeenkomst hebbende, daarmede in de oeconomie der Fransche wetgeving grootendeels gelijk gesteld wordt.

En dit zal voldoende zijn om te besluiten, dat over het algemeen dat regt, onder de Fransche wet, aan de civiele partij niet kon worden betwist, en dat appel in den regel moest worden gebragt voor denzelfden regter, welke daarover zou hebben gecognosceerd, indien ook van de publieke actie appel gereleveerd ware.

Wanneer wij nu de bepalingen der Fransche wet met die der Nederlandsche wetgeving vergelijken, dan gelooven wij de gestelde vraag, onder de tegenwoordige wet, ontkennend

te moeten beantwoorden, en te beslissen, dat het regt van appel zonder het publiek ministerie, der beleedigde partij in geen geval is toegestaan. En voor dezen uitslag komt al dadelijk in aanmerking het verschillend standpunt, waarop het Code Napoleon de civiele partij geplaatst heeft. In het eerste toch is zij, gelijk wij reeds hebben aangemerkt, in sommige gevallen, principale partij; het regt van vervolging is haar even als den ambtenaren der belastingen enz. gegeven; zij roept getuigen op en doet die hooren; zij is voor de kosten van het geheele regtsgeding verantwoordelijk, en eindelijk is het regt van appel bij Art. 202 Cod. d'Instr. Crim. haar, zonder beperking, gegeven. In het Nederl. Wetb. is de actie der beleedigde partij aan de openbare aanklagt gesubordonneerd; zij is altijd, en dan nog bij uitzondering in bepaaldelijk aangewezen gevallen, een accessorium van de publieke actie; het regt van vervolging, dat bij Art. 11 n.º 7 j.^o Art. 222 n.º 2, aan zekere ambtenaren even als in het Fr. Wetb. is gegeven, is der civiele partij thans ontnomen; volgens Art. 231 is het haar verboden, getuigen aan hare zijde aan te brengen; het schijnt zelfs twijfelachtig of zij het regt hebbe, de door het publiek ministerie opgeroepen getuigen, bij monde des voorzitters, te ondervragen; en zij is alléén verantwoordelijk voor de kosten, welke hare tuschenkomst heeft veroorzaakt; terwijl eindelijk in het Nederl. Wetb. van Strafv. ten opzichte der beleedigde partij geene bepaling wordt gevonden, welke met die van Art. 202 C. d'I. C. kan worden gelijk gesteld; integendeel, uit de vergelijking van Art. 242 j.^o 246 W. v. Strafv. schijnt te volgen, dat het regt tot appel voor de beleedigde partij geheel is afhankelijk gemaakt van de faculteit, aan de ambtenaren van het publiek ministerie gegeven, om, in zaken welke daarvoor vatbaar zijn, dat regt al dan niet uit te oefenen. Bij dit hemelsbreed verschil, zal het dan ook wel niet

twijfelachtig zijn, dat de gevolgen dier twee stellingen zeer uiteenloopen, indien zij al de negatieve beantwoording der vraag niet in het helderste daglicht stellen; derhalve nog slechts een enkel woord tot bevestiging.

Wanneer wij der beleedigde partij, voor een oogenblik, het regt van appel, zonder het publiek ministerie wilden toekennen, dan zouden wij moeten beginnen haar in de tweede instantie een regt tot vervolging, tot dagvaarding enz. toe te staan, dat haar in eerste instantie niet gegeven, ja, indirectelijk ontnomen is; maar ook dit toegegeven, voor welken Regter zou zij hare vordering brengen. Voor den Burgerlijken! Deze zou haar antwoorden: *nil ad me*, cf. Art. 54 W. R. O. Voor het Provinciaal Hof? Welke bewijzen zou zij dáár tot staving harer vordering kunnen bijbrengen, zij, die *per se*, tot de stukken der procedure geen' toegang heeft, en wien het regt om getuigen te doen hooren, ontzegd is? De grondslag harer vordering is eene daadzaak, en zij is in de wettelijke onmogelijkheid, om hier het bestaan dier daadzaak te constateren. Van welke zijde men derhalve die vraag ook beschouwe, wij weten geene andere dan eene ontkennende oplossing aan dezelve te geven.

De beantwoording der vraag, welke hieruit voortvloeit, of de beleedigde partij het regt hebbe, voor den Burgerlijken Regter, *de novo*, tot schadevergoeding te procederen, dan wel of het vonnis van den correctionnelen regter, waarbij de eisch tot schadevergoeding ontzegd is, en waarin het publiek ministerie berust, eene *res judicata* zij, welke tegen die vordering met grond zou kunnen worden overgesteld, zou ons thans te ver van ons onderwerp afleiden, en wij gaan dus over tot de behandeling der 4^e vraag, namelijk:

Of de beleedigde partij, die hare vordering in eerste instantie niet heeft aanhangig gemaakt, daartoe nog het regt hebbe in appel?

En ook deze schijnt voor geene andere dan eene ontkenkende oplossing vatbaar. Dáár toch, waar de wet twee graden van jurisdictie aan eene der partijen toekent, kan deze van dit regt, door de daad der tegenpartij niet worden verstoken; men behoort daarbij niet uit het oog te verliezen, dat de actie der beleedigde partij niets anders is, dan een accessorium den *publica vindicta*; deze nu, zou zelfs met toestemming des beklagden, de zaak niet dadelijk voor den hoogerem Regter kunnen brengen, en wanneer het haar niet veroorloofd is, den eersten Regter voorbij te gaan, kan zulks onmogelijk zijn toegestaan aan de beleedigde partij, welke alleen gedoogd wordt, indien zij zich vóór den aanvang van het getuigenverhoor als zoodanig heeft doen kennen, en dat daarmede alleen het getuigenverhoor in eersten aanleg kan bedoeld zijn, blijkt onder anderen uit Art. 24 al. 2, waarbij de oproeping der in eersten aanleg gehoorde getuigen aan het oordeel van den proc.-generaal of van den beklagde is overgelaten, en het zou ongerijmd zijn, dat de wet ook het regt der beleedigde partij van dat oordeel zou hebben afhankelijk gemaakt. Het regt om zich in het strafgeding te voegen, gaat derhalve met de eerste vraag aan den eersten getuige verloren, en vruchteloos zoeken wij eene wetsbepaling, welke dat verloren regt doet herleven; maar ook, wanneer de beklagde en het openbaar ministerie zich niet tegen de admissie der beleedigde partij in appel verzetten, zou de Regter *ex officio* verplicht zijn, die vordering af te wijzen, omdat de wet den provinciale hoven geene bevoegdheid geeft over dusdanige raauwelijks aangebragte vordering tot schadevergoeding, in eerste en hoogste ressort te cognosceren, terwijl van appel geene rede kan zijn, dáár waar een vonnis in eersten aanleg ontbreekt.

De algemeenheid der bewoordingen van A. 67 C. d'I. C.

«Les plaignans pourront se porter partie civile en tout état de cause, jusqu'à la clôture des débats» had in Frankrijk aanleiding gegeven tot de bewering, dat de civiele partij «en tout état de cause» ontvankelijk zijnde, ook in appel moest worden toegelaten, indien zij zich slechts vóór het sluiten der debatten constitueerde; doch het Hof van Cassatie verwierp dit systema reeds hij arresten van 7 Febr. en 13 Maart 1806 (SIREY tom. 7. 2. 1089, 1091) zonder dat het ons bekend zij, dat dit hoogste Regterlijk collegie op die beslissing immer zij teruggekomen. Wanneer nu dit gevoelen juist was onder eene wetgeving, welke het tegenovergestelde systema eenigzins scheen te begunstigen, hoe veel meer zal het dit zijn, nu de Nederlandsche wet in de tweede afdeeling VI Titel, handelende over «het hooger» beroep van correctionnele vonnissen» van de beleedigde partij alleen gewaagt in de veronderstelling, dat dezelve bij den Regter *a quo* in het geding is geweest.

Eindelijk, welke middelen is het der beleedigde partij geoorloofd, tot staving harer vordering bij te brengen?

De wet veroorlooft, in de juridische beteekenis, alles wat zij niet verbiedt. Nu geeft zij in Art. 231 al. 3. aan de beleedigde partij het regt, 1° om haren eisch door eenen advocaat of prokureur te doen toelichten; 2° om na het openbaar ministerie het woord te voeren en te antwoordeu; maar, zij zal van hare zijde geene getuigen mogen aanbrengen; «atqui, qui de uno negat, de altero dicit», ergo, alle overige bij de wet erkende bewijsmiddelen zijn haar tot staving harer vordering toegestaan. Het is onzes erachtens ook om deze reden, dat de wet haar niet alleen vergund heeft het woord te voeren, maar ook om haren eisch toe te lichten, en men miskent hare bedoelingen, wanneer men het regt van toelichting in het regt om het woord te voeren begrepen acht. Dit aangenomen, zoo rijzen daar-

uit twee andere vragen, namelijk: 1° of de beledigde partij het regt hebbe van de stukken van den processe inzage te nemen, en 2° of zij bij monde van den voorzitter aan de getuigen en den beklaagde die vragen kan rigten, welke zij in haar belang noodig vindt?

Tot de behandeling der eerste overgaande, moeten wij beginnen met te erkennen, dat alléén in strafzaken, welke tot de kennisneming der Provinciale Hoven behooren, bij Art. 162 en 163 Wetb. v. Strafv., het regt van inzage der stukken en de bevoegdheid om afschriften van dezelve te nemen, aan den beschuldigde en zijnen raadsman is toegestaan; doch, indien daaruit, naar den regel, welchen wij zoo even vooruitstelden, volgen moest, dat zulks in geen ander geval ware geoorloofd, dan zou dit tot de tastbare ongerijmdheid leiden, dat de beklaagde of zijn verdediger ook in correctionnele zaken, welke door eene instructie zijn voorafgegaan, daartoe niet zouden kunnen worden toegelaten; eene ongerijmdheid, welke zich vooral niet zou laten verklaren in eene wetgeving, die den Regter de bevoegdheid geeft op schriftelijke bescheiden te oordeelen en te veroordeelen, welke bescheiden mitsdien de eenige grondslag der beschuldiging kunnen uitmaken. Maar dan zou dit ook moeten gelden in het geval van Art. 124 Wetb. van Strafv. waarin den beklaagde het regt wordt toegekend, eene memorie aan het Hof in te leveren en zich te dien einde met eenen advokaat te beraden, zonder dat ook hier de bevoegdheid tot het nemen van inzage of afschrift gegeven zij. (1) En waaruit zal de beklaagde of zijn raadsman de elementen voor zoodanige memorie putten, hoe zal hij verklaringen ontzenuwen, daadzaken wederleggen, welke tegen hem wor-

(1) Dit volgt hieruit van zelve, volgens den Hoogen Raad. Zie Arrest van 3 Maart 1840. *Wcekl. van het Regt.* N.º 82.

den aangevoerd, hoe zal hij de mogelijke schending van regtsvormen aanwijzen, indien hem tot de stukken der procedure geen toegang wordt verleend? Men voere hiertegen niet aan, dat, volgens deze wijze van beschouwing, dat regt aan elken derde zou toekomen, want hij die geen belang heeft, kan niet op dezelfde lijn worden gesteld met hem die vermeent, zich als beleedigde partij in een strafzaak te moeten voegen, « quia ipsius scire interest, contendere an »cedere debeat. » En hoe zal hij in staat zijn dit te beoordeelen, indien hij, onder de verplichting om vóór den aanvang van het getuigenverhoor, zijne vordering aanhangig te maken, ook dit fundamentum petendi zich ziet ontvallen? Het is ondertusschen niet tegen te spreken, dat de letter der wet haar dit vermogen niet geeft, doch even onbetwistbaar is het, dat het haar ook niet wordt ontnomen; of zou zij ook verstoken zijn van de bevoegdheid, om door schriftelijke bescheiden haren eisch te staven, alléén omdat de wet haar zulks niet uitdrukkelijk veroorlooft? zulk eene wetsuitlegging strijdt te zeer met alle beginselen van regt en redeneerkunde, dan dat wij daarvan het onaannemelijke nader zouden betoogen. Er zijn regten, welke zoo zeer in den aard der zaak zijn opgesloten, dat elke wetsbepaling omtrent dezelve overbodig is, en daartoe behoort het regt dat wij behandelen, want de wetgever die aan de beleedigde partij eene actie voor den strafregter gaf, heeft haar daarmee het regt toegekend, haar goed regt door alle die middelen te staven, welke haar niet uitdrukkelijk zijn ontzegd: de wetgever toch kan niet geacht worden met de eene hand terug te nemen, wat hij met de andere hand gaf, en dit zou het geval zijn, wanneer hij de actie had toegestaan, doch de middelen om die in te stellen, in vele gevallen had onmogelijk gemaakt.

Het ligt buiten ons bestek in een onderzoek te treden

naar de legale wijze, waarop de beleedigde partij, die inzage en die afschriften zou moeten vorderen of van haar regt en belang daartoe zou moeten doen blijken, en wij gaan dus over tot de beantwoording der laatste vraag, waartoe wij als van zelve gebragt zijn, te weten: of de beleedigde partij het regt hebbe aan den beklagde of aan de getuigen bij monde van den voorzitter, die vragen te rigten, welke zij in haar belang noodzakelijk acht, behoudens het regt des voorzitters om, naar aanleiding van Art. 185 j°. art. 227 Wetb. van Strafv., dezelve al dan niet voór te stellen?

Na alles wat voorafgegaan is, zouden wij deze vraag als beantwoord kunnen beschouwen, indien dezelve niet bij een arrest van het Hof van Noord-Brabant van den 20 Maart 1839, ontkennend ware beslist, eenvoudig uit overweging, « dat de bevoegdheid om eenen getuige of be- » klaagde te ondervragen aan de beleedigde partij door de » wet niet wordt toegestaan. » Het zal wel onnoodig zijn te zeggen, dat wij met dit gevoelen niet kunnen instemmen, en dewijl, voor zoo verre ons bekend is, dit arrest niet aan de censuur van den Hoogen Raad is onderworpen, meenen wij onder terugwijzing naar hetgeen wij reeds over de vorige vraag hebben in het midden gebragt, de lezng te mogen aanbevelen van een artikel voorkomende in het *Weekblad van het Regt*, 1839 N.º 14, waarin eenige bedenkingen worden geopperd, welke onzes inziens wel verdienen in overweging te worden genomen, en ons doen betwijfelen of men door dit arrest, de jurisprudentie op dit punt wel zeer gevorderd zou kunnen beschouwen. Wat toch, wij vragen het in goeden ernst, blijft der beleedigde partij over, wanneer die leer moest doorgaan? Waarin zal de toelichting bestaan, welke het haar vergund wordt, haren eisch bij te zetten, indien zelfs de onder eede gehoorde getuigen ter instructie van de principale zaak, niet tot ad-

structie van het civiel belang zullen kunnen worden gehoord? Het is zoo, de Regter verklaart, dat de wet haar dit regt niet toekent en ontzegt het haar, maar evenzeer had de Regter, het zij met eerbied gezegd, kunnen overwegen, dat de wet zulks nergens verbiedt en het haar kunnen toestaan. Maar, zegt men, de toelichting bestaat in het woord voeren; die uitdrukkingen zijn synonyma — eerst bepaalt de wet, dat de advocaat of prokureur zal spreken en later wanneer hij zal spreken.

Het geheele regt der beleedigde partij bestaat dus in *spreken*; want ook het bijbrengen van alle andere bewijsmiddelen wordt door die redeneering afgesneden; toelichten met woorden? maar welken indruk kan de welsprekendste advocaat verwachten van woorden, welke door geene bewijzen gestaafd, voor den koelen regter zoo ijdel zouden zijn, als het regt dat de wet zijnen meester zou toekennen, indien de leer van dit arrest gegrond ware. En men zegge niet, dat de regtmatigheid of onregtmatigheid van de vordering der beleedigde partij op dezelfde daadzaken rustende als die van het publiek ministerie, deze gerust aan die ambtenaren de zorg kan overlaten, om het bewijs der daadzaken tot de grootste klaarheid te brengen, want niemand waakt beter voor zekere belangen, dan hij wien dezelve aangaan, *jus vigilantibus*. Op het oogenblik toch dat de daadzaken ten opzichte der Strafwet eene kleur en gedaante aannemen, welke den dader eene vrijspraak kunnen doen vooruitzien, moet de beleedigde partij de ontzegging van haren eisch vreezen, wanneer zij zich niet tijdig zal kunnen doen gelden, om aan te toonen, dat die daadzaken haar in elk geval een nadeel hebben toegebracht, hetwelk de beklagde, zelfs in geval van vrijspraak, verpligt is te vergoeden, een nadeel hetwelk onherstelbaar zijn zou, wanneer de te interverneren uitspraak eene onherroepelijke res judicata zou zijn,

waarmede de beklaagde, voor den Burgerlijken Regter zijne exceptie *non bis in idem* zou kunnen staven, hetgeen wij thans niet willen onderzoeken.

Bij zamentrekking derhalve hebben wij de volgende stellingen aangenomen :

I. Volgens de Nederlandsche wet, is *in criminalibus* de actie der beledigde partij niet toegelaten.

II. In allen gevalle kan zij slechts worden veroordeeld in de kosten, welke hare tusschenkomst heeft veroorzaakt.

III. Zonder de toestemming des beklaagden kan de beledigde partij haren eisch niet intrekken, althans na den aanvang van het getuigenverhoor.

IV. De beledigde partij is niet ontvankelijk in appel, tegen het eerste vonnis, wanneer het publiek ministerie en de beklaagde daarin berusten.

V. De beledigde partij, welke hare vordering in eersten aanleg niet heeft aanhangig gemaakt, kan, bij de behandeling in appel van de publieke actie, niet meer worden toegelaten.

VI. De beledigde partij heeft het regt, inzage en afschriften te nemen van de stukken der procedure.

VII. De beledigde partij heeft het regt, om onder de beperkingen en op de wijze bij de wet voorzien, aan de getuigen en de beklaagden die vragen voor te stellen, welke zij in haar belang noodig acht.

Mogten wij door de openbaarmaking derzelve het beter oordeel van anderen kunnen uitlokken, dat wij met belangstelling inwachten, dan zullen wij ons oogmerk hebben bereikt.

REGTSGESCHIEDENIS.

Overde opkomst en de werking der Gerechtshoven in het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, door Mr. J. K. Baron VAN GOLSTEIN, Advokaat te Utrecht.

Een middel, hetwelk niet zelden met een gelukkig gevolg gebezigd werd, ten einde de waarde eener regterlijke instelling te bepalen, bestaat in derzelve vergelijking met eene soortgelijke instelling. De opsomming der wederzijdse kenmerken doet de deugden en gebreken van elk derzelve uitkomen en leert hare betrekkelijke waarde kennen. Dit onderzoek voert weldra tot de opsporing der grondslagen, op welke zij berusten en niet alleen de betrekkelijke, maar ook de volstreckte waarde derzelve wordt kenbaar gemaakt.

Dezen weg sloegen de Fransche regtsgeleerden in, toen zij de waarde der inrigting eener jury in hun vaderland wilden vaststellen. Zij gingen in Engeland, van waar die instelling op den Franschen bodem overgeplant was, haar in oogenschouw nemen; zij leerden alle hare eigenschappen kennen, en door eene vergelijking tusschen de oorspronkelijke en de nagebootste inrigting te maken, slaagden zij in de aanwijzing der gebreken, die het gezworengerigt in hun vaderland ontsierden. (1)

(1) Bekend zijn de werken van Cottu en Rey :

De l'Administration de la justice Criminelle en Angleterre, par M. Cottu, seconde édition, Paris 1822.

Des Institutions judiciaires de l'Angleterre comparées avec celles de la France, 2 volumes, Paris 1826 par Rey de Grenoble.

Over datzelfde onderwerp handelden ook :

Le Graverend, de l'institution du juri en France.

A. von Feuerbach, *Betrachtungen ueber die Oeffentlichkeit und*

Dezelfde handelwijs verdient ook aangeprezen te worden, zoodra het de bepaling van de waarde eener regterlijke instelling geldt, welke op onderscheidene tijdperken zich onder verschillende vormen bij hetzelfde volk voordoet. De ontleding der bestanddeelen, welke haar kenschetsen, doet ons ligtelijk gevoelen, of een vooruitgang, dan wel eene verachtering, bij dezelve voorhanden is.

De nieuwe inrigting van het regtswezen, welke wij beleven mogten, levert eene nieuwe drangreden voor ons op, om het oog te slaan op de voormalige regterlijke instellingen, welke in het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden gevestigd waren, en niets is natuurlijker dan de vraag, of wij ons over eene verbetering dier instellingen verheugen mogen, dan of wij ons over eene verslechtering derzelve bedroeven moeten?

Ten einde mij eenigermate in staat te stellen die vraag te beantwoorden, wilde ik de opkomst en de werking der Geregthoven in het voormalig Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden kort nagaan.

Wanneer wij de opkomst der verschillende Geregthoven in 't Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, hetzij in Holland en Zeeland, hetzij in Gelderland, hetzij in Utrecht, hetzij in Vriesland nagaan willen, doen zich zekere punten van overeenkomst op, die niet uit het oog mogen verloren worden. (1)

Mundlichkeit der Gerechtigkeitpflege, Giessen 1821, II D. 3 Afd. 4 hoofdst. pag. 420.

Biener, das Inquisitionsprocess. bladz. 267.

Mittermayer, das Deutsche Strafverfahren.

Meijer en Tijdeman, Briefwisseling over de Nederlandsche wetgeving, Leiden 1819, bladzijde 463.

The jurist, N.º 2.

En de daarover ontwikkelde denkbeelden in de Bijdragen voor regtsgeleerdheid en wetgeving, III deel, bladz. 659 en volgende.

(1) Geene melding wordt hier gemaakt van de gewesten van

De Hertog, Graaf of Bisschop, die aan het hoofd van een dezer gewesten stond, was met het oppergezag bekleed en

Overijssel, Groningen en Drenthe, omdat zij geene eigenlijke Hoven bezaten, evenmin als van de Generaliteitslanden.

In *Overijssel* erkenden de drie hoofdsteden, *Deventer*, *Zwol* en *Kampen* geenen hooger regter, en er bestond voor de kleine steden en het platte land als oppergeregtshof de Claring uit den Stadhouder of Gouverneur, de Ridderschap en de afgezanten der drie groote Steden bestaande, aan welke de Staten der Provincie de uitspraak over het beklag wegens de verongelyking door den lagere regter opdroegen, v. CHALMOT verklaring van het Overijsselsche Landregt door Winhof 2de uitgaaf. Zie ook F. J. SCHLINGEMANN, *dissert de judiciis Transisalaniae temp. reip. Provv. Unitt.* L. B. 1839. De pogingen van KAREL V om een hof aan *Overijssel* te geven, leden voor het overige schipbreuk op de hardnekkigheid, met welke de Staten dier Provincie hunne voorregten verdedigden. Zie J. VAN DOORNINCK, *Diss. continens histor. instit. cancellarij et consiliariorum in Transisal. Car. v. PHILIP II introd.* (DAV., 1836.)

In *Groningen* oefende de stedelijke regtbank het opperregtsgezag uit even als over eenige omliggende distrikten, terwijl de hoofdmannenkamer, te *Groningen* gevestigd, bestaande uit den Gouverneur der Provincie en eenige leden uit het stedelijk bestuur en uit de ingezetenen van het platte land genomen, het opperregtsgezag bezat. Zie Mr. P. T. TRESLING, de Warven en de Hoofdmannenkamer, of het voormalige Prov. *Gron.* hof binnen de stad *Gron.*, in verband beschouwd met de staatkundige geschiedenis van dit gewest. *Gron.* 1839. (*Weekblad van het Regt* 1839, n.º 38.)

In *Drenthe* trof men den Etstoel aan, eene regtbank uit den drost, zijnen bijzitter en 24 regters of Eten zamengesteld, die met het opperste regtsgezag in burgerlijke zoowel als in strafzaken bekleed was, zie HOFSTEDÉ *de Drenthina regiminis forma.*

De Generaliteitskollegien waren de Raad van *Brabant* en de Raad van *Vlaanderen*; de eerste vormde een oppergeregtshof voor *Brabant* en het land. Overmaze bestemd, en had zijne zitting te 's *Gravenhage*; de laatste had dezelfde bestemming ten opzichte van *Staatsvlaanderen*, zie J. VAN DEB LINDEN *Judiciele Praktijk I* Deel. I. Boek, II. Hoofdstuk, § 12 en 13, bladz. 24.

oefende in het bijzonder het opperste regtsgezag uit. Hij werd als de bron der gerechtigheid aangemerkt en verzekerde dezelfde onpartijdige regtsbediening of vertrouwde die taak aan eenen zijner ambtenaren toe. Al wees hij zelf het regt niet, zoo nam hij toch het beleid der regtspleging op zich en waakte hij tegen de miskennis en krenking van het regt. Hij verleende wel aan de steden, welke zich tot vrije gemeenten verhieven, de bevoegdheid tot de regtsbedeeling, maar hij liet door zijnen ambtenaar als regtsvorderaar zorg dragen voor eene behoorlijke bediening van het regt. Hij hield daarenboven aan zich het opperregtsgezag, indien men zich op hem beriep wegens verkorting of krenking van het regt: hij alleen besliste over zware misdaden, bijzonder tegen de algemeene orde en de staatsinrigting gerigt, en hij deed het vonnis vellen bij twistgedingen, welke zijne hoogheid en zijne regten betroffen.

Hij bekleedde ten volle de plaats, welke aan hem als den oppergezagvoerder toekwam, want hij verzekerde bij de lagere regtbanken de onpartijdige regtsbediening door middel der ambtenaren door hem bij dezelve geplaatst; hij nam alle klagten wegens de miskennis van het regt door die regtbanken aan en hij zorgde zelf voor de uitwijzing der geschillen in gewigtige zaken. (1)

(1) Pestel in zijne *Commentarii de Republica Batava* Deel I, bladz. 357, draagt de geschiedenis der Nederlandsche regterlijke instellingen, van haren oorsprong af, voor.

In elk gewest was volgens hem de Graaf de regelaar van het regt en deelde hij aan de lagere regters de regtsmagt mede. De Utrechtsche bisschop verkreeg van den Keizer het regtsgebied over het aan hem toegewezen grondgebied; als Graaf bezat hij de regtsmagt in burgerlijke zaken, welke de Keizer hem toekende; als Bisschop besliste hij in geestelijke zaken op eigen gezag. De Graven konden aan de in de steden geplaatste regters het regtsgezag niet naar welgevallen opdragen, maar dit regt werd door

Hij omringde zich, ten einde zich van dien pligt te kwijten van eenen raad uit de aanzienlijken van den lande genomen, van zijne lieven en getrouwen, die hem van hunnen raad dienden bij het beslechten der twistgedingen even als bij het voeren van het bewind. De omstandigheden echter, in welke deze gewesten gedurende de vijftiende eeuw verkeerden, gedoogden het voortduren van dien toestand van zaken niet. De Vorsten uit het Bourgondiesch en Oostenrijksch Stamhuis hadden zoo vele gewesten te besturen en waren in zoo vele oorlogen gewikkeld, dat zij den raad der aanzienlijke inlanders niet medevoeren konden en op het gevoelen van geene anderen konden zij zich verlaten bij het uitwijzen der geschillen. Zij vonden het dus geraden in elk gewest een vasten raad te vestigen, die aan den Stadhouder toegevoegd werd, ten einde denzelven ten dienste te staan bij het beramen der algemeene maatregelen van bestuur, en bij de nitoeffening der regterlijke magt.

Zoodra echter de beoefening van het regt met ijver behartigd werd en de twistgedingen bij het aanwakkeren van den handel en de uitbreiding der nijverheid ingewikkelder werden, kon dezelfde raad niet meer voorzien in het toedienen der noodige voorlichting bij de uitoeffening der wetgevende magt even als bij de bediening van het regt. Eene

haar van de Keizers zelve ontleend. Zoodra zij een eigen bestuur erlangden, werd van haar door die opperheeren het voorregt van eene eigene regtbank te bezitten, gegund.

In Noord-Nederland vertoonden zich echter verscheidene heerschappijen van het Duitsche rijk, van het gebied der Graven afgezonderd, welke eene eigene regtsmagt bezaten.

MEIJER in zijne *Institutions judiciaires*, Tom. V., Chapitre II, p. 235, schetst de ontwikkeling van het regtswezen in Nederland, en J. C. COPES VAN HASSELT heldert dit punt bijzonder voor Gelderland op, in zijne *dissertatio de jurisdictione criminali in Gelria summo imperanti unice propria*, Arnhemiae 1763.

splitsing der raadsvergadering in twee deelen werd noodzakelijk, en dat gedeelte, hetwelk in naam des Vorsten voor de regtsbedeeling waakte, nam den titel van het Hof aan. (1)

De geschiedenis van de verschillende hoven, en in het bijzonder van het Hof van *Holland* en *Zeeland* is daar, om de juistheid dezer voorstelling van de opkomst der gerechtshoven te bevestigen en te bekrachtigen. Toen de Bourgondische Vorsten zich buiten staat bevonden met den raad der Hollanders het bestuur te voeren en het regt te bedeelen, was men bedacht maatregelen te nemen ten einde hierin te voorzien.

JAKOBA VAN BEIJEREN drong reeds in den jare 1428, toen zij vreesde dat de Hertog van *Bourgondie*, PHILIPS DE GOEDE, te Brussel de landvoogdij over *Holland* zou willen uitoefenen, aan, dat hij, ten einde de Hollanders in hun land door hunne landgenooten zouden worden geregeerd, een raad van negen leden met het voeren van het bestuur, en het innen der belastingen zou belasten. PHILIPS voldeed aan dit verzoek door dien raad in *den Haag* te vestigen, en onder het

(1) Over de oudheid van het Hof van *Holland* is veel getwist geworden: sommigen wilden eenen Graaflijken hoogen justitieraad, ten minste sedert de regering der Graven uit het Huis van *Henegouwen*, aanwezig vinden; anderen bepaalden den tijd der oprigting tot het jaar 1428. J. VAN DER LINDEN omhelst, op het voetspoor van HUG DE GROOT, dit laatste gevoelen, en voert tot bewijs eenen brief van den Hertog PHILIPS DEN GOEDEN van 22 Mei 1448 aan, in welken hij betuigt voor de bediening van het regt in de landen van *Holland*, *Zeeland* en *Vriesland* eenigen tijd geleden een president en een zeker aantal raadsheeren in 's *Gravenhage* gevestigd te hebben, als ook de benoeming aan het hof in de instructie door Hertog KAREL van *Bourgondie* den 4 September 1462 gegeven, als de kamer van den rade, geordineerd bij zijnen genadigen heer en vader, in zijne landen van *Holland*, *Zeeland* en *Vriesland*.

oppertoezicht des stadhouders te plaatsen. Hij verkreeg op die wijs eene vaste standplaats en eenen bepaalden werkkring; dan de ongunst der tijden veroorloofde hem nauwelijks de zaak der geregtigheid tegen de hebzucht en de partijdigheid der ambtenaren te handhaven.

PHILIPS poogde echter, in 1445, meerder gezag aan den raad te verschaffen, door den stadhouder tot deszelfs voorzitter te benoemen, maar het bleef aan zijnen zoon KAREL DEN STOUTEN voorbehouden, om de zaak der geregtigheid volkomen te doen zegevieren. Hij ontwierp een nieuw berigtschrift voor den raad, dien hij tot acht leden, onder voorzitterschap van den Stadhouder, bragt, en hetzelfde werd door zijnen vader, na eenige wijzigingen en veranderingen ondergaan te hebben, op den 14 Mei 1463 bekrachtigd. De raad van justitie, welke zich nu van den raad van bewind en finantien afscheidde, ten einde zich enkel aan de bediening van het regt toe te wijden, nam den naam van het Hof aan, en de volgende vorsten beijverden zich om de nieuwe stichting te bevestigen en te bekrachtigen (1).

De Hertog van *Bourgondie*, KAREL DE STOUTE, is de Vorst, dien wij voor den stichter van het Hof van *Holland* en *Zeeland* moeten erkennen, en zoo immer een Vorst

(1) KARELS dochter, MARIA VAN BOURGONDIE, verzuimde niet in haar groot privilegie van het Hof gewag te maken; de raad zou uit acht leden, twee edellieden en zes notabele customiers, zes Hollanders en twee Zeeuwen, bestaan, en de stedelijke en landelijke regters, werden tegen alle krenking van hun regtsgezag door denzelfden gewaarborgd.

MAXIMILIAAN zoowel als KAREL beijverde zich, om het Hof van nieuwe berigtschriften te voorzien, en de laatste instructie door KAREL V vastgesteld, zoo als zij in de jaren 1579 en 1644 vermeerderd en verbeterd is, heeft ten grondslage voor 's Hoves regtsbediening gestrekt.

den naam van handhaver der geregtigheid verdiende, zoo mogt hij zich denzelven toeëigenen. Steeds werkzaam te zijn voor de behartiging der algemeene belangen, nimmer eenige krenking van het regt te gedoogen, en zelf zooveel mogelijk toe te zien, bij de bedeeeling van het regt, zoo leeren ons de geschiedschrijvers hem kennen (1).

In den winter van het jaar 1469, toen de vrede deze landen verheugde, deelde hij, driemaal in de week onder de raadslieden voorzittend, het regt aan de Brabanders en Henegouwers uit en zorgde hij, dat de geringste zelf zijn regt verkreeg. In de maand April reisde hij met hetzelfde oogmerk naar *Westvlaanderen*, in Mei naar *Gend*, in Julij naar *Brugge* en in Augustus naar *Holland* en *Zee-land*. Allerwege verwierf hij zich door deze handelwijs de

(1) De getuigenissen van OLIVIER DE LA MARCHE en van PONTUS HEUTERUS mogen hier wel vermeld worden.

In zijne finantiekamer, zegt de eerste, komt de Prins dikwijls en zij sluiten geene rekening zonder hem of zijn weten. Hij teekent met zijne hand alle appointementen van giften. Hij teekent alle rekeningen en alle rollen. Hij weet wel wat zijn schat waard is, en wat hij verdoet. Het komt alles in zijne handen en het gaat er alles uit, en hij zelf zit ten einde van het kantoor, leidt en rekest gelijk de anderen, en er is geen verschil tusschen henlieden en derzelve exercitie, dan dat de Prins legt met gouden penningen en de anderen met zilveren legpenningen.

De Proost van *Arnhem* PONTUS HEUTERUS, die ten tijde van PHILIPS II schreef, deelt ons de aangehaalde bewijzen voor KARELS persoonlijke bemoeijingen met de regtsbediening mede, en volgt er het verhaal van de bestraffing van den ambtenaar bij, die door de liefde jegens eene schoone en vermogende vrouw veroverd, aan haren gemaal de gevangenis en den dood ten deel deed worden, ten einde zich van het voorwerp zijner liefde meester te maken, maar door KAREL, wegens zijn snoed bedrijf, met den dood werd gestraft, terwijl zijne goederen aan de beleedigde vrouw werden toegewezen.

liefde en den eerbied der volkeren, en met gulden letteren staat in de geschiedboeken opgeteekend de gestrenge straf welke hij aan den ambtenaar oplegde, die zijn gezag aan de bevrediging zijner lusten dienstbaar maakte. Nergens echter verscheen KAREL, omstraald door hooger luister, dan als hij in den Hoogen Raad van *Mechelen*, te midden der Vlies-ridders en der eerste regsgeleerden van de *Nederlanden*, het voorzitterschap bekleedde. De stichting van dit oppergeregts-hof over alle de *Nederlanden* bedoelde niets minder dan de eenheid in de toepassing der wet, en de eenvormigheid in de regtspleging te verzekeren. Toen de afscheiding van *Noord- en Zuid-Nederland* dit verheven ontwerp in het niet deed verdwijnen, vatte WILLEM I dit grootsche denkbeeld weder op. Hij vestigde den Hoogen Raad over *Holland en Zeeland*, en hij bestemde denzelven om, zoodra aan hem het oppergezag over den nieuwen Staat zou zijn opgedragen, tot een oppergeregts-hof voor de *Vereenigde Nederlanden* te verstrekken. De moord des Vorsten véoorloofde de verwezenlijking dezer milddadige bedoelingen niet, en dit voorregt werd, eerst in onzen tijd, aan deszelfs later nazaat en naamgenoot gegund (1).

(1) De Hooge Raad van *Mechelen* is beschreven in de *Dissertatio inauguralis* van G. A. G. VAN MAANEN *ae Concilio Supremo Mechliniensi*, *Utrecht* 1824.

PHILIPS DE GOEDE, heet het aldaar, stelde in het jaar 1455 eenen vasten raad in, welks leden den Hertog volgden, ten einde in het hoogste ressort de twistgedingen te beslechten; en hij had hiermede ten oogmerk, zijne landen aan alle vreemd regtsgezag en in het bijzonder aan dat van *Frankrijk* te onttrekken en nader onderling te vereenigen. KAREL DE STOUTE wees eenen vasten zetel aan den Raad aan, eerst te *Utrecht* en vervolgens te *Mechelen*, en vaardigde in 1473 een edict uit, ten einde aan den Raad den vorm van het Parijsche parlement toe te kennen. Dit oppergeregts-hof bestond uit den kanselier, vice-kanselier, twee

Moeten wij **KAREL DEN STOUTEN** als den stichter van het Hof voor *Holland* en *Zeeland* huldigen, wij erkennen ook in hem den grondlegger van het Hof van *Gelderland*. De wijze op welke hij zich het oppergezag over dat gewest verschaftte, kan niet anders dan onze afkeuring en onzen afschuw opwekken; dan de manier, op welke hij het kwalijk verkregen gezag aanwendde, moet onze goedkeuring en bijval wegdragen. Hij mengde zich in den twist, tusschen den Hertog **ARNOLD** van *Gelderland* en deszelfs Zoon **ADOLF** gerezen, en de tusschenkomst des bemiddelaars bleek voor beide partijen even noodlottig te zijn. De kerker, in welken de oude Hertog zes jaren lang gezocht had, werd ontsloten, en de zoon aan **KARELS** hof onder behoorlijk toezigt geplaatst. De landen van den bevrijden vorst, werden aan den bevrijder verpand, en na des verpanders dood, werd het toevertrouwde goed als eigen goed beschouwd, en door de kracht der wapenen vermeersterd.

In het veroverd gewest moest even als in *Holland* een gerechtshof gevestigd worden: dit was reeds bij het verdrag van den voorlaatsten dag van de maand December 1472

presidenten, vier ridders van het gulden Vlies, zes rekestmeesters, acht geestelijke en twaalf wereldlijke raadsheeren, drie griffiers, een prokureur-generaal, een substituut en twee rijksadvokaten; aan het hoofd stond de Hertog zelf. Hetzelve verviel na **KARELS** dood, maar herleefde onder **MARIA'S** zoon **PHILIPS**, en het splitste zich toen in twee afdeelingen, den geheimen raad, bij welken de zegelbewaarder voorzat, die den Vorst vergezelde, ten einde hem van raad te dienen, en het gerechtshof uit vijf geestelijke en negen wereldlijke leden bestaande, hetwelk te *Mechelen* verbleef.

Dat de Hooge Raad over *Holland* en *Zeeland* ter vervanging moest dienen van den grooten raad te *Mechelen*, leert ons **MEIJER**, *Institutions judiciaires*, Tom. V, Chap. 9, pag. 205 de l'édition de Paris 1825.

bedongen, en een plakkaat van den 14 December 1474 verzekert ons, dat het hof of de kamer van Justitie te dier tijde te Arnhem aangehouden of gevestigd was. (1)

Hij liet het aan geene gepaste verordeningen ontbreken, welke aan de officieren van Justitie ten rigtsnoer bij de uitoefening hunner bediening konden verstrekken, en de volgende Vorsten gaven evenzeer hunne belangstelling in eene zorgvuldige bediening van het regt op eene ondubbeltzinnige wijs te kennen. Keizer MAXIMILIAAN en deszelfs zoon PHILIPS volgden dit voetspoor, en onder KAREL VAN EGMOND komt deze justitiekamer of kanselarij met nieuwen glans te voorschijn.

Daar zaten de waardige, lieve en getrouwe raden des Vorsten; zij hoorden de twisten en geschillen der partijen aan en hunne beroepen van eene lagere regtbank, en deden daarop met rijpen welbedachten rade uitspraak; zij beslisten de zaken, welke de hoogste hoogheid betroffen, handhaafden daaromtrent het regt van hunnen heer, dienden hem daarover van raad, en behandelden al hetgeen hun werd opgedragen.

Bij het verdrag tusschen KAREL VAN EGMOND en WILLEM VAN GULIK in den jare 1538 omtrent de erfvolgving gesloten, beloofde WILLEM na KARELS dood de raadslieden uit

(1) G. VAN HASSELT heeft het ontwikkeld in zijn werk getiteld: de oorsprong van het Hof van *Gelderland*, Arnhem 1793, en hij levert in hetzelfde twee gewigtige ordonnantien van Hertog KAREL DEN STOUTEN, als eene over de uitoefening der regterlijke bedieningen in het hertogdom van *Cleve* en het Graafschap van *Zulphen*, van den 22 April 1474, bij welke hij de gestrenge opsporing der misdrijven gelast, de noodellooze voortzetting der gevangenhouding verbiedt, de magt der regterlijke beamtten tot afkoop der misdaden beperkt, en daarvan de zware misdaden uitzondert; en eene andere over de ontvangsten der domeinen en andere voordeelen in die landen van den 28 derzelfde maand.

de inlanders, hetzij van adel, hetzij andere goede mannen te zullen kiezen, en KAREL V verzuimde niet, toen KAREL VAN EGMOND ontsliep, zijne belofte in het verdrag van *Vento*, vijf jaren later aan de Staten van *Gelderland* gedaan, te vervullen door het Hof van *Gelderland* te handhaven en te bevestigen. Van dien Vorst dagteekent dan ook de kanselarij-ordening van den jare 1547, welke, in 1622 eenigzins veranderd zijnde, ten grondslage voor 's Hoves werkzaamheden verstrekke: zoo ving de Bourgondische Hertog KAREL DE SROUTE het werk aan, hetwelk de Oostenrijksche Keizer KAREL V voltooide.

Even als wij in dien Bourgondischen Hertog den stichter van het Hof van *Gelderland* erkennen, treffen wij in eenen telg van dien vorstenstam, in den Utrechtschen bisschop DAVID van *Bourgondie*, den man aan, die de eerste pogingen aanwendde om het Hof van *Utrecht* te stichten. (1)

(1) De geschiedenis van de oprigting en de vernietiging van het gereg der Schijve wordt verhaald door Chalmot in het aangehaalde werk, bladzijde 138, en zij wordt ook ontwikkeld door A. MATTHAEUS de *Nobilitate*, Lib. II, Cap. XIII- *Curia provincialis quae olim potestas, quando erecta et a quo*, alwaar hij dit punt aldus voorstelt:

Uitstekend groot was aanvankelijk 's Hoves gezag; het bezat niet alleen de magt om het regt te bedienen, maar ook om den Staat te besturen. Het zorgde voor de wegen, dorpen, rivieren in het landschap, stelde de besluiten voor en spande in het algemeen zijne krachten in, opdat de Staat in geen een deele afbreuk leed. Voorheen toch vertegenwoordigde het Hof niet alleen de Staten van den lande, maar ook den Koning, zoo als dan ook KAREL V aan hetzelfde de magt verleende, om in onzen Stadhouder afwezen onzen persoon te representeren, waarheen ook de bedoeling van Bisschop DAVID van *Bourgondie* zich bij de oprigting van het gereg der Schijve uitstrekke.

Maar toen het bestuur veranderde, en nadat de dwingelandij des Spanjaards ophield, werd allengskens veel aan het gezag van

De Bisschop met het wereldlijk zoowel als met het geestelijk gezag in het Over-en Benedensticht, in *Overijssel* en het *Sticht* bekleed, was gewoon te *Wijk-bij-Duurstede* het landregt te houden, in hetwelk hij met de door partijen verkoorene ridders, knapen, mannen en dienstmannen besliste over de aanklagt wegens zware bijzonder tegen zijn oppergezag gerigte misdaden, en over het beroep van de uitspraak der lagere regters.

Te regt gevoelende, dat hij die met de magtigste vrienden in het gerigt verscheen, en niet hij die het meeste regt had, de zege in dit landregt moest behalen, besloot hij een bepaald aantal regters aan te stellen, die de Bourgondische of Fransche regtspleging zouden volgen. Deze opperraad, welke den naam van het geregt der Schijve naar de ronde tafel, aan welke de regters gezeten waren, verkreeg, zou het opperregtsgezag over het *Sticht* en *Overijssel* uitoefenen; dan de tegenkanting der Overijsselsche hoofdsteden *Deventer*, *Zwol* en *Kampen*, zoowel als van de Stichtsche steden *Utrecht*, *Amersfoort* en *Rhemen*, dwong den Bisschop zijne nieuwe stichting op te geven. Het geregt der Schijve, hetwelk den 17 Januarij 1474 opgerigt was, werd den 28 Julij 1477 weder afgeschafft, en het landregt van den Bisschop met zijne ridders, knapen, mannen en dienstmannen kwam weder te voorschijn.

Hetgeen echter de Bisschop van *Utrecht* vruchteloos getracht had uit te werken, volvoerde Keizer KAREL V voor het *Sticht*, nadat het wereldlijk gebied op hem overgegaan

het Hof ontrokken, en eindelijk uitdrukkelijk bepaald, dat hetzelfde niet met het bestuur zou bemoeijen.

Desniettemin vermogt het Hof reeds vroeger weinig of niets ten nadeele der stad *Utrecht* te doen, en leed hetzelfde te *Brussel* eene terugwijzing, toen het klagten tegen die stad wilde inbrengen.

was, en het oversticht zich van het benedensticht had afgescheiden. Hij rigtte op den laatsten dag der maand Maart 1529 het Hof van Justitie te *Utrecht* op, en benoemde tot voorzitter van hetzelfde Jasper Kenijnsse van Hogelande, raad in den raad van *Holland*, doctor in de regten, bekend door zijne wijsheid, geleerdheid, ondervinding, en zijn weldragen in de voorschrevene raadschap van *Holland*. De nieuwe president legde den eed af in de handen van den Graaf VAN HOOGSTRATEN, Heer VAN MONTIGNY, Stadhouders en Gouverneur van *Utrecht* van wege Zijne Roomsche Keizerlijke Majesteit op de algemeene dagvaart der drie Staten 's lands van *Utrecht*, den tweeden April 1530 gehouden, en op deze plegtstatige wijs aanvaardde hij zijne bediening. (1)

In *Vriesland* dagteekent de geregelde inrigting van het regtswezen, even als de oprigting van het Hof, van de regering van de Saksische Vorsten. Toen Hertog ALBRECHT van *Saksen* met zijnen zoon HENDRIK in het laatste jaar der vijftiende eeuw als Landheer in *Vriesland* gehuldigd werd, schafte men de aloude landswetten, in zoo ver zij door de rede niet gebillijkt werden, af, en het Romeinsche regt verving het inlandsche, en nadat eenige jaren later in 1504 GEORGE van *Saksen* tot Erfheer aangenomen was, gaf hij aan de Vriezen de keus, of zij naar de Romeinsche dan wel naar de Saksische wetten wilden geregeerd worden. Zij gaven de voorkeur aan de eerste, en de Hertog droeg aan eenige geleerde mannen de taak op, om uit de Romeinsche wetgeving, met in achtneming van 's lands kostumen, een Wetboek te vervaardigen, hetwelk vervolgens door den Vorst goedgekeurd en uitgevaardigd werd.

(1) De aanstelling van dezen eersten president is te lezen in de akte door KAREL V uitgevaardigd voor de oprigting van het Hof. Zie MATTHAEUS werk *de Nobilitate*. Lib. II. Cap. XLII, pag. 677, waaraan gehecht is de akte der eedsaflegging.

Zoo ontstond de Saksische ordonnantie, en de Saksische Vorsten, die het land van goede wetten voorzagen, legden den grondslag voor het Hof van Justitie, hetwelk door KAREL V, nadat hij de opperheerschappij over *Vriesland* voor eene aanzienlijke som gelds van Hertog GEORGE gekocht had, bevestigd werd. (1).

De voorstelling van de opkomst der Geregthoven baant den weg tot de beschouwing van de werking derzelve.

Zij waren bestemd om de plaats van den Vorstelijken raad in te nemen, in zoo ver deze groepen was tot de regtsbediening mede te werken.

Uit dien hoofde moesten zij zich onder het oppertoezicht van den Stadhouder van het gewest bezig houden met het

(1) Over het hof van *Vriesland*, zie J. M. VAN BEIJMA. *Dissertatio continens historiam curiae Frisiacae ab eius ortu usque ad seculi XVI exitum.* (Lugd. Bat. 1835).

Suffridus Petrus zegt op bladzijde 246 :

Dat in het Vriesche Hof alle burgerlijke en strafzaken volgens het bloote Romeinsche regt beslist worden, en de Romeinsche wetten worden in de praktijk aldaar zoo aangenomen tot de uitwijzing der regtsgedingen, als zij door Justiniaan uitgevaardigd zijn, en in de openbare scholen geleerd worden. De stedelijke wetten en de vaderlandsche gewoonten zijn daar niet meer dan omstreeks een twintigtal, welke dat algemeen regt wijzigen en bijkans alleen tot het aftogtsregt betrekking hebben.

Hij weet dit dank aan GREGORIUS BEROLFIUS, die door KAREL V tot zich geroepen zijnde, de verordeningen der Saksers, welke gedeeltelijk uit het algemeen of Romeinsch, gedeeltelijk uit het Saksisch regt bestonden, verbeterde en bijkans geheel tot een algemeen regt inrigtte.

Hij beschreef den ganschen loop van het regtsgeding, rigtte het in voor het gebruik, en liet het in de moedertaal uitgeven, waardoor die hoogstbedreven man verkreeg, dat nergens het Romeinsche regt zuiverder in praktijk gebragt werd, dan in *Vriesland*. Zie de Chalmot in het aangehaalde werk, bladzijde 33.

beslechten der twistgedingen, die over de hoogheid en de regten van den oppergezagvoerder liepen, met het beoordeelen der aanklagten wegens zware misdaden, welke regtstreeks tegen de openbaer orde en de bestaande staatsinrigting gerigt waren, en met het opheffen der bezwaren wegens de schennis en verkorting van het regt tegen de lagere regters geopperd. Zij waren verplicht voor de handhaving der regtsveiligheid in den Staat zorg te dragen, en de Vorstelijke ambtenaren met de leiding der twistgedingen en de vordering der straffen belast, bij hunnen pligt te houden. (1)

Wil men dit gezag in vollen glans zien schitteren, men behoeft slechts het oog te slaan op het Hof van *Vriesland*.

(1) *Burgundus ad Constitutiones Flandriae*, tr. 9, N. 15, levert ons de beschrijving van het Vlaamsche gerechtshof, hetwelk in het algemeen de gesteldheid der gerechtshoven kenschetst.

Weleer, zegt hij, plagt de Graaf, de hofgenooten in zijnen raad geroepen hebbende, het regt in eene openbare zitting te bedienen. Maar toen de last van het bestuur vermeerderde, en de Vorsten zich bijzonder met het bestuur van den Staat bezig hielden, werd de provinciale raad opgerigt, ten einde hij in geheel *Vlaanderen* onbepaald het regtsgezag zou uitoefenen. De Vorst vertrouwde toch, dat zij, die om hunnen bijzonderen ijver en hunne beproefde trouw en degelijkheid tot dit aanzienlijk ambt verheven werden, niet anders zouden oordeelen, dan hij zelf geoordeeld zou hebben. Uit dien hoofde werden de beroepen, die weleer aan den vorst kwamen, thans aldaar aangebragt. Hij stelde tevens ook eenen zaakverzorger aan, die bij de regtspleging voorzat, als de openbare aanklager de misdrijven vervolgde en de openbare orde, indien zij ergens gekrenkt was, herstelde, het gewest van slechte lieden zuiverde en de misdaden, door de andere regters of verwaarloosd of ongestraft gelaten of verheimelijkt, tegenging; want de gewestelijke raad is de gewone regter, omdat hij de plaats en den persoon van zijnen opperheer het getrouwst vertegenwoordigt.

Het oefende geheel alleen het hooge rechtsgezag, zoo als te dier tijden het rechtsgezag in strafzaken genoemd werd, uit, en hield zich in zijne uitspraken aan het Romeinsche regt vast, hetgeen de eenheid in zijne beslissingen verzekerde. Het deed zich daarenboven als opperregter gelden in de burgerlijke twistgedingen, welke in de verschillende grietenijen door den grietman en zijne bijzitters beregt waren, en bij wege van hooger beroep voor het hof gebragt werden. Het bezat dus het opperrechtsgezag in burgerlijke zoo wel als in strafzaken over geheel *Vriesland*, en verzekerde allerwege de onbepaalde heerschappij der wet. (1)

Niet weinig verschilde van deze gelukkige inrigting, en weldadige werking van het Hof van *Vriesland*, de inrigting en werking der overige gerechtshoven, en in het bijzonder van het Hof van *Holland en Zeeland*. In de steden waren de schepenbanken gevestigd, van welke HUIJG DE GROOT getuigde, dat zij van overoude tijden in trein geweest waren, en de civiele en criminele justitie administreerden. (2) Ten

(1) Z. Ulrich Huber *Hedendaagsche Regtsgeleerdheid*, IIe deel, 1° Boek, 14 Hoofdstuk, N.º 47.

(2) Dit komt aldus voor in de Deductie van het jaar 1587.

Het werk van de vroedschap, heet het aldaar, is het adviseren, resolveren en disponeren over alle zaken concernerende den staat van den lande en der steden respectieve: het werk van burgemeesteren is het ordinair beleid en gebied in alle politiezaken, welke betrekking hebben, zoo tot de administratie van stadsgoederen en inkomsten, als tot den welstand en de bewaring der stad; het werk van den magistraat is de administratie van politie, met alles wat daartoe behoort, met één woord de eigenlijke regering der stad; de bediening der schepenen eindelijk is de administratie van de justitie zoo in het criminele als civiele en het hebben en exerceren van alle hooge, middelbare en lage jurisdictie.

Over de schepenen handelt *Savigny, Geschichte des Romischen Rechts im Mittelalter. Th. I*, vertaald in de *Themis, Bruxelles* 1826. Tom. VIII, Liv. 10, pag. 121.

platten lande verrezen de hooge heerlijkheden, die hun regt tot de hoogste justitie, zoo als de criminele justitie heette, van overoude tijden deden afstammen, door hoop verworven, of door gunstbetoon verkregen hadden, en vertoonden zich de ambachtsheerlijkheden, welke zich met de uitoefening van een minder uitgestrekt regtsgezag vergenoegden. Het overige platte land deelde zich af in baljuwschappen, aan welker hoofd de baljuw of hoofdschout stond, die in de hooge vierschaar het regt vorderde, en voor de uitoefening der hooge justitie zorg droeg.

De steden namen geene zaak meer ter harte dan de handhaving van het voorregt, dat geen burger buiten de stad te regt gesteld, en van den stedelijken regter afgetrokken werd, en zij beijverden zich, het hooge regtsgezag aan alle beroep op het Hof te onttrekken. Zij oordeelden dit voorregt als hun dierbaarste kleinood te moeten beschouwen, en zij achtten geene maatregelen te mogen verzuimen, om hetzelfde tegen alle aanranding te beveiligen.

Eene verkeerde uitlegging van PHILIP's ordonnantie over de criminele justitie leverde de gereede aanleiding op voor elke regtbank, om zich een onafhankelijk regtsgezag toe te eigenen. (1) Het gold te dier tijden voor een vasten regel,

Over derzelve gesteldheid in Noord-Nederland, zie men *Pestel Commentarii de Republica Batava*. D. I.

Thesis juris publici ad leges Belgii foederati fundamentales, praeside C. H. Troetz Franequerae 1745, pag. 99.

(1) De Hoogleeraar BAVIUS VOORDA heeft in zijne verhandeling over het regt verstand van de ordonnantie van Koning PHILIPS van den 9 Julij 1570 dit punt in een helder daglicht gesteld.

Hij toont de verkeerde lezing van Art. 42 dier ordonnantie in zijne aantekeningen op dat artikel, aan, zeggende dat, in plaats van *daar geen VOLLE OF HALVE preuve is of ook daar die preuve zeker en ontwijfelachtig is, verbieden wij de pijnbank te appliceren* moet worden gelezen: *daar geen VOLLE HALVE preuve is of ook daar*

dat hij die zijne schuld bekende , en ten gevolge dier schuld-
bekentenis veroordeeld werd , geacht moest worden in zijne
veroordeeling toegestemd te hebben , en uit dien hoofde zijn
regt op een hooger beroep verloor. In zoodanig geval ver-
oorloofde PHILIPS ordonnantie eene summiere procedure ,
welke zoodra er van het bestaan der misdaad bleek , tot de
veroordeeling aanleiding gaf. Indien deze bekentenis echter
ontbrak , en zich een zoogenaamd volkomen bewijs
van schuld opdeed , kon men door middel der pijnbank
de schuldbekentenis van den verdachten persoon afpersen ,
en ten einde de aanwending van dit middel zoo ver mogelijk
uit te strekken , las men in de ordonnantie , dat de pijniging ,
en bij een volkomen en bij een half bewijs geoorloofd was.
Dit alles heette nu eene veroordeeling op bekentenis , en
hieruit vloeide van zelf voort , dat de voorziening in hooger
beroep aan den veroordeelde was afgesneden.

Het gewoon geding , hetwelk even als het burgerlijk

*die prewe zeker en ontwijfelachtig is, daar verbieden wij de pijnbank
aantewenden. Hij geeft toe, dat het algemeen erkend is, dat de von-
nissen, zoowel op vrijwillige als op door de pijnbank afgeperste
bekentenis, niet aan hooger beroep onderhevig zijn, maar hij be-
strijdt dat gevoelen als eene dwaling. Men zal mij misschien tegen-
werpen, zegt hij in D. 46, eerste Hoofdstuk der aangehaalde ver-
handeling, de Resolutie van 1591 is sedert 200 jaren in dier voege
opgevat, dat zoowel vonnissen op pijnbanksconfessie, als op vrij-
willige confessie geveld, schootvrij voor appel zijn; dus moet men
ze ook zoo voor het vervolg opvatten, want het kostumier is in
dit geval de beste nitlegster van de Resolutie, L. 37, D. de legibus,
en het is gevaarlijk van eene eens aangenomene, en sedert twee
eeuwen begroeide nitlegging, schoon zij niet volkomen in den haak
mocht zijn, af te gaan. L. 23, D. de legib. Ik beantwoord deze zwa-
righeid met de woorden van de L. 2 Cod. quae sit longa consuetudo.
Consuetudinis, ususque longaevis non vilis auctoritas est: verum, non
usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat aut legem.*

geding aan den beklaagde de gelegenheid verschafte om zijne middelen van verdediging voortedragen, maakte plaats voor dit buitengewoon geding, in hetwelk de pijnbank de hoofdrol speelde en de veroordeeling was tegen alle aanranding beveiligd.

Men geloove echter niet, dat het Hof en de Hooge Raad met onverschillige oogen deze krenking van hun regtsgezag aanzagen en deze inbreuken der lagere regters op hun regtsgebied voor welgegrond erkenden; neen, zij aarzelden niet om voor de handhaving hunner regten bij de Staten van den lande in de bres te springen, en zij schroomden niet deze aanmatigheden der stedelijke en plattelandsregtbanken naar waarde te kenschetsen. (1) Toen de Rid-

(1) Een merkwaardig voorbeeld van dien strijd tusschen de stedelijke overheden en de hoven van justitie over *Holland* en *Zeeland* is voorhanden in de zaak van den predikant *CHRISTIAANSEN* te *Averhorn* en *Grashuizen*. Zie Handvesten en privilegien der Graven van *Holland*, 's *Hage*, 1663, n.º 42 tot 56. Deze werd vooral door de Burgemeesters van *Hoorn* vervolgd en zij drongen door, dat hij zou worden gedeporteerd, zoo als hij dan ook door de vredemakers of ambachtsbewaarders en het meerendeel van den rijkdom en de gemeente uit de dienst was ontslagen. De zaak werd vervolgens aan de Staten van *Holland* gebracht, en bij eene Resolutie van den 28 April 1616 werd de afgezette predikant hersteld, onder vermaning van broederlijk met de predikanten der klassis van *Hoorn* te leven tot vaster gelegenheid, dat de verzoekschriften voor de ingezetenen van *Averhorn* en *Grashuizen* aan de hoven van justitie werden ingediend tegen de Burgemeesters van *Hoorn*, dat de Hooge Raad zijn regt tot het beslissen dezer zaak aantoonde.

De Souvereiniteit en praecëminentie over de landen van *Holland*, *Zeeland* en *Vriesland*, met al hetgeen daartoe specteert, zegt de Remonstrantie deswege aan de Staten ingeleverd, (zie in het aangehaalde werk n.º 52.) heeft van alle oude grafelijke tijden geresideerd in den Prins der voorschreyene landen en mitsdien heeft het exerceren van regt en justitie een der substantiële hoogheden

derschap, Edelen en Steden van *Holland* en *Westvrieland*, representerende de Staten van den lande, op den 10 September 1591, eene ordonnantie uitvaardigden, bij welke zij verstonden, dat die Hoven geene voorziening zouden verleenen, indien zich een buitengewoon geding, in hetwelk op de bekentenis veroordeeld was, voordeed en dat zij, alvorens tegen de steden zoodanigen maatregel te treffen, de ingeleverde verzoekschriften aan dezelve mededeelen zouden, verklaarden die Gerechtshoven, dat dit tegen de algemeene vrijheid streed. Zij betuigden, toen de Staten

van een Prins, denzelven alleen of dengenen die hare doorluchtigheden daartoe gecommiteerd hebben, gecompeteerd en niemand anders! Hieruit blijkt, dat de justitie van alle oude herkomen bij of op naam van de Prinsen of hooge overheid is beleid, en dat tot dien einde door dezelve in die landen collegien van raden en andere subalterne regters zijn geïnstitueerd als ordinaris regters over de landen en derzelve ingezetenen. Deze collegien zijn met pertinente instructien voorzien, naar gelegenheid van ieders jurisdictie, welke zij plegtig hebben bezworen. Hieruit sproten de regtbanken in de steden en ten platten lande voort, die of bij schout en schepenen of bij haljuw en mannen werden bediend enz.

Aan deze en dergelijke collegien is door den Prins van den lande, ten verzoeke van de Staten en de Steden de bediening der justitie toevertrouwd.

Toen vóór de erectie van de raden van justitie in deze landen zeer sober regt werd geadministreerd, waardoor groote partij-schappen ontstonden, hebben die Prinsen goedgevonden een permanenten raad van justitie te erigeren, en is door die Prinsen te weeg gebracht, dat alle quaestien en geschillen, tusschen welke personen, en uit welke zaken het zoude wezen, bij en voor den voormelden raad zouden worden geventileerd en gedeceideerd.

Zie over den strijd tusschen de Hoven en de Gewestelijke Staten, de *Proeve over de verantwoordelijkheid van Ministers en andere ambtenaren* door de Redactie van den *Standaard*, 's Gravenhage 1831, pag. 141 en volgende.

het aangenomen gevoelen bleven volhouden, dat zij eenparig regt en gerechtigheid verplicht waren te administreren en niet onvoorwaardelijk de appellen zouden afwijzen, indien eene buitensporige straf was uitgesproken. « Want, » zeiden zij, « wij houden ons verzekerd, dat door de anomositeit en imperitie dergenen, die de criminele zaken » zijn handelende, die toch met de meeste discretie en voorzigtigheid behoren behandeld te worden, mitsgaders ook » door de slappigheid derzelve dikwijls vele groote abuizen » en fouten worden gepleegd, alzoo vele officiers en geregten, inzonderheid ten platten lande, niet zulks zijn gekwalificeerd, als de importantie van de zaak is vereischende, bijzonder wanneer in de zaak genoeg arbitrairlijk en niet naar eenen zekeren vorm in regten geproceederd wordt. Indien ook verklaard werd in alle kriminele » zaken geene appellatie te vallen, zou men terstond daaronder willen trekken alle arbitraire correctien van alle » extraordinaire delicten, waarvan tot nu toe buiten allen » twijfel geprovoceerd is. » (1)

(1) Bij deze gebrekkige regtspleging voegde zich eene onbeperkte magt des regters in de toepassing der straf. Dit kan worden opgehelderd door een voorbeeld, hetwelk de Hoogleeraar BIRNBAUM aanhaalt in zijn stuk, *ueber den Zustand der Gesetzgebung und Rechtswissenschaft in den Niederlanden*, geplaatst in het *Kritisch Zeitschrift für Rechtswissenschaft*, 1 B., p. 196.

Uit hetzelfde blijkt, dat men op het einde der voorgaande eeuw zoo weinig zeker was van de strafwet, welke bij het bestaan van een moord behoorde toegepast te worden, dat de schepenbank in eene der aanzienlijkste steden van *Holland*, te *Rotterdam*, zich genoopt vond deswege het wetgevend ligchaam te raadplegen, hetwelk zich door het oppergeregtshof in *Holland* liet voorlichten, ten einde te kunnen beslissen, of het Mosaisch dan wel het Romeinsch regt, of de Carolina of de leer der doctoren, dan wel het handvest van eenen Graaf van *Henegouwen* van den jare 1342 in dit geval gelden moest.

Deze verstandige voordragt vermogt weinig goeds uit te werken; de Staten het uitvloeisel zijnde der stedelijke regeringen, in wier boezem eigenlijk het oppergezag berustte, stonden het oppermagtig regtsgebied der steden voor; het Hof verloor al meer het oppertoezicht over de regtsbedeeling en de officieren van Justitie, bij de regtbanken geplaatst, die zich geregtigd achtten over verscheidene misdaden in overleg met de misdrijvers te treden, onttrokken zich allengskens aan 's Hoves gezag.

Niet gelukkiger slaagde het Hof van *Utrecht* in de handhaving van zijn regtsgezag. Wij zagen reeds, welken felten tegenstand de Stichtsche steden *Utrecht*, *Amersfoort* en *Rhenen* in vereeniging met de Overijsselsche hoofdsteden aan de oprigting van het geregt der schijve boden, en het Landregt des Bisschops te *Wijk-bij-Duurstede* gevestigd bleef evenzeer een steen des aanstoots voor de stedelijke overheden. **KAREL V** echter, die zich zoo ligt niet als de Utrechtsche Bisschop de wet liet voorschrijven, vestigde het Utrechtsche Hof op eenen hechten grondslag, en niemand dacht er aan om deszelfs opperregtsgezag te betwisten, zoolang die magtige Keizer of Koning **PHILIPS** van *Spanje* regeerde. Maar bij de oprigting van het Gemeenebest der *Vereenigde Nederlanden* veranderde die gunstige stand der zaken. De onafhankelijke uitoefening van de criminele justitie, werd het hoofddoel van het streven der stedelijke schepenbanken, en de hooge heerlijkheden wedijverden met haar in het bestrijden van 's Hoves oppergezag. Het hooge regtsgebied van het Hof bepaalde zich weldra enkel tot het platte land, met insluiting der stad *Montfoort*, en het voorbeeld van *Holland* ging voor het Sticht niet verloren (1).

(1) Zoodra de gemeenten de uitgestrektheid van het gezag,

Hetzelfde kan niet in allen deele van het Hof van *Gelderland* gezegd worden. Het oefende niet alleen eenen gewigtigen invloed uit op het bestuur, in zoover het, bij het niet vergaderd zijn der Staten, de hooge overheid vertegenwoordigde, maar het bezat ook het volkomen regtsgezag in strafzaken, niet alleen ten platten lande, maar ook in sommige kleine steden van de kwartieren van *Zutphen* en de *Veluwe*. De hoofdsteden *Arnhem*, *Zutphen* en *Nijmegen* ijverden wel voor eene erkenning van haar onafhankelijk hoog regtsgebied, maar zij slaagden niet altijd even gelukkig in het volhouden van hare aanspraken en de aloude rijkstad *Nijmegen*, moest zich vergenoegen de veroordeeling tot eene lijfstraf aan 's Hoves goedkeuring te onderwerpen. Met enkele uitzonderingen, kon men zich op het Hof beroepen van de vonnissen in burgerlijke zaken door de regtbanken der steden en op het platte land gewezen (1).

hetwelk zij door de omwenteling van 1572 en na den dood des Prins van Oranje verworven hadden, begonnen te gevoelen, zegt ons MELJER, *Institutions judiciaires*, Tom. V, pag. 216, besloten zij de centrale magt te verminderen, vooral de magt van het Gerechtshof, hetwelk zich boven haar verhef. Het voorbeeld der provincien van *Holland* en *Zeeland*, ging voor de andere gewesten niet verloren, p. 218; overal ontsloegen zij zich van de ondergeschiktheid aan de gerechtshoven en veinsden zij zich te onderwerpen aan het besturend gezag der Staten, waar zij, dat is, hare overheden vertegenwoordigd waren, en waar het besluit, bewerkt door den invloed dier afgevaardigden en van die der andere stedelijke besturen, geen gevaar opleverde voor het gezag, hetwelk zij zich toeëigenen wilden.

(1) Zie Statistieke Beschrijving van *Gelderland*; *Arnhem* 1826, bladz. 33. Provisionele Ordonnantien op de Appellen, welke volgens de resolutie van 9 Februarij 1675, van de landelijke en stedelijke regters aan het Hof van *Gelderland* gebragt worden, art. 193, en SCHRASSERT'S *Commentatio ad reformationem Velaviae*,

Daarenboven waren in de verschillende landschappen, landregten aanwezig, die dan den regter ten leiddraad in de bepaling van zijn gevoelen verstrekten, zoowel in burgerlijke als strafzaken, en van welker voorschriften hij niet afwijken kon, zonder zich aan 's Hoves teregtwijzing bloot te stellen.

Het Hof van *Gelderland* was dus niet zoo zeer van zijne oorspronkelijke bestemming, als de beide overige geregts-hoven, afgeweken; het handhaafde zich meerendeels in het bezit van het hooge regtsgezag, verscheen als opperregter bij het aanheffen van klagten, over de uitspraken der lagere regters, en oefende een weldadig toezigt uit, over de gedragingen der officieren van justitie en regterlijke beambten.

Het kon zich voorzeker niet, even als het Hof van *Vriesland*, over eene onbepaalde erkenning van zijn opperregtsgezag verheugen, maar het was evenmin op zulk eene alles afdoende wijs teruggeweken voor de aanmatigingen der lagere regters, als dit bij de Hoven van *Holland* en *Zeeland* en van *Utrecht* plaats gegrepen had.

Ik geloof, dat dit overzicht over de opkomst en de werking der verschillende Geregts-hoven, in het Gemeenebest der *Vereenigde Nederlanden* ons in staat kan stellen, de vraag te beantwoorden, welke ik in den aanvang opwierp: of wij ons over eene verbetering in onze voormalige regterlijke instellingen verheugen mogen, dan of wij ons over eene verslechtering derzelve bedroeven moeten?

Harderovici 1719, Cap. 23, pag. 294; van appellatien en klaringen aan het Ingelandershof, over wederspraken oordeelen, zoo als dit op den Landdag van Mei 1620 is geredresseerd te *Nijmegen* en door de Staten van *Gelderland* goedgekeurd, in L. GORIS, *Commentatio ad 23 priores titulos reformatae Consuetudinis Velaviae*, Cap. 23, pag. 377. *Noviomagi* 1645.

Het valt dadelijk in het oog, dat het hoofdgebrek, gelegen in de aanmatiging van het hooge regtsgezag door elke regtbank, welke zich aan 's Hoves gezag kon onttrekken, verdwenen is, nu de gerechtshoven alleen het strafregt bij gewigtige misdaden bedeeleu, en, ingeval van ligtere misdrijven, het eindoordeel over de bestredene vonnissen der lagere regters vellen. Alle willekeur is bij hunne uitspraken uitgesloten, want de wet alleen strekt ten rigtsnoer voor hunne oordeelvellingen, en mogten zij hierin falen, door de strafwet te miskennen, of de vormen der regtspleging uit het oog te verliezen, de Hooge Raad is dáár om hunne uitspraken te vernietigen, ten einde voor de eenheid in de toepassing der wet, en voor de eenvormigheid der regtspleging zorg te dragen. (1)

Het doel, hetwelk de Nederlandsche vorsten door de instellingen der Gerechtshoven, en van den Hoogen Raad van *Mechelen*, zoowel als van den Hoogen Raad over *Holland* en *Zeeland* beoogde, is verwezenlijkt, en de vrees voor de wederstreving dezer heilzame oogmerken door de lagere regters bestaat niet meer.

Hetgeen ook de toenmalige staat van verlichting en beschaving niet gedoogde, is tót stand gekomen. De strafvordering scheen toen alleen ingerigt te zijn, ten einde de schuld des beklagden te verzekeren, en verzuimde niet zelden de onschuld tegen overijling en hartstogtelijkheid te waarborgen. Het bleef voor onzen leeftijd bewaard het moeilijik vraagstuk op te lossen, om de vorderingen voor de handhaving der algemeene belangen met de eischen voor de beveiliging der onschuld overeen te brengen, en ieder

(1) De noodzakelijkheid voor het bestaan van een opperregtshof is aangewezen door MELIER, *de la nécessité d'une Haute Cour provisoire pour le Royaume des Pays-Bas.*

mag zich geluk wenschen, dat het hoofddoel des Staats, de handhaving der geregtigheid, zal bereikt worden (1).

ALGEMEENE REGTSGELEERDHEID.

Over brandstichting in eigene goederen, in verband met het aanstaand Nederlandsch Wetboek van Strafrecht, door Mr A. DE PINTO, Advokaat te 's Gravenhage.

Het Ontwerp voor een eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht, het eenige, wat wij tot nu toe kennen, heeft ons geleerd, dat ons Strafrecht daardoor, in de beginselen, zeer gewigtige veranderingen, wijzigingen en verbeteringen zal ondergaan. Het is evenwel te denken, dat men bij de behandeling der afzonderlijke misdrijven, omtrent zeer vele onderwerpen, behoudens de noodige afwijkingen, den *Code Pénal*, in verband met de zoogenaamde *loi modificative* van 22 April 1832, tot leiddraad zal nemen; en het kan daarom misschien nuttig heeten op dit oogenblik, sommige bepalingen van het in *Frankrijk* of hier te lande bestaande Strafrecht, op nieuw tot een onderwerp van critische beschouwing te maken.

Overtuigd, dat het, vooral bij ons, veel beter is en veel heilzamer werkt, tegen mogelijke dwalingen en verkeerde begrippen te waarschuwen, zoo lang dezelve nog niet be-

(1) Het strafgeding, zegt de hoogleeraar BAUER in zijne *Grundsätze des Criminal-processes*, Marburg 1805, B. 2, heeft zoowel de ontdekking der onschuld als der schuld des beklagden, zoowel de opsporing der gronden, die deszelfs strafbaarheid vaststellen en verhoogen, als die dezelve opheffen of verminderen, ten doel.

staan, dan daarop later, als het verkeerde werkelijk is vastgesteld, al ware het slechts *voorgesteld*, te vitten, of aanmerkingen te maken (al zijn ze nog zoo *bescheiden*), waag ik eene proeve van zoodanig onderzoek. Het onderwerp mag, dunkt mij, belangrijk genoeg genoemd worden, vooral bij de treurige vermenigvuldiging van brandstichtingen, welke zich in sommige streken van ons Rijk schijnen te openbaren.

Het zijn niet alleen de brandstichtingen van goederen van anderen, maar ook vooral die van eigene goederen, welke op eene zoo onrustwekkende wijze toenemen. En wat bepaalt het bestaand Strafrecht tegen deze laatste? — Niets. En dit is eene gaping in de wet, welke, hoe eer hoe liever, behoort te worden aangevuld, in eenen tijd als de onze, waarin iedereen bijna zijne goederen tegen brandschade verzekert, velen niet wederstaan aan de verleiding eener verzekering boven de wezenlijke waarde, en het onwettig voordeel, daardoor mogelijk gemaakt, maar al te dikwijls aanleiding geeft tot misdaden, waartegen de *wet* onmagtig is.

Wellig vindt men deze stelling stout, en inderdaad, het wordt door sommigen anders begrepen (1). Ik zal dezelve derhalve vooraf kortelijk bewijzen, hetgeen daarom van gewigt is, omdat het zich, in onze onrustige tijden, niet laat aanzien, dat wij ons zeer spoedig over een nieuw Strafwetboek zullen mogen verheugen; en nogtans dit onderwerp behoort tot diegenen, welke dadelijke wettelijke

(1) Dit is onder anderen het geval bij één Arrest van den Hoogen Raad. Zie *Weekblad*, 21, 24. Dat ééne Arrest vestigt echter nog geen jurisprudentie; en, ware dit het geval, dan zou die jurisprudentie, verre van het gebrek te herstellen, eene wettelijke voorziening nog noodzakelijker maken, zoo als uit het vervolg van dit betoog blijken zal.

voorziening dringend vorderen. — Want, al mogt eens het dwaalbegrip veld winnen dat de oude wet ons tegen dit misdrijf genoegzaam beschermt; al mogt men daarop, bij voortdoring, uit een altijd gevaarlijk stelsel van convenientie, de straf tegen gewone brandstichting blijven toepassen, het zou weinig baten. Niet alleen wordt daardoor het bestaande kwaad niet geheeld; niet alleen vervalt men daardoor dus, van een kleiner kwaad, de straffeloosheid, in een veel grooter, in onevenredige, onbillijke en wreede straffen; niet alleen dus is het geneesmiddel dan erger dan de kwaal; — maar hoe dikwijls heeft men daarenboven niet reeds de heillooze gevolgen van zoodanige werkeloosheid ondervonden? — Men zegt: er is geene haast met eene nieuwe wet; de bestaande deugt wel niet, maar zij voorziet tóch in het geval, zij levert toch voorloopig een redmiddel, slecht, het is zoo, maar altijd een middel, om zich uit den nood te helpen. En op dat denkbeeld sluimert men den verraderlijken, zoeten doodslaap in, en, door die gedachte gerust gesteld, doet men wat altijd het gemakkelijkste, doch gewoonlijk het slechtste is — niets — tot dat dan éénmaal iemand opstaat, die u uit uwe zorgeloos rust wekt, die u den slaap der luiheid en onverschilligheid uit de oogen wrijft, die de waarheid aan het licht brengt, en u noodzaakt uwe dwaling te erkennen, voor uwe magteloosheid uit te komen, en er u over te schamen, maar nu het te laat is, nu de ziekte ongeneesselijk, de toegebragte wonden althans onheelbaar zijn (1).

(1) Als een waarschuwend voorbeeld mag men wijzen op het gebeurde met de Fransche onteigenings-wet van 1810. Der lezing overwaardig is de krachtige, welsprekende taal van den heer SCHOONEVELD. Zie *Weekblad*, 76. — Een niet minder opmerkelijk voorbeeld leveren de koninklijke besluiten van 2 en 30 Julij, 1822, en 18 Junij 1829, omtrent het zoogenaamde copy-regt

Ik beweer dus, volgens den *Code Pénal*, is het in brandsteken van eigene goederen, niet strafbaar; dit volgt zoo wel uit de letter, den geest der wet, als uit de geschiedenis van het regt, en eindelijk uit de *ratio legis*. En zie hier mijn bewijs.

Wat is brandstichting, naar den Code? Moedwillige vernieling van *eens anders* goed door vuur.

Daarom vindt men art. 434, handelende over brandstichting in het derde boek, tweeden titel, tweede hoofdstuk, tot opschrift hebbende *crimes et délits contre les propriétés*, waarin gehandeld wordt van diefstal, van opligting, van misbruik van vertrouwen, van vernietiging, van beschadiging van roerende en onroerende goederen. Maar evenmin nu als ik mij-zelfen kan bestelen, opligten of bedriegen, evenmin ook kan ik in mijn eigen goed moedwillig strafbaar brandstichten, in den zin der wet. Men leze slechts de Artt. 436, 437, 442, 444, 445, 454, 458, in één woord, de geheele derde afdeeling van dit hoofdstuk, om zich te overtuigen, dat dáár van niets anders de reden kan zijn dan van eens anders eigendommen. Zeer belangrijk zijn vooral de woorden *qu'il savait appartenir à autrui* in Art. 437; deze zullen dan toch wel alle denkbeeld van *eigen goederen* bij deze en dergelijke misdrijven uitsluiten. En wat moet nu hiervan het noodzakelijke gevolg zijn? — Immers, dat men, zonder de eerste en eenvoudigste regelen van wetsuitlegging te schenden en te miskennen, aan het *éne art. 434* geene andere beteekenis kan geven.

Mogt er aan dit betoog nog iets ontbreken; mogten de woorden nog eenigen twijfel mogelijk, eenige duisterheid over laten, de aard der zaak en de geest der wet zullen dit ten allen overvloed ophelderen.

van den Staat op wetten, besluiten, enz. — Zie *Onderzoek omtrent de wettigheid der koninklijke besluiten van, enz.*, door Mr S. P. LILYMAN, Amst. 1840. Zie deswege *Weekblad*, n.º 91 enz.

Een ieder mag met zijn eigen goed doen, wat hij wil: hij mag het bederven, beschadigen, vernielen, verbruiken. *Dominium est jus utendi et abutendi.* Hij mag het dus ook *verbranden*. Dat is geen versleten magtspreuk, maar het is één der eerste steunpilaren van onze burgerlijke en maatschappelijke vrijheid, eene waarheid, die nog met groote letters geschreven staat in art. 625 van ons B. W. Het is waar, op den regel volgt de uitzondering, op het regt de beperking: eigendom is het regt om over eene zaak op de *volstrekste wijze te beschikken*; maar gij zult van uwen eigendom geen gebruik maken *strijdig met de wetten*. Ik verkeer dus in den regel, tot zoo lang men mij de uitzondering heeft aangewezen. Volgens den regel mag ik mijn goed door vuur vernielen; en die mij dit regt betwist, moet mij aantoonen eene uitdrukkelijke bepaling der Strafwet, die mij dit verbiedt, en *dit verbod* is zeker niet in art. 434 te vinden: dit meen ik te hebben betoogd.

Sprak ook art. 434 van het verbranden van eigen goederen, hoe kan dan LOUVER (LOCRÉ, XV, 558, Ed. Brux., 1837) brandstichting noemen een *attentat à la propriété*? — Aanslag, inbreuk op eigen eigendom is onzin, wartaal; die het weet, wat dit beteekenen zou, zegge het; ik verklaar het niet te begrijpen.

Onder de Fransche schrijvers geloof ik niet, dat er één is, welke aan art. 434 eenen anderen zin gehecht heeft, dan gelijk tot hiertoe gezegd is. MERLIN schijnt zelfs de mogelijkheid van twijfel niet bevroed te hebben; althans in zijn *Rép.* oppert hij de vraag niet eens; hij spreekt er geen woord over. CARNOT vangt zijne aanmerkingen aan (ad art. 434, n.º 2) met te zeggen, dat geene brandstichting denkbaar is, ten zij *le prévenu de s'en être rendu coupable ait eu la VOLONTÉ d'incendier la propriété d'AUTRUI*; — die zich overtuigen wil, dat ook de leer van het Hof van Cas-

satie, dat zich zeer zeker nooit slaaf gemaakt heeft van de doode letter der Strafwet, niet anders was, leze af hetgeen verder volgt bij CARNOT (1).

Doch een alles afdoend bewijs levert de geschiedenis van het regt op dit punt. In *Frankrijk* was het zoo zeker, dat art. 434 niet sprak van brandstichting in eigen huizen, enz., dat men begrepen heeft naar andere middelen te moeten uitzien. En wat heeft men nu dàar gedaan? Heeft men zijne toevlugt genomen tot een expedient? Heeft men gezegd: laten wij het er maar voor houden, dat het art. ook van die brandstichtingen, die het toch te erg is om ongestraft te laten, spreekt? — Neen, toen men de gaping ontdekte, toen men de behoefte erkende, toen heeft men de *wet* veranderd; toen schreef men in art. 434, in de *loi modificative*, de woorden *qu'ils appartiennent ou n'appartiennent pas à l'auteur du crime*. — En waartoe die invoeging, als dit in art. 434 reeds stond?

Eindelijk de *ratio legis*. Ik wil met de schrijvers over het filosofisch strafregt hier niet twisten over het doel der straffen; ik wil ook geen onbepaald voorstander heeten der afschrikkings-theorie, maar, om nu niet eens te zeggen, dat deze toch in den *Code Pénal* eene vrij groote rol speelt, zoo veel zal wel zeker zijn, dat het beteugelen en het voorkomen van misdaden altijd ééne der redenen is,

(1) Het Hof schijnt, wel is waar, in die leer eens gewankeld te hebben; maar het eindigde toch met er toe terug te keeren. Want nog bij een Arrest van 19 Maart 1831 heeft het overeenkomstig de conclusien van den Proc.-Gen. DUPIN, aldus beslist, voornamelijk op de overbekende, doch niet altijd geëerbiedigde gronden, dat de regter de wet niet mag aanvullen, noch eene strafbepaling van het ééne geval tot het andere uitstrekken. Zie RAUTER, n.º 567, in de noot. Zie ook PAILLET, ad art. 434, en DALLOZ, XVIII, 13; XXIII, 34.

waarom men dezelve met straffen bedreigt, en dat geen wetgever daden straft, die niet gepleegd worden. Wel nu, verplaats u thans met mij, voor een oogenblik, in het jaar 1810, toen de *Code Pénal* gemaakt en afgekondigd werd, en op het toenmalig standpunt der wetgeving, en vraag het dan: zou toen de vrees voor brandstichting in eigene bezittingen wel iets meer geweest zijn dan eene hersenschim? — Immersneen; — niemand stak toen zijn eigen huis in brand; de Strafwet behoefde daartegen dus niet te waken, evenmin als tegen diefstal van eigene goederen.

Er was *toen* ééne uitzondering denkbaar, wanneer men namelijk zijn eigen huis in brand stak, met het doel om op die wijze den brand mede te deelen aan belendende gebouwen van anderen; een middel meermalen gebezigd door brandstichters, ten einde alle verdenking van zich af te weren, doch waartegen de Strafwet geene afzonderlijke bepaling behoeft. Want, die dit doet, maakt zich altijd schuldig óf aan moedwillige brandstichting der eigendommen zijner bureu, óf ten minste aan poging daartoe, en hij valt dus *per se* in de gewone strafbepaling; want zijn huis was, even als het vuur of andere brandbare stoffen slechts het middel, waarvan hij zich tot volvoering zijner misdaad bediende. Hij wordt gestraft, doch *niet* omdat hij *zijn huis*, maar omdat hij dat *van zijnen buurman* eene prooi der vlammen maakte.

Maar hetgeen *nu* gewoonlijk tot deze soort van brandstichting aanleiding geeft, *de verzekering* namelijk, daarop kon art. 434 niet zien, om de eenvoudige reden, dat men die *toen*, in 1810, noch in *Frankrijk* noch bij ons kende; dezelve kwam eerst in 1814 in gebruik. Zie RAUTER, n.º 567, in de noot. En het was daaraan vooral, dat *Frankrijk* in 1832 de nieuwe wet te danken had; maar *die wet* geldt bij ons niet; wij hebben nog het eenvoudige, oor-

spronkelijke , onveranderde art. 434 , dat men te vergeefs dus zoude trachten te plooijen en te verdraaijen , om het te doen voorzien in eene behoefte , ongekend , toen het werd ternedergeschreven.

Wil men dit nu een gebrek , eene gaping noemen ; wil men zeggen , die daden zijn toch te slecht , te gevaarlijk voor de rust der maatschappij , om ze straffeloos toe te laten : *concedo*. Maar die gaping kan men niet aanvullen door den regter , uit loutere convenientie , doodvonnissen te doen uitspreken op daden , waaraan de wet nooit gedacht heeft , of heeft kunnen denken ; de regter is daartoe onmagtig ; neen de wetgever is het , dien gij uit den slaap moet wekken. Als de wet niet meer deugt , verdraait en verminkt men haar niet , maar men *verandert* haar ; haar , die niet stationair kan blijven bij nieuwe betrekkingen , bij nieuwe omstandigheden , maar die met den geest en de behoeften van den tijd moet medegaan.

Deslotsom is derhalve : de bestaande wet is ongenoegzaam , en dezelve moet veranderd worden. — Maar hoe ? zal men het gemodificeerde Fransche art. 434 overnemen ? Ik geloof niet dat zulks raadzaam zal zijn.

Het art. luidt aldus : « quiconque aura volontairement » mis le feu à des édifices , navires , bateaux , magasins , » chantiers , quand ils sont habités ou servent à l'habitation , » et généralement aux lieux habités ou servant à l'habitation , » qu'ils appartiennent ou n'appartiennent pas à l'auteur du » crime , sera puni de mort ; — sera puni de la même peine qui- » conque aura volontairement mis le feu à tout édifice servant » à des réunion de citoyens ; — quiconque aura volontairement » mis le feu à des édifices , navires , bateaux , magasins , chan- » tiers , lorsqu'ils ne sont ni habités , ni servant à l'habita- » tion , ou à des forêts , bois taillis ou récoltés sur pied , » lorsque ces objets ne lui appartiennent pas , sera puni de

» la peine des travaux forcés à perpétuité, — celui qui en
» mettant le feu à l'un des objets énumérés dans le paragra-
» phe précédent et à lui même appartenant, aura volontai-
» rement causé un préjudice quelconque à autrui, sera
» puni des travaux forcés à temps. Quiconque aura volontai-
» rement mis le feu à des bois ou récoltes abattus, soit que
» les bois soient en tas, ou en meules, si ces objets ne lui
» appartiennent pas, sera puni des travaux forcés à temps. —
» Celui qui, en mettant le feu à l'un des objets énumérés
» dans le paragraphe précédent et à lui-même appartenant,
» aura volontairement causé un préjudice quelconque à
» autrui sera puni de la réclusion. — Celui qui aura
» communiqué l'incendie à l'un des objets énumérés dans
» les précédents paragraphes, en mettant volontairement
» le feu à des objets quelconques appartenant soit à lui, soit
» à autrui, et placés de manière à communiquer la dite incen-
» die, sera puni de la même peine que s'il avoit directement
» mis le feu à l'un des dits objets. — Dans tous les cas., si
» l'incendie a occasionné la mort d'une ou plusieurs person-
» nes se trouvant dans les lieux incendiés au moment où il
» a éclaté, la peine sera la mort. »

Ik zwijge van de omslagtige, en daardoor slechte en dik-
wijls duistere redactie, welke gemakkelijk zou te verbete-
ren zijn. Maar evenmin kan ik mij vereenigen met de bepa-
lingen zelve. De onderdeelen, waarin men hier de brand-
stichting, die zich in zoo oneindig veel omstandigheden
voordoet, gesplitst heeft, verdient voorzeker allen lof. Maar
ik acht het niet noodig, en daarom ook niet dienstig, bij elk
geval straffen te bedreigen tegen hen die deze of gene goe-
deren, hun toebehoorende, in brand steken. Voornamelijk
echter zijn mijne bedenkingen gerigt tegen het eerste lid,
zoo als nader blijken zal.

Ik zeg, het is onnoodig in *het algemeen* straffen te bedrei-

gen tegen brandstichting van eigene goederen ; maar ik voeg er nu nog bij , waar het niet onnoodig is , is het onbillijk en onregtskundig. Het is *onnoodig* , omdat ook *nu* nog het geval , dat iemand uit enkele liefhebberij , zonder iemand te willen benadeelen of beledigen , zijn huis of goed verbrandt , hoogst zeldzaam zoo niet liever ondenkbaar is ; wordt er nogtans iemand gevonden , zoo zinneloos of zoo dol , die zulks verkiest te doen , dan moet hem zulks vrijstaan , behoudens de verpligting tot vergoeding der schade , daardoor aan anderen veroorzaakt. *Onmogelijk* is het niet , dat het gebeure ; en tegen zoo iemand , spreekt het art. 434 de straf **DES DOODS** uit. Het onderscheidt niet : *qu'ils appartiennent ou n'appartiennent pas à l'auteur du crime*. Ik zeg zeker niet te veel , als ik dit onbillijk en onregtskundig noem ; want het is , geloof ik , wel de hoogst mogelijke ongerijmdheid en onregtvaardigheid. In *Frankrijk* zou wel zoo iemand hoogst-waarschijnlijk door de jury , krachtens de zoogenaamde *omnipotence* , waarvan zoo veel misbruik gemaakt wordt (1) , worden vrijgesproken ; maar onze *regters* zouden hetzelfde niet doen , als men hun zulk eene wet gaf ; zij zouden het ook niet kunnen.

In de volgende paragraphen staat er ten minste bij *aura volontairement causé un préjudice quelconque à autrui*. — Ook dit is , zoo als ik zoo straks zal aantoonen , onnoodig en overtollig , maar het bespottelijk wreede van het eerste lid valt hier ten minste weg. Welke mag toch wel de reden zijn van deze vreemde onderscheiding ? — Ik moet verklaren het niet te begrijpen.

(1) Deze en dergelijke misbruiken , in verband met vele gebreken in de bijzonderheden , der Fransche jury , hebben wel eens de instelling zelve doen aanvallen ; zonder dat men er aan schijnt gedacht te hebben , dat de schuld daarvan lag aan de Fransche wet , en niet aan de instelling zelve , en met verwaarloozing van den regel : *abusus non tollit usum*.

Meestal gaat het in brand steken van eigene goederen vergezeld van bij-oogmerken, die hetzelfde tot misdaad maken, en strafbaar stellen. Gewoonlijk is dit, zoo als wij gezien hebben, het oogmerk om den brand aan naburige gebouwen of goederen van anderen mede te deelen; want andere gevallen, waarin het *aura volontairement causé un préjudice quelconque à autrui*, kan te pas komen, weet ik mij moeilijk voor te stellen, behoudens dit van verzekering, waarvan nader. Genoeg echter, dat dit en dergelijke gevallen, zoo er die zijn, vallen in de straffen bedreigd tegen brandstichting van goederen van anderen, om alle deze en soortgelijke bijvoegingen *onnoodig* te maken. Wordt eindelijk de brandstichting in eigen goed gebezigd als een middel ter vergemakkelijking van andere misdaden, dan behooren de strafbepalingen tegen *die misdaden* daartegen genoegzamen waarborg op te leveren; maar de brandstichting, de *geoorloofde* daad, *op zich zelve*, kan daardoor *quá talis* niet strafbaar worden. Dit zou, al weder een expedient zijn strijdig met alle goede regtsbeginselen.

Dat alles echter geldt alleen niet voor het geval, dat men zijn eigen goed verbrandt, om zich van de assurantie-penningen meester te maken. Tegen zoodanig bedrog dus, dat in onze dagen zoo menigvuldig, zoo gemakkelijk te plegen, en dikwijls zoo moeilijk te bewijzen is, moet de strafwet waken. En dit dóel bereikt de tegenwoordige Fransche wet; *quacritur* echter is de *modus quo* goed? Ik geloof neen; ik geloof dat men, door zich al te zeer aan zijnen ijver om een gebrek te herstellen over te geven, van het ééne uiterste in het ander vervallen is.

Ik laat het daar, in hoe verre welligt de burgerlijke wet tegen dergelijke misbruiken zou kunnen waken; ik wil nu evenmin onderzoeken wat de assurantie-societeiten, door wat naauwkeuriger toe te zien op te hooge en ongeëvenre-

digde verzekeringen, er aan zouden kunnen doen. — Ik bepaal mij tot de Strafwet.

Deze moet, naar mijne meening, aanvangen met te zeggen, welke straffen hij zal belooopen, die moedwillig brand sticht in goederen welke hij wist aan *anderen* toe te behooren; en vervolgens eene geheel afzonderlijke bepaling toewijden aan hem die zijne *eigen verzekerde* goederen in brand steekt, met het oogmerk om zich daardoor meester te maken van de assurantie-penningen, onverschillig of deze de waarde der verzekerde goederen te boven gaan, daarmede gelijk staan of zelfs minder zijn. — Wel is waar, in beide laatste gevallen, verschaft men zich-zelfen geen *dadelijk* voordeel; maar het bedrog blijft hetzelfde, de onwettige benadeeling van den verzekeraar wiens geld men zich op eene wederregterlijke wijze toeigent of zoekt toe te eigenen.

Maar *welke* straf zal men daarop stellen? Zal het zijn die der brandstichters, zoo als in de eerste § van art. 434? of eene mindere zoo als in de volgende §§ (1)? Deze vragen kunnen, dunkt mij, niet moeilijk te beantwoorden zijn, mits men maar de zuivere beginselen in het oog houde.

Als de doodstraf, zoo als het te denken is, bij ons behouden blijft, dan is het niet onwaarschijnlijk, dat deze de straf zal zijn voor brandstichting *in huizen of andere bewoonde of tot bewoning geschikte gebouwen*. Ik geloof, dat het wel geen betoog hoegenaamd zal vereischen, dat het eene schreeuwende onregtvaardigheid en waarlijk kinderachtige

(1) Ook deze onderscheiding is vreemd, en niet beter te verklaren dan de vorige. Als ik mijn eigen huis in brand steek, dan ben ik even strafbaar, als of ik den brand stichtte in dat van mijnen buurman; maar geldt het vruchten, hout, of dergelijken, dan ben ik wel strafbaar, maar minder, wanneer het verbrande mijn eigendom is. Ik zoek de reden, maar ik vind die niet.

vrees zou verraden, indien men hem, die zich op eene ongeoorloofde en onwettige wijze had meester gemaakt van eenige gelden van zijnen verzekeraar zulks met de galg wilde doen boeten (1).

Maar ook daar er geene questie van doodstraf is, kan de straf niet dezelfde zijn voor misdrijven van eenen zoo geheel verschillenden aard. De eigenlijke brandstichter beoogt slechts zeldzaam voordeelen voor zich-zelfen of nadeelen voor anderen. Wraakzucht, kwaadaardigheid, moordzucht, bloeddorst, of andere wreede en gevaarlijke hartstogten zijn gewoonlijk de drijfveren welke hem bezielen, van daar die strenge straffen, die hierdoor alleen geregtvaardigd worden. Maar bij hem, die zich schuldig maakt aan het misdrijf, waarover ik hier spreek, niets van dat alles; onedel winstbejag, onwettig voordeel is zijn doel; de brandstichting, die *op zich zelve* aan niemand schaadt, en *geoorloofd* is, is het middel om *dat* te verkrijgen; zijn misdrijf is een *misdrijf SUI GENERIS*, eene soort van ophifting, van misbruik van vertrouwen, meer niet. Daarom

(1) Sommige Fransche schrijvers, waaronder RAUTER, deze bepaling van art. 434 verdedigende, op grond voornamelijk van het gevaar van het vuur voor personen en eigendommen, enz., beroepen zich onder anderen, als een palliatief, op de leer der verzachtende omstandigheden van het gemodificeerde art. 463, hetwelk aan den regter toch altijd de bevoegdheid geeft, om, door het uitspreken eener zachtere straf, de hardheid, die er in de wet mogt zijn, te lenigen. Maar behalve dat de jury dan toch altijd eerst het aanwezen van verzachtende omstandigheden moet verklaard hebben, en dat meestal de straf, die dan in de plaats der doodstraf komen zal, nog te gestreng is; zou men hoogst waarschijnlijk deze *verschooning* bij ons niet eer kunnen inroepen, daar, te regt, onze regters, zoo het schijnt, nimmer de keus zullen hebben tusschen den dood en eene andere straf; zie art. 69 van het Ontw.; *Iets over het Ontw. van het Wetb. van Strafr.*, 1840, bl. 67.

moet dus de straf geëvenredigd zijn ; en , wil men , dat die straf heilzaam zal werken , men overdrijve haar niet. Eene langere of kortere correctionnelle gevangenis-straf (vergezeld des needs van geldboete) , ter beoordeeling van den regter , naar mate der grootere of kleinere toegebragte schade , zal , geloof ik , genoeg zijn. Wil men meer , dan kan men , ten hoogste , de tuchthuis-straf bedreigen daar waar het bewoonde of bewoonbare gebouwen geldt. Maar verder moet men niet gaan.

Ik besluit deze mijne beschouwingen , met de opmerking , dat ik de slotsom derzelve terugvond in het *Lehrbuch* van FEUERBACH (12^e uitg.) § 364 , a. , alwaar de schrijver , na geleerd te hebben , dat de brandstichting van eigene goedederen strafbaar is: 1°. als dezelve geschied is met het doel om eigendommen van anderen aan te steken , er bijvoegt : 2°. *Tritt der Gesichtspunct unter n.º 1 nicht ein , so ist die Anzündung der eigenen sache entweder straflos , oder , in so ferne sie aus betrügerischen Absichten verübt wurde , als Betrug strafbar.*

BOERBEOORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

Lettres sur la magistrature de l'ordre judiciaire par un magistrat de cet ordre (F. A. V. SÉREL DESFORGES, conseiller à la Cour Royal de Rennes) Paris chez GUSTAVE PISSIN et VIDECOCQ, 1838, 128 p. in 8°.

Toen de S. van dit werk , vroeger Advokaat , tot Raadsheer in het Hof van Rennes benoemd werd , maakte hij eerst voor zich-zelf een zamenstel der regelen , welke hij vermeende tot rigtsnoer zijner handelingen in zijne nieuwe

betrekking te moeten stellen ; hij werkte dezen arbeid later eenigzins uit, ten nutte van één zijner jeugdige vrienden , die zich tot de regterlijke Magistratuur voorbereidde, en besloot eindelijk denzelfven voor het algemeen uit te geven. Het is bekend , dat de Franschen onder de uitdrukkingen van *Magistrature* en *Magistrat*, in het algemeen, verstaan alle regterlijke ambtenaren. Intusschen heeft de Heer **DES-FORGES** hier meer bepaald op het oog gehad zijne eigene betrekking, den regter ; dezen vinden wij in zijn werk beschreven zoo als hij zijn moet, niet zoo zeer volgens de voorschriften van eenige stellige wet, als wel volgens de algemeene zedelijke beginselen : « or, en général, lezen wij » (bl. 68) « ce que vous voulez savoir de moi, ce n'est pas ce que la loi a cru devoir dire expressément, mais ce qu'elle suppose nécessairement sans l'avoir dit. Les matières qu'embrasse l'enseignement ordinaire, nous les tiendrons donc pour apprises, et nous nous occuperons de préférence de celles qu'il n'apprend pas. » — De oorsprong van het werk, en het oorspronkelijk doel van den S. doet reeds vooraf voorzien, dat men hier niet de voordragt en de ontwikkeling van nieuwe denkbeelden te wachten heeft ; en aan dergelijke oorzaken mag men het toeschrijven, wanneer de S. nu en dan bijzonderheden mededeelt, welke zoo zeer van zelve spreken, dat dezelve in een zuiver wetenschappelijk werk niet zouden behoeven vermeld te worden. De verdienste en het nut van dit werkje komt mij voor vooral daarin gelegen te zijn, dat men in een kort bestek tezamen gebragt vindt de voorname pligten, welke te allen tijde, en overal op een goed regter berusten. De S. geeft voortreffelijke lessen aan anderen ; en als hij zelf die weet in praktijk te brengen, dan moet hij een uitmuntend regter zijn ; zijn werk is dan ook belangrijk genoeg, om ook door Nederlandsche regtsgeleerden gekend te worden.

Ik zal trachten hiertoe mede te werken, door hier eene korte schets van deszelfs inhoud te doen volgen.

De eerste brief (bl. 1—13) bevat, hij wijze van inleiding, eenige aanmerkingen over den aard, den oorsprong en het gewigt der bemoeijenissen van de regterlijke magt. Het vervolg kan in twee groote deelen gesplitst worden, waarvan het eerste handelt over de verschillende vereischten, om een goed regter te worden, het tweede over de pligten van den regter. — De natuurlijke aangeboren geschiktheid (*aptitude*), welke hij volstrekt moet bezitten, bestaat in een helder verstand, een scherpen geest, en in een juist doorzigt, dat hem waarheid van leugen, goede trouw van bedrog, regt van onregt doet onderscheiden (bl. 20, 21). Dit alles echter is op zich-zelf niet genoeg, indien het niet gepaard gaat met verkregene kundigheden, door naarstige en voortdurende studie; hij mag zich daarom niet vergenoegen met de kennis, welke hij op de regtsscholen heeft opgedaan; zijne studie moet gelijken tred houden met de wetenschap, welke altijd voortgaat (bl. 25—271), « Je ne connais (bl. » 30) pas de mortel plus embarrassé de sa science nouvelle » que le jeune licencié en droit, obligé d'en faire une » application soudaine aux affaires qui lui arrivent. Chacun » peut, sans rougir, citer en preuve sa propre expérience. » A Dieu ne plaise pourtant que nous songions à rabaisser » le prix de ce qui est bon! C'est déjà un assez beau fruit » du travail préparatoire de ces écoles que la connaissance » des rudiments de savoir, des procédés, de la méthode, des » moyens d'acquérir ensuite une instruction solide et pro- » fonde: » Te regt wordt (bl. 25—27) tegen luiheid en moedeloosheid gewaarschuwd.

In den derden en vierden brief wordt aan den toekomstigen Magistraat een plan voor zijne studien aangewezen. Behalve de kunst van wel te spreken en wel

te redeneren (bl. 291), [beide kunsten op onze Vaderlandsche Hooge Scholen ongelukkig maar al te zeer verwaarloosd] moet hij zich vooral toeleggen, zoo als van-zelfen spreekt, op eene grondige kennis van wet en regt, en de fictie, volgens welke ieder geacht wordt de wetten te kennen, is voor hem bijna eene waarheid (bl. 33—40). Hij mag zich het werk niet gemakkelijk trachten te maken, het zij door zich bloot te houden aan datgene, wat hij weet; het zij door slechts te leeren naar mate hij het één of ander noodig heeft te weten; het zij door, in plaats van de wet zelve te bestuderen, zich aan het enkel gebruik van *compendia* te houden (bl. 42—44). En eindelijk zal de regts-studie niet in eene niets waardige *routine de palais* ontaarden, dan vereenige men dezelve met wijsbegeerte en geschiedenis, zonder nogtans ooit uit het oog te verliezen, dat niet deze, maar het regt alleen het eerste en voorname doel onzer wetenschap is, (bl. 51—53).

In het tweede gedeelte van zijn werk stelt de S., zoo als wij gezien hebben, ons den Magistraat, alsnu toegerust met de noodige bekwaamheden, en in zich vereenigende de eigenschappen, welke geschikt zijn, om hem in staat te stellen zijne taak met waardigheid te vervullen, vóór in zijn werkdadig leven. Het eerste vereischte is thans voor hem de ernstige wil en het vast besluit om wel te doen, bl. 55. Zijne verpligtingen worden daarna tot drie hoofdsoorten (bl. 55) terug gebracht: als maatschappelijk mensch moet hij getrouw nakomen alle pligten, welke op ieder burger van den Staat berusten, moet hij betrachten alle deugden welke den braven, eerlijken mensch kenschetsen, moet hij, in één woord, zich gedragen naar die beginselen, welke hij geroepen is op het gedrag en op de handelingen zijner medeburgers toe te passen (bl. 52—62). Als Magistraat moet hij daarenboven, in de tweede plaats, beziel

zijn met liefde voor de regtvaardigheid, voor het algemeen welzijn en voor den stand, welchen hij bekleedt; maar te gelijker tijd, hoe meer gevoel hij heeft van zijne onafhankelijkheid, des te meer wapent hij zich tegen eigen zwakheid en onvolmaaktheid, (bl. 64—67). Op de teregtzittingen zij hij aandachtig, want, om wel te oordeelen, moet men beginnen met wel te verstaan; hij verdrijve vooral den slaap, *équivalent*, zoo als de S. het noemt *à l'absence, et qu'il repressé comme une mauvaïse tentation*; hij zij voorts geduldig en zachtzinnig, vooral jegens beschuldigten, (bl. 73—79). In de raadkamer begint de regter met de eerste indrukken, welke de welsprekendheid van bekwame verdedigers op zijn gemoed mogten gemaakt hebben, ter zijde te stellen, en alleen de zaak zelve, waarover hij oordeelen moet, te beschouwen (bl. 89). Hij past daarop vervolgens de wet toe, zoo als zij is, zonder daarvoor eigene bespiegelingen of beschouwingen in de plaats te stellen (bl. 97—102). Daarop volgen (bl. 102—107) eenige regels, welke de regter in acht moet nemen, dáár waar de wet duister is, of zwijgt, en omtrent het gebruik dat hij dan maken mag van gewoonte, van billijkheid, van jurisprudentie, schrijvers en Romeensch regt. Te regt wordt (bl. 106—109) gewaarschuwd tegen het te kwistig gebruik der algemeene regtsregelen: « il est, » zegt de S., (bl. 108), « souvent utile de les connaître, mais il est » quelquefois prudent de s'en défier. Elles ne sont pas » toutes l'expression d'une vérité absolue; quelques contra- » dictions, au moins apparentes, se manifestent entr'elles; » l'une ne doit s'appliquer qu'à une matière déterminée, » l'autre s'étend à plusieurs; à côté de celle qui se pose » comme principe universel, s'en trouve une qui lui fait » exception. Tandis que l'ignorance abuse souvent à son » insu, de ce pêle-mêle d'aphorismes, de sentences doctri-

»nales, la science, faisant avec discernement un triage
»qu'elle reconnut nécessaire, se rappelle et invoque à propos
»celles qu'elle tient pour des vérités.»

Dat de regter in het regtspreken steeds de striktste onpartijdigheid moet in acht nemen, had misschien (bl. 113, 114) niet behoeven gezegd te worden, ware het niet dat de S. te gelijker tijd waarschuwt tegen die gebreken, welke hem in gevaar brengen, om, zelfs buiten zijn weten, van dezelve af te wijken, als daar zijn overdrevene nationaliteit (waarvan de S. zelf misschien niet geheel vrij te pleiten is, als hij (bl. 115) beweert, dat geen volk beter de pligten jegens vreemdelingen begrijpt, dan het Fransche); partijgeest; vooringenomenheid ten gunste van vrienden en betrekkingen (ofschoon men zich ook voor het andere uiterste wachten moet); geheime wrok wegens persoonlijke beledigingen eindelijk (bl. 115—120). Als nog eenige andere ondergeschikte verplichtingen worden aangeprezen (bl. 128—141): die om spoedig, doch zonder overhaasting regt te doen; die om de nadeelen te vergoeden, welke hij aan de justitiabelen onwillekeurig door dwaling veroorzaakt heeft; die om aan anderen het voorbeeld te geven van gehoorzaamheid aan de wetten, enz. In het godsdienstige en staatkundige heeft de Magistraat volkomen vrijheid van denken; maar hij houde zijne gedachten voor zich, immers hij trachte niet dezelve aan anderen op te dringen; gematigdheid, verdraagzaamheid en goede trouw moeten die vrijheid vergezellen (bl. 141—160).

De derde soort van verplichtingen eindelijk van den Magistraat zijn, ofschoon van meerder wezenlijk belang, echter geenszins te verwaarloozen; het zijn die, welke de enkele welvoegelijkheid hem oplegt; daarover wordt gehandeld in den laatsten brief (bl. 161—179). Zoo bv. toone hij bij de behandeling van zaken nooit enige verveling; hij zoeke

geene afleiding in gesprekken met zijne ambtgenooten, en valle de pleiters niet in de rede; zelf voere hij zoo min mogelijk processen; hij leve in goede verstandhouding met zijne ambtgenooten, en met de leden der balie, in wier school hij gevormd is; hij herinnere zich, dat beiden in dezelfde studie zijn opgeleid, en dat zij, even als hij, hun leven gewijd hebben aan de dienst der Gerechtigheid; hij trede zelden of nooit in het openbaar op, om zijne eigene vonnissen tegen aanvallen van anderen te verdedigen; hij bewandele in alles den gulden middenweg; zijne kleeding zij net, doch zonder opschik; hij zij noch gierig noch verkwistend in zijn huisselijk leven; eenvoudigheid en zedigheid zijn zijne schoonste deugden. En eindelijk hij *solicitere* niet om hoogere posten, maar hij wachte tot men hem die, als eene hulde van zijne verdiensten en kundigheden, aanbiedt. Misschien dacht de S. bij dit laatste aan de woorden van **ULPIANUS**; *quaedam enim, tametsi honeste accipiantur, inhoneste tamen petuntur*; die les echter, hoe schoon ook, is in onze dagen gemakkelijker te geven dan op te volgen.

A. DE PINTO.

Verzameling van wetten, besluiten en andere regtsbronnen van Franschen oorsprong, in zoo verre deze, ook sedert de invoering der nieuwe wetgeving, in Nederland van toepassing zijn, uitgegeven door M^r. C. J. FORTUIN, Advokaat te Amsterdam. — Eerste deel (1669—1798). — Amsterdam, bij JOHANNES MULLER, 1839. — 524 blz. in 8°.

Reeds heeft de Red. der *Themis* (I, 402) van dit werk van den Heer FORTUIN melding gemaakt, met de belofte van op hetzelfde te zullen terugkomen, — aan die belofte wil ik thans trachten te voldoen. Hetgene ik levere, zal echter niet zoo zeer eene beoordeeling zijn, waartoe ook eene verzameling van wetten minder aanleiding geeft, dan wel

eene aankondiging, strekkende om onze lezers eenigzins meer van naderbij met dezelve bekend te maken.

Het is een ongeluk van onzen tijd, en vooral van ons land, dat, niettegenstaande onze codificatie, niettegenstaande onze zoogenoemde algemeene en eenvormige wetgeving, onze regtstoestand misschien nog zoo verward en onzeker is als ooit; onze wetgeving bestaat nog uit zoo vele vreemdsoortige bestanddeelen; de vraag zelve wat al, wat niet tot dezelve behoort, wat als afgeschaft, wat als nog bestaande te beschouwen is, is dikwijls zoo moeilijk, dat waarlijk niemand bij ons er zich bijna op zal durven beroemen, dat de fictie *iederéén kent de wet*, voor hem volkomen waarheid is.

Van daar zoo menige verdienstelijke poging, om door dien doolhof van verwarringen hier en daar eenen gladden weg te banen; van daar die betere en slechtere, nuttigere en onnuttigere *verzamelingen*, waarmede wij van tijd tot tijd als overstroomd worden.

Naast onze nieuwe wetboeken, nog altijd door het Fransche Strafboek gevolgd en besloten, naast de 22 deelen van het Staatsblad, de bijvoegsels daaronder nog niet eens begrepen, naast eenige overblijfselen van vroegere wetgevingen, plaatst zich nog steeds als een schrikbeeld voor onze oogen, dat onmetelijke heirleger van wetten, besluiten, enz. enz. van de Fransche Republiek en van het Keizerrijk, om van vroegeren niet te spreken. En deze zijn het, welke de Heer FORRUIN verzamelt; voorwaar een allernuttigst werk, maar allermoeijelijkst tevens. En ik meen gerustelijk te mogen zeggen, dat zijne verzameling verreweg overtreft alles wat men ons van dien aard nog geleverd heeft, het zij men lette op het belangrijke der zaak zelve, het zij op de wijze van bewerking.

Drie vragen zijn hier dikwijls moeilijk: 1.º is deze of

gene wet, enz. in Nederland ingevoerd? 2.º Zoo ja, bestaat zij nog, of is zij afgeschaft of vervallen? 3.º waar kan men haar vinden; de bestaande verzamelingen waren deels onvolledig, deels onvoldoende, en schoten dus bij de beantwoording deze vragen dikwijls te kort.

De nieuwe verzameling daarentegen voorziet, bedrieg ik mij niet, in alle deze behoeften, immers voor zoo veel zulks met redelijkheid kan gevergd worden. Tot eenig betoog dezer stelling, geloof ik te kunnen volstaan met de eenvoudige opgave der wijze waarop dezelve is zamengesteld.

Vooraf echter ééne opmerking: de titel van dit boek is veel te nederig; want het laatste geeft veel meer dan de eerste belooft. Men heeft het werk slechts open te slaan, om te zien, dat hier niet te denken is aan eene enkele compilatie, en dat de Heer FORRUIN zich niet heeft willen vergenoegen met den dorren en droogen arbeid van de meeste verzamelaars; maar dat, integendeel, hetgeen wij hier van den schrijver zelve aantreffen, op verre na niet het minst belangrijke van zijn werk is. — De aantekeningen, welke bijna iedere wet voorafgaan, getuigen van groote belezenheid en van grondige regts-kennis. Grootendeels zijn dezelve gewijdaan de al of niet toe te kennen voortdurende verbindbaarheid der medegedeelde bronnen, of aan geschiedkundige mededeelingen, zoo als nader blijken zal. Als een uitmuntend voorbeeld meen ik te mogen verwijzen naar de geschiedenis onzer zoogenoemde conflicten, op bl. 273, 274 voorkomende. De S. schijnt, evenmin als ik, overtuigd te zijn van de grondwettigheid van het onbegrijpelijke besluit van 5 Oct. 1822; maar zoo als hij te regt zegt, het was zijne zaak niet dat hier te onderzoeken; hij *historicus*, verhaalt, maar beoordeelt niet, de Heeren van SONSBEECK en BACKER, naar wie hij verwijst, hebben dit vóór hem gedaan.

Dech dit daargelaten, zie hier, hoe deze verzameling is ingerigt: vooraf gaat eene volledige lijst van alle Fransche wetten, besluiten en andere regsbronnen, welke hier te lande kracht van wet gehad hebben, medegedeeld naar de chronologische orde, welke ook mij hier de beste, zoo al niet de eenige goede, toeschijnt, (bl. XI—XXVI). — Alle dezewetten, enz. worden vervolgens behandeld, in diervoege dat de zoodanige, welker afschaffing boven allen twijfel verheven is, alleen worden vermeld in de aantekeningen, met bijvoeging der wijze hoe zij afgeschaft zijn, en der wetten of verordeningen, die dezelve vervangen hebben, het zij in eens, op een bepaald tijdstip, of bij opvolging, zoodat men telkens de beknopte geschiedenis opgeteekend vindt van ieder behandeld onderwerp. Die wetten enz., daarentegen, welke nog geheel of gedeeltelijk van kracht zijn, of welker afschaffing althans niet volstrekt uitgemaakt is, worden geheel of bij uittreksel afgedrukt, met vermelding tevens der latere verordeningen, waardoor dezelve gedeeltelijk gewijzigd en aangevuld zijn. Bij den nog dikwijls bestaanden twijfel, of deze of gene wet nog van kracht gebleven of vervallen is, kan de schrijver er zich natuurlijk niet toe bepalen, om enkel die bronnen te geven, welke naar zijne individuele meening nog van toepassing zijn; hij kon zich zelven niet tot regter maken over die vragen, hij mogt dezelve niet beslissen, of zijn boek had een groot deel van dezelfs waarde verloren, en daarom moest hij opnemen, alles dat niet zeker afgeschaft is, liever iets te veel dan te weinig. Niemand verwondere er zich over, wanneer hij hier en daar wetten of besluiten vindt, welke hij voor afgeschaft houdt. De S. zelf is de eerste die zeer dikwijls in dit geval verkeert; men leze slechts zijne aantekeningen, waar hij ons telkens met zijne redenen van twijfeling bekend maakt. Misschien echter is hij, in dat opzigt, hier en daar

wat al te ver gaan. Mogt ik dienaangaande eene enkele aanmerking wagen, ik zou het den S. vragen of niet de *code des délits et des peines pour les troupes de la république* van 21 *Brumaire, an V* (bl. 400 *seq.*) gerustelijk, als stellig afgeschaft, zeker stilzwijgend vervallen, had kunnen gemist worden? Toegegeven toch al eens dat die afschaffing niet duidelijk opgesloten lag in het Besluit van 11 Dec., 1813 (Stb. n.º 10); toegegeven ook dat art. 11 van het Crim. Wetb. voor het krijgsw. te lande de vroegere wetten enz. alleen afschafte voor zoo verre dezelve met dat Wetb. in strijd zijn; daargelaten, eindelijk, dat men aan den letterlijken inhoud van een zoo slordig en overhaast zamengesteld, en daardoor onvolledig, duister, en dikwijls onverstaanbaar Wetb. niet te veel hechten moet; komt het mij ten minste onwederlegbaar voor, dat art. 17, door te bepalen (vreemd genoeg in onze dagen) *dat misdaden bij het Wetboek niet omschreven, zullen gestraft worden naar de ARTT. VAN DIT WETB., die met de voorgekomene misdrijven de meeste overeenkomst hebben*, alle mogelijkheid tot aanwending van eenig subsidiair regt uitsluit. Immers wij hebben in *Nederland*, waar voor burgers het *nullum delictum, nulla poena sine praevia lege poenali* geldt, voor onze dappere en niet dappere krijgsknechten, nog de aloude middeleeuwsche *arbitraire correctie*; het is voor hen niet de wet, maar de regter die beslist, of eene daad strafbaar is: bij de aanwending van dat één en ander moet men zich, voor zoo ver men verkiest zich naar iets te regelen, dit doen naar *het bestaande Wetboek*. En wat zullen wij dan met een subsidiair regt uitvoeren?

Hetzelfde zou ik vragen omtrent het decreet der Nationale conventie van 16 Julij 1793 (bl. 242 343), houdende dat door de schatkist geene betalingen moeten worden gedaan, krachtens vonnissen, waartegen men zich in cassatie

had voorzien, dan tegen behoorlijke borgtogt. — In de eerste plaats toch is dan de afschaffing der cassatie in burgerlijke zaken, bij art 19 van het besl. van 11 Dec. 1813 (Stb. n.º 10) dat decreet uit den aard der zaak vervallen, en is het dus, zoo als de S. zeer juist opmerkt, zeer bedenkelijk, of dat nu wel weder stilzwijgend herleven kon. Maar daarenboven dit geheele onderwerp is immers thans geregeld door de algemeene bepaling van Art. 398 W. van B. R.; de cassatie schorst altijd de uitvoering; het decreet is dus niet eens meer noodig, of het zou moeten zijn, om de schatkist te onttrekken aan de bepaling van het vorig art. omtrent de voorloopige tenuitvoerlegging; doch dit is niet mogelijk; zulk eene uitzondering is niet aan te nemen, zonder eene wet, die dit uitdrukkelijk zegt.

Doch genoeg, als men bedenkt, dat de S. beide deze wetten zelf voor afgeschafd houdt; doch dezelve even als zoo vele andere alleen mededeelt uit overmaat van naauwgezetheid, en omdat hij, zoo als ik reeds zeide, ter voorkoming van alle twijfelingen, liever te veel dan te weinig geven wil; dan mag men hem met zulke bedenkingen zeker niet te lastig vallen. Het strekt hem veeleer tot lof, dat niemand hem de eer eener groote naauwkeurigheid betwisten zal. Immers, voor zoo verik dat heb kunnen nagaan, geloof ik niet, dat hij eene enkele wet of een enkel besluit heeft over het hoofd gezien.

Nog een woord meer bepaaldelijk over den inhoud van dit eerste deel. In eene inleiding, (bl. 1–82) vinden wij verzameld alle de bepalingen omtrent de invoering der Fransche regtsbronnen in Nederland. De rij der Fransche wetten zelve wordt vervolgens geopend met een uittreksel der koninklijke ordonnantie van 1669, over de wateren en bosschen van het koninkrijk (bl. 83 199.) hier te lande gedeeltelijk executoir verklaard bij het decreet van 8 Nov.

1810, gedeeltelijk gehandhaafd, dus later executeir verklaarde wetten. Op bl. 105 sqq. volgt het niet afgeschafte gedeelte der ordonnantie van 1 Maart 1768, over de garnizoens dienst, voorafgegaan van eene zeer belangrijke en uitgebreide aantekening, houdende opgave der latere verordeningen, welke bij ons het overige gedeelte der ordonnantie hebben vervangen of gewijzigd. Voorts wordt dit geheele eerste deel besteed aan het zoo vruchtbare tijdvak van 1795 tot en met 1798. Onder de belangrijke wetten in hetzelfde opgenomen, kan men, behalve de reeds aangehaalde, onder anderen nog rangschikken de wet op de Registratie van 22 Frim. 7de jaar (bl. 483, sqq) en die op de veld-politie van 6 Oct. 1791 (Code Rural), welke de Schrijver (bl. 212, sqq) te regt, als nog, gedeeltelijk ten minste, van kracht zijnde, schijnt te beschouwen.

Ten slotte: mijn oordeel in twee woorden, over het aangekondigde werk is, dat de Heer FORTUIN daardoor voorzien heeft in eene wezenlijke en dringende behoefte: dat hij, door zich op eene uitmuntende wijs van zijne taak te kwijten, zich verdienstelijk heeft gemaakt jegens de regtsgeleerdheid, jegens regtsgeleerden, registers en justitiabelen.

A. DE PINTO.

Grondbeginselen der Staatshuishoudkunde. Uit lessen van Prof. N. W. SENIOR te Oxford, opgesteld door den Graaf ARRIVABENE; uit het Fransch; — met eene voorrede en aanmerkingen van Prof. H. W. TYDEMAN. Leiden bij S. EN J. LUCHTMANS. 1839.

De wetenschap der Staatshuishoudkunde zoude, wanneer dit woord in zijne ware beteekenis genomen werd, de ken-
II. Dl. 1^e stuk 1840.

nis zijn van den huishoudelijken toestand van den Staat. Die kennis strekt zich tot alle deelen van bestuur en wetgeving uit. Het gebruik heeft echter gewild, dat aan het woord *Staatshuishoudkunde* een bijzonderen, meer beperkten zin gegeven is. Het is namelijk de leer, hoe het vermogen van een volk ontstaat, verdeeld wordt, vermeerderd of vermindert.

Gaat nu de wetenschap dit vermogen alleen na in zijne werking tusschen de burgers onderling; of is die kennis slechts een hoofddeel der wetenschap? Buiten *Duitschland* wordt het eerste vrij algemeen geleerd: het laatste gevoelen daartegen heerscht bij de *Duitsche Staatshuishoudkundigen* zonder vele uitzonderingen. Men verdeelt daar de wetenschap der *Staatshuishoudkunde* in twee groote deelen, van welke het tweede weder in twee deelen gesplitst wordt. In het eerste hoofddeel wordt de leer van het nationaal vermogen behandeld, worden dus de wetten nagespoord, volgens welke het gezamenlijk vermogen van een volk, alleen door de handelingen zijner leden zonder tusschenkomst der regering, toeneemt of afneemt. Dit is het theoretisch gedeelte der wetenschap. Het andere, het praktische deel, beschouwen zij uit twee oogpunten. Zij sporen namelijk de wijzen op, volgens welke de Staat de pogingen der burgers tot het vermeerderen van hun vermogen bevorderlijk kan zijn; zij lichten ons in nopens den invloed; welchen de consumtie, door den Staat gedaan, op het volksvermogen heeft. Of ten tweede onderrigten zij ons, op welke wijzen de behoeften van den Staat voldaan kunnen worden met de minst mogelijke schade voor het volksvermogen.

Onder de aanmerkingen tegen deze verdeling, inzonderheid in *Engeland* gemaakt, treffen wij bovenal de vrees aan, dat de afzonderlijke behandeling van zoodanig tweede hoofddeel tot eene onmiddellijke tusschenkomst der regering

in de handelingen der burgers onderling leiden zal , onder voorwendsel van bevordering der algemeene welvaart.

Wat gaat deze ijdele en voorbarige vrees der wetenschap aan? Soortgelijke vrees zoude men met evenveel regt bij de behandeling ook van andere vakken van regtsgeleerdheid en staatkunde , kunnen koesteren. Zal men er daarom de beoefening van verbieden ?

Zekerlijk is het de pligt der regering niet , om in iedere handeling der burgers tot uitbreiding hunner welvaart tusschen beide te komen : doch ongetwijfeld heeft het nationaal vermogen , en op zich zelf , en wanneer het in strijd komt met het vermogen der afzonderlijke burgers , aanspraak op die tusschenkomst. Zonder deze verloochent de regering hare roeping. Hoe die tusschenkomst zich vertoonnen moet , middellijke of onmiddellijk ; welke wijzigingen de omstandigheden daarop kunnen of moeten uitoefenen : dit mogen wij van de wetenschap vorderen. De leer van het volksvermogen doet ons den organismus van den Staat met betrekking tot dat vermogen in bloei , werking en vergaan kennen ; die der Staatshuishoudkunde , in engeren zin , toont ons de middelen , door welke de regering de levenskracht van dien organismus bevorderen , verhooogen kan ; hoe zij al datgene vermijden kan , wat dat leven belemmeren zoude.

De beoefening dier zorg behoort niet hier te huis , zegt men ; zij behoort tot de regeerkunde. Zekerlijk behoort de leer der Staatshuishoudkunde tot de wetenschap der regeerkunde of van het Staatsbestuur : Zij is echter die wetenschap zelve niet , maar alleen een harer deelen. Die deelen hangen onderling naauw te zamen , beperken elkander ; hun onderwerp loopt dik werf in elkander. Belet dit eene afzonderlijke behandeling dier deelen , volgens hunne doeleinden en beginselen van elkander gescheiden ?

Een ander bezwaar, tegen de verdeeling der Staatshuishoudkunde aangevoerd, is, dat dit tweede deel te veel van omstandigheden afhangt, te zeer van exceptionelen aard is, om wetenschappelijk te kunnen behandeld worden. Dat deel der Staatshuishoudkunde is, zeggen zij, eene kunst, geene wetenschap. Welke wetenschap, die den mensch ten voorwerp heeft, is in zoo verre van de omstandigheden onafhankelijk, dat zij den mensch niet in dien toestand zoude moeten nemen, in welken deze geplaatst is. Waar bleef anders haar nut, waar hare toepassing? Hoe zal het dan met de geneeskunde, b.v., gaan. Houdt deze op voor wetenschappelijke beoefening vatbaar te zijn, dewijl de ziekelijke toestand van iederen mensch verschillend wordt door zijn verschillend gestel? Houdt zij op wetenschap te zijn, dewijl zij over ziekten, dat zijn dus afwijkingen, uitzonderingen van den gezonden staat, die toch wel regel zal zijn, spreekt? Kunnen niet ook die uitzonderingen wetenschappelijk gerangschikt, behandeld worden? Kan, ja moet wetenschap niet leeren, hoe die uitzonderingen tot den regel terug gebracht behooren te worden? Niet enkele theorie is ons in de Staatshuishoudkunde van nut, zoo wij niet onderdicht worden, hoe haar in de praktijk te verwezenlijken. Alleen behandeld, doet zij ons onze denkbeelden doordrijven tot uitersten, welke in de werkelijkheid niet voorkomen, en ontbloot daardoor onze onderzoekingen van alle nut. Een ander gevolg is, dat men eerder de leer van het volksvermogen en van dat der bijzondere burgers met elkander verwart: iets wat wij gelooven dat vooral aan de Engelsche Staatshuishoudkundigen mag verweten worden. Onder anderen redenen heeft dit, meenen wij, ook aanleiding gegeven tot den twist, of de onstoffelijke goederen voorwerpen zijn der Staatshuishoudkunde of niet.

Hoe moeilijk echter hier de theorie van hare toepas-

sing te scheiden is, bewijzen de meeste van die schrijvers, welke zeer voor die enkel theoretische behandeling ijveren.

Zoo zegt SENIOR bladz. 18, dat « het de pligt van den »Economist is, zich alleen bij de theorie te bepalen»; dat zijne verpligting dus hierin bestaat, om « de natuur des »Rijkdoms te bepalen, en de wetten na te gaan die deszelfs »verkrijging, verwisseling en verdeeling bepalen. » Diezelfde SENIOR spreekt op bladz 74—133 over de vrijheid van den handel, het nadeel van beperkingen, verbodswetten, beschermende regten.

Wij betwisten aan niemand het regt, om de grenzen der wetenschap, welke hij leert, zelf te trekken, wanneer slechts die grenzen scherp getekend zijn, tot geene verwarring aanleiding geven. Bepaalt SENIOR zich tot de enkele theorie van het volksvermogen, zoo deelen wij niet in zijn gevoelen, doch eerbiedigen die grenslijn, als duidelijk kenbaar, mits de S. van zijne zijde die ook niet overtrede. Den Staat en zijne werkzaamheid op de algemeene welvaart had de S. buiten den kring van zijn onderzoek gesloten. Haalt hij dien er desnietteenstaande in, zoo verwijt hij zich zelve, dat hij zijne grenzen niet juist heeft afgebakend. Niet straffeloos laten theorie en praktijk zich scheiden.

Het ligt niet in ons plan om in een onderzoek te treden der afzonderlijke deelen van het bovenstaande werk; of punt voor punt na te gaan, in hoe verre de redeneringen derschrijvers den toets van het gezond verstand kunnen doorstaan; in hoe verre de gevolgen, door den S. uit zijne stellingen getrokken, gegrond zijn; slechts in zijn geheel, willen wij het werk beschouwen; kortelijk zullen wij het alleen in aanleg, omtrekken, zamenhang, enz. overwegen.

Wij doen dit zoo veel te eerder, als de meeste punten, naar onze wijze van zien, met juistheid behandeld zijn, en de S. boven vele zijner landgenooten in duidelijkheid uit-

ment. Onze aanmerkingen op het werk van den Heer SENIOR zullen dus meer den vorm dan den inhoud betreffen. Bij het mededeelen vooral van grondbeginselen komt ons de vorm van het hoogste belang voor. Deze moet ons een duidelijk beeld, al is het slechts in omtrek, aanbieden van hetgeen wij leeren. Hebben wij eens het geheel overzien, hebben wij het verband der deelen ontdekt, zoo vinden bijzonderheden, kleinere deelen spoedig hunne plaats. Heeft het tegendeel plaats gehad, zoo is het mogelijk, dat men enkele punten tot in kleine bijzonderheden kenne, de wetenschap zelve blijft verre van ons; die kunde is ons van weinig nut.

Wij zien de plaats niet in, welke deze tak van mensche-lijke kennis tegen over de overige heeft; daar wij zelfs den samenhang der verschillende deelen van iederen tak afzonderlijk niet kennen, dewijl wij alles niet aan algemeene beginsels ondergeschikt hebben leeren maken. Ieder deel staat in onze oogen op zich zelf; van het geheel hebben wij geen begrip. De Hoogleeraar TIJDEMAN zegt in het *voorberegt* blz. II, dat de wetenschap der Staatshuishoudkunde «nog niet genoeg tot regt logisch samenstel, waarin men algemeen berusten kunne, schijnt geconstitueerd te zijn.» Is dit noodig, is dit immer te verwachten? Hoezeer men ook trachten moge zich als het ware in de wetenschap te verplaatsen, deze uit haar zelve te ontwikkelen, volkomen zal dit nimmer gelukken. Buiten ons weten zal onze persoonlijke wijze van opvatting, onze subjective meening ons medeslepen en daardoor tot verschil van gevoelen aanleiding geven. Geheel vrij van alle vreemde indrukken kan zich de ziel hier niet maken. Onze zucht moet echter daarheen strekken; is de poging wel gemeend, zij zal zich zelve beloonen. Tijden, betrekkingen, denkbeelden mogen veranderen, onze stelsels voor andere plaats moeten ruimen: de schuld ligt niet bij ons; het is het gevolg van onze on-

volmaaktheid, maar tevens het bewijs van onze volmaakbaarheid en van den vooruitgang der menschelijke kennis. Gelijk ons stelsel het gevolg, het noodzakelijk gevolg; was van het denken onzer voorgangers, zoo zal het eens de bron zijn van andere, van verbeterde stelsels. Wij wenschen niet de wetenschap in de boeijen van een zoogenaamd stelsel te verstikken: maar wij verlangen haar geregeld, in eene orde, die overeenstemt met haar wezen en karakter.

Het werk houdt, van twaalf lessen, door den Heer SENIOR te *Oxford* gehouden en uitgegeven, er zes in. Volgens den Franschen uitgever (*voorrede* blz. IX) « bevatten zij vijf » grondstellingen, waarop de Schrijver de geheele wetenschap der Staatshuishoudkunde bouwt. »

Aan de grondstellingen gaat eene inleiding vooraf, in welke de S. verklaart, wat de leer der staatshuishoudkunde is, en deze wetenschap tegen de aanmerkingen van velen verdedigt.

« Het onderwerp der Staats-Economie is, » zegt hij op blz. 18, « de natuur des Rijksdoms te bepalen, en de wetten » na te gaan die deszelfs verkrijging, verwisseling en verdeling bepalen. »

De meerdere beoefening dier wetenschap schrijft de S. toe aan het aandeel, dat het volk erlangde aan de regering des lands. Voor zoo verre dit in *Engeland* niets nieuws was, zoekt hij de oorzaak er van in eene meerdere belangstelling in de openbare aangelegenheden, en hierdoor in de Staatshuishoudkunde, het verbazend toenemen der openbare uitgaven, de verandering der muntspecie, en de drukkende last der armwetten. (blz. 6).

Verder onderzoekt de S. daar, welke de voornaamste hinderpalen aan de volmaking dier wetenschap waren? en welke de middelen zijn, om die uit den weg te ruimen? Eindelijk verdedigt hij de Staatshuishoudkunde nog tegen

diegenen , welke haar verwijten , dat zij alleen over rijkdom handelt « iets dat wel niet te verachten , maar zeker van » veel minder gewigt is dan deugd , kunde , goede naam , » enz. , en niet tot geluk voert. » (blz. 19).

Ook dan , wanneer men volkomen met den S. instemde , zou men mogen vragen , behoort dit alles hier ? Staat die inleiding in verhouding tot de grondstellingen , welke de geheele leer der Staatshuishoudkunde moeten omvatten ? Geldt dit tegen den S. , nog veel meer tegen den Franschen uitgever , wiens voorrede bijna niets bevat dan eene uitvoerige verdediging van het nut der Staatshuishoudkunde. Dit punt schijnt beide naauwer aan het hart te liggen dan aanval of beschuldiging ons voorkomt te verdienen. Zoo komt de S. in de eerste grondstelling (blz. 29) hierop weder terug. Kan eene wetenschap niet zeer voortreffelijk zijn , al werden er andere gevonden , wier voorwerp nog voortreffelijker is ? Met geringe wijzigingen zou men dezelfde verwijtingen aan het burgerlijk of staatsregt kunnen doen. Op zoodanige wijze rukt men alle grenspalen omver , en loopen alle takken der wetenschap in en door elkander. SENIOR zelf beantwoordt die beschuldiging genoegzaam , wanneer hij op blz. 29 zegt , « dat eene wetenschap , om de hoogst mogelijke volkomenheid te bereiken , zich binnen zekere naauwkeurige afgebakende grenzen moet hepalen. »

De vijf grondstellingen , op welke , naar het oordeel des schrijvers , de theorie der Staatshuishoudkunde berust , zijn de volgende :

I. Rijkdom bestaat in voorwerpen , die overgedragen kunnen worden , en waarvan de hoeveelheid bepaald is ; en die regtstreeks of middellijk , genoegen verschaffen en ongerief voorkomen ; — of Rijkdom bestaat in alles wat vatbaar is voor ruiling , het woord ruiling genomen zoo wel in den zin van in leen geven of nemen , als in dien van koopen of verkoopen ; of ein-

delijk: *Rijkdom bestaat in dingen die waarde hebben.*

II. Een ieder wenscht zijnen Rijkdom, met de minst mogelijke opoffering, onbepaald uit te breiden.

III. De bevolking of het getal van de bewoners der aarde, wordt alleen beperkt door lichamelijke en zedelijke ellende; of door vrees voor de ongenoegzaamheid der middelen, om zich Rijkdom te verschaffen, dat is de noodige, dienstige, en tot weelde behorende zaken.

IV. Het vermogen van den arbeid en andere rijkdom verschaffende middelen, kan in het onbepaalde vermeerderd worden, door het aanwenden van dien arbeid en die hulpmiddelen tot eene nieuwe productie.

V. Ter zijde gesteld eene grootere bedrevenheid, geeft eene vermeerdering van arbeid in den landbouw op een bepaald bestek gronds, over het algemeen geene vermeerdering van producten, geëvenredigd aan die vermeerdering van arbeid. Met andere woorden; ofschoon elke vermeerdering van arbeid het product vermeerdert, is deze vermeerdering echter niet geëvenredigd aan die van den arbeid.

Grondbeginselen wilde de S. leveren. Verwachten moet men dus, dat ondergeschikte punten stilzwijgend voorbijgegaan worden; verdedigen zelfs laat het zich, wanneer niet ieder punt met gelijke zorg uitgewerkt is: hoofdpunten mogen niet overgeslagen zijn. Moeten wij den Franschen uitgever gelooven, zoo meent de S. de geheele wetenschap der Staatshuishoudkunde opgebouwd te hebben, wanneer hij aangewezen heeft, wat het voorwerp dier wetenschap is, en van het vermogen, bovenal van den arbeid gesproken heeft, om onzen rijkdom uit te bereiden; hierbij toch bepalen zich de grondstellingen. De verdeeling en het gebruik of verbruik worden slechts gedeeltelijk en als in het voorbijgaan behandeld. Wie zal nu niet reeds bij de enkele opgave, erkennen, dat die stellingen geenszins de geheele wetenschap,

zoo als de S. zich die voorstelt, in hare uiterste omtrekken omvat? Buitendien mist men die eenheid, die het geheel bezielen moest. Het beeld, dat de S. zich van zijne wetenschap vormt, wordt ons niet duidelijk. Hoewel de band tusschen al de grondstellingen zigbaar behoorde te wezen, mogt de eene niet een ondergeschikt deel der andere wezen. Niet zoo schijnt de S. hierover te oordeelen. Gevoelende, dat vele belangrijke punten door hem zouden moeten voorbijgegaan worden, indien hij zich streng aan de ontwikkeling zijner grondstellingen hield, heeft hij hieraan te gemoet willen komen door eenige dier punten als het ware bij die gelegenheid met een te behandelen. Niet innerlijke aard en wezen, maar het toeval of de willekeur des schrijvers heeft hun eene plaats aangewezen. Dikwijls danken zij die plaats aan de zucht des Schrijvers, om dwalingen te wederleggen. Reeds op zich zelf beschouwd, verwachten wij in grondbeginselen geene polemiek: dit verwacht, maar leert niet. Hier worden daardoor tevens punten behandeld, welke hier geene plaats, althans geene hoofdplaats, verdienden. Van daar wijdloopigheid en onvolledigheid in hetzelfde werk. Ook hadden wij het liever meer betoogend, minder redenerend gezien. Niet onbepaald dus kunnen wij instemen met den lof, welchen de Fransche uitgever den S. toezwaait in zijne *voorrede* blz. XLI, al erkennen wij dankbaar de voortreffelijke behandeling der enkele punten.

Zoo wilde de S. in de eerste grondstelling aanwijzen, waaruit rijkdom bestaat. Streng genomen behooren hier alleen de twee eerste hoofdstukken en het laatste toe, hoewel menig een misschien verwacht had, dat de *waarde* en *rijkdom* in hetzelfde hoofdstuk zouden behandeld zijn. Het *geld* toch, dat in het derde hoofdstuk behandeld wordt, is gelijk SENIOR zelf zegt, blz. 61, 62, « tusschen de menschen » de algemeene maatstaf van alle andere voorwerpen: het

»is uitsluitend aangenomen als geldig om allerhande soort »van ruiling tot stand te brengen.» Als zoodanig behoort het dus niet daar, waar de S. spreekt van de voorwerpen, uit welke rijkdom (ons vermogen) bestaat, maar daar, waar hij over de verdeeling der goederen onder de menschen spreekt. Dan zonderling genoeg: dit in onze oogen hoogst belangrijk punt heeft de S. geheel over het hoofd gezien; of juist gezegd, slechts hier en daar ter loops, en het meest uitgebreid nog in dit derde hoofdstuk der eerste grondstelling behandeld: doch alleen het geld als middel van ruiling is hier het voorwerp van zijn onderzoek. Hij beschouwt dit (blz. 64) als een aanvulsel van het crediet: doch crediet is iets persoonlijks; de waarde, die wij aan het geld hechten, ligt in de zaak zelve. Prijs, crediet, inkomsten worden geenszins opzettelijk door den S. behandeld. De vierde, vijfde en zesde hoofdstukken, zeiden wij reeds vroeger, behoorden, volgens het plan des Schrijvers, in het geheel niet behandeld te zijn; daar het hoofdonderwerp des onderzoeks hier de tusschenkomst betreft der regering in den handel tussehen twee Staten. Zeer zeker altans bewijst het niet, uit welke voorwerpen rijkdom bestaat.

De S. tracht te betoogen, dat niet alleen stoffelijke, maar ook zoogenaamde onstoffelijke goederen voorwerpen der Staatshuishoudkunde zijn. Gaarne erkennen wij, dat de persoonlijke goederen van den uitgebreidsten invloed op het vermogen zijn, en dat zij bij het behandelen dier wetenschap niet uit het oog mogen verloren worden. Een voorwerp echter zijn zij er niet van. De bedoeling, met welke men zich dezelve verschafft, is geenszins uitsluitend noch altijd onmiddellijk uitbreiding van onzen rijkdom. Zal nu die onzekere bedoeling als grenslijn aangenomen worden? Met medewerking van andere omstandigheden kunnen die persoonlijke goederen hunne bezitters rijker maken. Vermeedert echter daar-

door de massa van het volksvermogen? Neen, dat gelooven wij niet. Scheidt men die persoonlijke goederen van de voorwerpen, die onzen rijkdom en dus het voorwerp der staats-huishoudkunde uitmaken, zoo zijn de grenzen der wetenschap duidelijk gesteld, terwijl zij in het tegengestelde geval nimmer met eenige juistheid bepaald kunnen worden. Bijna alle practische wetenschappen worden dan binnen den kring der Staatshuishoudkunde getrokken. Allen hebben min of meer onmiddellijk invloed op vermogen. In de *Neue Jahrbücher der Geschichte* enz. 1838 blz. 565, verklaarde zelfs *Bulau*, die in zijn *Handbuch der Staatswirthschaftslehre* de onstoffelijke goederen tot het voorwerp der Staatshuishoudkunde maakt, dat voor de praktische behandeling der wetenschap beide van elkander behooren gescheiden te worden. Ook kunnen, zegt hij verder, de onstoffelijke goederen moeilijk in de theorie van het nationaal vermogen behandeld worden. Doch nog verder gaat hij daar. Hoewel hij blijft gelooven, dat zij in de eigenlijke Staatshuishoudkunde hunne plaats kunnen vinden, zoo wil hij evenwel bij eene tweede uitgaaf van zijn handboek eene andere orde volgen en het *Handbuch der Culturpolitik und Staatswirthschaftslehre* noemen.

Wanneer de S. in de eerste grondstelling de natuur des rijkdoms bepaald heeft, moeten wij verwachten dat in de overige ons geleerd zal worden, op welke wijzen de rijkdom ontstaat, verdeeld wordt of te niet gaat. Niet zoo vinden wij het bij den S. Eene stelling hielden wij immer voor eene waarheid, welker kennis wij door redenering, betoog, verkregen. Is dit waar, zoo had de tweede grondstelling hier niet behooren te staan. *Dat de mensch met de minst mogelijke opoffering zijnen rijkdom tracht uit te breiden*, is de uitdrukking van een algemeen erkend feit en uit de mensche-lijke natuur ontleend. Van daar dus ook, dat men hier

geen betoog harer waarheid moet zoeken. Neen, de S. neemt haar terstond als bewezen aan (blz. 159, 161). Zij moet alleen ten leus strekken, het middel voor den S. zijn, om zijne meening nopens de leer der overproductie aan den lezer te kunnen voordragen; doch beter ware dit dan nog gevoegd geweest bij de vierde grondstelling, in welke de S. over productie handelt.

Zoo had ook de vijfde grondstelling geene, en althans zeer zeker nimmer eene bijzondere plaats verdiend. Werd zij vermeld, zoo had zij in de vierde grondstelling behooren opgenomen te worden.

Ook de derde grondstelling staat, naar ons oordeel, niet op hare plaats. Liever hadden wij haar achter de vierde grondstelling gezien. De bevolking heeft grooten invloed op de productie en consumtie: zij is echter ook volgens den S. meer gevolg dan oorzaak van de productie. Inzonderheid echter is zij afhankelijk van de verdeeling der goederen.

In deze grondstelling hangt de S. hoofdzakelijk het gevoelen van MALTHUS aan. SENIOR cordeelt echter (bl. 199), dat de vermeerdering der middelen van bestaan de vermeerdering der bevolking niet opvolgt maar voorafgaat, althans in verstandig ingerigte maatschappijen. Hij tracht daarom den Heer MALTHUS te wederleggen, ten opzichte der stelling, dat de bevolking de strekking heeft om zich meer uit te breiden dan hare middelen van bestaan gedoogen. Tot het bewijs zijner meening, vergelijkt hij den toestand van het tegenwoordig *Europa* met dien van de wilde volken der vroegste tijden. In de eerste tijden van beschaving en maatschappelijken vooruitgang kunnen de middelen van bestaan op eene zoo snelle en onverwachte wijze vermeerderen, dat zij het toenemen der bevolking te bovengaan en daardoor tot uitbreiding van deze leiden. Niet altijd gaat echter die vermeerdering der middelen van bestaan in

gelijke mate voort, terwijl de bevolking vooreerst nog op gelijke wijze blijft aangroeijen. Door de aangroeijende bevolking wordt de aanvraag naar de middelen van bestaan grooter: meer arbeid moet er aangewend worden, om in die behoefte te voorzien, doch niet altijd staat de vermeerdering van het product in evenredigheid tot de vermeerdering van den arbeid. Ongetwijfeld kan men met geene mogelijkheid bepalen, hoe veel de productieve kracht van den arbeid kan toenemen. Doch zekerlijk kan men het gewigt daarvan overdrijven. Van de bevolking alleen kan dit bijna eindeloos toenemen niet verwacht worden, wanneer met haar ook niet tevens het volks-kapitaal aangroeit, de arbeidsloozen rijzen kunnen. Ook andere hinderpalen kunnen het toenemen der middelen van bestaan in den weg staan. Nu eens zal dus de bevolking meer dan de middelen van bestaan aangroeijen, dan eens weder deze boven gene gaan. Altijd echter zullen beide tot elkander in betrekking staan. MALTHUS heeft zich tegen SENIOR op dit punt verdedigd, gelijk wij zagen in de *Edinburgh Review* 1837 n.º 133. Hij zegt, dat onze S. het woord *strekking* niet in zijnen waren zin heeft genomen. Hij oordeelt verder, dat uit statistische bewijzen blijkt dat tegenwoordig in de meeste Staten van *Europa* de bevolking meer toeneemt dan de middelen van bestaan.

Onder de bedoelingen, welke de S. zich ter bevordering der wetenschap voorstelde met het houden en doen uitgeven zijner lessen, behoorde ook die om de kunsttermen der wetenschap meerdere bepaaldheid te doen verkrijgen (blz. 10, 14, enz.). Hierin is de S. meestal naar wensch geslaagd, al kunnen er ook op enkele gegronde aanmerkingen gemaakt worden. Zoo als b. v. tegen de zeer ruime beteekenis, welke de S. aan de woorden *rente*, *onthouding* of *kapitaal* geeft.

Voor *grondbeginselen* houden wij dus, om met korte woorden te besluiten, het werk minder geschikt:— zoo ergens komt het daar op orde en methode aan, welke men hier mist. Voor de wetenschap zelve blijft het echter belangrijk. Vooral in *Engeland* kan het van het grootste voordeel zijn: daar SENIOR boven de meeste zijner landgenooten in duidelijkheid en scherpzinnigheid zonder spitsvindigheid uitmunt. Ook in ons Vaderland, waar Staatshuishoudkunde een schaars bebouwd veld is, gelooven wij, kan het werk nuttig zijn. Doch juist om die schaarschheid kan het bij ons den wensch niet onderdrukken, dat eenig werk, voor handleiding en onderrigt geschikt, hier het licht zie.

De vertaling is, zoo als men verwachten mogt, wanneer de Hoogleeraar TIJDEMAN zich met het toezigt daarover wilde belasten.

N. OLIVIER.

Handboek voor deurwaarders door J. BOTTENHEIM, te Zwolle bij J. J. TYL 1839.

Wie is hij, die als Schrijver optreedt, en den deurwaarder bij alle regterlijke collegien in ons Vaderland (en deze zijn zeer velen in getal) een handboek in handen geeft? Die vraag rijst bij een ieder op, die op het titelblad van het voor ons liggend handboek geene vermelding vindt van titels of waardigheden, maar den eenvoudigen naam des Schrijvers aantreft. Wij meenen te weten, dat de Schrijver *geene* betrekking bekleedt, hoezeer tot velen geschikt, wij zullen niet zeggen geregtigd. — Op het tijdstip der invoering van de Nieuwe Wetboeken met den aankleve van dien; — dat is: toen die talrijke hoven en andere regterlijke collegien zijn georganiseerd, en zoovele honderde benoemingen bij de

regterlijke magt zijn gedaan, was de Schrijver, na de helft van zijnen zeven en twintigjarigen leeftijd ter griffie der regthank te *Almelo* te hebben doorgesloofd, een man met den weidschen titel van *Surnumerair adjunct-commis, buiten bezwaar van 's Rijks schatkist*. Die lange titel gaf hem naar *hoog* gevoelen geen aanspraak; — een dertienjarige arbeid ten dienste der justitie, ten nutte des lands *om niet* gepresteerd, konde, naar dat zelfde begrip, niet in aanmerking komen. Ziedaar een probaat middel van bezuiniging: ambtenaren jaren lang voor niet te laten werken, en dan aan den dijk te jagen. Quaeritur, of men wel met eenen surnumerair adjunct-commis moest beginnen? — De eenige gunst, die de heer B. ooit van het gouvernement heeft genoten, is het verlof, om het reglement op de organisatie en de dienst der Deurwaarders in dit zijn werkje te doen afdrukken! —

En nu het werkje zelve. De Schrijver had ten oogmerk (zie de inleiding), eenen beredeneerden tekst der wet, met betrekking tot de deurwaarders te leveren, en hij doet dat in eene reeks van vragen en antwoorden, eenen vorm, die ons voor kinderboekjes alleruitmuntendst voorkomt, maar voor een handboek ten dienste van deurwaarders minder doelmatig toeschijnt. Wij hebben ons voorgesteld, dit boekje naar deszelfs *inhoud* onpartijdig te beoordeelen, en vergenoegen ons bij deze algemeene aanmerking omtrent den vorm.

Het boekje bevat (zie weder de inleiding) een uittreksel A. van de wet op de organisatie en het beleid der justitie, *de competentie der verschillende regterlijke collegien* §§. 1—25. B. van het wetboek van koophandel, *de wisselprotesten betreffende* §§ 131—142 en C. van dat gedeelte van het wetboek van burgerlijke regtsvordering, dat onmiddellijk tot hunne werkzaamheden betrekking heeft.

Het geheel is een practikaal handboek, de voorschriften der wet in eene systematische orde gebragt. Het staat daarin gelijk met het eerste stuk der handleiding van Mr. A. DE PINTO. De Heer B. moest, naar ons inzien, beproeven een tweede of vervolg stukje met aantekeningen op dit zijn handboek te ontwerpen, en zou den practicus daardoor eene groote dienst doen, die niet minder dan de deurwaarder hem voor dit eerste stukje dank verschuldigd is. In het voorbijgaan merken wij op, dat ons de titel minder juist voorkomt, ziende wij in den inhoud meer hetgeen practijk in het algemeen betreft, dan hetgeen uitsluitend voor den deurwaarder noodig is te weten. Daarom had ons de titel *Leerboek voor de regtspractijk naar het hedendaagsche regt* beter befallen.

De voornaamste acten van deurwaarders hadden bij wege van formulieren kunnen zijn achteraan gevoegd. De Heer VAN DEN HONERT heeft daarin, sedert de uitgave van dit werk, voorzien.

De artikelen der wet hadden achter de antwoorden, en niet achter de vragen behooren te zijn geplaatst. Immers zij zijn de bronnen, waaruit deze laatsten zijn geput. — Het werkje is verdeeld in 4 hoofdstukken, waarvan het *eerste* over de competentie der onderscheidene regterlijke collegien handelt; het *tweede* over de wijze van procederen voor elk dier collegien; het *derde* over het ten uitvoer leggen van vonnissen en andere authentieke acten; het *vierde* eindelijk over regtspleging van onderscheiden aard.

Eerste Hoofdstuk. Hier hadden wij gewenscht eene tabel te vinden, die ons de verdeling der regterlijke collegies aanduidde, of wel eene verwijzing naar de staten, gevoegd achter de wet op de regterlijke organisatie. — De uitzondering op art. 14 W. B. R. voorkomende in art. 289 en 723 hadden bij § 52 kunnen worden gevoegd.

Tweede Hoofdstuk. Zie bij § 36 art. 4, n.º 6 W. B. R. het arrest van het prov. Geregts-hof van *Holland* van 27 Dec. 1839 in het *Weekblad van het Regt* n.º 89 (1).

In § 56 (art. 16 W. B. R.) wordt de gaping der wet aangetoond, omtrent de vraag of een deurwaarder zijne bloedverwanten of aangehuwden ten verzoeke van derden mag dagvaarden. Dit art. 16 voorziet ook in het geval, dat er geen ander deurwaarder in het kanton aanwezig is, dan die door bloedverwantschap of aanhuwelyking verhinderd wordt te exploiteren, en bepaalt, dat de kantonregter alsdan eenen bepaalden persoon daartoe kan aanwijzen. De S. gaat uit van het begrip, dat die persoon geen deurwaarder behoeft te zijn, en, naar ons inzien, teregt. De Heer v. d. H. stelt dit twijfelachtig. Dit art. 16 en art. 33 wet R. O. bevestigen de onbestaanbaarheid van een vervangend substituut Griffier bij regtbanken en Hoven, waarover reeds veel is geschreven.

In § 134 vinden wij de vraag, wanneer het protest van eenen wisselbrief moet geschieden, indien de protestdag op eenen zondag invalt, gelijk overal met de woorden der wet zelve en dus hier met: *op den volgenden dag* beantwoord. Daardoor heeft men *dingsdag* te verstaan, zie arrest van den Hoogen Raad van den 17 October 1839, te vinden in de Nederl. regtspraak 2º deel p. 362 en volg.

Derde Hoofdstuk. In § 234 vinden wij teregt het 2º lid van art. 529 voorgesteld, als doelende op de ontruiming van het *gekochte* en niet van het *gehuurde*, gelijk in de *officiële uitgave* verkeerdelyk wordt gelezen.

§ 268 vraagt: uit krachte waarvan mag de lijfswang worden ten uitvoer gelegd? en beantwoordt die vraag met

(1) Voeg hierbij het in dit nummer der *Themis* voorkomende verhoog van Mr. Dav. H. LEVYSSOHN.

art. 389 W. B. R. Beter ware het geweest, die vraag aldus voor te stellen: wat wordt tot de ten uitvoerlegging van den lijfswang gevorderd? — Die vraag had van eene andere behooren te worden voorafgegaan, die namelijk: welke zijn de eenige gevallen, waarin de lijfswang plaats heeft? en zulks om het opschrift van B. 2 t. 5 afd. 1. — Het antwoord wordt in art. 585 en 586 gevonden, en art. 588 bedoelt die artikelen, wanneer het zich onjuist uitdrukt door *de twee vorige artikels*. Men vindt bij den S. eigenlijk en natuurlijk alleen over de ten uitvoerlegging van den lijfswang gesproken, maar waartoe dan het bedoelde opschrift *van lijfswang en deszelfs ten uitvoerlegging* behouden?!

Vierde Hoofdstuk. Bij § 311 hadden de wetten en besluiten behooren te worden aangehaald, waarop art. 757 doelt.

Bij § 324 (art. 768) had § 268 (art. 589) kunnen worden aangehaald.

Behalve de errata door den S. aan het eind van zijn werkje opgegeven, hebben wij de volgende ontmoet § 26 *elken* voor *elke*; 39. § 116—115; 71 *apposant* — *opposant*; 77 *denzelven* — *dezelve*; 87 *welken* — *welke*; 99 *roerend* — *onroerend*; 124 *dagen* — *daden*; 162 en 164 *wie* — *wien*; 301 *eenen* — *een*; 311 art. 759 — art. 757. — Zie hier eene korte opgave van hetgeen dit werkje, in zakformaat uitgegeven, bevat. De deurwaarders, voor wien het vooral geschreven is, moeten er groot nut uit trekken, en veel gemak door hebben, want het geeft hun hetgeen zij noodig hebben, en ontslaat van het lezen van veel dat zij niet noodig hebben, en van het veelvuldig zoeken in het Wetboek zelve.

Het boekje draagt overal blijken van het regt begrip der wetsbepalingen en op meer dan eene plaats van het goed oordeel des Schrijvers.

Het baart verwondering in iemand, wien men zoo zeer

heeft trachten te ontmoedigen, den lust te ontdekken, om anderen nuttig te zijn. Daarom waagden wij het, hem tot de toelichting der wetsbepalingen in een tweede stukje aan te sporen, en roepen hem toe: *Tu, ne cede malis, sed contra audentior ito*; terwijl wij den ijverigen S. spoedig eene betrekking, die hij toont te verdienen, van harte toewensen.

BERIGTEN VAN GEMENGDEN AARD.

Wij meenen, dat het onzen lezers niet ongevallig zal zijn, bekend gemaakt te worden met onderstaanden brief aan een' onzer door een man van uitgebreide kennis en bijzonder groote zedigheid gerigt; kunnende die brief als een aanhangsel worden beschouwd op de uitvoerige beoordeeling van het werk van den Heer Mr. J. J. L. VAN DER BRUGGHE *de officio judicis*, door den Hoogl. Mr. F. DE GREVE, geplaatst in n.º 3 van den eersten jaargang van ons Tijdschrift.

« Zoo als ik u reeds heb gezegd, ik kan mij volkomen vereenigen met de recensie van Prof^r. de GREVE, in de *Themis* voorkomende.

Ik verheug mij in den welverdienden lof, welken hij den schrijver zoo mildelijk doet wedervaren; maar ik acht ook zoowel zijne hoofd-aanmerkingen op het stuk, als die welke hij nopens bijzonderheden heeft gemaakt, allezins juist en gegrond.

Ik zou echter daarbij nog gaarne de gepastheid van het gebruik der Latijnsche Taal door den schrijver, in twijfel getrokken hebben gezien. Niet, dat ik mij, of u, of enen mijner vrienden, liefst onder diegenen gerangschikt zag, welken de schrijver, bij de verdediging zijner bedoeling ten dezen, als bestrijders der Latijnsche taal niet alleen, maar van alle grondige kennis en geleerdheid voorstelt. (Zie inleiding: pag. XIII. *sq.*). Die taal is voorzeker een voortreffelijk werktuig, hetwelk in de hand van zoovele beroemde mannen, uitstekende diensten bewezen, ja wonderen heeft bewerkt. Ik geloof, dat de beoefening dier taal bij eene echt klassieke opleiding der jeugd, en bij het leggen der gronden van alle bespiegelende wetenschap, vooral niet uit het oog mag worden verloren. Ik ga verder, en schat het nut dier beoefening zoo groot, dat zelfs in meer gevorderden leeftijd, haar gebruik mij voorkomt, goede vruchten te kunnen dragen, en den in goede en klassieke studien welbedreven man niet alleen tot verlustiging en sieraad, maar ook tot wezenlijk gerief kan strekken. Maar zou men niet wel behooren te onderscheiden tusschen hetgeen aan een ieder, tot ontwikkeling zijner vermogens en volmaking zijner vroegere studien vrijstaat en zelfs welvoegelijk is; en hetgeen gevorderd kan worden door het algemeen belang van degenen, die

goede werken wenschen te lezen. Gaarne heb ik er dan ook vrede mede, dat de schrijver bij eene vroegere gelegenheid, aan zijner voorkeur van de Latijnsche taal den vrijen teugel heeft gevierd, toen hij eene proeve over de oorzaken van het verwaarloozen der regtsstudien door de Grieken, in de *Bijdragen der Proff. DEN TEX en VAN HALL* in het licht gaf; want het was slechts eene proeve, of liever eene beproeving zijner krachten in dezen schrijftrant, en het zoude niet van hardheid vrijte pleiten zijn, indien men bij het uitgeven van zoodanige stukken, den schrijvers de vrije keuze van taal en behandeling niet overliet.

Maar het geldt hier een werk van veel grooteren omvang; het geldt hier een werk van zeer veel gewigt; niet zoo zeer uit hoofde van het onderwerp; (hoevele werken toch komen er niet dagelijks uit, welke bij het onderwerp, dat op het titelblad prijkt, verre te kort schieten) als omdat wij dat onderwerp hier met groote gewetens-naauwgezetheid, met grondige kennis behandeld vinden; deze verbinden er de hoogste waarde aan. Professor DE GREVE zegt, dat de schrijver aan de taal der geleerden de voorkeur heeft gegeven: maar, wij vragen het, kan zij thans nog wel de taal der geleerden genoemd worden? tenzij men wilde besluiten, dat er in deze eeuw, waarmede onze schrijver wel verre is van zeer veel op te hebben, geene geleerde lieden meer bestaan.

Wie leest er thans latijn, of werken, die in 't latijn geschreven worden, zoo gij onze Hooggeleerden, en daarenboven eenige zeer weinige hardnekkige Latinisten uitzondert? en ik vraag daarbij: hoevele wetenschappelijke werken komen er in 't latijn uit, van welken aard die ook wezen mogen, of hoe naauw zij ook met oude letteren, regtsgeleerdheid of zoodanige onderwerpen in verband mogen staan, welke men vroeger in 't latijn behandelde? En kon men het dan wel goedkeuren, dat een werk, hetwelk voor velen zoo nuttig zou kunnen zijn, waarin de ware beginselen van alle goede regtsbedeeling zoo meesterlijk worden uiteengezet, een werk daarenboven, zoo aangenaam en onderhoudend geschreven, dat aan regtsgeleerden en andere beoefenaars van degelijke wetenschap, ruime stof tot nuttig nadenken kan geven, dat een werk, zeg ik, van dien aard, alléén door den vorm, waarin het is gegoten, al is het dan uit hoofde van de hedendaagsche, zeker betreurenswaardige, verwaarloozing van Latijnsche geschriften, -- onbekend moet blijven, en bijgevolg waarschijnlijk der vergetelheid ten prooi zal worden?

Het moge den schrijver ernst zijn geweest bij de bewering, dat niet al het geen zijn werk bevat, geschikt was om onder de oogen van een gretig en nieuwsgierig publiek gebragt te worden; ik heb daarin geene openbaringen gevonden, die het onvoegzaam, of zelfs onkiesch zou kunnen heeten, door den druk algemeen te maken, en ik betwijfel zeer, of de schrijver wel genoegzaam de tegenwerping heeft opgelost, welke hij van den kant der voorstanders onzer letterkunde wel voorzag. Bij vele werken, die thans uitkomen, kan het, ja, al zeer onverschillig geacht worden, of zij in onze taal, dan wel in eenige andere, worden uitgegeven: het onderwerp moge nog zoo belangrijk zijn. De smakeloze en onbevallige behandeling zou ons althans haar vreemd gewaad, voor geen' diefstal aan onze moedertaal gedaan, of geen verlies voor dezelve doen beschouwen. Maar wanneer lieden van vernuft, die keur van denkbeelden bij sierlijkheid van uitdrukking weten te voegen, als schrijvers optreden, dan betreuren wij het, wanneer de vruchten hunner letteroefeningen, tot welker volmaking de beste vermogens hunner welbegaafde ziel hebben zamengewerkt, niet bij voorkeur in onze Nederduitsche taal te voorschijn komen, die rijk is, maar wier rijkdom vergeleken mag worden bij de schatten van den gierigaard.

Veroorloof mij, behalve deze aanmerking op den vorm van het werk, er u nog ééne te mogen mededeelen, aangaande die strekking van hetzelfde, welke mij voorkomt wat al te zeer, dan eens openlijk, dan weder meer bedektelijk, den geest onzer eeuw in het algemeen, en dien van onze instellingen heden ten dage in 't bijzonder, te laken en te bestrijden. Gaarne vereenig ik mij met het oordeel, hetwelk de schrijver op pag. ix en x zijner inleiding over de heerschende gebreken van onzen leeftijd velt: maar wenschte wel, dat hij, althans *onze* maatschappij niet zoo geheel en al, door die gebreken bedorven en aangestoken had voorgesteld. Niet zoo gereedelijk kan ik met hem instemmen, dat waanwijsheid en de verwaandheid, die er steeds mée gepaard gaat, ontevredenheid met het tegenwoordige en gedurige begeerte naar wat nieuws, in de maatschappijen en in de wetenschap, als ware het eene besmettelijke ziekte, allen heeft aangetast. (Inleiding pag. ix. *Hac eruditionis promiscuae tabe, quae cunctos invasit, cet.*) Bij onze naburen moge zulks in vele opzigten het geval zijn, hoewel zich daár ook vele en achtingswaardige uitzon-

deringen voordoen : maar in Nederland meenen wij het met regt te mogen betwijfelen , of de zucht naar grondige kennis , en de zedigheid , die daarmede verbonden is , wel zoo schaars te vinden zijn : ja , wij behoeven niet ver te gaan , want wij treffen ze al dadelijk bij onzen schrijver en zijn' kundigen beoordeelaar in uitnemende mate aan.

Zoo komt ons de berisping der openbare beoordeeling , waaraan thans de regterlijke nitspraken alomme onderworpen zouden zijn , pag. 76 , *sq.* voor Nederland onverdiend , en de aanmerking nopens hetgeen men thans door *burgerlijke deugd* pleegt te verstaan , lib. I , § 31 init. , op onze Natie niet toepasselijk voor : en toch schijnt de schijver , zoo als Professor DE GREVE te regt heeft aangetoond , wel voornamelijk voor ons vaderland te hebben willen schrijven.

Wat beduidt dan in die veronderstelling , hetgeen de schrijver ten aanzien van de verachting , waaraan thans de wetten bloot stann , op pag. 98 en 99 aanmerkt , het verwijt van slordigheid en onachtzaamheid , welke hij der wetgevende magt aanwijst , en boven al het *primus quisque* , hetwelk wij op pag. 99 , regula 8 lezen , als of de zorgen der wetgeving thans zoo maar aan den eersten den besten werden toevertrouwd . Zoo deze gansche plaats op Nederland moet doelen , dan meenen wij alle reden te hebben om te betwijfelen of ze daarop wel voegt . Is zij daarentegen voor andere Natien bestemd , dan vragen wij , of aan Engeland bij voorbeeld , waar toch de verkiezingen bij voorkeur boven alle andere staatsinstellingen vrij en onmiddellijk zijn , die verachting voor de wetten verweten kan worden ? Immers zien wij dáár niet , dat de eerbied voor hetgeen eenmaal wet is geworden , dat die eerbied , bij de Natie , het ontzag voor de verschillende magten in den staat verre overtreft , en alleen in staat is , om de woede der partijenschap tot bedaren te brengen ?

In deze en andere meer bedekte afkeuringen van den geest des tijds , en van de vrijzinnige strekking der hedendaagsche staatsinstellingen , heeft de schrijver , in den loop van zijn werk , veel behagen geschept . Wij gelooven , dat dezelve niet alle van overdrijving vrij te pleiten zijn : en dat die verwijten aan ons Vaderland , indien ze daarop toepasselijk gemaakt moeten worden , zeker ten onregte zijn te laste gelegd .

Ziedaar mijne twee aanmerkingen , vriend , van luttel belang . Maak er het gebruik van , hetwelk u goed zal dunkt . *

(Men zie ten aanzien van het gebruik der Latijnsche taal door den heer v. D. BRUGGEN, hetgeen bij onze eerste aankondiging van dit belangrijke werk voorkomt in *Themis* I^e Dl. 2^e stuk, pag. 268.)

— Dezer dagen is ons een stukje in handen gekomen ten titel voerende *de mutandae academicae disciplinae in patria nostra necessitate* naamloos te Dordrecht bij HOUTRIJVE en BREDIUS onlangs uitgegeven. Dat stukje is in goed Latijn geschreven. De schrijver is, gelijk uit den titel te verwachten was, ontevreden met de inrigting van het hooger onderwijs, die hij meent te mogen heeten eene *schola technica, in qua cuique velut per gradus praescribitur, quid ipsi sit agendum, quo in doctorum videlicet collegium possit coöptari*. Wij treffen daarin verder p. 16 deze merkwaardige woorden: « *Fremant omnes licet, dicam quod sentio: nisi lex Academica mutetur, nisi SEVERA progressuum et solidioris doctrinae instituantur examina, absoluto toto studiorum curriculo et abjecto omni isto testimoniorum fuco, brevi Academiae nostrae evadent doctorum tantum societates, quae sibi quidem artes et disciplinas excolent, atque eo nomine non erunt contemnendae; verum non amplius certis nominibus cavere patriae poterunt, fore ut lectissima juventutis corona eo nutriatur bonarum rerum pabulo, quo artifiant ad obeunda munera in republica maxime insignia.* » — Al wie gepromoveerd is, wordt geschikt gehouden tot de vervulling van de zoo belangrijke regterlijke betrekkingen. Onbegrijpelijk acht het de Heer v. D. BRUGGEN (Zie *Themis* Dl. I St. 3 p. 367), hoe men bij zoo groote zorgvuldigheid tot het bekomen van goede *wetten*, er zich echter zoo weinig aan laat gelegen liggen, aan hoedanige mannen hare toepassing en uitvoering worden toevertrouwd!

In denzelfden geest als waarin het onderwerpelijk boekje is geschreven, vindt men in den *Avondbode* van 28 December 1838 een artikel *de drie Academische graden* getiteld, en waarin de volgende raad wordt gegeven. De zoodanigen, die thans gepromoveerd worden met den minsten graad, en dien ten gevolge met eene bul *ob doctrinae praestantiam* (1) de academie verlaten, behooren *niet* te worden gepromoveerd, voor dat zij dien verdiend hebben. Zij moeten worden afgewezen: hunne promotie tot zoo lang worden uitgesteld. Het belang der maatschappij vordert dat. Het Gouvernement heeft dat gewild. Het is onverantwoordelijk, daarmede in strijd te handelen.

— Wij ontleenen aan het *Mémorial législatif et administratif du grand-duché de Luxembourg* de volgende bijzonderheden uit de Koninklijk-Groothertoglijke ordonnantie van 4 Jan. 1840, betreffende het beheer der Justitie in het Groot-Hertogdom. — De regterlijke magt wordt uitgeoefend :

1.º Door *vrede-geregten*, welker getal, samenstelling, bevoegdheid en bezoldiging nader zal worden geregeld, blijvende dezelve inmiddels op den ouden voet.

2.º Door *twee Arrondissemens-Regtbanken*, gevestigd, de eene te *Luxemburg*, de andere te *Diekirch*, en zamengesteld ieder uit éénen President, éénen Procureur van Staat (*Procureur d'état, Staatsanwalt*), éénen Regter van Instructie, vier Regters te *Luxemburg*, twee te *Diekirch*, éénen Griffier en de noodige Commies-Griffiers. De Koning-Groothertog heeft echter aan zich voorbehouden het regt van Assessoren bij die Regtbanken te benoemen.

3.º Door *één Hoog-Geregtshof*, gevestigd te *Luxemburg*, en zamengesteld uit éénen President, éénen Procureur-Generaal van Staat, zeven Raadsheeren, twee Assessoren, éénen Griffier, en de noodige Commies-Griffiers. Het Hof is zamengesteld uit twee kamers, ieder van vijf leden, waarvan de ééne kennis neemt van de appellen in burgerlijke zaken opgeworpen tegen de vonnissen der Arrondissemens-Regtbanken, en de andere voor die in zaken van correctionnelle policie en van koophandel. De werkzaamheden der kamer van beschuldiging worden waargenomen door drie leden, welke elkander bij beurten in die waardigheid opvolgen, en van welke jaarlijks één aftreedt. Het Hof bepaalt, naar de behoeften van het oogenblik, het houden der Assises, met aanwijzing der vijf leden, die daarin zitting zullen hebben, en gekozen worden uit de leden van het Hof, die niet in de Kamer van Beschuldiging hebben gezeten, en uit die der beide Arrondissemens-Regtbanken.

4.º Door *één Hof van Cassatie*, bestaande uit éénen President, zes leden en éénen Griffier. — Vreemd is de samenstelling van dit Hof, en misschien niet in alle opzigten strokende met de denkbelden eener geregelde regterlijke hierarchie. Het Hof is geen afzonderlijk, op zich zelf staand, permanent Regts-Collegie, maar het wordt voor iedere zaak bijeen geroepen uit de leden van het Hoog-Geregtshof en uit die der beide Arrondissemens-Regtbanken. Tot beregting der gewone voorzieningen in Cassatie, vereenigt zich het Hof ten getale van zeven, in maniere als volgt :

a. Als de voorziening gerigt is tegen het vonnis van een vrede-gereg of van ééne der Arrondissemens-Regtbanken, uit den President en de zes oudste Raadsheeren van het Hoog-Geregtshof.
b. Als het geldt het Arrest van een Hof van Assises, wordt het Hof van Cassatie voorgezeten door des Chef van de burgerlijke dienst (tevens Minister van Justitie) zoo deze een regsgeleerde is, en anders door den persoon daartoe aan te wijzen door den Koning-Groothertog; voorts zitten in hetzelfde vijf leden van het Hoog-Geregtshof, die van de zaak geene kennis genomen hebben, noch als leden van het Hof van Assises, noch in de Kamer van Beschuldiging, en eindelijk de President van de Arrondissemens-Regtbank te *Luxemburg*, of, zoo deze in de Assises over de zaak gezeten heeft, die van de Regtbank te *Diekirch*.
c. Als het beklaagde Arrest gewezen is door het Hoog-Geregtshof, wordt het Praesidium waargenomen, gelijk zoo even gezegd is, en de voorziening voorts beregt door de vijf Raadsheeren, die nog van de zaak geene kennis hebben genomen, en door den President van die Regtbank, voor welke de zaak in eersten aanleg niet is aanhangig geweest. — In geval van beletsel van één of meerdere der genoemde leden, worden deze vervangen, in het geval *sub a.* uit raadsheeren van het Hoog-Geregtshof, en in die *sub b.* en *c.* uit regters der Arrondissemens-Regtbanken.

Allerzonderlingst zijn vooral die bepalingen, volgens welke de lagere regter kan geroepen worden, om de uitspraken van den hooger regter te vernietigen. De Griffier van het Hoog-Geregtshof is belast met de waarneming derzelfde werkzaamheden bij het Hof van Cassatie, en later zal bepaald worden, in hoe verre de Procureur-Generaal bij het Hoog-Geregtshof of zijne substituten ook als zoodanig zullen fungeren bij het Hof van Cassatie. — De leden van het Openbaar Ministerie kunnen bij ieder regs-collegie door den President, in geval van ongenoegzaamheid of beletsel der gewone regters, worden uitgenoodigd om als regters kennis te nemen van die zaken, waarin zij niet in hunne ambtsbetrekking werkzaam ztjn; terwijl eindelijk de Koning-Groothertog aan zich heeft voorbehouden de bevoegdheid om plaatsvervangers te benoemen, zoo wel bij de Regtbanken als bij het Hoog-Geregtshof en het Hof van Cassatie.

— De Hoogeschool te *Heidelberg* heeft een gevoelig verlies geleden door den dood van den beroemden Hoogleeraar ANTON

FRIEDRICH AUGUST THIBAUT, die op 28 Maart 11. aldaar in den ouderdom van 68 jaren is overleden.

— Bij het ter drukpers gaan dezes, vernemen wij dat de Regering geantwoord heeft op de bedenkingen, aangaande het ontwerp van het Eerste Boek des Strafwetboeks, gemaakt door de afdelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, met overlegging van nieuwe ontwerpen van wet.

De Regering blijft van gevoelen, dat, alvorens in dezen verder te gaan, de algemeene beginselen, bij het Eerste Boek vooruitgezet, door de wet behooren te zijn vastgesteld.

In den regel wordt bij wanbedrijven en overtredingen, *opzet* niet tot het wezen van het misdrijf gevorderd.

De Regering gaat uit van het beginsel van het behoud van de *doodstraf*, op zware en voor de maatschappij hoogstgevaarlijke misdaden, en mitsdien slechts in zeldzame gevallen toe te passen. — Men vindt overwegend bezwaar tegen de *deportatie*. — Om den oorspronkelijk voorgestelden *dwangarbeid* te vervangen, wordt nu *verzwaarde tuchthuisstraf* voorgedragen. Men is daarbij uitgegaan van het beginsel, dat de volstreckte eenzaamheid der veroordeelden, naar het *Philadelphische* systema, minder verkieslijk is dan het *Auburnsche*. De hier voorgestelde verzwaaring der tuchthuisstraf grenst dus nader aan die van laatstgemeld systema.

De verzwaarde tuchthuisstraf zou in werking kunnen worden gebracht in de bestaande tuchthuizen; later zou men door den aanbouw van nieuwe tuchthuizen, bijzonderlijk voor de zware tuchthuisstraffen ingerigt, het thans voorstelde kunnen volmaken. — Met de aanmerkingen tegen de verbanning en eerloosverklaring geopperd, heeft de Reg. zich niet kunnen vereenigen. De aanmerkingen tegen de eerloosheid hebben echter doen besluiten, om het maximum der correctionele gevangenisstraf tot 15 jaren te verhoogen. — Tijdelijk verbod om zeker bepaald bedrijf uit te oefenen, is als politie straf weggenomen. —

De onderscheiding tusschen de *opzettelijke*, *vrijwillige* en *toevallige dronkenschap* is weggefallen. In den regel verschoont de dronkenschap den dader niet.

Voorts zijn bepalingen voorgesteld nopens de rehabilitatie, « gevolgd naar de voorschriften van art. 619 *et seqq.* C. I. C., echter zonder opneming van dat, betreffende de bekendmaking in de dagbladen. »

Themis,

REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT.

TWEEDE JAARGANG.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — *Wanneer moet, bij arrest onder derden, de zekerheid aangeboden worden, zoo het stellen daarvan bevolen is?* door M^r. S. W. TROMP, Procureur te Leeuwarden.

Art. 729 W. B. R., handelende van *conservatoir beslag in handen van den schuldenaar*, bepaalt, dat de president der Arrondissements-Regtbank, daartoe verlof verleende, tevens gelasten kan, dat het beslag niet zal mogen geschieden dan onder het stellen van zekerheid voor de kosten, schaden en interessen, welke door het beslag zouden kunnen worden veroorzaakt.

« *In dat geval, dus gaat art. 729 voort, moet de zekerheid*
» *worden aangeboden bij het exploit van inbeslagneming, en*
» *zal het den gearresteerde vrijstaan om, de aangeboden*
» *zekerheid niet voldoende achtende, zich deswege voor*
» *den president in kort geding te voorzien. Desniettemin*
» *zal alsdan het beslag voorloopig kunnen gelegd worden.* »
De bepalingen van art. 729 zijn, bij art. 735 W. B. R., mede toepasselijk verklaard op *arrest onder derden*, ingeval hetzelfde, bij gebreke van schriftelijke bescheiden, alleen op verlof van den president der regtbank wordt gelegd. Deze beperking van het verlof tot het leggen van arrest onder derden is nieuw.

Volgens de *woorden* der beide aangehaalde wetsbepalingen, moet bij arrest onder derden, in het opgegeven geval, de zekerheid worden aangeboden *bij het exploit van inbeslagname*. Want de bepalingen van art. 729 zijn, zonder eenige uitzondering, zonder eenige wijziging, alle daarop toepasselijk verklaard. Intusschen schijnt op deze wijze iets onmogelijks te zijn voorgeschreven.

Om dit te betoogen hebben wij de vraag te beantwoorden: aan wien moet de zekerheid worden aangeboden? aan den schuldenaar, of aan den derden gearresteerde? Natuurlijk, aan hem ten wiens behoefte de zekerheid gesteld wordt, als zijnde uitsluitend bevoegd om dezelve of aan te nemen of als ongenoegzaam te betwisten. De vraag lost zich dus in deze andere op: ten wiens behoefte wordt het stellen van zekerheid bevolen?

Vooreerst, de derde gearresteerde. Zal het stellen van zekerheid geacht kunnen worden te zijnen behoefte bevolen te worden, dan moet het beslag, blijkens den inhoud van het bevel zelve, aan hem *kosten, schaden en interessen* kunnen veroorzaken, en wel dezoodanige tot welker vergoeding de arrestant veroordeeld kan worden. Niet alleen zwijgt de wet van zoodanige vergoeding, het geval zelve is ook bezwaarlijk denkbaar. Zelfs heeft de derde gearresteerde geen penning regtskosten aan te wenden, alvorens het beslag van waarde is verklaard, als wel en voor eene deugdelijke schuldverordering gelegd (a. 740 en 741 W. B. R.) Zeker is het mogelijk, dat hij daarna bevonden wordt niets aan den schuldenaar verschuldigd te zijn, of tot geene afgifte, of zelfs tot geene verklaring gehouden te zijn (a. 742, 744, 745 W. B. R.) en dat hij de, ter bekoming dezer uitspraak, aangewende regtskosten, wegens het onvermogen van den arrestant, niet terug kan bekomen.

Hiervoor staat hij echter gelijkelijk bloot, of het arrest

krachtens een' geschreven titel, dan wel enkel op verlot van den president is gelegd: vòdr dat hij de kosten aanwendt, bestaat het vonnis van waarde-verklaring. En toch kan alleen in het laatste geval verpligting tot het stellen van zekerheid worden opgelegd.

Het al of niet bestaan van bescheiden alzo ten opzigte van den derden gearresteerde eene volstrekt onverschillige zaak zijnde, spreekt het van zelf, dat de voorzorg, uitsluitend aan één dezer gevallen verbonden, niet te zijnen behoeve kan zijn voorgeschreven.

Anders is het gelegen met den schuldenaar of gearresteerde. Gelijk bij conservator arrest (art. 732 W. B. R.,) zoo kan ook bij arrest onder derden (a. 739 *ibid.*) de arrestant tot vergoeding van kosten, schaden en interessen worden verwezen, wanneer door den regter de opheffing van het arrest wordt bevolen. Beide, opheffing en vergoeding, worden uitgesproken ten verzoeke, en bij gevolg ook ten behoeve, van den *schuldenaar*; en voor beide bestaat inzonderheid gevaar, wanneer het arrest, zonder dat de deugdelijkheid der schuldvordering uit bescheiden blijkt, gelegd wordt. Daarom heeft de wetgever in dit geval vrijheid gegeven, deze mogelijke vergoeding door het stellen van zekerheid te doen waarborgen. Volgt het uit den aard der zaak, dat de wetgever hier den schuldenaar alleen in bescherming heeft kunnen en willen nemen, wij vinden ook uitdrukkelijk vermeld, dat de bepalingen van art. 729 mede op arrest onder derden zijn toepasselijk verklaard, met het oog op en *in verband met de bepaling van art. 739*. Men zie VAN DEN HONERT, *Handb.* op § 735.

De zekerheid wordt dus gesteld ten behoeve van den *schuldenaar*, voor het nadeel aan hem, in geval van onregtmatigheid van het beslag, toegebracht. Zij moet derhalve en kan alleen aan hem worden aangeboden. Het exploit

van inbeslagneming evenwel wordt alleen aan den derde gedaan en gaat geheel buiten den schuldenaar om. Bij gevolg is het fysiek onmogelijk, bij dit exploit de zekerheid aan te bieden: de aanbieding hierbij gedaan, kan slechts eene ijdele klank zijn, woorden zonder beteekenis, zonder kracht.

Intusschen kan deze gevolgtrekking den arrestant geenszins van de hem opgelegde verplichting ontslaan. Maar zij mag en moet tot het besluit leiden, dat de wetgever inderdaad *niet* heeft voorgeschreven, ook bij arrest onder derden de zekerheid bij het exploit van inbeslagneming aan te bieden, maar, stilzwijgend, hiervoor een ander tijdstip, eene andere gelegenheid heeft bepaald.

De vraag is, welk is dit ander tijdstip, deze andere gelegenheid?

In de eerste plaats doet zich de vraag voor: moet dan de zekerheid voor de inbeslagneming worden aangeboden? Waar de wetgever den tijd voor het aanbieden der zekerheid *uitdrukkelijk* bepaalt, vordert hij niet meer dan *gelijktijdigheid* met de inbeslagneming. Eene uitbreiding der exceptionele bepaling voor het arrest onder derden komt niet voor. Ik mag het toch eene uitbreiding, eene zwaardere verplichting noemen, reeds vóór men tot de inbeslagneming overgaat, de zekerheid te moeten hebben aangeboden. Immers zoude deze voorafgaande formaliteit niet alleen het beslag altoos in meerdere of mindere mate moeten vertragen, niet zelden tot groot nadeel van den arrestant; maar, daar zij den schuldenaar vooraf van het hem dreigende gevaar onderigtte, zoude zij zelfs in de meeste gevallen de gansche verijdeling van den maatregel ten gevolge hebben. Deze, door de wet niet uitdrukkelijk voorgeschrevene, uitbreiding meen ik dus niet te mogen aannemen.

Men zegge niet dat het toch des wetgevers bedoeling

is, dat het beslag niet zal worden gelegd zonder dat de schuldenaar verzekerd zij, het nadeel, dat hij daardoor zoude kunnen lijden, vergoed te kunnen krijgen, en dat, zoo hem deze verzekering niet gelijktijdig met het beslag kan gegeven worden, de wetgever gewild moet hebben, dat dezelve daaraan vooraf zoude gaan. De *major* dezer redenering is te ruim genomen: zóó ver gaat des wetgevers zorg niet. Ook bij conservatoir arrest, behoeft de zekerheid slechts te worden *aangeboden* bij de inbeslagneming: de ongenoegzaamheid daarvan kan het leggen van het beslag niet verhinderen, Art. 729 *in fine*.

De arrestant schijnt dus de zekerheid eerst te behoeven aan te bieden *na* de inbeslagneming. Is dit *onmiddellijk* daarna?

De zekerheid kan onmogelijk aangeboden worden, zonder den schuldenaar bekend te maken met hetgeen *waarvoor* dit geschiedt; immers hiernaar moet hij de grootte van het mogelijke nadeel en de al of niet genoegzaamheid van het aanbod beoordeelen. De aanbieding der zekerheid kan dus niet aan de beteekening van het beslag, bij afzonderlijk exploit, voorafgaan, zonder dezelve verzeld te doen gaan van eene omschrijving van het arrest aan die beteekening gelijkstaande en dezelve vervangende. 't Is waar, men zoude in die omschrijving de dagteekening van het arrest kunnen verzwijgen, ten einde alzoo nog plaats te laten voor eene nadere beteekening. Maar, kan dit de bedoeling des wetgevers zijn, die zoo veel mogelijk de eenvoudigheid behartigd en alle overtolligheid vermeden wil hebben? Moet men het niet veeleer daarvoor houden, dat beteekening van het arrest en aanbieding der zekerheid gelijktijdig moeten plaats hebben, even als, bij conservatoir arrest, de aanbieding bij het exploit van inbeslagneming moet geschieden? Ik aarzel niet, deze vraag toestemmend te beantwoorden. De vraag, of de zekerheid onmiddellijk na de inbeslagneming

moet aangeboden worden, is dan hiervan afhankelijk, of, in het onderwerpelijke geval, de *beteekening* in plaats van binnen acht dagen, gelijk art. 738 voorschrijft, *onmiddellijk* na de inbeslagneming moet geschieden? Deze uitzondering nu komt in de wet niet voor; en zij mag te minder worden aangenomen, omdat, had de wetgever haar gewild, hij noodwendig den fatalen termijn van het «onmiddellijk na» had moeten bepalen.

De arrestant zal alzoo kunnen volstaan met de zekerheid aan te bieden te gelijk met de *beteekening*, zonder dat hij deze zal behoeven te vervroegen.

Doch tevens zal hij bij dit exploit, waarmede hij zijne vervolging tegen den schuldenaar aanvangt, de zekerheid *moeten* aanbieden, en zal hij dit niet bij een later exploit kunnen doen. Want uit den aard der hem opgelegde verplichting zelve en uit het geheele art. 729 is dit ten minste duidelijk, dat aan de accessoire verplichting bij de eerste gelegenheid, bij het eerste tegen den schuldenaar gerigte exploit, moet worden voldaan.

Dat de *beteekening* van het beslag de juiste gelegenheid is, waarbij de aanbidding moet geschieden, schijnt ook op eene andere wijze eenigermate uit de wet zelve te kunnen worden afgeleid. Wat toch, bij conservatoir arrest, het exploit van inbeslagneming is, dit is, ten opzichte van den schuldenaar (en op dezen hebben wij hier alleen te letten), bij arrest onder derden, het exploit van *beteekening*. Het eerste maakt den schuldenaar bekend met het tegen hem gedaan *wordende*, het laatste met het tegen hem gedaan *zijnde* beslag. Te zijnen opzichte zijn dus deze acten analoog. Uit deze analogie schijnt men te mogen besluiten, dat, wanneer voor beide arresten te zijnen behoeve dezelfde formaliteit is voorgeschreven, en omtrent conservatoir arrest bepaald is, dat dezelve bij de inbeslagneming in acht

genomen moet worden, doch ten aanzien van arrest onder derden zoodanige uitdrukkelijke bepaling ontbreekt, de wetgever voor het laatste arrest bij de beteekening aan de formaliteit heeft willen voldaan hebben.

Éene voorname zwaarigheid schijnt tegen ons gevoelen te bestaan. Wanneer de zekerheid eerst bij de beteekening behoeft te worden aangeboden, dan kan het beslag reeds acht dagen, en, zoo de schuldenaar in eene andere provincie woont, reeds zestien dagen ten onregte bestaan en den schuldenaar in de invordering van het aan hem verschuldigde belemmerd hebben, alvorens hem voor het hieruit te ontstane nadeel zekerheid wordt aangeboden, terwijl hem deze, bij conservatoir arrest, terstond met het veroorzaken der belemmering moet aangeboden worden. Voor deze ongelijkheid vind ik geene gegronde reden, en zij is van des te meer gewigt, omdat de wetgever hier juist gelijkheid blijkt gewild te hebben. Men vergete evenwel niet, wat reeds boven is aangemerkt, dat ook bij conservatoir arrest terstond slechts *aanbieding* der zekerheid behoeft te geschieden. Daarenboven is, wegens den verschillenden aard der beide arresten, eene volkomene gelijkheid welligt onmogelijk. Terwijl eindelijk de vraag alleen is, wat regtens zij, niet wat regtens behoorde te wezen.

L. Maart 1840.

Salarissen van Advocaten voor de Kanton-Geregtten, door M^r.
G. EVERTS P. Pz., Advokaat te Arnhem.

Onder de gebreken der Burgerlijke Regtspleging, zoo als die bij de thans afgeschafte Fransche Wetgeving was voorgeschreven, was er naauwelijks een hetwelk meer bij het

algemeen gevoeld en beklaagd werd, dan de bepaling dat alleen de salarissen en verschotten van Procureurs onder de kosten, waarin de succumberende partij werd veroordeeld, werden opgenomen, terwijl de salarissen der Advocaten ten laste der respectieve partijen bleven. De partij welke door het Regterlijk collegie, waarvoor hij zijne belangen deed voordragen, volkomen in het gelijk werd gesteld, had niet zelden aan zijnen pleitbezorger aanzienlijke kosten te betalen, ook dan wanneer de aan- of tegenspraak van zijne partij gebleken was of ten eenemale ongegrond, of uit kwaadwilligheid of uit eenen geest van tegenstreven voortgevloeid te zijn. Ja de voorbeelden waren niet zeldzaam dat een eischer, welke met eenen weerbarstigen en in exceptien en incidenten vindingrijken debiteur en gedaagde te doen had, na eindelijk en volkomene triumph meer te betalen had, dan de gansche vordering bedroeg. Zoodanige bepalingen waren aan de andere zijde de wapenen aan kwaadwilligheid in handen gegeven, om ieder, wien men maar wilde, ook zouden eenige gegronde aanspraak te hebben, met processen te bespringen, welke ofschoon dan ook ten nadeele van dien aanlegger uitgevallen, onvermijdelijke kosten voor hem, welke aan zoodanige pogingen ten doel staat, na zich slepen. — Het zal toch wel geen betoog behoeven dat, niettegenstaande de Fransche wetgeving aan de partijen toestond hunne eigene zaak voor de Regtbanken te ontwikkelen, elk, die in eene procedure gewikkeld werd, genoodzaakt was een' pleitbezorger met de noodige regtskennis toegerust en aan de behandeling van twistgedingen gewoon voor zich te doen optreden, en zich op eigen krachten niet kon verlaten, zoodat men wel naar strikt regt kan beweren, dat het aanwenden van een Advocaat *facultatief* is, doch niemand, der zake kundig, in goeden ernst zal durven volhouden, dat men, onder de bestaande wijze van regtspleging,

den bijstand van eenen pleitbezorger in een regtsgeding kan ontberen. Is het te verwonderen, dat onder het bestaan van zoodanige verordeningen velen werden terug gehouden hunne welverkrege doch willekeurig miskende regten, geldende te maken en hierdoor de regtvaardigheid evenzeer verdrukt, als aan de kwade trouw voedsel gegeven werd? Is het te verwonderen dat vele nalatige schuldenaren, deze bezwaren van de regtsbedeeling kennende, zich daarop verlieten en, in plaats van door vrees voor kosten tot eene minnelijke betaling genoopt te worden, te stoutmoediger in hunne weigeringen werden, overtuigd dat hun schuldeischer door de kosten, welke in elk geval voor zijne rekening bleven, zoude worde teruggehouden vervolgingen in te stellen? — Het was daarom voor elk, die eenigen prijs stelt op handhaving van billijkheid en regtvaardigheid en den waren zin van het *Suum cuique* gevoelt eene hoogst welkome bepaling, welke in Art. 57 W. v. B. V. wordt aange troffen. In de zaken (zegt dat Art.) waarin de wet de verrigtingen van Advocaten en Procureurs vereischt of toelaat, zijn de salarissen en verschotten van beide in de uitspraak over de kosten begrepen, volgens de tarieven, welke daarvan zullen worden gemaakt.

De Nederlandsche Wetgever, doordrongen van het wenzelijk bezwaar in de Fransche bepalingen op dit punt voor de triumperende partij gelegen, heeft, in navolging van het voormalig Hollandsche regt, het beginsel gehuldigd, dat de partij welke òf door hare nalatigheid in de betaling van hetgeen zij schuldig was òf door haar verzuim om aan andere op haar rustende verpligtingen vrijwillig en in tijds te voldoen, òf door zijne onregtmatische aan- of tegenspraak de wederpartij tot het aanwenden van regtsmiddelen heeft genoodzaakt, alle gevolgen dier nalatigheid of onregtmatische handelwijze voor hare rekening moet nemen, door *alle*

de kosten, door zoodanig regtsgeding veroorzaakt, te betalen; ofschoon dit beginsel zoo algemeen mogelijk in gezegd Art. 57 staat uitgedrukt, schijnt het echter bij velen twijfelachtig te zijn voorgekomen of die bepaling wel toepasselijk kan geacht worden op zaken voor de Kanton-geregtten behandeld en is die vraag bereids ontkennend beantwoord in een vonnis van den Kanton-Regter te 's Hage, te vinden in het *Regt in Nederland II* p. 16. Intusschen komt mij dit gevoelen voor in strijd te zijn zoowel met de bedoelingen des wetgevers, als met den inhoud der wettelijke bepalingen zelve, en ik heb dit punt belangrijk genoeg geacht om deze meening eenigzins nader te ontwikkelen en met bescheidenheid aan het oordeel van het regtsgeleerd publiek te onderwerpen.

De bedoelingen des wetgevers met Art. 57 *laud.*, waren buiten twijfel om de triumpherende partij te waarborgen tegen de onaangename kosten, waarvan ik zoo even melding maakte. En nu is er in de daad geene aannemelijke reden uit te denken, waarom men dit billijk beginsel niet evenzeer op Kanton-geregtten, als op de Regtbanken en Hoven zoude hebben toegepast. — Voor beide was bij den wetgever dezelfde *ratio movendi* aanwezig, en waar *eadem ratio* voorhanden is moet men naar alle regelen van interpretatie, zoo lang het tegendeel niet uitdrukkelijk bepaald is (hetgeen toch niemand zal beweren dat hier het geval is), veronderstellen dat de wetgever *idem jus* heeft vastgesteld. Doch het zoude niet moeilijk vallen te betoogen, dat die *ratio* bij de Kanton-geregtten *a fortiori* bestaat. Voor de Regtbanken en Hoven toch worden veelal zaken behandeld, waarin een wezenlijk *dubium* gelegen is, zoodat ter beslechting dier geschillen gewoonlijk over een meer of min moeilijk regtspunt moet worden uitspraak gedaan, en men misschien met eenigen grond

zoude kunnen beweren, dat de gemaakte kosten niet zoo zeer waren veroorzaakt door de nalatigheid of den onwil der succumberende partij, dan wel door het duistere en onzekere der bestaande wetten. De Kanton-geregten daarentegen worden veelal bezig gehouden met schuldvorderingen tot den kleinen handel behoorende, met vervolgingen van nalatige debiteuren, welke geene wezenlijke verdedigings-middelen bezitten en alzoo het aanwenden van gerechts-kosten zelve provoceren en noodzakelijk maken. — De handelstand ziet zich dikwerf gedrongen langs dien weg de achterstallige posten te doen aanzuiveren, en zal men daarbij telkens de kosten van zijnen pleitbezorger voor eigene rekening houden, dan draagt men de nadeelen, welke enkel door de nalatigheid des debiteurs zijn veroorzaakt en welke, naar de erkende bedoelingen des wetgevers, alleen op het hoofd des laatsten behoorden neer te komen.

Er bestaat dus geene de minste aanleiding om *a priori* te vermoeden, dat de wetgever de bepaling van Art. 57 voor alle soorten van Geregten zoude hebben voorgeschreven, en alleen de Kanton-geregten zoude hebben uitgezonderd. En treedt men nader tot dit artikel en brengt men het in verband met de betrekkelijke wetsbepalingen elders voorhanden, dan zal men gedrongen worden aan te nemen, dat de Kanton-geregten bij Art. 57 geenszins zijn uitgesloten.

Al aanstonds wekt de plaats waar dit Art. in het Weth. gesteld is de aandacht van den opmerkzamen beschouwer tot zich. Het komt voor in de *Algemeene bepalingen*, welke voorschriften bevatten, zoowel op Kanton-geregten als op andere Regterlijke collegien toepasselijk, zoodat elk Artikel onder die rubriek voorkomende *per se* ook op de Kanton-geregten applicabel is, ten zij het tegendeel uitdrukkelijk blijke. Of zoude dit Art., indien het alleen voor hoogere Regterlijke collegien bestemd ware, niet hare plaats gevonden

hebben onder de daarvoor bestemde Titels, met name 3, 6 en 11? Dit zoude men althans verwachten van een Wetgever, die aan de regelmatige indeeling der verschillende bepalingen zoo veel zorg en oplettendheid heeft toegewijd dat, ook in dit opzigt, onze Nederlandsche wetgeving zich gunstig boven de Fransche onderscheidt. Het Art. zelf spreekt dan ook in algemeene bewoordingen, onderscheidt geenszins tusschen Kanton-geregten en andere Geregten, en het is dus hier dat de bekende regsregel te stade komt, *ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet*.

De eenige vraag welke bij het lezen van dit Art., in verband tot de Kanton-geregten, in aanmerking kan komen is deze: of de wet de verrigtingen van Advocaten voor de Kanton-geregten vereischt of toelaat? Zij *vereischt* die niet, blijkt Art. 99 W. v. B. R., maar zij *laat* die toe, zoo als niet alleen uit datzelfde Art. 99 is af te leiden, maar vooral blijkt uit Art. 4 van het Regl. van orde en discipline voor de Advocaten en Procureurs, waarbij aan de eerstgenoemden wel uitdrukkelijk de bevoegdheid wordt toegekend hunne praktijk uit te oefenen voor alle Kanton-geregten gelegen binnen het ressort van het Regterlijk collegie waarbij zij zijn ingeschreven. Dit Art. doet de ongegrondheid van het beweren, dat men wel eens uit Art. 99 *laud.* heeft willen afleiden, zien, als of de Advocaten voor de Kanton-geregten niet als *zoodanig*, maar als gewone *gemagtigden* worden toegelaten, gelijk staande met elken zaak waarnemer of anderen speciaal gemagtigde. — Indien zij de grenzen van dat ressort overschrijden, staan zij met elk' ander gemagtigde op dezelfde lijn, doch binnen die grenzen treden zij ook voor den Kanton-regter als *Advocaten* op en kunnen met regt de bepaling van Art. 57 invoeren. — En hierin is dan ook juist het voorregt gelegen, te dezen aan de Advocaten boven zaak-waarnemers en anderen toegekend bij datzelfde Art. 4. —

Immers het valt niet te ontkennen dat men den Advocaten voor de Kanton-geregtten boven alle andere gemagtigden wil bevoorregt hebben, vermits men het als een der attributen van hunne betrekking heeft aangemerkt om voor de Kanton-geregtten hunne praktijk uit te oefenen. — Indien zij toch voor die Geregtten in geenerlei opzigt van alle andere gemagtigden waren onderscheiden, was het overbodig geweest hun de bevoegdheid om voor die Geregtten op te treden speciaal en uitdrukkelijk te verleenen, zij zouden die bevoegdheid, even als elk ander, die procuratiehouder zijn kan, uit zich zelf bezeten hebben. En welke zijn nu die voorregten, indien zij niet gelegen zijn in de gunstige bepaling van Art. 57 *laud.*? De toelag des wetgevers om in het welbegrepen belang der justiciabelen alle zaakwaarnemers zoo veel doenlijk te weren, is hier weder zichtbaar, want nu is der partijen de gelegenheid gegeven om door het intermediair der Advocaten kosteloos hunne regten te doen handhaven, terwijl men de zaakwaarnemers altijd zelf zal moeten betalen.

De vraag of de Advocaten *als zoodanig* voor het Kantongeregt occuperen, mogt vóór de uitvaardiging van het tarief der Justitie-kosten in Burg. zaken aan eenigen twijfel onderhevig zijn geweest, *na* die uitvaardiging kan dit nauwelijks meer het geval zijn; vermits in Art. 5, al. 4, van dit tarief uitdrukkelijk is bepaald, dat de declaratiën van Advokaten, betreffende eene zaak, welke voor het Kantongeregt heeft gediend, door dien Kantongeregtten zulleu worden getaxeerd — en naar welken maatstaf? — buiten twijfel volgens het tarief voor *Advokaten* vastgesteld, omdat dit de eenige maatstaf is, volgens welken die taxatie *kan* geschieden. — En hierin is weder eene bevestiging gelegen van de opmerking, straks door ons gemaakt, dat de wetgever de *Advokaten* bij de Kantongeregtten heeft willen favoriseren

en dat dit faveur alleen daarin is gelegen, dat hunne salarissen bij de liquidatie van kosten worden goedgeaan.

Nu zegge men niet, dat Art. 57 alleen spreekt van verrigtingen door de *wet* vereischt of toegelaten, terwijl het den Advocaten slechts bij een *Besluit* zoude zijn toegestaan hun beroep voor de Kanton-geregtten uit te oefenen, want, zoo men al aan het woord *wet* in Art. 57 voorkomende, eene zoo strenge beteekenis zoude mogen toekennen als in deze tegenwerping ligt opgesloten, en al ware het niet veeleer aannemelijk, dat aan het woord: *wet* hier, even als op zoo vele andere plaatsen, eene meer ruime uitlegging toekomt, blijft het eene niet te miskennen waarheid, dat de *wet* (in den striktsten zin) de verrigtingen van Advocaten voor de Kanton-geregtten *toelaat*:

1° omdat hunne verrigtingen bij de *wet* nergens worden *uitgesloten* en Art. 99 B. R. in deszelfs algemeenheid zoowel Advocaten als alle anderen omvat. — *Toelaat* is toch niet meer dan *duldt*, niet *weert*, en naardien nu geen Artikel der *wet* de Advocaten bij de Kanton-geregtten *weert* of *uitsluit*, zijn zij, *per se* TOEGELATEN;

2° Omdat het Reglement van orde en discipline voor Advocaten en Procureurs, welks 4de Artikel de verrigtingen van Advocaten voor de Kanton-geregtten voorschrijft, een aanhangsel en uitvloeisel is van Art. 19 der *wet* op de Regt. Org., zoo als dit uit dit Art. 19 en uit het hoofd van het *Besluit*, waarbij dit Reglement is ingevoerd, blijkbaar is.

3° Omdat Art. 57 *laud.*, waarin die bepaling voorkomt, *verwijst naar het tarief*, en in dat tarief, gelijk reeds is aangetoond, de verrigtingen van Advocaten bij de Kanton-geregtten nadrukkelijk zijn toegelaten. Dit tarief is dus een aanhangsel van Art. 57. — Het moet strekken niet alleen tot interpretatie van hetzelfde, maar ook om de toepassing te regelen van het algemeene beginsel in Art. 57 vooruitgezet.

4° Omdat het tarief, ofschoon bij Reglement van openbaar bestuur ingevoerd, niettemin de kracht van *wet* bezit, gelijk dit met ronde woorden te lezen staat in Art. 2 der wet van 15 Dec. 1838 Stbl. n.º 43, aldus luidende: « De gemelde tarieven zullen worden ingesteld bij reglementen van openbaar bestuur. De aldus vast te stellen tarieven zullen, tot dat daaromtrent nader bij de wet zal zijn beschikt, eene *wettelijke verbindende kracht* hebben » enz.

De *wet* en het besluit, voor *wet* geldende, laat dus niet alleen stilzwijgend, maar zelfs uitdrukkelijk de Advocaten als zoodanig bij de Kanton-geregten toe.

Men heeft het door ons voorgestane gevoelen wel eens bestreden met de opmerking dat Art. 57 *laud.*, sprekende van zaken, waarin de verrigtingen van Advocaten en Procureurs worden toegelaten, alleen zoude moeten verstaan worden van die zaken waarin beide, Advocaten en Procureurs, tevens zouden werkzaam zijn, hetgeen voor Kanton-geregten, waar Procureurs onbekend zijn, nimmer het geval is. Indien dit argumental niet den naam van *gezocht* mag dragen, vindt het deszelfs wederlegging in den erkenden regel: *qui nimium probat, nihil probat*, want uit deze redenering zoude evenzeer volgen, dat in onderscheidene procedures voor de Regtbanken, waarin alleen Procureurs te pas komen, en Advocaten noch worden vereischt noch toegelaten b. v. in procedures tot bekoming van authorisatie tot verkoop van onroerende goederen, tot magtiging voor eene getrouwde vrouw om zonder adsistentie van haren man in regten op te treden, in regts-vorderingen welke bij verstek afloopen, in procedures welke tegen het bestuur der registratie gevoerd worden, — in zaken welke bij geschrifte behandeld worden, en in alle anderen waarin niet gepleit wordt — zelfs de salarissen en verschotten dier Procureurs

niet onder de kosten kunnen worden toegelaten, hetgeen toch aan het ongerijmde zoude grenzen.

Het woordeke *en* is hier niet *cumulatief*, maar *disjunctief*, in welken zin het misschien duizende malen in onze Wetboeken voorkomt en men zoude in de daad tot de absurdste besluiten komen, indien men in onze Wetboeken alle woorden door *en* verbonden, *cumulatim* wilde verstaan.

Eene gezonde en ongewrongene interpretatie van Art. 57 schijnt geen anderen zin toe te laten, dan dat de kosten van Advocaten en Procureurs worden goedgegaan, het zij beide te gelijk, het zij een van beide in eene zaak zijn werkzaam geweest, — ja het is te verwonderen, dat de tegenstanders van dit gevoelen niet evenzeer uit het *meervoudig getal*, waarin Advocaten en Procureurs in Art. 57 genoemd worden, hebben gargumenteerd, dat er meer dan één Advocaat en meer dan één Procureur moest zijn werkzaam geweest, om de gunstige bepaling van dit Art. toepassing te doen vinden.

Deze en dergelijke tegenwerpingen moeten alle afstuiten op den gulden regel, welke de sleutel is tot het regt verstand van elke wet: *leges seire, non est verba tenere sed vim ac potestatem*. De bedoeling des wetgevers moet bij elke wetsuitlegging worden in het oog gehouden en was deze, om de triumpherende partij kosteloos uit het strijdperk te doen treden, dan zal men niet zoo ligtvaardig de beperkingen kunnen aannemen, welke sommigen aan Art. 57 hebben willen opdringen.

Wij meenen den lezer ter juiste beoordeeling van de hier behandelde regtsvraag, in de eerste plaats, te moeten ver-

wijzen naar hetgeen voorkomt bij v. d. HONERT, *Handb. voor de Burg. Regtsv.*, op zijn § 57; en, in het algemeen, de werkjes te herinneren van WEBER en MARTIN uit het Hoogduitsch en Latijnsch vertaald, met eenige aanmerkingen en een naschrift vermeerderd door Prof. H. W. TYDEMAN, *Amst.* 1808, alwaar wij op bl. 138 en volgg., deze lijst van schrijvers over de Proceskosten aantreffen:

- GERH. CHRIST. BASTINELLER, *de expensis termini*, Vitemb. 1717.
HENR. BODINI, *Diss. de expensis victoriae non praestandis*, Hal. 1699.
J. H. BOEHMER, *de expensis criminalibus*, in zijne *Exercitatio ad Pandect.* T. VI. n.º 98.
JOH. BORN, *Diss. de expensis*, Lips. 1642.
HENR. BROCKES, *de Sportulis*, Duisb. ad Rhen. 1668.
JOH. TOB. CARRACT, *Z. WEB.* § 13 n.º 16 bl. 98.
J. F. G. EMMERICH, *de litium expensis quod causas civilis, commentatio*, Gott. 1790. (Ook in *Dissert. Jurid.*) Gott. Vol. I.
— — — (EMMERICH genoemd, bij MARTIN § 2 bl. 113.)
über die Proceskosten, deren Erstattung und Compensation. Gött. 1791. 3 Theile.
JOH. CH. ESCHENBACH, *de exp. criminalibus stricte sic dictis*, Rost. 1681.
JOH. DE FRICCIUS, *de sententia judicis per se justa, sed per compensationem expensarum injusta*.
H. E. GRÜNDLER, *Diss. (Praes. TENZELL) de condemnatione in expensas litium*. Erford. 1732.
FERD. CHRIST. HARPPRECHT, *Diss. de expensis victoriae praestito jurejurando adjudicandis vel compensandis*. Tubing. 1686; in zijne *Dissertatione* Vol. II n.º 62.
JOH. CHRIST. HEDLER, *de variis modis lucrandi sportulus judicialis; von der Gerichts-Sportelzucht*. Vitemb. 1738.
PH. JAC. HEISLER, *de exp. criminalibus in processu inquisitionis*, Rostoch. 1731.
HENNEMANN, *Beitrag zu der Rechts-Theorie von Erstattung der Proceskosten*, Schwerin u. Wismar, 1789.
— *Zweiter Beytrag*, etc. *ibid.* 1792 (zie *MAST.* § 2 bl. 113.)
FRANC. JOSEPH. IGNAT. HIEMER, *Diss. de litium exp.* Argent. 1749.
HENR. HILDEBRAND, *de praenumeratione exp. part. adversae pendente lite facienda*. Altorf. 1707.
IIº Dl. 2º stuk. 1840.

- ANDR. MART. HÖGER, *de exp. victori refundens a victo ex juramento judic et lit. decisorio*. Alt. 1755.
- SIGN. HENR. HÜLSE, *de litium exp., quas victor ob non justam litigandi causam praestare tenetur*. Argent. 1675.
- GEO. GUIL. KÜHLEWEIN, *de compensandis litium exp.* Lips. 1692.
- W. A. LAUTERBACH, *de exp. victoriae*. Tub. 1663.
- AUG. LEYSER, *de exp. civilibus*, in zijne *Medit. ad Pand. Spec.* 83 — *de condemnatione victoris in exp.* *ibid.* Spec. 89.
- JO. JERIM LINGKER, *de alim. et exp. adversario litem intendenti praestandis*, Giess. 1694.
- F. G. LOESCHER, *Diss. sistens paradoxon praezeos victorem in expensas condemnatum*. Erford. 1708.
- JAC. FR. LUDOVICI, *de exp. litis actori a reo subministrandis*, Hal. 1712.
- GUIL. LUDWELL, *de litium exp.* Altorf 1659.
- HENR. MELICH, *de Sportulis*, Lips. 1683.
- AD. FRID. ZUR NEDDEN, *de exp. litium*, Argent 1672.
- DAN. NETTELBLADT, *de sumtibus concursus creditorum*. Halae 1754.
- DAY. PESTEL, *de exp. victoriae aliisque varii juris capitibus*. Rintel 1675.
- JO. AD. PFO, *de causis exp. litis a victo noen refundendarum, sed compensandarum*. Alt. 1731.
- JO. REBHAIN, *de exp. litium*, Argent. 1656.
- TOB. JAC. REINHARTH, *de erroribus pragmaticorum in doctrina de compensatione exp. litis*. Erf. 1731.
- JO. FR. SREYFARTH, *Diss. de compensatione exp. inter litigantes*. Hal. 1740.
- CHRIST. SPECHT, *Diss. quando et quibus liceat aliquem ob non solutas expensas a judicio arcere*.
- JOH. OTTO TABOR, *repetitio materiae de expensis*. Argent. 1644.
- HENR. TEMPFN, *de litium expensis*. Col. 1720. (1e uitg. Osnafr. 1678.)
- ERASM. UNGEPAUER, *de Sportulis*. Jen. 1653.

Over het hooren der partijen op vraaggpnten, door M^r.
N. OLIVIER, Advocaat te Leiden.

Uit den Franschen Code de Procéd. Civile, art. 324 volg.,
nam de Nederlandsche wetgever, in art. 237 volgg. van het

Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, het hooren der partijen op feiten en vraagpunten over. Eene verandering echter heeft in de praktijk tot moeilijkheden aanleiding gegeven, die wij thans wenschen na te gaan. Wij bedoelen de verklaring der wederpartij, omtrent hare gehoudenheid om op vraagpunten te antwoorden, van welke art. 238 spreekt.

Is het verzoek om de wederpartij te doen hooren eene incidentele vordering? Moet het daartoe ingediende verzoekschrift en de oproeping om zich omtrent die gehoudenheid te verklaren bij acte van Procureur tot Procureur ter kennisse van die partij gebragt te worden, of kon dat verzoekschrift en die oproeping met voorbijgaan van den Procureur aan de wederpartij in persoon beteekend worden? Strekt die gehoudenheid zich alleen uit tot het beantwoorden van vragen in het algemeen, of strekt zij zich ook tot de vragen uit, bepaaldelijk door partij voorgesteld?

Is het verzoek om de wederpartij op vraagpunten te doen hooren eene incidentele vordering? Wat zijn incidentele vorderingen anders dan die, welke in een aanhangig geding door eene der beide partijen gedaan worden en van wier uitslag de beslissing van het geding of geheel of gedeeltelijk afhangt? De bedoeling van het hooren van partijen is om een onvolledig bewijs door de bekentenis der wederpartij aan te vullen; gelijk doel nagenoeg stelt men zich met het getuigenverhoor en het berigt van deskundigen voor. Daar men nu niet aarzelt om deze tot de incidentele vorderingen te brengen, is er geene reden, om in het verhoor van partijen iets anders te zien. Te regt noemt ook de heer VAN DEN HONERT, in zijn *Handboek voor de burgerlijke regtsvordering, in de inleiding tot de afdeeling der incidentele vorderingen, in de noot*, dit middel onder zoodanige vorderingen op. Doch al bleef hier twijfel bestaan, wanneer men alleen op den aard dier vor-

deringen ziet; deze vervalt geheel daardoor, dat de wetgever door de plaatsing getoond heeft het daaronder te willen rangschikken. Het Bestuur heeft wel niet toegegeven aan het verzoek der afdeelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, om te verklaren, waarin incidentele vorderingen bestaan: doch men plaatste *het hooren van partijen* achter die afdeelingen, welke ieder als incidentele vorderingen erkende, en onmiddellijk vóór de afdeeling, die over incidentele vorderingen handelt. Doch nog meer, de wetgever zelf noemde het aldus. In de memorie van toelichting, bij VAN DEN HONERT, op § 237, lezen wij: «daar in art. 85 »(nu 238) bepaald is en nu ook is bijbehouden dat de ge- »houdenheid, om op vraagpunten te antwoorden, zal kunnen »worden *betwist en zoodanig twistgeding vooraf door den regter »zal worden beslist.*»

Wanneer men met ons geloof, dat het hooren der wederpartij op vraagpunten eene incidentele vordering is; zoo zien wij niet éenen grond, waarom men de regels voor zoodanige vorderingen, in art. 247 volgg. voorgeschreven, niet zoude volgen. Dan behoort het verzoekschrift, dat men aan den regter ingediend heeft, aan de wederpartij beteekend te worden bij eenvoudige acte van Procureur tot Procureur, met oproeping om zich omtrent de gehoudenheid te verklaren. Deze weg is eenvoudig, is in overeenstemming met de bepalingen van art. 247 en 237. Bij sommige regtsgeleerden schijnt dit echter anders begrepen te worden. Zoo zijn er die willen (*Regt in Nederland*, d. II, bl. 374 volgg.), dat het verzoekschrift aan den regter ingediend worde, welke de oproeping der wederpartij op zekeren dag beveelt; waarna het met deze beschikking des regters moet worden beteekend. Deze wijze van procederen rust geenszins op de wet, maar is met deze in strijd. Art. 237 spreekt van de beteekening van het verzoekschrift; van eene regterlijke

beslissing wordt eerst in art. 238 gesproken *nadat* de wederpartij omtrent hare gehoudenheid gehoord is. De bedoeling der gemelde handelwijze is, om het wisselen van wederzijdsche conclusien te voorkomen en aldus den voortgang der zaak niet op te houden. Prijzenswaardige bedoeling ongetwijfeld. Doch de voorstanders van dit gevoelen herinneren zich misschien nog te veel de laatste woorden van den Franschen Code, in art. 324: *sans retard de l'instruction ni du jugement*. Daar echter die woorden meer raadgevende dan bevelende waren, dewijl het onmogelijk was, dat het verhoor van partijen geene vertraging veroorzaakte, heeft men ze te regt uit ons Wetboek weggelaten, niettegenstaande zij in het ontwerp voorkwamen. Buitendien rust deze handelwijze op de in onze oogen verkeerde meening, dat het hooren van partijen op vraagpunten geen tusschengeschil is.

Er zijn er anderen, die erkennen, dat het hooren van partijen een werkelijk tusschengeschil is, doch meenen, dat de beteekening van het verzoekschrift en de oproeping aan de partij in persoon en niet aan haren procureur moet geschieden. De gronden dier meening zijn, dat art. 237, door de bepaling van art. 247 niet woordelijk op te nemen, eene uitzondering op den regel van het laatste art. heeft willen maken; dat, daar het verhoor der partij zonder tusschenkomst der praktizijns moet geschieden, ook de partij in persoon behoort te worden opgeroepen en aan haar ook in persoon het verzoekschrift beteekend moet worden; dat eene incidentele vordering wel niet de regtsingang is, van welken art. 1. W. v. B. R. spreekt, doch echter altijd eene nieuwe vordering is en dat iedere vordering met een exploit aan de partij *in persoon* aanvangt; dat art. 247 van *eenvoudige acte* spreekt en niet van *eenvoudige acte van procureur tot procureur*, zoodat hier dus evenzeer eene acte aan de partij in persoon kan bedoeld zijn.

Art. 237 is eene uitzondering op den regel van art. 247. Dit laatste art. is bovendien niet van algemeene toepassing; want de artt. 202 en 210, over de incidentele vordering van getuigen-verhoor sprekende, houden ook bepaalde voorschriften in, welke bij een tegengesteld gevoelen onnoodig waren. Men vergeet echter aldus, dat art. 247 in de onbepaaldste uitdrukkingen den regel bevat, dien men bij incidentele vorderingen behoort te volgen. Het geeft alleen den hoofdvorm aan, die bij iedere vordering door haren verschillenden aard verschillend kan moeten gewijzigd worden. Houdt men daarbij de strekking van ieder art. in het oog, zoo zien wij noch in de artt. 202 en 210 noch in art. 237 eene uitzondering op den regel. Wat is de hoofdbedoeling van art. 202? Deze is om te zorgen, dat men niemand door een getuigen-verhoor overvalle, dat men zijne partij altijd met de daadzaken bekend make, die men door getuigen wil bewijzen. Bovendien schrijft art. 202 voor den vorm niets anders voor, dan hetgeen wij in art. 247 lezen. Op gelijke wijs bevat art. 237 geene afwijking van den vorm, in art. 247 bevolen. Het bepaalt alleen, dat de vordering den *regter* moet voorgesteld worden bij een verzoekschrift. Aan partij moet dit verzoekschrift beteekend worden: doch hoe die beteekening moet geschieden, vermeldt het niet: derhalve komt art. 247 te pas. Het woord *wederpartij* kan hier niet, gelijk men wil, moeilijkheid baren; want wien verstaat de wet in een aanhangig geding door partij en wederpartij anders dan de procureurs, welke den persoon van deze in regte vertegenwoordigen. Bedoelt de wet niet deze, maar de oorspronkelijke partijen, zoo laat zij niet na te zeggen *de partij in persoon*. Aldus schijnt art. 210 niets tegen ons te bewijzen. In het eerste lid van dat art. zegt de wetgever onbepaald *wederpartij*, en sluit, blijkens het tweede lid,

daar den procureur wel degelijk in. Doch het kon gebeuren, dat er geen procureur voor die partij was opgekomen: zelfs in dat geval moet het bevel tot dagvaarding der getuigen beteekend worden, doch nu niet aan den procureur der wederpartij, die er niet is, maar aan die partij in persoon.

Het verhoor van partijen moet door de partijen in persoon ondergaan worden zonder tusschenkomst der practijns; derhalve moet ook die partij in persoon opgeroepen worden, ten einde zich over hare gehoudenheid te verklaren om op vraagpunten te antwoorden. Doch het hooren van partijen heeft twee hoofddeelen: het eerste loopt over de gehoudenheid tot op het vonnis, dat hierop wordt gewezen en waarbij het verzoek toegestaan of afgewezen wordt; het tweede is het verhoor zelf, dat na het vonnis van toelating plaats vindt. Bij dit laatste scheidt de wet in art. 241, getrouw aan hare gewoonte, uitdrukkelijk de partij van haren procureur en gelast dat gene *in persoon* zal moeten gehoord worden. Het komt hier op de waarheid van feiten aan, omtrent welke niemand zoo voldoende inlichtingen geven kan dan de partij zelve: alle vreemde invloed moest hier dus geweerd worden. Maar geheel anders is het, zoo lang de twist over de gehoudenheid loopt. De gronden dier gehoudenheid of niet-gehoudenheid kunnen geheel regtelijk zijn: hier komt het dus niet op de partij zelve, maar op haren regtelijken raadsman aan. Daarom moet deze op de bij de wet bepaalde wijze, dat is bij acte van procureur tot procureur, van het verzoek kennis krijgen.

Eene incidentele vordering is wel geen regtsingang (art. 1), doch echter altijd eene nieuwe vordering in den loop van een geding en ten behoeve daarvan ingesteld. Zij geschiedt, ja, gewoonlijk bij acte van procureur tot procureur, doch kan even goed als iedere vordering met een dagvaar-

ding aanvangen, aan de partij zelve of aan hare woonplaats te doen. Zoo dit in der daad zoo is, moet er dan ook niet op nieuw procureur gesteld worden en misschien wel een ander dan die in de hoofdzaak opgetreden is? Moet dan de zaak niet in haar geheel als iedere nieuw aangebragte zaak behandeld worden? Tot welke vertragingen moet dit leiden? En zoo er dan uit dit incident eens weder een incident ontstaat, dan zien wij dien fraaijen tijd der vroegere praktijk terugkomen, in welchen kinderen en kleinkinderen de gedingen moesten voortzetten door hunne ouders en grootouders aangevangen. Al wilde men nu hier art. 133, § 3, niet toepassen, zoo spreekt art. 247 te duidelijk om zoo iets toe te laten. De uitdrukkingen zijn ook niet facultatief gesteld, maar streng bevelend. Wat beteekenen bepalingen der wet, bij welke een zekere vorm stellig voorgeschreven wordt, wanneer wij het regt hebben om, met verwaarloozing van dien vorm, eenen geheel anderen te volgen?

Art. 247 zegt alleen: *eenvoudige acte*, zonder daarbij te voegen: *van procureur tot procureur*: eenvoudige acte kan even goed eene acte aan de partij zelve beteekenen, blijkens art. 202. Waar de procureur dus niet vermeld is, heeft de wet de partij in persoon bedoeld. Gelijk in het Fransche regt de *simples actes* en *actes* of *simples actes d'avoué à avoué* dezelfde zijn, zoo verschillen ook in het Nederlandsche regt eenvoudige acten en acten van procureur tot procureur niet. Art. 282 kan het tegendeel niet bewijzen, dewijl de woorden *aan partij* hier aan de voorafgaande woorden *eenvoudige acte* eene bepaalde beteekenis geven en die verklaren. Zeldzaam komt die uitdrukking voor eene acte aan de partij zelve voor; en is het niet eene zonderlinge wijze van redeneren, om, eene enkele plaats uit het Wetboek rukkende, de uitzondering tot regel

en de menigvuldige plaatsen van het Wetboek, die het tegendeel bewijzen, tot uitzonderingen te maken? Wat in een enkel bijzonder geval geoorloofd is, mag men dat ook daàr toelaten, waar andere regels voorgeschreven zijn?

Doch, hebben wij hooren zeggen, zelfs in het geval dat het verzoekschrift om de wederpartij op vraagpunten te hooren en de oproeping tot de verklaring der gehoudenheden bij acte van procureur tot procureur had moeten geschieden, zoo is de beteekening en oproeping bij acte aan de partij in persoon gedaan, geenszins nietig, daar art. 90 duidelijk zegt, dat geene exploiten noch acten van regtspleging nietig verklaard mogen worden, ten zij de wet de nietigheid daarvan uitdrukkelijk bevolen heeft. Buitendien, de woonplaats van den procureur is eene gekozene; de keus eener woonplaats geschiedt in het belang en tot meerder gemak der partij; hij, in wiens voordeel men de woonplaats kiest, kan dus naar welgevallen alle exploiten en acten of aan de werkelijke of aan de gekozene woonplaats laten doen. Om met het laatste dezer redenering te beginnen, zoo is dit eene verwarring van de vrijwillig gekozene woonplaats bij eene overeenkomst, over welke het Burgerlijk Wetboek meer bepaald handelt in art. 81 en 82, met de verpligte keuze eener woonplaats in een regtsgeding, die in het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering behandeld wordt. Art. 81 B. W. spreekt van: *kunnen*, art. 133 en 247 W. v. B. R., daartegen van: *zullen beteekend worden*. Wat dus bij de eerste artt. van de willekeur der partijen afhangt, is bij de laatste eene volstreckte verpligting.

Wat de nietigheid aangaat, zoo is het zekerlijk waar, dat de verwaarloozing van zekere formaliteiten in exploiten of andere acten van regtspleging die exploiten en acten niet nietig maakt, wanneer door de wet op het verzuim de straf van nietigheid niet gesteld is. Doch geheel iets

anders is het, in eene acte iets na te laten, wat voorgeschreven is; iets anders, de eene acte in plaats der andere te stellen. Dit laatste is volstrekt nietig, ook zonder eenige bepaling der wet. Deze handelwijze houdt de wet voor onmogelijk; door ééne soort van acten te bevelen, heeft zij alle andere uitgesloten. Idel en doelloos zouden zeer vele, zoo niet de meeste, bepalingen der wet zijn, indien het geoorloofd ware om onzen bijzonderen wil in plaats van den algemeenen te stellen; en de wet aldus straffeloos te schenden.

De wet zegt, in art. 238, *gehoudenheid om op vraagpunten te antwoorden*. Zoude het niet juister geweest zijn te zeggen: *gehoudenheid om op DE of om op de voorgestelde vraagpunten te antwoorden?*

De bedoeling des wetgevers, met het hooren van partijen op vraagpunten, was, om in die zaken, in welke geen getuigen-bewijs wordt toegelaten, te gemoet te komen aan het gebrek aan schriftelijk bewijs. Men tracht eene beken-tenis van zijne wederpartij te verkrijgen, ten einde zich van de moeilijkheid, om zelf het bewijs te leveren, te ontslaan. Doch altijd echter nam men niet dan schoorvoetende dit middel in het Wetboek op. Men zag de misbruiken in, tot welke het aanleiding geven kon; men erkende, dat het ligt ontaarden kan in eene soort van inquisitie. Dit vooral wilde men voorkomen. Van daar de mededeeling der vraagpunten aan partij, niettegenstaande men voorzag, dat daardoor het verhoor zeer dikwerf niet tot die gevolgen zoude leiden, tot welker verkrijging het strekken moet. Deze bedoeling des wetgevers blijkt duidelijk uit de beraadslagingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, bij VAN DEN HONERT, *t. a. pl.* Doch dan kan het niet de bedoeling des wetgevers geweest zijn, dat men zich al of niet gehouden verklaren zoude, om op vraagpunten in het

algemeen te antwoorden, maar alleen bepaaldelijk op de door partij *voorgestelde* vraagpunten. De wet zegt echter niet, om op *de* vraagpunten maar om *op* vraagpunten te antwoorden. De wetgever schijnt zich de zaak niet duidelijk voor den geest te hebben gesteld: in de memorien van toelichting althans heeft men bij de herziening eene andere taal gevoerd, dan bij het eerste ontwerp. Bij de herziening heeft de Regering iets onmogelijk genoemd, hetgeen zij bij het eerste ontwerp voor mogelijk gehouden, en door voorbeelden opgehelderd had. Volgens het eerste ontwerp namelijk werden de vraagpunten aan de wederpartij niet medege-deeld, hoewel deze zich toch omtrent hare gehoudenheid moest verklaren. Twee afdeelingen der Tweede Kamer van de Staten-Generaal vroegen, hoe deze verklaring mogelijk was, indien men de vraagpunten niet kende. De Regering antwoordde: «dat men de partij in staat had willen »stellen om het verzoek zelf, *onafhankelijk van de vraag-* »*punten*, te kunnen betwisten, zoo als het geval zoude zijn, »indien bij voorbeeld degeen, dien men wil hooren, de »exceptie van verjaring of van gewijsde zaak enz. had voor- »gedragen.» Doch bij de Memorie van Toelichting van het herzien ontwerp lezen wij: «Men heeft bijbehouden, »dat de gehoudenheid om op vraagpunten te antwoorden, »zal kunnen worden betwist, en zoodanig twistgeding »vooraf door den regter zal worden beslist. De zin daarvan »kan zeker niet zijn het antwoorden op vraagpunten (*sur »faits et articles*) *in thesi* tegen te spreken, want die *thesis* »heeft de wet beslist door het middel in de regtspleging »op te nemen, maar het moet in eenen gezonden zin betee- »kenen, dat er somtijds redenen kunnen zijn, om de »gehoudenheid *der* vraagpunten *in hypothesi* te betwisten; »maar hoe zoude zoodanige bewering ooit kunnen geschieden »zonder de vraagpunten te kennen, tot welke beantwoording

»men zich ongehouden acht.» Hieruit blijkt het, dat het niet de gehoudenheid is om op vraagpunten in het algemeen te antwoorden, maar bepaaldelijk op de voorgestelde vraagpunten, omtrent welke men zich verklaren moet; hoewel de woorden der wet eerder het tegendeel te kennen geven. Hoe zal anders ook de regter, dien het aan de kennis van alle omstandigheden der zaak, over welke het geding loopt, ontbreekt, weten wat strikvragen zijn, om deze ter zijde te stellen?

Nog eene aanmerking houden wij voor niet geheel overbodig. De wet wil, dat het verhoor loope over *feiten*: alle vragen dus over individuele *meeningen* en *gedachten* zijn volstrekt ongeoorloofd. Laat men zoodanige vragen naar meeningen of gedachten toe, zoo onttaardt dit regtsmiddel, hetwelk de wetgever zelf *bedenkelyk* en *odieus* noemde, in eene inquisitie; die, met al hare hatelykheid, ten slotte doelloos is, daar niemand uit *meeningen* en *gedachten* van anderen *regten* ontleenen kan.

KOOPHANDELS-REGT. — *Iets over de inrigting der makelaardij,*
door M^r. A. DE PINTO, Advocaat te 's Gravenhage.

Het Wetboek van Koophandel bevat slechts, en zeer te regt, eenige algemeene bepalingen omtrent de makelaardij, voor zoo verre die betrekking hebben tot de belangen van derden, of tot de openbare orde: het ontbrekende behoort meer een onderwerp uit te maken van huishoudelijke en disciplinaire bepalingen; maar daaruit volgt dan ook, dat er nog iets, veel misschien, ontbreekt, hetwelk door bijzondere wetten of wettelijke verordeningen zal behooren te worden aangevuld. Over die reglementaire

verordeningen, welke, voor zoo veel mij bekend is, nog niet zijn vastgesteld, is het voornamelijk, dat ik wenschte eenige opmerkingen mede te deelen. Het zijn toch deze, welke in het bijzonder zullen regelen de inwendige en huishoudelijke inrigting van de bediening der makelaars.

Het zal daartoe echter, tot beter verstand der zaak noodig zijn eenige schreden rugwaarts te doen, en eenen blik te werpen op het voorledene, op de wetgevingen, welke het tegenwoordig Wetboek van Kooph. zijn voorafgegaan. Men versta mij wel: men begrijpe hieruit niet, dat ik eene geschiedenis denk te geven van de makelaardij, om mij daarna van oppervlakkigheid en onvolledigheid te beschuldigen. Dit zou onmogelijk, en ook onnoodig zijn. Onmogelijk; want die geschiedenis zou stof genoeg opleveren, ik zeg niet voor eene geheele verhandeling, maar voor een geheel boekdeel. Onnoodig, want mijn doel is alleen om, door eene herinnering aan hetgeen was, omtrent enkele punten, beter te verklaren, en verstaanbaar te maken, hetgeen is, en nog komen moet; en daartoe behoeft men geene geschiedenis te schrijven; eene schets, in zeer grove omtrekken zelfs, van het voorledene is daartoe genoegzaam.

Het is bekend, dat de makelaardij oudtijds hier te lande beschouwd werd als een onderwerp van enkel plaatselijk belang. De makelaars werden aangesteld en beëdigd door de plaatselijke besturen; plaatselijke keuren en ordonnantien regelden hunne bemoeijenissen, hunne pligten, hunne regten; in één woord, alles wat tot de makelaardij behoort. Van daar dan ook, dat die bepalingen in de verschillende plaatsen in menige bijzonderheid verschilden, ofschoon wat de hoofdzaken betreft, in dezelve veel gelijkheid was, en zij grootendeels met elkander overeenstemden.

In *Amsterdam* (1) werd, zoo het schijnt, dat onderwerp

(1) Eene vrij volledige en naauwkeurige geschiedenis der

het eerst door algemeene bepalingen geregeld in 1612, bij de *ordonnantie voor de makelaers* van 27 Jan. (1). Het uitoefenen der makelaardij wordt, bij Art. 1, verboden aan ieder, die niet is burger of poorter der stad, en door de stedelijke regering aangesteld en beëdigd, op boete van f 12 voor de eerste, f 25 voor de tweede, en f 37, met gevangenis voor de derde maal. Intusschen wordt bij de *ordonnantie* aan de makelaars geen bijzondere eed voorgescreven, en er schijnt dan ook geen andere van hen gevorderd te zijn dan die van getrouwheid aan de stedelijke regering, gehoorzaamheid aan de wetten, en nakoming der pligten van een goed burger. Uit hetzelfde Art. 1 blijkt, dat vrouwen zelfs van de uitoefening van dat ambt niet waren uitgesloten. Art. 7 verbiedt den makelaar het drijven van koopmanschap. Art. 10 zegt, dat zij zich zullen moeten *contenteren met al sulck loon, als mijn voornoemde heeren (van den gerechte) op 't makelen hebben gestelt, ofte noch sullen stellen*, enz. De *Ordonnantie op 't loon van de makelaars* van 1 Jan. 1613, (2) bevat zulk eene algemeene courtage-lijst voor de verschillende koopmanschappen. In die van 31 Jan. van hetzelfde jaar (3) vindt men bepalingen omtrent het *maken van de cedullen, inhoudende de prijzen van allerlei waren*, enz. (Prijscouranten.)

Als zoo vele bewijzen van het groote belang, dat men in Amsterdamsche makelaardij vindt men bij A. M. BING, *Diss. inaug. de proxenetis, Tr. ad. Rh.* 1823, p. 40, *sqq.*

(1) Zie *Handv.*, II, 1060, *sqq.* Afzonderlijke bepalingen moeten er echter reeds vroeger bestaan hebben. Ten minste men vindt aldaar, bl. 1062, reeds gewaagd van eene bepaling van 26 Jan. 1579, over makelaars welke buiten de stad of de provincie in commissie werden gezonden,

(2) Zie *Handv.*, IV, 1065.

(3) Zie *Handv.*, IV, 1064.

de makelaardij stelde, en van de bijzondere zorg, welke men er aan besteedde, mogen strekken de menigvuldige ampliatiën en alteratiën, bij opvolgende keuren in de ordonnantie van 1612 gemaakt.

De ordonnantie bleef echter bestaan tot 31 Jan. 1678, wanneer dezelve door eene nieuwe (1) werd vervangen, en zulks ter tegemoetkoming aan *veele klagten en doleantien, soo wegens den vorigen eed en Ordonnantie, midsgaders deszelfs Alteratie en Ampliatic*. Behalve eenige meer naauwkeurige bepalingen omtrent de inwendige tucht, en andere wijzigingen van minder belang, vindt men hier in Art. 31 den volgende eed voorgeschreven: 1° dat sweert gij: dat gij regtvaardiglijk tusschen koper en verkooper makelen zult; 2° de zaken van koopmanschappen, die u aanbevolen werden, secreet zult houden, indien u zulks van den koopman werd belast; 3° dat gij geen giften nog steekpenningen van de een nog de ander partij nemen zult; 4° dat gij geen koopmanschap voor u zelve doen zult, en voorts alles doen dat een getrouwe makelaar schuldig is en behoort te doen.

Weldra echter rezen er menigvuldige klagten over de niet-naleving en ontduiking ook van deze ordonnantie; van daar die van 22 Oct. 1693 (2), waarbij de ordonnantie voor de makelaars niet alleen wordt geconserveerd en vernieuwd, maar daarenboven met nog andere bepalingen wordt vermeerderd. Onder anderen wordt een iegelijk, die enig contraventeur komt te ontdekken en aan mijne Heeren van den Geregte aan te geven, belooft een derde part van de boete, waarin zoodanigen contraventeur zal vervallen, alware 't ook dat den aangever zelfs mede in de contraventie hadde geparticipeert, en zal zijn naam werden gesecreteerd. Ook de eed onderging

(1) Zie *Handv. IV*, 1068.

(2) Zie *Handv. IV*, 1072.

eenige wijziging; doch deze was onbeduidend, en bestond meer in de woorden, dan in de zaak.

Zoo bleef alles, behoudens eenige ampliatiën en alteratiën van weinig belang (1) tot 31 Jan. 1746. Bij eene ordonnantie van dien dag (2) zeggen *Mijne Heeren van den Geregte*, dat aan hen te kennen is gegeven, dat bij verloop van tijd en door de veranderingen, dewelke in de negotie en omtrent de wijze van dezelve te behandelen, zijn opgekomen, verscheide *Articulen van de Ordonnantie op den 31 Januarij, 1678*, geemaneert, soodanig zijn geraakt buiten mogelijkheid om dezelve behoorlijk te kunnen nakomen dat de gezamentlijke makelaars daardoor en door de verbintenis van hunnen eed zich vinden in de wijterste belemmering. Op deze gronden werd de oude ordonnantie geabrogeert en te niet gedaan, en eene geheel nieuwe vastgesteld, waarbij echter zeer veel van het oude bewaard bleef.

Opmerkelijk is vooral de bepaling van Art. 23, waarbij het verbod aan de makelaars om handel te drijven voor eigene rekening wordt herhaald; doch nu beperkt tot *sodanige waaren of koopmanschappen, waar in zij makelen, en waar in hare dagelijkse handeling bestaat*; en zulks 't zij in 't geheel of ten deele, of daar toe eenige andere naam of namen veel min die van hunne kinderen of bedienden te gebruiken direct of indirect, enz.

Bij Art. 40 niet alleen wordt het eeds-formulier aanmerkelijk gewijzigd, en uitgebreid; doch hetzelfde werd daarenboven reeds op 15 Maart van hetzelfde jaar (3) weder veranderd, en nu zoo omslagtig gemaakt, dat men, in plaats van de makelaars, in het algemeen, getrouwheid aan de wet en hunne instructie te doen zweren, den hoofdzakelijken in-

(1) Zie *Handv.* IV, 1072—1074.

(2) Zie *Handv.* Aant. op het IVe d., bl. 1676, 599.

(3) T. a. p., ll. 1621.

houd derzelve in het formulier opnam. Dit was zeker noch het kortste, noch het eenvoudigste middel. Was 't het beste?

In het volgende jaar (1747), den 30 Jan. (1), werd eene geheel nieuwe, tevens veel vollediger *lijst van de courtagie*, dan de vorige, vastgesteld (2).

Te *Rotterdam* werd in dit geheele onderwerp voorzien bij de ordonnantie van 10 Junij 1719, op het stuk van de *makelaars en pontgaerders* (3). Deze ordonnantie vangt aan met, in Art. 1, eene bepaling te geven van het ambt: *het makelaerschap bestaat in de dienst van de commercie, omtrent het koopen en verkoopen van allerlei waren en koopmanschappen, enz. en andere contracten tot de commercie behoorende, gelijk mede omtrent het opnemen van penningen.*—*Pontgaerders* werden genoemd de makelaars in *granen, rond en plat zaet*, Art. 2; en mogten de beide betrekkingen niet in denzelfden persoon vereenigd zijn, Art. 4, zonder bijzondere vergunning en tegen betaling van *f* 50, ten behoeve der armen, Art. 5. Zij werden aangesteld en jaarlijks beëdigd door het plaatselijk bestuur, en moesten alvorens hunne bediening te aanvaarden borg stellen. Art. 6, 12, 13, 14, 15, 16. De eed hield onder anderen in, dat zij zich zullen

(1) T. a. p., ll. 1681.

(2) In de *Bijdragen tot beschouwing van het Ned. Wetb. van Kooph.* door Mr. W. PARKER DE RUIJTER ROCHER VAN RENAYS, bl. 118, vind ik nog gewag gemaakt van eene nadere ordonnantie van 2 Aug. 1797. Deze komt echter niet voor in de *Handv.*, welke, met de vervolgen, zoo ver ik weet, slechts loopen tot 1777. De inhoud daarvan is mij dus onbekend. In de aang. *Diss.* van den Heer BING vind ik dezelve niet vermeld; doch ook de Heer MARTINI haalt dezelve aan in zijne aanteeek. *ad* Art. 62 *W. v. Koogh.*

(3) Te vinden o. a. in de verzameling van keuren en ordonnantien van de stad *Rotterdam*, uitgegeven bij VAN WAESBERGE, Boek IX, deel III.

tevreden houden met het loon bij de ordonnantie gereguleert, en zelfs niet meer zullen ontfangen, schoon meer gepresenteert werd, noch ook minder ontfangen, het een nog het ander, directelijk of indirectelijk, op eenigerlei wijze (1). Zij, hunne vrouwen, hunne kinderen, of andere huisgenooten mogen geenen handel drijven voor eigene rekening, Art. 17. Achter de ordonnantie volgt voorts eene *lijst van het makelaardij-loon*. Deze ordonnantie is tot het einde toe in werking gebleven; althans zij is niet later door eene algemeene keur vervangen, ofschoon menigvuldige keuren geamplieerd en gealtereerd bij latere keuren of publicatiën; deze wijzigingen betroffen grootendeels de courtage, tot dat eindelijk, op 7 Oct. 1805, een geheel nieuw *tarief der makelaardij-loonen* (2) werd daargesteld.

Ik heb opzettelijk eenigzins langer stil gestaan bij de twee voorname koopsteden, omdat ik vermeen de overigen te moeten, en nu ook gereedelijk te *kunnen* met stilzwijgen voorbij gaan. De behandeling daarvan zou mij te verre leiden, en men kan zich uit het aangevoerde, vlei ik mij, een denkbeeld maken der oude inrigting van de makelaardij. Want, zoo als ik gezegd heb, ofschoon *plaatselijke* bepalingen, komen dezelve in de hoofdzaak overal tamelijk wel overeen.

De invoering der Fransche Wetgeving maakte (moest dat althans) in de zaak eene geheele verandering. Art. 75 van den Code de Commerce draagt de benoeming der makelaars op aan *den Koning* (3). Van *plaatselijk* werd daardoor de

(1) Zie ook Art. 42 der Ord.

(2) Zie *Chron. en Alph. Register der keuren en ordonnantien der stad Rotterdam*, door M^r. P. VAN DER HOEVEN, bl. 43.

(3) PARDESSUS, I, 121, geeft als reden hiervan op het volgende: na het hooge belang hunner bediening te hebben aangezeen, en te hebben aangetoond hoe gunstig of ongunstig hun invloed werken kan op de belangen van den handel, naar dat

inrigting algemeen; en alle vroegere *plaatselijke* verordeningen moesten hiermede noodwendig vervallen, te meer daar in alles, wat dezelve behelsde, voortaan op eene andere wijze voorzien was, zoo als nader blijken zal.

Ieder, die weet, dat de Code de Comm., en dus ook Art. 75, bij ons als algemeene wet gegolden heeft, zou zich natuurlijk verbeelden, dat nu ook dit Art. 75 werd opgevolgd. Doch neen; het werd *niet* opgevolgd; men verkoos er zich niet aan te stooren; men verkoos geen afstand te doen van het heerlijk regt, om makelaars te benoemen. De benoeming bleef geschieden door de *plaatselijke* besturen; men beroofde de Kroon willekeurig van een wettig regt, en de Kroon liet het zich welgevallen.

Maar er is meer nog. Naast den Code de Comm. bestonden in Frankrijk: 1° de wet over de inrigting der beurzen van koophandel, van 28 Vent., IX (19 Maart 1801), *Bull. des lois*, n.° 76; 2° het besluit, houdende aanwijzing der steden, waar beurzen van koophandel zullen gevestigd moeten worden, en over de inrigting en policie van die beurzen, van 29 Germ. IX (19 April 1801), *Bull.*, n.° 79; 3° besluit, betreffende de beurzen van koophandel, van 27 Prair. X, (16 Junij 1802), *Bull.*, n.° 197. Deze verordeningen hielden, wat de makelaars betreft, onder anderen, in, bepalingen over de wijze van benoeming, den eed, borgtogt, inwendige tucht, enz. Dezelve zijn allen hier te lande executoir verklaard. In het Keizerlijk decreet van 8 Nov. 1810 (1), over het in werking brengen der Fransche wetten

zij daarvan een eerlijk of oneerlijk gebruik maken: *on a donc reconnu la nécessité qu'ils fussent choisis avec soin et que la confiance du gouvernement servit de garant à celle des particuliers.*

(1) Te vinden in de Verzameling van wetten, besluiten en andere regtsbronnen van Franschen oorsprong enz., door Mr. C. J. FORTUIN, I, 17, sqq.

in de departementen van de Monden van den Rijn, en van de Monden van de Schelde, en in het Arrondissement van Breda, worden zij allen *uitdrukkelijk* opgenoemd (1). In het decreet van 6 Januarij 1811 (2) leest men: «Art. 1. A compter du 1er Mars prochain, les lois, réglemens et décrets impériaux dont l'exécution dans les départemens des Bouches du Rhin et des Bouches de l'Escaut a été ordonnée par nos décrets des 22 Juin et 22 Novembre (3) 1810, seront exécutoires dans les sept nouveaux départemens formés du territoire de la ci-devant Hollande,» etc.

Meer duidelijkheid en meer stellige wetbepalingen zal men wel niet verlangen. Wel nu, ook deze verordeningen legde men ter zijde (4), en men bleef zich houden aan de oude plaatselijke ordonnantien en willekeuren. Meer nog. In Amsterdam maakte men nog op 28 Augustus 1817 (5), eene nieuwe keur, onder den naam van *reglement omtrent het fonds van het makelaars-kantoor*. In Rotterdam bleef men de ordonnantie van 1719, en het tarief van 1805 volgen; ja zelfs altereerde men dit laatste nog, omtrent enkele koopwaren, in 1819, 1822 en 1826 (6). Opmerkelijk echter is het, dat men noch de ordonnantie noch het tarief vermeld vindt in zekere Publicatie van den Burgemeester, houdende

(1) Zie FORTUIN, t. a. p., bl. 29.

(2) Bij FORTUIN, I, 69.

(3) Zoo staat in de officiële uitgave: 22 November is echter klaarblijkelijk eene drukfout en moet zijn 8 November; zie FORTUIN, t. a. p.; zoodanig decreet van 22 Nov. bestaat niet.

(4) De Heer FORTUIN heeft dan ook vermeend dezelve in zijne verzameling, *om die reden*, niet te moeten opnemen. Zie aldaar II, 155.

(5) Zie den hoofd-inhoud derzelve, welke voor het overige eene nuttige strekking heeft, en alleen mank gaat aan het kleine gebrek van *onwettigheid*, bij BING, *aang. Diss.* p. 52, 53.

(6) Zie VAN DER HOEVEN, t. a. p.

in stand blijvende keuren en ordonnantiën, enz. der stad Rotterdam, van 22 Junij 1814 (1).

En vraagt men nu: van waar dit alles? warden Fransche instellingen dan zoo slecht en onbruikbaar? Ik geloof dit niet; en zeker kon dit de plaatselijke besturen niet magtigen ze af te schaffen. Was het dan opzettelijke wederstreving tegen de wetten? Was het haat tegen Fransche instellingen, welke men toch in massa behouden moest, en ook behouden wilde? Of was het ook de gezetheid der Nederlandsche Natie tot behoud harer voorvaderlijke instellingen? Ik wil deze vragen evenmin beslissen als onderzoeken. Genoeg is het, dat het zoo was; ik verhaal dit slechts, als een zeker niet onbelangrijk geschiedkundig feit. Het gevolg was dit: *facto* bestonden er makelaars, *jure* niet; naar strikt regt waren alle hunne handelingen onwettig, en verkeerde de geheele makelaardij in eenen buitenregelijken toestand. Waar is het, dat dit alles geschiedde onder het oog des wetgevers. Maar of het daarom ook waar is, dat deze het in onbruik laten, of liever het niet invoeren (?) van de Fransche instellingen omtrent dat onderwerp, geduld en veroorloofd heeft (2), zou ik zeer betwijfelen. *Wetten* toch worden, in den regel, door *wetten* afgeschaft; maar, met mijn weten, nimmer door het *stilzwijgen van den wetgever*, die alleen te spreken heeft als hij iets nieuws wil invoeren, niet

(1) Deze Publicatie is afgedrukt vóór het Register van den Heer VAN DER HOEVEN, bl. 1—10. Ik maak natuurlijk deze opmerking niet, om *daaruit* het vervallen zijn van de ord. en van het tarief af te leiden. Niemand zal aan den Burgemeester het regt betwisten, om te verklaren of niet te verklaren, dat deze of gene ordonnantie nog wettig verbindende is. Maar het zal tevens wel zeker zijn, dat de *wettig bestaande* niet vervalt door het *stilzwijgen van den Burgemeester*, evenmin als de *niet wettig bestaande*, door zijne verklaring verbindende wordt.

(2) Zie *Regtsg. Bijbl.*, I, 252.

als hij het bestaande wil handhaven; de regel: *inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur* (1), bij ons, zoo het schijnt, voor goed afgeschaff (2), ging ook onder het Fransche regt volstrekt niet onbepaald door. Zou door het enkel gebruik eene wet afgeschaff zijn, dan moest zelfs, volgens die schrijvers, die het beginsel erkennen, dit gebruik zijn: eenvormig, openbaar, veelvuldig, door het grootste gedeelte der ingezetenen, *over het geheele grondgebied*, erkend en opgevolgd, gedurende een lang tijdsverloop in acht genomen; en dan was het voornamelijk bewijs, hetwelk van het wettig bestaan van zoodanig gebruik moest geleverd worden, eene reeks van gewijsde zaken, *rerum perpetuo judicatarum* (3). Ik geloof, dat men moeite zou hebben, om hier den zamenloop van *alle* deze omstandigheden aan te toonen; en mij is niet één Arrest van het Hoog Gerechtshof, dat doorgaans meer eerbied toonde voor de wet dan voor de zoogenoemde gebruiken, veel min eene eenvormige, gevestigde jurisprudentie bekend, waarbij de stilzwijgende afschaffing der bedoelde wetten en decreten zou zijn uitgemaakt.

Ik moet hier echter nog ééne omstandigheid mededeelen, welke niet algemeen bekend schijnt te zijn; althans ik heb daarvan nergens eenige melding gemaakt gevonden. Er moet namelijk bestaan (en men kan dit lezen in een *Fransch*

(1) L. 32 § 1 D. *de legib.* Zelfs in het Rom. regt schijnt dezelve niet zonder groote omzigtigheid te zijn toegepast. Moeijelijk althans is met dezelve te vereenigen het voorschrift der l. 2 C. *qu. sit long. cons.: consuetudinis ususque longaevis non vilit auctoritas est, verum non usque adeo est valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem.*

(2) *Alg. Bep.* Art. 3.

(3) L. 38 D. *de legib.* — Zie onder anderen FOULLIER, I, 159, en vooral 163.

boek (1)) een Koninklijk Besluit, van 21 Dec. 1815, waarbij de benoeming van wissel-agenten, en denkelijk (2) dus ook van makelaars, wordt opgedragen aan de plaatselijke besturen. Ik heb mij veel moeite gegeven, om dit besluit te zien te krijgen; maar vruchteloos. In het *Staatsblad* of in de *Staats-Courant* is het, loffelijker gewoonte, niet te vinden (3); aan het bestaan van hetzelfde is evenwel, meen ik, niet te twifelen; want vooreerst zou het anders moeilijk te verklaren zijn, hoe de Belgische uitgever van LOCRÉ er aan gekomen is; en, ten tweede, wordt zijne opgave bevestigd door een Belgisch besluit van 22 April 1836 (4), waarbij in art. 1 gezegd wordt, dat, te rekenen van dien dag, de benoeming zal geschieden door den Koning; en dit zou wel onnoodig zijn, indien zij niet te voren door een ander geschiedde, wettig of onwettig.

Ik verhaal ook dit slechts als eene geschiedkundige bijzonderheid; want het spreekt van zelve, dat de wet door dit besluit niet is kunnen veranderd worden. De tegenwerping, dat de Koning, die volgens de wet zelf benoemen kan, dat regt ook aan anderen kan afstaan, zou zeker ongegrond zijn. Men gevoelt toch, dat men veel te ver gaan en vervallen zou in de grootste ongerijmdheden door aan te nemen dat de Koning zijne bevoegdheid, om te benoemen tot ambten en bedieningen, zou kunnen overdragen aan mindere autoriteiten of aan particulieren. En was het waar voor den makelaar, dan was er niet ééne reden, waarom

(1) LOCRÉ, *Législ.*, XI, 240 (éd. Brux., 1837).

(2) Ik zeg *denkelijk*. Want in het opschrift van het besluit, dat alleen (vertaald) wordt medegedeeld bij LOCRÉ, vind ik alleen *agens de change*.

(3) In het *Bijv. op het Staatsblad* vind ik hetzelfde evenmin vermeld.

(4) Mede te vinden, in deszelfs geheel, bij LOCRÉ, t. a. p.

het minder waar zou zijn voor alle anderen. — Die delegatie derhalve kan alleen daàr te pas komen, waar de wet haar toelaat.

Wij zijn eindelijk genaderd tot het tegenwoordige Wetboek van Kooph. Volgens hetzelfde worden de makelaars (Art. 62) benoemd door de plaatselijke besturen; en moeten zij, alvorens in bediening te treden, bij de Arr.-Regtb. den eed afleggen, dat zij de aan hen opgelegde pligten getrouwelijk zullen waarnemen; en daaronder is natuurlijk, in de eerste plaats, begrepen gehoorzaamheid aan, en stipte naleving van de wet, en alle wettelijke verordeningen, welke te hunnen opzigte reeds bestaan, of nog gemaakt zullen worden.

Ofschoon ik nergens eene bepaalde reden opgegeven heb gevonden van de opdracht der benoeming aan de plaatselijke besturen, en niet aan den Koning, is het echter niet twijfelachtig, dat dezelve moet gezocht worden in het verlangen om, in dit opzigt, terug te keeren tot onze voormalige instellingen, en in den weinigen bijval, welken de bepalingen der Fransche wetten hierover bij ons hebben gevonden (1).

De benoeming geschiedt door het plaatselijk bestuur, d. i., zoo als van zelve spreekt door *Burgemeester, Wethouders* en *Raad*; welke gezamenlijk alleen het plaatselijk bestuur uitmaken; Art. 1 van het reglement op het plaatselijk bestuur van de steden der Noordelijke provincien, goed-

(1) Het art. 62 is bijna zonder beraadslaging aangenomen. De Memorie van Toelichting zegt er niets over. Zie *Voorduin*, VIII, 312. Of daarin juist een blijk te vinden is van het vrijgevigstelsel van het W. van K., zoo als gezegd wordt door den Heer *PARKER DE RUYTER ROCHER VAN RENAYS*, bl. 117, zou ik betwijfelen. Ik zie er niets vrijgevigs of onvrijgevigs in.

gekeurd bij koninklijk besluit van 4 Junij 1824. Het is waar art. 68 van hetzelfde reglement zegt: «de stedelijke ambten en bedieningen niet op de lijst uitgedrukt (achter het reglement gevoegd), noch waarvan de begeving, het zij bij dit reglement, het zij bij eene andere uitdrukkelijke bepaling aan den Raad is, of mogt worden opgedragen, zullen door Burgemeester en Wethouders begeven worden;» en op die lijst komen de makelaars niet voor. Maar: 1°. is dit reglement en die lijst gemaakt in eenen tijd, toen de benoeming der makelaars *regtens* aan den Koning toekwam; 2°. kan het art. 62 natuurlijk niet worden ingeroepen voor de benoemingen, waartoe de wet het plaatselijk bestuur en dus den Raad aanwijst, en moet het er dus 3°. voor gehouden worden, dat hier is eene zoodanige uitdrukkelijke bepaling, als waarvan het artikel spreekt.

Bij een besluit des Konings van 8 Junij 1829 (*Staatsbl.* n.º 40) is hoofdzakelijk bepaald hetgeen volgt; dat, binnen twee maanden, na de invoering der nieuwe wetgeving de plaatselijke besturen aan de Arrondissements-Regtbanken zullen doen toekomen eene lijst der *in functie zijnde* makelaars, met aanschrijving aan de makelaars om voor die Regtbanken den bij de wet gevorderden eed af te leggen.

De vraag zou nu kunnen rijzen, of die opgave door de plaatselijke besturen kan doorgaan voor eene stilzweigende benoeming, en aanstelling; met dat gevolg, dat ook die makelaars, welke vroeger slechts *facto* bestonden, voortaan als wettig zouden kunnen worden erkend? De vraag is zeker niet van alle moeilijkheid ontbloot. Want, om de onwettigheid te beweren, zou men kunnen zeggen, dat de benoeming tot eene openbare bediening niet wordt voorondersteld, maar altijd uitdrukkelijk moet geschieden; en zou men zich kunnen beroepen op den bekende regtsregel: *quod ab initio nullum est, tractu temporis con-*

valescere non potest (1). Dan, hoezeer een vijand van het bij ons, helaas! dikwijls maar al te gemakkelijk ingang vindende stelsel van convenientie en transactie; hoe zeer het veel regelmatig oordeelende ook aan de *in functie zijnde* makelaars eene nieuwe aanstelling te geven; hoezeer, eindelijk, geene reden hoegenaamd vindende waarom men dit niet heeft gedaan: erken ik echter, dat men niet, dan in de dringendste noodzakelijkheid, moet besluiten tot eene onwettigheid, welke voor den handel eenmaal de allerrampzaligste gevolgen zou kunnen hebben. Ik meen ook te mogen vragen, wat de benoeming hier anders is, dan de wilsverklaring van het plaatselijk bestuur, dat deze of gene makelaar zal zijn? en of de opgave en aanschrijving, bij het koninklijk besluit vermeld, deze wilsverklaring niet genoegzaam uitdrukken? — Ik geloof ja, en ik geloof dan ook daarom, dat er geene zwaarigheid bestaat om de wettigheid van die makelaars te erkennen *voor het vervolg*. Want dat deze opgave in het voorledene geene verandering meer kan brengen, spreekt van zelve; en even zoo, dat het daarom een volstrekt vereischte is, dat de opgave en aanschrijving geschied zij, niet door Burgemeester en Wethouders alleen, maar met medewerking van den Raad (2).

Met den Code Commerce zijn ook buiten tegenspraak vervallen zoo wel de wet van 29 *Vent.* IX, als de decreten van 29 *Germ.* IX en 27 *Prair.* X, welke niets anders waren dan de aanvullingen der bepalingen van den Code, omtrent de makelaardij. En zelfs zij, die onder het beheer der Fransche wetgeving, geloofden aan het wettig bestaan der oude ordonnantien, zullen, geloof ik, dezelve moeijelijk meer kun-

(1) L. 29 D. R. J.

(2) Zie *Regtsg. Bijbl.*, I, 350.

nen volhouden, na de invoering van het W. van K. (1), hetwelk het geheele onderwerp op nieuw heeft geregeld, en derhalve afgeschaft alle wetten, besluiten en verordeningen, daartoe betrekkelijk (2). Deze Fransche wet en besluiten derhalve, of, wil men het, de oude ordonnantien, moeten noodzakelijk door nieuwe verordeningen worden vervangen. Dezelve zullen hoofdzakelijk moeten bevatten huishoudelijke disciplinaire bepalingen omtrent de inrigting der makelaardij; daarbij zal moeten worden geregeld de wijze van voordragt en benoeming; bepaald de vereischten, om tot de bediening te worden toegelaten, en hun getal; geregeld de borgtogten, vastgesteld bepalingen van inwendige politie, en tucht, enz.

Wie moet die reglementen vaststellen? de Wetgevende magt? de Koning? het Provinciaal gezag? het Plaatselijk bestuur? Ik moet erkennen, dat dit voor mij eigenlijk geene vraag is; ik houd, buiten eenigen twijfel, de plaatselijke besturen daartoe alleen bevoegd. En zoodanig schijnt ook het algemeen gevoelen (3). Het is mij echter bekend, dat enkele bevoegde beoordeelaars daaromtrent anders denken, althans deze bevoegdheid der plaatselijke besturen betwijfelen: ik meen daarom reden te moeten geven van mijn gevoelen.

De wet zwijgt er over; en derzelver geschiedenis doet niet veel meer. Het eenige dat ik daaromtrent heb kunnen opsporen is het volgende. Sommige leden der eerste afdeling van de Tweede Kamer hadden een artikel verlangd

(1) Ook de heer MARTINI, *ad* Art. 62 n.º 4, schijnt dezelve voortaan voor afgeschaft te houden.

(2) Zie ook art. 3 der wet van 16 Mei, 1829 (*Staatbl.* n.º 33).

(3) Zie onder anderen PARKER DE RUYTER ROCHER VAN RENAYS, bl. 120; MARTINI t. a. p.; het W. van K. van M^r. S. P. LIPMAN, bl. 29, enz.

van dezen inhoud : « de makelaars moeten zich onderwerpen aan de reglementen en tarieven , door het plaatselijk bestuur hunner gemeente op hun bedrijf uitgevaardigd. » « Andere leden echter keurden dit voorstel af , omdat het Wetboek niet op plaatselijke reglementen moet verwijzen (1). Men zoude echter algemeen gaarne zien dat er door eene wettelijke bepaling in voorzien werd , dat de makelaars aan dergelijke tarieven onderworpen werden (2). » Van wege de regering is op dit één en ander niet geantwoord ; aan geen dezer verlangens werd voldaan ; en er is aan deze zaak geen verder gevolg gegeven.

Ik geef dus gaarne toe , dat noch de letter der wet , noch hare geschiedenis , regtstreeks iets beslist. Maar er zijn andere redenen , welke alles bewijzen. Vooreerst is het eene stellige waarheid , dat men , in het tegenwoordige Wetboek , zoo veel mogelijk , heeft willen terugkeeren tot onze oude instellingen omtrent de makelaardij. Behalve het weder opdragen der benoeming aan de plaatselijke besturen , zijn daarvan menigvuldige blijken. Men denke slechts aan de vereeniging der betrekking van makelaar en wissel-agent (art. 64), onder het Fransche regt onderscheiden (art. 74, 76 C. de C.); aan de aanstelling welke bij ons is algemeen , voor alle vakken , indien de akte niet uitdrukkelijk anders bepaalt (art. 65), terwijl de Fransche wet vier soorten van makelaars kende , welke betrekkingen niet eens allen vereenigbaar waren in denzelfden persoon (art. 77, 81, 82 C. de C.), enz. Een ander en laatste bewijs , waarbij ik nog stil sta , levert het tweede lid van art. 65. Volgens art. 85 C. de C. mogt een makelaar voor eigene

(1) Ik zou integendeel van gevoelen zijn , dat het Wetboek , dit , duideljkshalve , wel moet , wanneer het de wettelijke regeling van één of ander onderwerp daaraan wil overlaten.

(2) VOORDUIN , XIII , 317.

rekening *geenen handel hoegenaamd* drijven. Wel is dat verbod bij ons in het genoemde art. opgenomen; maar het strekt zich alleen uit *tot het vak of de vakken*, waarin hij makelaar is. Ook dit is een merkwaardige terugkeer tot het oude (immers Amsterdamsche) regt; tot de ordonnantie, namelijk, van 31 Junij 1746, art. 23 boven (bl. 156) aangehaald, waaruit dezelve schijnt overgenomen. Genoeg hiervan, om er uit te besluiten, dat men allerwaarschijnlijkst ook in dit opzigt weder heeft willen terugkeeren tot die oude instellingen, welke daaromtrent duidelijk en niet waren.

En, ten tweede, en dit is eigenlijk een gevolg van het eerste, de blijkbare bedoeling van onzen wetgever is geweest, de geheele makelaardij te maken tot een onderwerp van plaatselijk belang en plaatselijke zorg; het plaatselijk bestuur heeft het regt van aanstelling, van schorsing, van afzetting, (art. 62, 71); en ik zie dus niet in, hoe men met mogelijkheid, bij het volstreckte stilzwijgen der wet, deze reglementaire bepalingen aan eenig ander, hooger dubbelzinnig gezag kan opdragen.

Wat den inhoud dezer reglementen aangaat, ik heb hierboven aangewezen, waarmede dezelve zich voornamelijk zullen hebben bezig te houden. Denkelyk is in derzelver bepalingen, even als voorheen, veel eenvormigheid te voorzien, met uitzondering van eenige ondergeschikte punten, waaromtrent plaatselijk belang en omstandigheden eenige verscheidenheid mogten vorderen. Ik zal daarbij, uit vrees van te lang te worden, niet verder stilstaan. Er is echter ééne vraag, welke ik meen niet geheel onbehandeld te mogen laten.

Oudtijds hadden de plaatselijke besturen vrij algemeen de gewoonte om, ten behoeve der stad, de makelaars jaarlijks niet onaanzienlijke sommen te doen betalen,

onder den naam van recognitie-gelden ; mogen zij dit nog ? Ik geloof, neen. Zoo iets zou lijnregt in strijd zijn met onze tegenwoordige algemeene wetten en instellingen. En , in de daad , waar zou het ook heen , als men zulk een beginsel huldigde ? als men aan elk gezag in den Staat , te beginnen met den Koning , en te eindigen met de plaatselijke besturen , met de benoeming tot openbare ambten en bedieningen , bij de wet belast , het regt wilde toekennen , van deze niet alleen *te begeven* , maar *te verkoopen* ? Voor onderscheiding zou al weder geen reden te geven zijn ; en aan eene vrijwillige overeenkomst tusschen het bestuur en den benoemde zal hier wel niet te denken vallen. Ware dit al het geval dan zou de vraag ten minste zeer bedenkelijk zijn , of zoodanige overeenkomst niet zou moeten gezegd worden op eene ongeoorloofde oorzaak te berusten , en als zoodanig nietig te zijn (1). Maar het bestuur , dat den makelaar benoemt , sluit met dezen geene overeenkomst ; het oefent eene daad uit van deszelfs wettig gezag. Aan de gunst , welke het verleent , kan het natuurlijk zoodanige voorwaarden verbinden , als het goed vindt , mits maar die voorwaarden niet zijn strijdig met de wet. De recognitie , welken naam men er aan gelieft te geven , is in de daad eene *belasting* , en eene *ongeoorloofde belasting*. Als *belasting* zou zij , in geen geval , kunnen geheven worden zonder toestemming des Konings. Art. 156 Gr. (2). Maar de belasting is , zeide ik daarenboven , *ongeoorloofd* , en kan dus niet eens goed gemaakt worden door de koninklijke toestemming. « De plaatselijke verordeningen toch mogen in geen

(1) Art. 1371 , Burg. Weth. Zie *Regtsg. Bijbl.* , I , 370 , 371.

(2) Dat voorschrift der Grondwet strekt , volgens den Heer THORBECKE , *Aant.* , bl. 230 , onder anderen : « om te beletten , dat door de plaatselijke belastingen geen onevenredige druk worde gelegd op deze of gene klasse van ingezetenen. »

geyal strijdig zijn met de *algemeene wetten* of het algemeen belang. Art. 153 Grw. Zulk eene belasting dus, en bij gevolg het reglement, dat haar zou invoeren, is *in strijd met de algemeene wetten*; want volgens deze is er voor de uitoefening van eenig beroep slechts *éene belasting* verschuldigd: *éene belasting, ten behoeve van den lande* (1). » Deze bepaling sluit alle andere belastingen, bepaaldelijk ook die ten behoeve *der stad*, uit; en aan deze bepaling der wet kan door geen plaatselijk reglement worden gederogeed.

Het besluit is derhalve: dat de recognitie is eene *ongeoorloofde belasting*, welke niet *mag* worden geheven; en dat de makelaar, dien men door bedreigingen of andere middelen heeft genoodzaakt of overgehaald, om dezelve te beloven, door die belofte volstrekt niet verbonden is, en tot de betaling niet kan worden verplicht.

Ten slotte nog een woord over de tarieven: kunnen ook deze door de plaatselijke besturen worden vastgesteld? Ik geloof ja; alle de redenen, welke ik vroeger voor de reglementen heb opgegeven, gelden ook voor de tarieven; en meer zelfs, omdat niets zoo zeer als eene billijke begrooting van het verdiende loon afhankelijk behoort te zijn van plaatselijke aangelegenheden en omstandigheden; vermits hetzelfde loon op de éene plaats, naar evenredigheid, oneindig grooter of kleiner is dan op eene andere; en het zou daarom alles behalve wenschelijk zijn, die loonen bij algemeene, overal gelijke, wetten of verordeningen te regelen. Maar, werpt men tegen, dat de tarieven, door de plaatselijke besturen gemaakt, verbindend zullen zijn voor de door dezelve aangestelde makelaars, laat zich begrijpen; doch dat is niet genoeg, zij moeten ook verbindend zijn voor degenen, welke zich van hunne tusschenkomst verbinden;

(1) Art. 1, 4 der wet van 21 Mei, 1819 (S. B. n.º 34).

en deze zal men niet kunnen noodzaken zich te onderwerpen aan tarieven, op deze wijze, geheel buiten hen, willekeurig opgemaakt. De stelling, dat de tarieven verbindend moeten zijn voor elk, die zich van eenen makelaar bedient, geef ik volkomen toe; het belang, zoo wel van den makelaar als van den handel, vordert dit dringend. Maar de gevolgtrekking houd ik voor onjuist.

De overeenkomst tusschen den makelaar en zijnen meester is toch eigenlijk eene overeenkomst van lastgeving. De lastgever nu kan loon voor zijne moeite bedingen (Art. 1831 B. W.); en dit beding wordt zelfs somtijds stilzwijgende voorondersteld. Dit is bepaaldelijk het geval, wanneer de last niet kan worden beschouwd als eene vriendschapsdienst, en wanneer dezelve bestaat in de uitoefening van een beroep of eene bediening. In dit geval is integendeel het loon verschuldigd, naar den maatstaf, het zij door de wet of wettelijke verordening, het zij door het gebruik vastgesteld, hetwelk alsdan voorondersteld wordt beloofd te zijn (1). Hij, derhalve, die aan eenen makelaar eenen last opdraagt, verbindt zich stilzwijgende tot betaling van loon; en wel van dat loon, dat bij het tarief is bepaald, en

(1) Zie DURANTON, XIX, 197, PAILLIET, ad Art. 19 86 C. N. — Onze leer is ook volkomen bevestigd bij een Arrest van het voormalig Hoog-Geregtshof te 's Gravenhage van 27 Maart 1833, waarvan ik de twee volgende overwegingen meen te moeten mededeelen: «Ov. dat ieder, die een beroep uitoefent, aanspraak heeft op eene belooning, geëvenredigd aan de gepresteerde werkzaamheden, welke van hem, in zaken tot zijn beroep behoorende, gevraagd en verrigt zijn; Ov., dat dus de geint, die op verzoek van den app. als Advocaat is werkzaam geweest in de behandeling van onderscheidene zaken, ook regt heeft tot het vorderen van een behoorlijk salaris, zonder dat bewijs der toezegging van remuneratie wordt vereischt.» Onze wet is, in dit opzigt volkomen dezelfde als de C. N.

hetwelk hij weet, dat de makelaar alleen gerechtigd is te vorderen.

Eene vergelijking, eindelijk, tusschen de tarieven van Makelaars, en die van Advokaten en Procureurs, zou voorzeker niet doorgaan. Er is tusschen beiden een zeer groot en wezenlijk verschil. Te regt heeft men begrepen, dat de laatstgenoemde niet anders konden worden vastgesteld dan door eene wet, of door een reglement van algemeen bestuur, ingevolge een wettig mandaat, of wel ingevolge eener delegatie van de wetgevende magt op den Koning. — Maar welke is nu hiervan de reden? — Immers deze: de salarissen van praktizijns worden, in zekere gevallen, begrepen onder de geregtskosten, en, als zoodanig gebragt ten laste der succumberende partij (1); deze wordt op die wijze genoodzaakt te betalen diegenen, welke niet haar, maar hare tegenpartij gediend hebben, en met welke zij niet gecontracteerd heeft; zij wordt daardoor, haars ondanks, van een gedeelte van haren eigendom beroofd. Dit nu kan zeker niet geschieden dan ten gevolge, of eener wet, of eener vrijwillige overeenkomst. Een plaatselijk reglement zou dus daartoe niet voldoende zijn.

Bij de makelaars is het, zoo als wij gezien hebben, eene geheel andere zaak. Hunne tarieven kunnen alleen worden ingeroepen tegen diegenen, welke met hen hebben gecontracteerd; en welke geacht moeten worden zich stilzwijgende tot de betaling van het bij de tarieven bepaalde loon te hebben verbonden.

Men werpe ook niet tegen de boven aangeh. woorden der 1ste afd. van de Tweede Kamer, dat men namelijk gaarne zien zou, dat er door eene *wettelijke bepaling* in voorzien wierd, dat de makelaars aan dergelijke tarieven

(1) Art. 56, 57 W. van B. R.

II. Dl. 2° stuk 1840.

onderworpen werden. Dit toch was niets meer dan een eenvoudig verlangen, en dat nog wel slechts van eenige leden. En daar nu aan dit verlangen niet voldaan, daar er niet eens op geantwoord is, en daar de wet desnietteenstaande is aangenomen; schijnt men het er wel voor te mogen houden, dat zulk eene bepaling is overbodig geacht tot de verbindbaarheid der tarieven, welke men toch zeker zal gewild en bedoeld hebben. Eindelijk is het hoogst onwaarschijnlijk, dat men die tarieven, welke altijd te voren door de plaatselijke besturen zijn gemaakt, zelfs onder het beheer der Fransche wetgeving, welke daarvoor uitdrukkelijk eene andere magt aanwees, aan derzelve bevoegdheid zoude hebben willen onttrekken, juist nu men alles op den ouden voet terug brengt, en de oude regten der plaatselijke besturen, in dit opzigt, weder geheel heeft doen herleven.

ALGEMEENE REGTSGELEERDHEID.

GEREGTELIJKE GENEESKUNDE. — *Over den verachtenden toestand der Geregte lijk e Geneeskunde in Nederland, door G. H. MULLER, Med. Doct. te 's Gravenhage.*

Toen wij in het geacht geneeskundig Tijdschrift: *Wenken en Meeningen omtrent Geneeskundige Staatsregeling en algemeene Geneeskunde, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden, verzameld en uitgegeven door J. P. HEIJE, practiserend Geneesheer te Amsterdam, 1 D. 1 St., bl. 22 in de noot, met bescheidenheid in het midden zagen gelaten, waaraan het eigenlijk toe te schrijven is, dat in Nederland de Geregte lijk e Geneeskunde niet van dien uitgestrekten, weldadigen invloed*

is als elders, gevoelden wij ons om het belang der zaak gedrongen, deze klagt tot een punt van overweging te maken. Wij vonden hiertoe des te gereeder aanleiding, naarmate wij ons door de bijwoning van onderscheidene zaken der Lijfstraffelijke Regtspleging, in welke deskundigen ter toelichting ontboden waren, en het aldaar aanhooren zoowel hunner ingeleverde *visa reperta*, als verder daarbij afgelegde mondelinge verklaringen, van de noodzakelijkheid overtuigd hadden, dat met gepasten ernst aangetoond werd, waarin dit mangel aan vooruitgang der Geregtelijke Geneeskunde bij ons te lande is gelegen. Hoe zeer ook anderen in dit gevoelen deelen, blijkt uit de noodzakelijkheid, welke het Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, op hare laatste jaarlijksche, algemeene Vergadering in 1840 gevonden heeft tot het uitschrijven der navolgende prijsvraag:

« Daar de uitoefening der Geregtelijke Geneeskunde in » ons land voor aanmerkelijke verbeteringen vatbaar is, » zoo verlangt het Genootschap de gebreken, welke daar in » bestaan, grondig te zien aangewezen, en tevens de midde- » len voorgedragen, welke, volgens het tegenwoordig stand- » punt dezer wetenschap, zouden behooren te worden aan- » gewend, ten einde in deze, voor de Maatschappij hoogst- » gewigtige aangelegenheid, eene gewenschte uitkomst tot » stand te zien gebragt? »

Aan de oplossing dezer voor ons in hare gevolgen zoo gewigtige vraag, vermeenen wij des te grooter volledigheid te zullen geven, door vóóraf uit de geschiedenis en uit de wetgeving aan te wijzen: *de naauwe betrekking die er tusschen den Geregteijk-Geneeskundige en den handhaver van het regt bestaat*, of met andere woorden: *het aandeel dat de Geregteijk-Geneeskundige in de behandeling van regtszaken heeft.*

Wanneer men de Geneeskunde, waarvan de Geregte-

lijke Geneeskunde, zoowel in hare benaming als bepaling en omschrijving, een belangrijk onderdeel uitmaakt, met andere vakken van wetenschap, ten opzichte van derzelver onderlingen uitgebreiden omvang en meerderen of minderen rijkdom aan heilrijke gevolgen vergelijkt, dan gelooven wij onpartijdig te kunnen verklaren, dat de Geneeskunde door weinige vakken in omvang geëvenaard, door geene in gezegende gevolgen overtroffen wordt; want, daar zij uit behoefte voor al het geschapene ontsproten, (om met den beroemden GAUBIUS te spreken) niet meer eeniglijk den zieken maar ook gezonden hare weldaden aanbiedt (1); zoo beperkt zich haar gebied geenszins tot elk individu, maar strekt zich uit tot de algemeene welvaart van geheel den Staat. Desgelijks ook de Geregte Geneeskunde, en daarom zal het wel aan geenen twijfel onderhevig zijn, dat eene wetenschap, welker hoofddoel bestaat, om aan de handhaving van het regt bevorderlijk te wezen, tot die vakken behoort, welke hierdoor uit haren aard het algemeen welzijn van Volk en Staat *bij voorkeur* behartigen. Evenzeer laat het zich geredelijk toestemmen, dat tusschen hare beoefenaars en hen die met de uitvoering der wetten belast zijn, eene naauwe betrekking moet bestaan, waarvoor wij in de belangrijke woorden van FODÉRÉ het bewijs vinden: *Tantôt les Jurisconsultes s'appuyent sur les écrits de Médecine les plus célèbres et qui servent comme de canons; tantôt la Justice appelle dans ses tribunaux les ministres vivans de cet art, pour leur demander leur rapport sur des sujets qui le concernent, soit au civil soit au criminel; les gens de l'art remplissent alors les fonctions de Juge. L'état des citoyens et leur destinée se trouvent entre leurs mains; car ce qui reste à faire à la justice se borne à appliquer les lois existantes aux*

(1) H. D. GAUBIUS, *Instit. pathol. med. Introd. ad patholog.* § 10.

cas qui viennent d'être décidés (1). Ook METZGER heeft zich genoopt gevoeld over *de betrekking tusschen den geneesheer en den regtsgeleerde*, zijne meening uit te brengen in de door hem medegedeelde *Neue Gerechtl. Med. Beob.* I, n.º VII, S. 108.

Verre is het er echter van af, dat men dit algemeen heeft willen erkennen, en hieraan wijten wij onder vele andere oorzaken, de nog onlangs zoo te regt aangehevene klagt toe, dat in *Nederland* de Geregte Geneeskunde op verre na geenen gelijken tred in vooruitgang en uitwerking gehouden heeft, als waarop andere rijken, vooral *Duitschland* zich beroemen mag. Raadplegen wij de geschiedenis dezer wetenschap, dan kan het ons niet ontgaan, hoe reeds in de gewijde schriften van het Oude Verbond, op onderscheidene plaatsen (2), bedreigingen of strafbepalingen den Israëliten bekend waren gemaakt, welke zoo al niet van Geregte Geneeskunde getuigden, ten minste de nakoming van een harer hulpmiddelen, te weten, het doen van lijkschouwingen veronderstelden, ten einde te beslissen, of de dood van eenen verslagene, al dan niet voor het gevolg der beleediging te houden was; daarenboven hielden de wetten van MOZES velerhande bewijzen in, dat tot aangevraagde echtscheiding, op grond van lichaamsgebreken, zoowel het onderzoek en oordeel van deskundigen ingeroepen werd, als dat er onderscheid gemaakt was in de toepassing der straf op de gewelddadigheden, die afdrijving der vrucht berokkenden, naar mate der levensvatbaarheid van het *embryon* of *foetus*. Ten andere blijkt evenzeer uit onderscheidene aanhalingen van beroemde schrijvers van het Romeinsche Keizerrijk

(1) FODÈRE, *Traité de médecine légale et d'hygiène publique*, T. I, p. 2 en 3.

(2) Exod. 21 v. 12. Lev. 24 v. 17. Num. 35 v. 16—34. I (1)

dat de Geregtelijke-Geneeskunde niet ten eenemale onbekend was; en men van de navorsching omtrent de oorzaken van vermoedelijk gewelddadigen dood, veelvuldig gebruik maakte. Aldus leest men in SÜETONIUS (1), dat de geneesheer ANTISTIUS, gevraagd geworden zijnde, welke der 23 verwondingen, JULIUS CAESAR toegebracht, voor doodelijk moest gehouden worden, eene enkele, en wel, die tusschen de eerste en tweede ware rib was ingedrongen, als zoodanig heeft bevonden.

In hier voege kenmerkte zich het eerste tijdperk of de kindschheid der Geregtelijke Geneeskunde, waarvan niet eenig gedenkteeken, ten dienste der volgende eeuwen, is overgebleven.

Na TIBERIUS, toen Rome duurzamer vrede leerde kennen en daardoor aan kunsten en wetenschappen bescherming en ondersteuning schonk, deelde hierin ook de Geregtelijke Geneeskunde onder de Keizers SEVERUS, ANTONINUS, ADRIANUS en MARCUS AURELIUS; zoo zelfs, dat het 2de tijdvak dezer wetenschap, van de dagen der genoemde Romeinsche Keizers, tot op de eeuw van den Duitschen Keizer, KAREL DEN GROOTEN, zich uitstreckte, in hetwelk dus zeven eeuwen zijn verlopen, zonder dat er evenwel iets degelijks aan deze wetenschap in vordering is toegebracht.

Hunne Geregtelijk-Geneeskundige bepalingen waren gegrond op de leer van HIPPOCRATES, in verband met de schriften van ARISTOTELES. Zoo vinden wij in de verzameling der wetten van JUSTINIANUS de teekens des wezenlijken duurs der zwangerschap bepaald opgeteekend, ten einde het ondersteken van kinderen te beletten; tevens hadden zij op de viabiliteit van het kind, alsmede op manslag, met of zonder praemeditatie, enz. betrekking (2). Getuige ten op-

(1) Vita JUL. CAES. Cap. 82.

(2) Zie FODÉRÉ, T. I, p. 7.

zigte van dit laatste misdrijf, inzonderheid de navolgende bepaling der *lex AQUILIA*: «zoo een slaaf gewond is, »zonder dat de verwonding voor doodelijk wordt gehouden, »maar hij desniettemin ten gevolge van verwaarloozing van »tijdige geneeskundige hulp sterft, er geene andere *actie* »dan die van verwonding, niet die van moord kan worden »aangedaan.»

Deze bepaling geeft duidelijk de noodzakelijkheid te kennen, van het raadplegen der geneesheeren over het onderscheid tusschen den dood, als gevolg van verwonding, of van verwaarloozing van geneeskundige hulp. Een gewigtig vraagstuk dat de Geregtelijke Geneeskunde van onze dagen heeft aan het licht gebragt, zonder het pleit daarom nog volstrekt te hebben beslist.

Hierin ligt opgesloten, dat den Grieken, van wie de Romeinen wetenschappen en kunsten ontleenden, evenmin kennis aan Geneeskundige Staatsregeling als den Romeinen te ontzeggen valt; terwijl in het voorbijgaan tevens hier zij aangemerkt, dat, tusschen de later gemaakte verdeling van Geneeskundige Staatsregeling en Geregtelijke Geneeskunde, destijds niet het minste verschil bekend was. Deze Geregtelijk-Geneeskundige bepalingen uit onderscheidene bronnen voortgevloeid, schijnen den grondslag tot meer algemeene lijkschouwing, waarvan men later tot volledige lijkopening is overgegaan, te hebben gelegd; immers eerst in de 13de eeuw, onder Paus INNOCENTIUS III, vinden wij van het eerste geval melding gemaakt, waarbij het oordeel van artsen gevorderd was, ter beslissing van de doodelijkheid eener verwonding, waartoe hun eeniglijk eene lijkopening, geenszins eene uitwendige, oppervlakkige beschouwing van het lijk brengen kon (1).

(1) A. MOLL, *Leerb. der Geragt. Geneeskunde*, Deel I, pag. 6, Inleiding, § 3. Arnhem, 1825.

Zagen wij onze voorgangers nog slechts eenen stap voorwaarts gaan, spoedig daagde er van lieverlede helderder licht in deze zaak van algemeen belang op, en zoo hebben wij aan den Duitschen Keizer KAREL DEN VIJFDEN, in de 16de eeuw, door zijne Lijfstraffelijke Verordening, door JOHANN, Vrijheer von SCHWARZENBERG in 1532 vervaardigd, en bekend onder den naam van *Constitutio Criminalis Carolina*, den vasten grondslag te danken, voor de toepassing der Geneeskunde op het regt (1).

Gezegend werden dan ook algemeen, inzonderheid voor dat ongelukkig gedeelte der maatschappij, 't welk onafgebroken de voorwerpen der lijfstraffelijke regtspleging oplevert, gezegde wetsbepalingen, waarmede het 3de tijdvak der Geregtelijke Geneeskunde aanvangt, genoemd en gehouden, dewijl zij voor de regters de verpligting inhield, om in alle twijfelachtige gevallen, waar eene oordeelkundige aanwending van Natuur- en Geneeskundige grondstellingen alleen het noodige licht kan bijzetten, den raad en het oordeel van den Geregtelijken Geneesheer in te roepen.

En dat de inachtneming dezer verordeningen door alle volgende wetgevingen, waarvan hier uit het *Nieuw Burgerlijk Wetboek* de Artt. 55 en 56, en uit het *Wetboek van Strafvordering* de Artt. 49 en volgenden onder anderen ten bewijze kunnen strekken, voor hare waarde pleit, zal evenmin tegenspraak ontmoeten, als men den grooten invloed zal kunnen ontkennen, dien de Geregtelijke Geneeskunde op de toerekenbaarheid der misdaden heeft gehad.

De oordeelkundige opmerking van den Criminalist LACOMBE, met betrekking tot de toepassing der doodstraf, uitgevaardigd bij het Edikt van HENDRIK II, in 1556, tegen

(1) A. MOLL, t. a. p. bl. 7, § 5.

alle vrouwen, die hare zwangerschap verborgen en derzelver vrucht door ongeoorloofde middelen afgedreven hadden, doet zien, hoeveel werk men toen reeds van de Geregte-lijke Geneeskunde maakte, en van hoeveel gewigt men in die dagen tevens het gezag der deskundigen rekende (1). Van- daar verklaart hij die straf voor geene toepassing vatbaar, zoolang het niet door de Geregte-lijke Geneeskundigen is uitgemaakt, dat het kind *viabel* of levend geboren is ge- weest. Aan AMBROSIOUS PARÉ komt de eer toe, in 1575, de eerste handleiding in het naar behooren uitbrengen dezer rappor- ten te hebben verstrekt. Begaafd met een schrander door- zigt en voor één der gelukkigste beoefenaars van de Genees- kunde van zijne dagen bekend, gevoelde hij niet alleen het grootte gewigt, dat voor het algemeen in de Geregte-lijke Geneeskunde gelegen was, maar wist hiermede ook ande- ren te bezielen, waarvan wij ons door de nagelatiene schrif- ten van zijnen tijdgenoot en kunstbroeder PIGRAY, hec- meester van HENDRIK III, als lofredenaar dezer gezegende wetenschap, hebben kunnen overtuigen (2).

Onderscheidene bevelschriften, waarbij de Geregte- lijke Geneeskunde bepaaldelijk in het rechtsgebied aandeel kreeg, zagen sedert 1606 in *Frankrijk* het licht, onder welke aliereerst vermelding verdient de bevoegdheid, door HENDRIK IV aan zijnen eersten Geneesheer toegekend, tot het benoemen van twee deskundigen, in elke grootte stad, en van één' voor de kleinere steden, aan welke het op- maken der Geregte-lijk-Geneeskundige rapporten bij voor- komende gevallen van verwonding, manslag enz. was toe- vertrouwd (3). Voorts bestaan er verschillende andere regle- menten en besluiten zoo als van 28 Maart 1641, 23 Julij

(1) *Mat. Crim.* sect. I, dist. 2, p. 16.

(2) *Chirurg. de PIGRAY*, L. VII, Chap. 10, p. 445.

(3) FODÉRÉ, t. a. p.

1671, gelijk ook van 1692 en 1693, waarbij zoowel hunne privilegiën als hunne bemoeijenissen werden vastgesteld, en van welke de laatsten zich voornamelijk tot eene gezondheids-politie en al wat Geregtelijke Geneeskunde aangaat, bepaalden (1).

Tot nog toe had men evenwel slechts aan grootere of kleinere onderdeelen dezer wetenschap zijne krachten beproefd; dan, naar aanleiding van het reeds verrigte, gelukte het den met een uitstekenden geest begaafden PAUL ZACCHIAS een meer volledig geheel dezer Geregtelijk-Geneeskundige verordeningen daar te stellen. Hiervan leveren zijne *Quaestiones medico-legales*, welke in 1621 te Rome het licht zagen en sedert dien tijd herhaalde malen herdrukt zijn, een sprekend bewijs op. Na deze komen de *Pandectae medico-legales* van M. B. VALENTINUS, die in beknotheid ver boven ZACCHIAS *Quaestiones* uitmunten; maar vooral de uitnemende Geregtelijk-Geneeskundige verhandelingen van den beroemden Hoogleeraar LOUIS, in aanmerking; verhandelingen even gewigtig in leering als belangrijk van inhoud, en welke tot een werk in 2 deelen bijeenverzameld, door den druk in 1788 te Parijs verkrijgbaar zijn gesteld (2).

Eindelijk bestaat er een kort overzicht van de vorderingen der Geregtelijke Geneeskunde, ons door den beroemden METZGER geleverd, loopende van de eerste helft der 16de eeuw af, tot op het einde der 18de eeuw (3).

Doch aldus voortgaande zouden wij ons te lang met geschiedkundige navorschingen bezig houden, en daar het

(1) DEVEAUX, *l'Art de faire les rapports*, à la fin de l'édition in-12°, de 1703.

(2) FODÉREÉ, t. a. p.

(3) *Skizze einer Pragm. Gesch. der Med.*, Königsb. 1792.

voorgestelde doel, te dezer plaatse, geenszins het leveren eener geschiedenis der Geregtelijke Geneeskunde kan zijn, zoo moge het aangevoerde voldoende geacht worden, ter staving dier onderlinge medewerking tusschen geachte Geneesheeren en Regtsgeleerden aan het ontwerp eener wetenschap, wier uitbreiding en behartiging de menscheid zoo zeer tot eer verstrekt. Laten wij thans nagaan, of ook in de Wetgeving, het aandeel van den Geregteijk-Geneeskundige in de regtspleging valt op te merken.

Hiertoe vermeenen wij uit den aard der zaak en van wege de verscheidenheid, waardoor de onderwerpen van Geregteijk-Geneeskundig onderzoek zich kenmerken, een ieder, die de handhaving van het Natuur- en Burgerlijk regt hoog waardeert, of belang stelt in al, wat der Maatschappij in dezen nuttig of dierbaar kan wezen, bij die verscheidenheid eenigzins nader te moeten bepalen, onder verwijzing tevens naar die artikelen der Wet, waarbij is voorgeschreven het *judicium* der deskundigen te raadplegen, of dit verondersteld moet worden als te zijn ingeroepen.

Het spreekt van zelf, dat, naar gelang der verscheidenheid van het *corpus delicti* (onder welke algemeene benaming de voorwerpen van Geregteijk-Geneeskundig onderzoek voorkomen) op hetzelfde afwisselend het Burgerlijk Wetboek of het Wetboek van Strafrecht van toepassing zijn.

Zoo leveren ons hiervan de Artt. 3 (2 alin.), 30, 55, 56, 264, 288 (2 alin.), 434, 487 en 942 van het Nieuw Burg. Wetb. voldingend bewijs op ten aanzien van *levende personen, voor zoo verre het hunne burgerlijke handelingen betreft.*

Of zal de onpartijdige regtskundige niet erkennen, dat hij ten aanzien der onderscheidene regtsgevallen, waarvan in gezegde artikelen gesproken wordt, zonder de voorlichting van den Geregteijk-Geneeskundige, geheel en al

buiten staat is het genot van burgerlijke regten, dezen die het toekomt te geven, genen die het zich toeigent, te ontzeggen? Zal hij zich nopens de wettigheid eener geboorte genoegzaam verzekerd, nopens het vermoeden van eenen onnatuurlijken dood voldoende ingelicht kunnen achten? Zal hij zich op eigen gezag nietzedelijk incompetent rekenen, wanneer tot eene huwelijks-ontbinding de beoordeeling der gepleegde misdrijven, in hoe verre zij als mishandelingen of zware verwondingen te beschouwen zijn, wordt gevorderd? Zal hij eindelijk het, die van zware ziekelijkheid of ongemakken het bewijs moeten leveren, kunnen ontheffen van elke overigens verplichtend voogdijschap, of den meerderjarige onder curatele stellen, over wiens kranken zielstoeestand de Geregteeljk-Geneeskundige zelfs eerst na eene onafgebrokene, lang voortgezette geneeskundige behandeling, eenig oordeel kan vellen?

Voorzeker neen; en dit ons gevoelen zien wij niet alleen bevestigd in de voorschriften der Wet, waarbij het raadplegen van deskundigen in de art. 55 en 56 van het *Nieuw Burg. Wetb.* gelijk ook in art. 98 van het *Wetb. v. Strafvordering* uitdrukkelijk is aangewezen, maar evenzeer in de boete den deskundigen, ingeval van weigering bij art. 50 en 51 van het *Wetb. v. Strafvordering*, opgelegd.

Is dus het aandeel van den Geneesheer in regtszaken uit wezenlijke behoefte (even als de Geneeskunde voor elken mensch) ontsproten en daardoor belangrijk, hetzelfde neemt in gewigt toe, als wij nagaan, hoe onder de regtsgevallen, waarin de arts geraadpleegd wordt, verreweg de meesten tot de lijfstraffelijke wetgeving behooren, waar dus de meer of min gevaarlijk verwonde, verslagene of vergiftigde personen, het onderwerp van geregteeljk onderzoek uitmaken en waarvan het *Code pénal* voornamelijk ter plaatse, waar over *crimes et délits contre les personnes* gehandeld

wordt, in de artt. 295—360 doorslaande bewijzen oplevert, terwijl het overigens uit eene bloote inzage der artt. 27, 64, 231 en 233 van gezegd *Code* voldoende blijkt, hoe zelfs in die gevallen, waar de Geregteijk-Geneeskundige omirent de imputatie der misdrijven of de executie der straffen, door omstandigheden en daadzaken als anderzins, den regter in staat stelt, den schuldigen minder straf toe te rekenen of den veroordeelde uitstel van zijne lichamelijke straoefening te verleenen.

Loffelijke vermelding verdient, hoezeer hieraan, zelfs tot, tweemalen toe door den Adv.-Gen. bij het prov. Hof v. Utrecht in de zaak van **MARRETJE MOONEN** is voldaan (1). Ja, wat meer zegt, de wet gebiedtschorsing van alle mogelijke regtsvervolging, wanneer een persoon, na het plegen eener daad, krankzinnig wordt bevonden (2).

Uit dien hoofde dan verdient de Geregteijk-Geneeskundige, vooral in de Lijfstraffelijke regtspleging, van meer gewigt dan andere getuigen beschouwd te worden; en dit gevoelen verkrijgt te meer kracht, als men van het beginsel uitgaat, dat eigenlijk door dezen *alleen* soortgelijke misdrijven kunnen worden gequalificeerd. Of is zoodanig eene qualificatie niet van de deskundigen afhankelijk, aan wie ter beoordeeling overgelaten wordt, in hoever verwondingen tot de gevaarlijke, of *al of niet* doodelijke behooren; in hoever

(1) Zie *Weekblad van het Regt*, n.º 114. en, **MARRETJE MOONEN** van Brandstichting beschuldigd, en wegens Brandstichtingzucht vrijgesproken. *Eene bijdrage tot de lijfstraffelijke regtspleging in ons Vaderland*, door M. P. H. B. VAN GOLSTEIN, Advokaat; benevens een *visum repertum*, opgemaakt door J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, Hoogleeraar, en N. P. VISSCHER, Med. doct. Utrecht. ROBERT NATAN, 1840.

(2) Vergel. Art. 452 en 456 van het *Wetb. v. Strafvordering* benevens art. 254. *Wetb. v. Burgerl. Regtsvord.* 2 alinea.

vermoeden van kindermoord tot grond van zekerheid is te brengen, door de oplossing der thans zoo menigwerf voorkomende quaestie, of het kind al dan niet heeft geademd; in hoever mishandelingen, door hare gevolgen, een onvermogen tot werken, langer dan den bij de wet bepaalden tijd hebben berokkend en naar die mate meer als *misdaad*, dan als *wanbedrijf*, zijn toe te rekenen; in hoever eindelijk vergiftigingen, door de genomene scheikundige onderzoekingen, iets van derzelfer aanwezen laten blijken; doch vooral zal de Geregte Gerechtelijke-Geneeskundige den handhaver van het regt overal ten dienste staan, waar men beweert, dat de al of niet schuldige mensch, door zijn uiterlijk voorkomen of handelingen, verkeert in eenen lijdenden zielstoestand, namelijk van gedeeltelijk of volslagen gemis aan verstandelijke vermogens; ten bewijze hiervan strekke de vrijspraak door het Hof van Utrecht van bovengenoemde M. MOONEN, toegewezen op grond, dat zij, volgens het *elogium medicum* der deskundigen, tijdens het plegen der misdaad, in eenen staat van waanzinnigheid had verkeerd (1). Wie eenigermate kennis draagt van de veelvuldige zwaarigheden, zelfs na het allernaauwkeurigst onderzoek, welke elk dezer onderscheidene regtspunten tot hare oplossing nog heden ten dage opleveren, en daardoor den deskundigen in zijne onbepaalde beslissing niet zelden beperken, die zal met ons elk zoodanig, zelfs voorwaardelijk, *elogium medicum* gunstig beoordeelen en hoog schatten, daar uit hetzelfde ontegenzeggelijk blijkt, hoe de Geneeskunde, in het wel begrepen belang van den Staat, hulp verleent aan hen, die Wet en Gerechtigheid krachtadig handhaven, doch ook elken burger, die meer ons medelijden verdient dan eene onvoorwaardelijke tuchting (in de zoo vernederende als

(1) Zie *Weekbl. van het Regt* n.º 114.

niet zelden verderfelijke kerkeropsluiting gelegen) eene getrouwe verzorging en bescherming verzekert.

Is alzoo uit het tot hiertoe verhandelde het naauwe verband tusschen den Geregteijk-geneeskundige en den handhaver van het regt in de uitoefening der regtspleging gebleken, zoo willen wij, overeenkomstig ons voorgesteld doel, de oorzaken opsporen, waarom de Geregteijk-geneeskundige ten onzent geen' gelijken tred gehouden heeft, met de vorderingen der regtswetenschap in het algemeen, en welke de reden is, waarom de Nederlanders, in vergelijking met onze naburen, op zulk een' achtergrond in de kennis dezer wetenschap geplaatst zijn.

Onzes inziens moet dit euvel toegeschreven worden:

I. Aan het gebrekkige en onvolkomene der bepalingen van het Hooger Onderwijs ten deze:

II. Aan de dien ten gevolge oppervlakkige beoefening en onvolkomene kennis der Geregteijk geneeskunde onder de uitoefenaars der genees-, heel- en verloskunde:

III. Aan de geheele verwaarloozing van dit vak van wetenschap, van de zijde der regtsgeleerden en allen, die eenig regtsambt bekleeden.

Bij de ontwikkeling dezer drie hoofdpunten zal het ons niet aan voorbeelden ontbreken ter staving van ons gevoelen, naar welke voorbeelden wij hier en daar den lezer zullen verwijzen, onverminderd de zoodanigen, welke door onszelven als hoogst belangrijk worden aangevoerd, opdat daardoor de schadelijke gevolgen eener miskennis en verwaarloozing dezer, voor de gansche maatschappij zoo nuttige wetenschap, in het helderst daglicht zouden geraken.

Eerstelijk dan ontleenen wij die oorzaken uit *het gebrekkige en onvolkomene der bepalingen op het Hooger Onderwijs ten deze.*

In het besluit van den 2den Augustus 1815, waarbij de

organisatie van het Hooger Onderwijs in de Noordelijke Provinciën wordt vastgesteld, vinden wij in art. 63, onder de wetenschappen, waarin afzonderlijk aan elke Hoogeschool, gedurende iederen cursus, door de leeraren der geneeskundige faculteit, onderwijs zal behooren te worden gegeven, de *Medicina Politica* en *Forensis* bepaald aangewezen. Wordt deze bepaling dan niet nageleefd, zal men vragen, omdat wij dezelve zoo opzettelijk aanvoeren? Hierop antwoorden wij, dat men wel hare geheele overtreding vermijdt, maar dat de wijze, waarop het onderwijs plaats heeft, onzes bedunkens veel te wenschen overlaat en getuigt van derzelder onvolkomenheid. Immers kan men zulks geredelijk besoffen bij de overweging der geringschatting dezer, in geen en deele zoo gemakkelijk aan te leeren, wetenschap. Meer toch dan een *bij-vak* schijnt de Geregte geneeskunde niet te mogen wezen, daar een halve cursus tot derzelder beoefening en aanleering voldoende wordt geoordeeld, zonder dat men aan hare uitgestrekte, nuttige, ja hoogst-gewigtige toepassing indachtig is. Eene dwaling niet eeniglijk in dit vak van studie aan te wijzen en waaryan wij onze naburen minder kunnen beschuldigen! Want slaan wij het oog op de Franschen en Duitschers, dan zien wij bij hen voor deze wetenschap afzonderlijke leerstoelen geopend, alwaar op eene volledige wijze niet alleen theoretisch, maar ook practisch onderwijs wordt gegeven. En ten blyke hiervan mogen dienen de voortreffelijke werken, benevens de aan leering en ondervinding zoo rijke waarnemingen van eenen ORFILA, DEVERGIE, MARC enz. in Frankrijk, METZGER, HENKE, HEBENSTREIT enz. in Duitschland. Wat vermogen wij hierlegen over te stellen? Alleen het klassieke werk van den verdienstelijken A. MOLL: dat reeds in 1825 het licht zag en sedert welken tijd, behalve enkele min of meer belangrijke bijdragen, waartoe wij vooral de onlangs door

DR. A. L. LAND, gegeven nuttige wenken (1) brengen, niet ééne schrede door onze landgenooten is voorwaarts gegaan.

Opmerkelijk hierover zijn de algemeene beschouwingen, welke tot inleiding verstrekken eener beoordeeling der vermelde *Handleiding* van D^r. LAND, voorkomende in den *Gids* n.º 11; 1839. Dezelve strooken zoo geheel en al met ons gevoelen, dat wij, in aanmerking nemende de daarin zoo juist uitgedrukte bezwaren, ons niet kunnen onthouden, de woorden van den *Gids*, in derzelver geheel over te nemen.

« Het is eene treurige opmerking (leest men daar), dat, »terwijl de Geregtelijke Geneeskunde buiten s'lands met »den meesten ijver beoefend wordt, zij hier te lande nage- »noeg verwaarloosd is. Bij onze naburen toch vindt men »inrigtingen bepaaldelijk bestemd tot de beoefening van »dat belangrijke vak, hetgeen de Geneeskunde tot de »bediening van het regt doet medewerken.

»De beroemde Koninklijke Akademie der Geneeskunde »te *Parijs*, welke vereeniging ter bevordering van den »geheelen omvang dezer wetenschap zoo veel bijdraagt, is »bepaald ingerigt, om de vragen van het bestuur te beant- »woorden over Volksgezondheid en Geregtelijke Genees- »kunde; te *Berlijn* is eene zoowel practische als theoretische school voor deze vakken. In beide landen vindt men »mannen, die zich aan deze belangrijke takken der toege- »paste Geneeskunde toewijden.

»Hier te lande daarentegen is, ja aan het Akademisch »onderwijs in de Geneeskunde, een leerstoel toegevoegd in »het genoemde vak, maar deze is in den waren zin van het »woord, daaraan toegevoegd. Men heeft immers niet een' »bepaalden hoogleeraar aangesteld, die zich geheel aan

(1) *Handleiding bij het Geregtelijk-Geneeskundig onderzoek van lijken*, door D^r. A. L. LAND. Leeuwarden, 1838.

»deze gewigtige taak kan toewijden; maar of de hoog-
»leeraar in de Heel- of Verloskunde, of die in de Schei-
»kunde, is tevens met dit onderwijs belast. En echter heeft
»de Geregte Geneeskunde in onzen tijd zulk eenen
»omvang verkregen; zij vordert zoo vele en zoo veelzijdige
»kennis, dat het wel niet mogelijk is, haar als eene bloote
»toegift te beschouwen bij andere uitgebreide vakken, zal
»men hier gelijken tred houden met de vorderingen onzer
»eeuw.

»Maar het doeltreffende van dit akademisch onderwijs
»neemt daarenboven nog aanmerkelijk af, wanneer men
»op de wijze ziet waarop er gebruik van wordt gemaakt.
»De wet toch vordert tot het verkrijgen van den doctoralen
»graad in de Geneeskunde geen examen in de *medicina*
»*forensis*, maar slechts een bewijs, dat men de lessen met
»vrucht hebbe bijgewoond. Reden genoeg, dat deze bij de
»overige drukke studiën, welke onmiddellijk tot het exa-
»men leiden, achterliggen, of ook wel geheel verwaar-
»loosd worden. Doch ook voor hen, die, doordrongen van
»het gewigt der zaak, zouden verlangen zich het onderwijs
»ten nutte te maken en aldus zich voor te bereiden tot de
»vervulling hunner pligten in dezen, is eene voorname
»hinderpaal in de inrigting der lessen gelegen; deze toch
»zijn voor een gemengd gehoor bestemd.

»De studenten in de regtsgeleerdheid worden door de
»akademie-wet verpligt, om die lessen tevens bij te wonen.
»Hoe zeer wordt hierdoor niet de onderwijzer zelf gebonden.
»Geregte Geneeskunde toch is de gestadige toepas-
»sing van scheikundige, van ontleedkundige, van natuur-
»kundige kennis, waarvan het volkomen gemis den student
»in de regtsgeleerdheid ten eenenmale ongeschikt maakt,
»om een grondig onderwijs in de Geregte Geneeskunde
»te begrijpen. Het onderwijs moet derhalve hoogst populair

»worden, dat is hoogst oppervlakkig, zal hetzelfde eeni-
»germate, ik zeg niet aan de behoeften, maar aan het begrip
»der toehoorders geëvenredigd wezen. » *Uit de geheele inrigting derhalve van dit onderwijs*
»volgt, dat het geenszins rijke vruchten beloven kan in het
»maatschappelijk leven. En hoedanig is dan ook de uit-
»oefening der Geregtelijke Geneeskunde alhier? » *In Duitschland*
»In Duitschland zijn bepaalde personen, aan wien ook
»het bestuur der Geneeskundige politie is opgedragen
»(*Kreizphysici* noemt men hen), tevens belast met het
»Geregtelijk-geneeskundig onderzoek. Bij ons neemt men
»willekeurig den een of anderen genees- of heilkundige,
»aan wien de behandeling van een bepaald geval opgedra-
»gen wordt. Hoe zelden men hiertoe bij ons geschikte
»personen vindt, zal ieder erkennen, wien de geringe
»oefening of kennis onzer landgenooten in dit opzigt niet
»vreemd is. Is het toch mogelijk dat, bij de gebrekkige
»opleiding in het genoemde vak, waarvan wij ten aanzien
»der geneeskundigen reeds gesproken hebben (en bij heil-
»kundigen wordt volstrekt geen achtgeslagen op hunne
»volkomené onkunde in dezen) is het wel mogelijk, zeg ik,
»dat men stellige en naauwkeurige antwoorden verwachten
»kan op vragen, waarvan dood of leven van eenen beschul-
»digde kan afhangen? » *Aldus zijn wij als van zelf genaderd tot de ontvouwing*
»onzer tweede stelling, waarin wij het verval dezer weten-
»schap bij ons toeschrijven *aan de oppervlakkige beoefening*
»en de onvolkomene kennis der Geregtelijke Geneeskunde, onder
»de uitoefenaars der Genees-, heel- en verloskunde. » *Wie zal het den leerling ten kwade duiden, dat hij zich*
»weinig om eene wetenschap bekommert, wanneer hij ziet,
»dat van den kant dergenen, die belast zijn met het onder-
»wijs, daarvan eene onverschilligheid of geringe belangstel-

ling bestaat, welke hem, al ware ook zijn ijver nog zoo groot, ten eenenmale buiten staat stelt, met eenig goed gevolg aan hare beoefening zijne krachten te wijden. Hoe beschamend het verzuim te dezen opzigte voor de laatsten ook wezen moge, uit liefde tot de waarheid achten wij ons verplicht zulks als bestaande te erkennen, en als gevolg der bepalingen op het Hooger-Onderwijs te moeten beschouwen. Geen wonder dus, dat een onvolkomen onderwijs onbedrevenheid en vreemdheid verraadt, vooral in hen, die later onder de uitofenaars der geneeskunde, overigens eenen niet onaanzienlijken rang in de Maatschappij bekleeden.

Die meermalen in de gelegenheid is geweest, om de schriftelijke bescheiden van Geregteijk-geneeskundigen in te zien, of hunne mondelinge verklaringen te hooren, gelijk ons in beide opzigten dikwerf gebeurde, zal zich kunnen overtuigen, hoe gegrond ons bezwaar is aangevoerd, en wij zullen ten overvloede naar eenige plaatsen in de regtelijke oorkonden van den dag, binnen ons Vaderland uitkomende, verwijzen, die het boven geuit gevoelen maar al te zeer bevestigen.

Onder de verslagen der Nederlandsche regtspleging levert ons het *Weekblad van het Regt* verscheidene voorbeelden op, en wel de voornaamste in N.º 18, 38, 44, 53, 59 enz.

Wij willen eenigen der hier aangehaalde gevallen van naderbij beschouwen, vooral in verband met de door ons bij den aanvang van dit geschrift geopperde stelling, en daarbij zooveel ons nog van mondelinge verklaringen in het geheugen is gebleven, voegen, als ter bevestiging noodig zal worden geacht.

Uit eene naauwgezette overweging der gehoudene debatten, in de zaak van MARIE ELISABETH VOLKER, Wed.

KRIEK, beschuldigd van moedwilligen manslag (zie n.º 18, *Weekblad van het Regt*), blijkt:

1.º Dat de autopsie en het visum repertum *onvolledig* zijn te achten, daar men zich slechts bij het openen der éénige holte, waar uitwendig het beleedigde gedeelte voorhanden was, heeft bepaald.

2.º Dat de zorgeloze handelwijze van eenen Heelkundige, ter plaatse, waar het noodlottig feit voorviel, woonachtig, onkunde verraadt en laakbaar mag heeten, bijaldien hij door zijne tijdige hulp welligt het rampspoedig uiteinde van den gekwetsten was voorgekomen, daar de verslagene, hoezeer aan sterken drank overgegeven, nog 4 dagen na de verwonding zijne bezigheden heeft verrigt.

3.º Dater zoo al gene tegenstrijdigheid, immers verschil tusschen de mondelinge en schriftelijke verklaringen der deskundigen *in casu* valt op te merken. — In de eerste toch hebben zij de voorhanden zijnde verwondingen opgegeven *als den dood des verslagenen te hebben te weeg gebracht*, en later verklaren zij in de audientie, dat de wonde *conditionaliter lethalis* was. Wien ontgaat in het onderhavige geval het aandeel der Geregteijk-Geneeskundigen? Berust niet een groot gedeelte der verdediging op de in het oog vallende oppervlakkige handelwijze der deskundigen, daar men bij hentoch geenszins kan veronderstellen, dat zij niet weten, hoe belangrijk, ja noodzakelijk eene geheele autopsie ten allen tijde en vooral *in casu* is, zooals men hieromtrent naar de voorschriften van MOLL, DEVERGIE (1) en anderen zoo te regt verwezen wordt. Wat kan men daarenboven van dengenen in *Medicina forensi* verwachten, die als heekundige zich zelfs niet om eene hoofdwond bekommert?

(1) *Médecine légale théorique et pratique*, par A. DEVERGIE, T. 2, Bruxelles 1837.

En waaruit zal wel beter het gewigt eener juiste overeenkomst tusschen *visum repertum*, *elogium medicum* en de later door hen gehoudene mondelinge verklaring blijken, dan uit den algemeenen regel, dat de graad van strafbaarheid niet naar de meerdere of mindere boosaardigheid des bedrivers, maar alleen naar de gevolgen zijner handelingen is berekend (1). Die gevolgen moeten dus tot onbetwistbare zekerheid door de deskundigen worden gebracht, en hiertoe zijn zij buiten staat, wanneer het *corpus delicti durante vita* aan gebrek aan geneeskundige hulp geleden, en het *cadaver* een onvolkomen Geregteijk-Geneeskundig onderzoek heeft ondergaan. Nog eens verwijzen wij op voorschriften door MOLL, DEVERGIE, ORFILA en anderen gegeven. Het is in dezelve met zoo veel duidelijkheid omschreven, dat tot eene volledige Geregteijk-Geneeskundige lijkshouwing steeds de opening der drie voornaamste holligheden des ligchaams, te weten: van het hoofd, de borst en den buik, en het onderzoek der daarin bevatte ingewanden wordt gevorderd (2). Dit wordt met veel nadruk door DEVERGIE bekrachtigd in de woorden: *Quelques Médecins ont le grand tort de limiter leur autopsie à l'ouverture de la cavité splanchnique, où l'on soupçonne l'existence des lésions. On ne saurait trop recommander d'ouvrir toutes les cavités. C'est un moyen de lever toutes les objections du défenseur du prévenu, qui ne manque jamais de tirer parti de cette omission, et d'ailleurs il arrive quelquefois que l'on trouve dans une seconde cavité des altérations plus graves que dans la première* (3).

(1) Het behoort niet tot ons onderzoek te beoordeelen, in hoe ver deze regel, zeker in de jurisprudentie vrij algemeen gevolgd, al of niet op de wet en de gezonde rede gegrond is.

(2) MOLL, *Leerb. der Ger. Geneesk.*, T. III, § 52 eerste gedeelte, § 368.

(3) *Medicina légale théorique et pratique*, par A. DEVERGIE, Tom. 1, p. 104. Bruxelles, 1837.

Deze regel geldt eindelijk zonder uitzondering, hetzij man-
slag of vergiftiging aanleiding tot het Geregtelijk-Geneeskun-
dig onderzoek geeft; ten bewijze waarvan de vermaningen
van ORFILA (bij gelegenheid eener vergiftiging met arseni-
cum) mogen strekken, aldus luidende: *Qu'un rapport
médico-légal devra être déclaré incomplet et insuffisant, par le
seul fait, que dans le cas indiqué on aura omis, de rechercher
l'acide arsenieux dans les parties, où il se trouve après avoir
été absorbé..... Il faut le reconnaître, jusqu'à présent les
experts, en ne soumettant à leurs investigations que les parties
du corps, dans lesquelles avait été déposée la substance véne-
neuse, n'ont abordé que la moitié de la question; en négligeant
de chercher la partie du poison, qui peut avoir été absorbée, ils
n'ont pas mis à profit un moyen d'exploration d'autant plus
précieux, qu'il sera quelquefois le seul capable de faire décou-
vrir l'empoisonnement; aussi, et je n'hésite pas à le dire,
a-t-il dû arriver souvent, que l'on ait déclaré à tort qu'un
individu n'était pas mort empoisonné, parceque l'on s'était
borné à analyser les liquides vomis, le canal digestif ou les
matières qu'il renfermait, désormais le crime sera poursuivi
avec succès jusque dans son dernier refuge, car n'en doutez
pas, plusieurs des poisons, qui agissent par absorption, seront
décélés dans les divers tissus de l'économie animale. Des
recherches tentées dans ce but et fondées sur le travail, dont je
viens de vous donner lecture, ne tarderont pas à résoudre pour
d'autres poisons, ce grand problème de médecine légale (1).*

In mindere mate dan op het zoo even vermelde geval,
zijn onze aanmerkingen ten aanzien des, in n.º 33 van
genoemd Weekblad, medegedeelden kindermoords, voor
het Provinciaal Hof van Gelderland, den 28 en 29 Junij
1839, behandeld. Ofschoon geene daadzaak ter beslissing

(1) *Gazette Médicale de Paris* n.º 5, 2 février, 1839.

grooter zwarigheden ontmoet, dan de vraag. *Of er een voor leven vatbaar kind is geboren, en vooral of het na de geboorte heeft geleefd*: zoo misprijzen wij elke ontwijkende uitspraak, hier door een viertal deskundigen gedaan, daar de regter niet minder dan de Maatschappij *iets meer van hen* verwacht, die eene wetenschap beoefenen, dienstbaar aan de handhaving van eene onkrenkbare Geregtheid.

Door dezelfde bezwaren, als die wij in het eerste geval aanvoerden, wordt de in n.º 44 van het *Weekblad* beknopt doch zaakrijk omschrevene moedwillige doodslag, voor het Provinciaal Hof van Holland den 5 September behandeld, gedrukt. — Verdient hier toch de tijdig aangebragte behandeling van den geneeskundige, op de plaats zelve, even loffelijke vermelding, als het naauwgezet onderzoek der beleedigde holte, het daar overlopend *Elogium Medicum* en de ten voordeele des beklagden ontwikkelde verklaring; omtrent den oorsprong der verwonding; nogtans heeft men zich weder met het openen van slechts ééne holte vergeenoegd, en schijnen de deskundigen, waarvan er twee in de zaak van KRIEK (zie boven) hadden gediend, zich de loen te regt door den verdediger der beklagde aangevoerde bewijzen van nalatigheid, weinig ten nutte te hebben gemaakt. Met hoeveel te meer grond van zekerheid zou welligt het minder *per se lethale* dezer verwonding door eene volledige autopsie zijn uitgemaakt, naardien de verwonde toch, gedurende 9 dagen na den noodlottigen avond, is blijven leven en zelfs tot het ondergaan van een regterlijk verhoor in staat is geweest (1). Ook hieruit moge dan

(1) Het is daarom altijd raadzaam, zegt LODER in RICHTER's *Chir. Bibl.* XIII. § 229, alle de drie groote holten te openen, deels om zich tegen de vitterijen of regtmatige klagten van de verdedigers der beschuldigten te beveiligen, deels omdat zelfs na het vinden der naaste oorzaak van den dood, nog eene verre voorbe-

genoegzaam bewezen zijn, op welk aandeel de Geregte Geneeskunde zich in de behandeling van regtszaken beroemen mag.

Ergerlijk zijn de onnaauwkeurigheden, tegenstrijdigheid en verregaande achteloosheid, zoowel in het Geregte Geneeskundig onderzoek, als in het daarover geleverde *visum repertum*, ten opzichte van het *infanticidium* voorkomende in n.º 53 van het *Weekblad*. — Welk een dunk toch geeft eene verklaring van Geregte Geneeskundigen, waarvan het begin luidt: *dat het kind na deszelfs geboorte geleefd had en ten gevolge van verstikking was gestorven*, terwijl uit het *visum repertum* onmogelijk door de regterlijke autoriteit op te maken is geweest, *of het kind al dan niet geleefd heeft*; welke waarde bezit eene aanduiding van gevoelens omtrent zekere tijdsbepaling, hoelang een lijk in het water zou gelegen hebben, indien men de veronderstelling laat volgen, *dat dit verblijf in het water ook langer had kunnen zijn, doch dat men aan het lijk nog geene de minste teekenen van verrotting of bederf bespeurde*.

Ten gevolge van dit alles laat zich dan ook, zonder eenige bevreemding, de uitslag der orale behandeling voor het Hof opmaken, waarbij zeven Geneeskundigen noch omtrent de identiteit tusschen het gevonden lijk en hetgeen onderzocht was, noch omtrent het gewelddadig vermoorden van het *corpus delicti*, eenige voldoende inlichtingen konden aan de hand geven.

Hebben wij hier te voren, door aanhaling van buitenlandsche bijdragen, het gewigt eener volledige lijkschouwing leeren kennen, wij verwijzen ook thans onze kunstbroeders reidende oorzaak in het een of ander der zelfs niet beleedigde deelen zonde kunnen ontdekt worden, welke op den aanleg van het crimineel regtsgeding eenigen invloed zouden mogen hebben. (MEYZGERS inleiding 39).

naar eene hoogst belangrijke mededeeling van vreemden oorsprong, waar, even als hier, aan het oordeel der Geregte-lijk-Geneskundigen eene beslissing omtrent het al of niet bestaan van *infanticidium* onderworpen was, en welke uit de volgende daadzaken bestond:

» Ein Mädchen aus der Vorstadt Preire zu Troyes, wel-
» ches vor einigen Wochen, Kindermords verdächtig, arretirt
» worden war, ist in Freiheit gesetzt. Ihr Kind, in der
» Abtrittsgrube ihres vaterlichen Hauses aufgefunden, war
» mit einer der sonderbarsten krankhaften Bildungen ge-
» boren. Die Eingeweide des Unterleibes und der Brust
» waren bei dem reif und lebend geborenen Kinde ganz
» normal. Allein zwei Drittheile der Schädelhöhle enthielten
» nur Serum. Von dem Hirn aber war nichts vorhanden
» als eine kleine Hervörragung, die an dem unteren Theile
» der Höhle befindlich war, die völlig hatte ausgefüllt seyn
» sollen. Die zwei Lappen des kleinen Hirns waren noch
» sichtbar, aber so erweicht das diese Erweichung offenbar
» Krankhaft war. Die Protuberantia annularis und der
» Bulbus des Rückenmarkstrangs waren die einzigen deut-
» lichen und unverletzt gebliebenen Theile der Hirnmasse.
» Wenn die obducirenden Aerzte (D.D. PIGEOTTE und BÉDON)
» geglaubt hätten, sich der Eröffnung des Schädels überheben
» zu können, so würde diese Krankheit, welche nothwendiger
» weise den Tod des Kindes bald nach der Geburt verursachen
» musste, unbemerkt geblieben, das Kind würde für lebensfähig
» erklärt worden seyn, und die Mutter vor den Assisen ange-
» klagt, wäre vielleicht zum Tode verurtheilt worden (1).

Ten slotte moeten wij ons nog bij enkele aanmerkingen

(1) Cf. Neue Notizen aus dem Gebiete der Natur und Heilkunde gesammelt und mitgetheilt von dem Ober-Medicinal Rath FRONIER zu Weimar, und dem Medicin-Rath und Prof. FRONIER zu Berlin, n.º 22 des X-Bd., S. 357.

bepalen, omtrent hetgeen de behandeling van eenen vrijwilligen manslag voor het Prov. Hof te Groningen (zie *Weekblad van het Regt* n.º 59) heeft opgeleverd. Ter verrijding van alle herhalingen en tot lof der deskundigen, welke in dezen grootendeels zoo naauwgezet aan hunne roeping hebben voldaan, hadden zij zich ons bedunkens, vooral daar de verslagene zich aan sterken drank te buiten ging en aan wien, buiten toedoen der deskundigen, daarenboven te laat geneeskundige hulp is verleend, wel aangaande den toestand der maag behooren te verzekeren, in hoever hare ziekelijke gesteldheid, daar deze bij hoofdverwondingen om derzelver naauw verband met de hersenen van veel invloed zijn kan, niet de *primaria et proxima mortis causa* is geweest, op grond waarvan het *per accidens lethale* der verwonding nog onmiskenbaarder zou zijn aangetoond.

Bovendien houdt de onderhavige zaak nog een ander verwijt jegens de deskundigen in, namelijk: eene over het algemeen te groote verwaarloozing omtrent den algemeenen ligchaamstoestand des beklagden. Wij staan hierbij opzettelijk stil, dewijl deze nalatigheid veelvuldig wordt begaan door de Geregte geneeskundigen, die volgens onze meening evenzeer ten behoeve der beleedigde of verslagene, als der beschuldigde partij het noodige licht dienen bij te zetten. Aan dit laatste vereischte kunnen zij voorzeker niet voldoen, wanneer men zich, bij het onderzoek eeniglijk bij het *corpus delicti* bepaalt en geenen blik werpt op den schuldigen. Daarom vragen wij dan ook met bescheidenheid, of niet tot de toerekenbaarheid eener gepleegde misdaad, eene beoordeeling van het op het aangezigt, zich reeds openbarende gering ontwikkeld verstand, gelijk *in casu* voorkomt, door deskundigen, behoort? Ik weet wel, dat dudanig onderzoek niet gemakkelijk, maar niettemin hoogst

gewigtig is; het vereischt diepe kennis en grondig doorzigt, doch mag juist daarom het allermintst door de deskundigen worden verzaakt, omdat zij, behalve de tekortkoming aan hunne roeping, door hunne nalatigheid in ruime mate medewerken tot het onbeduidend gewigt, hetwelk de regterlijke autoriteiten ook hieraan hechten.

Vereenigen wij bij de tot hiertoe geleverde bewijsstukken, wat andere bescheiden (zie het *Regt in Nederland*, Deel 1) bevatten, dan zal niemand aan de gegrondheid onzer bedenkingen twijfelen, evenmin als aan de veelvuldige gebreken in zaken van criminele regtspleging, door de Geregteijk-geneeskundigen begaan.

Wij achten het thans voldoende elk die hierin belang stelt, ter volkomene overtuiging, naar den inhoud van blz. 57—60, 249—252 en 356—358 van het *Regt in Nederland*, Deel I, te verwijzen, om te doen zien: hoe in het *eerste geval* eene onvolkomene ambtsvervulling van twee deskundigen, tot het raadplegen van nog twee anderen aanleiding gaf (zie 57—60); hoe in het *tweede* slechts op het gezag van éenen deskundige is afgegaan, in strijd met de wet (249—252); en eindelijk van hoeveel belang in het *laatste geval* een rigtig *visum repertum* was geweest, daar toch het Hof van Assises het hooren van eenen, door den beschuldigde gedagvaardten, deskundige, tot aanvulling en verbetering van het onvolkomen *visum repertum* heeft geweigerd, en zelfs het Hoog-Geregtshof de op dien grond gevraagde cassatie, naar mijn inzien, zeer ten onrechte, heeft verworpen (1).

(1) De Cassatie toch had, meen ik, behooren te worden nitesproken; zoo al niet op grond der algemeene en afgetrokkene redeneringen, vervat in de namens den veroordeelde ingediende memorie, dan toch zeer zeker, wegens schending van art. 317, *C. de l'Instruct. Criminelle*.

Ondanks zich-zelfven geven de kunstuitoefenaars door deze en dergelijke misslagen, die meermalen de pleitbezorger klagten hebben doen aanheffen over het onvoldoende van geregtelijke schouwingen enz., zelfs in gevallen, waar het op leven en dood aankwam, voedsel aan eene geringerschating, zoowel van hunne persoonlijke hoedanigheden, als van de wetenschap, die zij beoefenen. Zij wierpen in de aangehaalde gevallen op zich de schuld, van niet in ruimer mate en naar behooren den hun toevertrouwen taak te hebben volbragt; ja, wat meer zegt, zij lieten daardoor hunne onervarendheid zichtbaar blijken en waren voorzeker geenszins bevorderlijk aan de kennis eener wetenschap, die, wij belijden het met schaamte, meer in naam dan in daad bij ons bekend is.

De gebreken der geneeskundigen onpartijdig hebbende aan het licht gebragt, zullen wij geene middelen in het werk stellen, dezelve door voorhanden zijnde bewijsstukken van het tegendeel te verbergen of te niet te doen, daar zulks weinig voordeel aan de naauwgezette beoefening zou opleveren, maar wij vermogen desniettemin de namen van eenen SURINGAR en TILANUS, Hoogleeraren te Amsterdam, niet verzwijgen, omdat hunne herhaalde pogingen (1) ter voorkoming dier gebreken, en ter aansporing in het beoefenen der Geregtelijke Geneeskunde, op het voorbeeld van den zoo kundigen aan de wetenschap, helaas! te vroeg ontvallen Amsterdamschen Geneesheer THYSSEN (2), allezins lofwaardig zijn. Wij stappen dan van de tweede door ons bewezene stelling af, met den wensch, dat de daarin

(1) Zie *Wenken en Meeningen*, I D., I St., p. 22—26.

(2) Van den Heer THYSSEN vindt men onder anderen twee merkwaardige verhandelingen, rakende de Geregtelijke Geneeskunde, in de *Bijdr. tot Regtsg. en Wetg.* van de heeren DEN TEX en VAN HALL, I, 358, volg., en V, 361, volg.

vervatte waarheden, voor het vervolg, elken Geneeskundige tot nadenken mogen brengen, hoe nuttig en noodzakelijk hare beoefening is, zoo wel tot zijne eigene eer, als tot welzijn van dat ongelukkig gedeelte der menschheid, in welks belang zijne verkregene kennis ingeroepen wordt.

(Vervolg en slot hierna).

REGTS-GESCHIEDENIS.

Over de leer der praesferentie op de insecta et illata, door
M^r. DAV. H. LEVYSSOHN, Advokaat te 's Gravenhage.

Het zal niet ligtelijk worden ontkend, en de geschiedenis van alle tijden bewijst het, dat de mensch, steunende op zijn regt, weinig meêdoogendheid pleegt te gebruiken. Geen krachtiger bewijs kan voor die waarheid worden aangevoerd, dan in de handelwijze van den schuldeischer jegens den schuldenaar; — en hoe onbeschaafder een volk is, des te strenger zijn deszelfs wetten of hetgeen daarvoor in de plaats staat, omtrent den met schulden bezwaarden mensch. De vroegste tijden van het oude *Rome* bewijzen die bijzondere hardheid, en teregt zegt MONTESQUIEU, *Espr. des Lois XII, 21, Les lois cruelles contre les débiteurs mirent bien des fois en danger la république Romaine*; maar de latere meerdere beschaving heeft in de vroegere harde bepalingen belangrijke wijzigingen vastgesteld. Zoo dikwijls wij daarom den *infelix debitor* tegen den *acerbus creditor* in de Rom. wetten zien overgesteld, overtuigen wij ons van den vooruitgang der beschaafde denkbeelden, die de groote voorgangers in wetgeving hoe lang zoo meer eigen werden: want het blijkt dat zij de wreedheid des crediteurs evenmin

onopgemerkt lieten, als dat zij indachtig waren aan den ongelukkigen toestand des debiteurs, zichtbaar in de bepalingen, die zij door deze bijvoegingen kenschetsen. — Het zou ons te verre henen leiden, wilden wij aanwijzen, waar, zoo bij hen, als bij anderen, in het droevig lot van geldschulldigen is te gemoet gekomen. In eene zeer geleerde dissertatie van M^r. B. C. J. VISSCHER, gedefendeerd te Utrecht 1824, *de jure creditorum in bonis et persona debitoris ex legibus Romanis et patriis antiquis*, is dat onder anderen meesterlijk geschied. — Uit dezelve leert men, dat het tot het moeilijkst gedeelte der gewigtige taak des wetgevers behoort, in het toekennen van regten aan schuldeischers zoodanige voorzieningen daar te stellen, als zullen vermogen hem het zijne te doen toekomen, zonder tot het misbruiken zijner magt de deur te openen.

De goederen eens schuldenaars zijn de gemeene waarborg zijner gezamenlijke schuldeischers, die hun regt zoo lang gelijkelijk zullen kunnen uitoefenen, als de wet geen voorrang aan sommigen derzelve toekent. Een belangrijk voorregt, dat de Romeinsche, Oud-Hollandsche, Fransche en Nederlandsche wetten erkennen, is hetgeen den verhuurder van huizen en landerijen voor de huur- of pachtpenningen toekomt. Bij deszelfs toepassing behoort de meest mogelijke omzigtigheid te worden in acht genomen, zal men niet tot schroomelijke misbruiken vervallen, en daarom is het mij niet geheel overbodig voorgekomen, enkele punten omtrent de leer der vier genoemde wetgevingen te verzamelen.

De grond, waarop het voorregt aan verhuurders van huizen en landerijen berust, is kennelijk in de zekerheid gelegen, die de wet den zoodanigen heeft willen geven, die het gebruik van zijn goed afstaat tegen een bedongen loon,

en mitsdien tot waarborg dat hem dat loon geworde, en het goed niet vermindere.

De Romeinsche wetten gaven den verhuurder van een huis een stilzwijgend hypotheek (*pignus tacitum*) op de *invecta et illata*, dat is op de goederen, die daarin zijn gebragt, om daar te verblijven (*ut ibi sint, l. 7 D. in quib. caus. pign. vel hyp., add. l. 4 eod.*), dat is om tot de bewoning van het huis te dienen. Diezelfde wetten gaven dat niet aan den verhuurder van land, omdat deze geacht werd waarborg genoeg te hebben in de vruchten, die het land oplevert, en waarop hij, volgens de aangehaalde wet, een gelijken voorrang had. § 7 *I. de act.* — Deze waren de voorschriften der wet, en het was dan ook bij de contraherende partijen verbleven, bij huur van land het voorregt op de *invecta et illata* (vee, bouwgereedschappen, enz.) uit te strekken, maar zonder zoodanige overeenkomst bestond het daarop niet; — waaromtrent de *l. 5 C. locat.*, naar ons inzien, geen twijfel kan doen ontstaan, wordende daar de conventie van partijen bedoeld. Het *jus civile* gaf dien verhuurder geene actie op het goed des pachters, dat voor de pacht was verbonden, en het *jus honorarium* is daarin bij de *actio serviana*, gelijk bekend is, te gemoet gekomen; en het is van belang op te merken, dat uit de woorden van het Edict volgt, dat de verpachter niet op alle goederen des pachters zijn regt mag uitoefenen, maar alleen op die welke *expresse* of *tacite* voor de pacht zijn verbonden, en mitsdien alleen op de vruchten des lands zoo lang er geen expres beding omtrent andere goederen is gemaakt. Dit volgt uit de woorden van het Edict: *Quod a colonis oppignoratium mercedis causa ad alterum pervenerit, ejus rei creditoribus actionem dabo.* Van daar dat in de woorden: *de rebus coloni quae pignoris jure tenentur*, het betrekkelijk voor-naamwoord *QUAE* geene aanwijzende, maar onderscheidende

beteekenis heeft, zoo als dit ook algemeen wordt begrepen. Naar het Romeinsche regt heeft derhalve de verhuurder van een huis een *tacitum pignus* op de *invecta et illata*, en die van het land op de vruchten. — De Romeinen onderscheidden hier naauwkeurig, en ik meen te mogen vasthouden, dat bij onderhuur van een huis de *invecta et illata* van den tweeden huurder evenzeer in het *tacitum pignus* zijn begrepen, omdat hetzelfde de *invecta* des eersten huurders treft, terwijl dit omtrent een tweeden of onderpachter het geval niet kan zijn, omdat des eerstens *invecta* daarin door de wet niet worden gebragt, ja wat meer zegt, al heeft de eerste pachter die bij overeenkomst daarvoor verbonden, de tweede pachter zal door die overeenkomst, mijns erachtens, in zijne *invecta et illata* niet lijden.

«Stilzwijgende onderzettinge had (naar het Oud-Hollandsch regt) een verhuurder van een huys in steden ofte ten platten lande, over de tilbare goederen, ook over beesten die in 't huys zijn gebragt bij den huurman: insgelijks een verhuurder van land over de vrugten staende op zijn grond, ende dit recht behoud den verhuurder indien hij 't goed, van zijn grond vervoerd zijnde, dadelijk vervolgt.» Dit leert DE GROOT, *Inl. IIe Boek, 48^e Deel, § 17.* Voeg hierbij hetgeen voorkomt bij SIMON VAN LEEUWEN R. H. R. *IVe Boek, 13^e Deel, n.º 12,* alwaar gezegd wordt: «Stilzwijgend verband heeft een verhuurder van een huys op al 't geen dat daarin gebragt is en behouden werd, l. 2, *cum seq. ff. in quib. caus. pign.* Hetwelk bij ons ook plaats heeft, in een verhuurder van land, al is 't dat sulks niet in 't bijzonder is bedongen *contra l. 4 ff. de pact. l. 4 in pr. junct. l. 7 ff. in quib. caus. pign. Vide VINNIUM ad § 7. Inst. de act.* So nogtans, dat nogtans het goed op den grond van 't verhuurde huys of erf moet gevonden en gehouden worden, of, weggevoert zijnde, op staande voet werd vervolgd en

beseit, volgens het gemeen spreekwoord *de roerende goederen hebben geen vervolg*. Sie DE GROOT, *Inleid.* lib. 2, tit. 48, n.º 24, *consuet. en advijsen cons.* 196 part. 1. ZYPÆ, *Not. Jur. Belg. de pign. act. in fine.* CHRISTIN, vol. 1, *Decis.* 274. En zijn ook de goedren van den tweden huijrdre, op den grond van 't verhuijrde bevonden, verbonden aan den eersten verhuijrder, voor so veel als de tweede huijre draagt, l. 11, § 5 *de pign. act.* — Sulks is bij den Hove verstaan, dat een eijgenaar, hebbende op zijn grond doen besetten de vrugten, beesten en roerende goederen, aan zijn bruiker ook ten platten lande voorgang-regt heeft, al is 't dat de vrugten van de grond afgehaalt, en in bergen gestelt zijn, in al de penningen van de vrugten, beesten en bouw-gereetschap komende, met sijn huijre of land-pagten: in de saak van Jonkheer JERONIMUS VAN STAALKERKEN tegen ADRIAAN VINCENT den 20 November 1607. »over huort and

In de aantekeningen echter van Mr. WILLEM SCHORER, op de straks aangehaalde plaats van DE GROOT, vindt men opgegeven, dat, gelijk dit oudtijds hier te lande omtrent de meeste regtspunten het geval was, niet hetzelfde gold in de bijzondere deelen des lands. Volgens de aldaar aangehaalde keuren van *Amsteldam* waren niet alleen des huurders eigene, maar ook de bij hem geleende goederen tot betaling van de huur verbonden, *ten zij die den huurer gegeven waren om daarvan iets te maaken*. Zonderling wordt hier het *commodatum* als regel, en de *locatio conductio operarum* als exceptie op denzelfven gevonden. — Deze afwijking voor zoo veel de in bruikleen gegeven goederen betreft, is van belang te worden in het oog gehouden, als men leest hetgeen over de bepaling van Art. 1186 Burg. Wetb. bij de heeren VOORDUIN 4^e deel, p. 375, en ASSER, § 613, p. 411, hunner belangrijke werken over ons tegenwoordig regt voorkomt.

De uitzondering (zoo even uit de Amsterdamsche Keuren opgegeven) werd, volgens SCHORER, mede te *Vlissingen* gevolgd, alwaar echter de verhuurders geene stilzwijgende onderzetting hebben op eens anders ingebracht goed, ten zij hetzelfde den huurder tot huisselijk gebruik is verstrekt. Deze bijvoeging is van te meer belang, omdat anders de wetgeving onregtvaardig en ongerijmd zou worden, gelijk wij straks zullen aantoonen.

Antwerpen zondert de brouwersgereedschappen alleen van de bij anderen ingebrachte goederen uit.

Middelburg strekt de stilzwijgende onderzetting tot al de goederen uit, waarvan de huurder eenig profijt heeft (*quod in ejus rem versum est*).

Zoo ook is in *Zeeland* aan verpachters van landerijen vergund, voor de pacht in beslag te nemen al hetgeen op hun grond gevonden wordt, schoon een ander toebehoorende; zie echter de beperking bij Plakkaat van 26 Junij 1664, Art. 12 in het Groot-Plakkaatboek, IVe deel, p. 1035. De verhuurder behoudt het regt van stilzwijgende onderzetting op het tilbaar goed van den huurder, SCHOON VOOR DE BETALING BORG IS GESTELD, volgens VOET, *ad tit. ff. quib. mod. pign. vel hyp. salv.* n.º 12, (lib. XX, t. 6). Wedersproken door BOEL in zijne aantekeningen over LOENIUS cas. 33. *Abundans cautela non nocet* is de *ratio* die VOET daarvoor opgeeft. Voorts is een verpachter gepraefereerd op alle de vruchten, zoowel die uit de natuur zijn voortgekomen, als die door vlijt van den pachter zijn aangekweekt.

Belangrijk is ook hetgeen bij SCHORER f. a. p. geleerd wordt *ad* n.º 20 van DE GROOT, welke plaats wij hier letterlijk afschrijven: «HUBER, zegt hij, beweert dat een verpachter van land geene stilzwijgende onderzetting op de ingebrachte goederen heeft, omdat de vruchten, die te

velde gevonden worden, ter voldoening van de pacht verbonden zijn *Prael. ad Inst. de act. en ad ff. tit. quib. ex caus. pign.* Doch, dit zegt VAN LEEUWEN, wordt bij ons geheel anders begrepen. *Cens. for. IV. 9. 3.* Zie ook VOET *ad t. ff. quib. ex caus. etc.*, n.º 2 en 3. Zelfs is een verpachter in *Friesland*, na het getuigenisse van HUBER ter aangehaalde plaats, voor twee jaren huur gepraefereerd.

Van het oude Fransche regt zal het voor ons oogmerk voldoende zijn aan te halen, hetgeen bij den geleerden DOMAT voorkomt in zijne *Lois Civiles dans leur Ordre Naturel*, Liv. 3, tit. 1, sect. 5, § 12 en 14, luidende § 12: « *Le propriétaire d'un héritage baillé à ferme a la préférence sur les fruits qui en proviennent, pour le payemen. du prix de sa ferme. Et cette préférence est acquise de droit sans que le bail en fasse mention, car ces fruits ne sont pas tant son gage, qu'ils sont sa chose propre jusqu'au payement.* — § 14. *Les meubles que les locataires ont dans les maisons, qu'ils tiennent à loyer, sont affectés au propriétaire et par préférence, pour lui répondre non seulement des loyers, mais des autres suites du bail; comme des détériorations, s'il y en avait par la faute du locataire et de tous les dépens, dommages et intérêts qu'il pourrait devoir à cause de son bail.* »

En hiermede zijn wij genaderd tot de, ons onderwerp betreffende, bepaling van art. 2102, n.º 1, Code Napoléon: « *Les créances privilégiées sur certains meubles sont, 1º les loyers et fermages des immeubles sur les fruits de la récolte de l'année et sur le prix de tout ce qui garnit la maison louée ou la ferme et de tout ce qui sert à l'exploitation de la ferme* » etc. Waarmede de bepaling van Art. 1186 van het Nederlandsche Burgerlijk Wetboek in verband dient te worden beschouwd. « De verhuurder, zegt dat art., kan zijn voorregt doen gelden op de vruchten, welke door takken aan de boomen of door wortels aan den grond nog zijn vastge-

hecht; voorts op de ingeogste en nog niet ingeogste vruchten die zich op den bodem bevinden en op al hetgeen op den bodem is, zoo tot stoffering van het gehuurde huis of der landhoeve, als tot bebouwing of gebruik van het land, zoo als het vee, de bouwgereedschappen en dergelijke *onverschillig of de hierboven gemelde voorwerpen al dan niet aan den huurder toebehooren.*» enz. Deze laatste woorden zijn het vooral, die ons genoopt hebben ons gevoelen over de leer van deze bepaling aan beter oordeel te onderwerpen, en daartoe hebben wij het noch ongeschikt noch ondoelmatig geoordeeld voor op te zetten, wat vroegere wetgevingen deswege hadden vastgesteld. Uit dezelve volgt niet die onbillijkheid en ongerijmdheid, die er door sommigen in wordt gevonden, en die zij in het jongste Fransche en Nederlandsche regt zeggen te ontwaren. Het Romeinsche regt heeft in deszelfs boven aangehaalde bepalingen het eigendomsregt gehandhaafd, gelijk dit ook in verschillende deelen van ons Vaderland in vorige tijden het geval is geweest. Ik zeg in *verschillende deelen*, want zoo dikwijls ik van ons voormalig regt spreke, houde ik in het oog, dat de verschillende gewesten verschillende regten hadden (zie de klagte van Prof. VOORDA, in den merkwaardigen brief, achter de *Handleiding* van mijnen waardigen vriend en mede-arbeider M^r. A. DE PINTO gevoegd). Wat de leer van het Fransche en Nederlandsche regt aangaat, omtrent het punt waarover wij handelen, daaromtrent zegt de heer DE PINTO t. a. p. § 634, n.º 2, 1° C. «Indien het een noodzakelijk vereischte was, dat de hier bedoelde voorwerpen aan den huurder moesten toebehooren, dan zou niets gemakkelijker zijn dan den verhuurder, door zamenspanning en bedrog, van zijn voorregt te versteeken. Zoo was het dan ook door de meeste schrijvers over den Code apoléon verstaan, ofschoon deze zich daarover niet had

uitgelaten, en ofschoon daartegen juist daarom zeer gewigtige bedenkingen konden gemaakt worden. »*levet usu soli*»
Gelijk de huurder van een huis verplicht is, hetzelfde van genoegzaam huisraad te voorzien, zoo ook moet de huurder van landerijen het land voorzien van beesten en bouwgereedschappen, tot beweiding of bebouwing noodzakelijk. Voldoet de verhuurder van het huis aan deze zijne verplichting niet, hij kan tot ontruiming worden genoodzaakt. Art. 1617 B. W. Voldoet de huurder van het land niet aan de zijne, zoo is de verhuurder bevoegd, de vernietiging van de huur met vergoeding van kosten, schaden en interessen te vorderen. Art. 1625 eod. Op die *verpligte stoffering* van huis en land, geeft de Nederlandsche wetgever den verhuurder een privilegie in de Artt. 1185, n.º 2 en 1186, 1º lid. Dat privilegie behoort wel te worden verstaan, om niet bespottelijk, ongerijmd, ten uiterste hard en onregtvaardig te worden. Het is dat op de *invecta et illata* gelijk dit pleegt genoemd te worden, *quae ab inquilinis in aedes conductas et praedia urbana inducuntur importanturque.* (Zie boven). — Uit de eerste woorden van het art. zoude men meenen, dat de wetgever alleen den huurder van *land* op het oog had, vermits hij het voorregt den verhuurder toekent op de vruchten, welke door takken aan de boomen of door wortels aan den grond nog zijn vastgehecht, voorts op de ingeogste en nog niet ingeogste vruchten die zich *op den bodem* (zie Art. 1626) bevinden; — maar hij laat daarop volgen, en stelt alzoo (schoon min geregeld), met de zenden huurder van een huis in dit opzigt gelijk: en op al hetgeen op den bodem is, zoo tot stoffering van hetgehuurde huis (waarvan de wetgever nog niet had gesproken) of der landhoeve (dat is der gehuurde landhoeve), als tot bebouwing of gebruik van het land (dat is van het gehuurde land), zoo als het vee, de bouwgereedschappen en dergelijken.

Wij hebben ons veroorloofd, dit art. met enkele woorden aan te vullen, die boven alle ernstige bedenking daartoe behooren: Wij hebben het echter niet gewaagd het woord waarvan de uitdrukking *tot bebouwing of gebruik van het land* evenzeer als die *tot stoffering van het gehuurde huis of der landhoeve* afhangt, in te lasschen, omdat wij daarmede de quæstie reeds zouden hebben beslist, die uit de slotwoorden *onverschillig* enz. wordt geboren. — De Nederlandsche wetgever, in wien ik, zoo zeer als iemand, erken de zucht tot verbetering van het bij de invoering der nieuwe wet bestaan hebbende regt, had nog meerdere verbeteringen kunnen en daarom ook behooren vast te stellen: hij heeft door eene onnaauwkeurige redactie tot belangrijke geschillen aanleiding gegeven, en wij wijzen op het onderwerpelijke artikel als op een belangrijk voorbeeld tot staving van dit ons verwijt. Het is een raadsel, of het achtergelaten woord is *dienstig*, of *dienende*, en daarvan hangt de beslissing van de moeilijke vraag, waarop de verhuurder zijn voorregt mag doen gelden, ten eene male af. Ik erken, dat, als men bepaald vindt dat het er niet toe doet, wien het op den bodem aanwezige toebehoort, men ligtelijk tot het denkbeeld zou kunnen vervallen, dat al wat daar is, en *dienstig* of *geschikt* is tot stoffering of bebouwing, in het privilegie is begrepen, — maar de billijkheid en het het regt nopen mij vast te houden, dat de wet dat niet heeft gewild, en het voorregt beperkt heeft tot hetgeen tot stoffering, bebouwing of gebruik *dienende* op den bodem wordt gevonden.

Tot dat gevoelen word ik al dadelijk gedreven, doordien de stilzwijgende onderzetting volgens *VOER ad Lit. ff in quib. caus. moet kleven op de animalia pascendi causa in pratum conductum immissa*, en, gelijk *ASSER II.* beweert, de tegenwoordige wetsbepaling met onze vroegere wetge-

ving (die trouwens niet overal dezelfde was) overeenstemt.

De verhuurders van huizen en landerijen staan ten aanzien van het privilegie voor de huurpenningen gelijk. Al wat bij hen gevonden wordt tot stoffering, bebouwing of gebruik is voor de huur geaffecteerd.

Het taaleigen gebiedt, dat het woord *dienende* hier worde toegevoegd, en wel om de bijvoeging van het gehuurde huis, der landhoeve of van het land. Wie toch kan de uitdrukking *al wat op den bodem is tot stoffering van het huis* hetgeen hier staat te lezen eene meer natuurlijke beteekenis geven dan die van al wat daar is gebragt om te strekken, om te dienen tot stoffering enz. Men moet tot deze uitlegging worden genoopt, als men in het oog houdt, dat niet dan gedwongen het *dienstig* of *geschikt* stilzwijgend kan worden verstaan, terwijl het woordje *tot* niet anders beteekent dan *ad, eo ut, dat is met het doel om*, en als dan de wetgever zegt, dat het privilegie op de *invecta et illata* kan worden uitgeoefend, *onverschillig of de voorwerpen al dan niet aan den huurder toebehooren*, dan zegt hij niets ongerijms; dan is het daar tot stoffering, tot bebouwing, tot gebruik en daarom tot waarborg des verhuurders.

Elke extensie van dit voorschrift der wet houden wij als eene extensie tegen dezelve.

Letten wij toch op de motiven, die voorname bron van uitlegging der geschrevene wetten, (waarover meesterlijk wordt geandeld in de dissertatie van den verdienstelijken President van het Hof van Gelderland, Jhr. Mr. W. L. F. C. VAN RAPPARD, *de auctoritate et usu disceptationum et orationum, quae occasione conficiendi commendandique Codicis Civilis francici sunt habitae, in interpretatione Legis*, L. B. 1820), dan zien wij, dat « het van zelve behoort te spraken, dat ten deze alleen worden bedoeld zoodanige voorwerpen, die tot stoffering der woning of tot gebruik of tot het nut van

het land strekken, en alzoo in geenen deele dezulke, welke ter leen, bij bewaargeving of anderzins op den bodem zijn gebragt, » — woorden die de lezer bij de Heeren VOORDUIN en ASSER zal terug vinden ter plaatsen hierboven aangehaald; — woorden, die doen zien, dat de wetgever de onteigening heeft willen voorkomen van eens anders goed ten behoeve van eenen bijzonderen persoon en zonder schadeloosstelling.

Konde het immer waarheid zijn, dat al wat zich op den bodem bevond voor de huur was verbonden, niet alleen onverschillig of het den huurder af of niet toebehoorde, maar ook onverschillig of het zich daar bevond ten nutte of dienste van het huis of land, al of niet (!!), dan zal de ongerijmdheid, ja de ongehoorde hardheid in het oog springen, als men bedenkt, dat bijv. een bouwman, wiens erf in brand staat, en die in allerijl zijn vee bij zijn buurman bergt om het tegen dreigend gevaar te hoeden, van hetzelfde door den eigenaar der landhoeve zijns buurmans zal worden beroofd, als deze voor de achterstallige huur diens buurmans zijn privilegie ook op dat vee zal kunnen uitoefenen. — Neen, wie dat beweert (en dat zou het gevolg eener strijdige leer moeten zijn), verzaakt de bescherming, door alle beschaafde wetgevingen aan het *depositum miserabile* toegekend.

Letten wij eindelijk nog op de *ratio legis*, (die de geleerde Mr. P. J. DE FREMERY, een der sieraden van het Hof van Holland, in zijne dissertatie *de rationibus veterum Ictorum*, L. B. 1801 met zoo veel nadruk tot de kennis der wetten aanprijst), dan erkennen wij gaarne dat deze in art. 1186 is het voorkomen van zamenspanning en bedrog tusschen huurder en derden, het voorkomen van het versteken van het privilegie des verhuurders, onder voorwendsel, dat de goederen, die zich op den verhuurden bodem bevinden, aan anderen toe-

behooren (Zie VOORDUIN en ASSER II.); maar die *ratio* is verre van ons in den weg te staan: integendeel zij versterkt ons systema: want daarom is het privilegie op de stoffering van huis, landhoeve en land, omdat het stoffering is (en dat kan het niet zijn ten ware het daartoe *strekt* of *dient*) tegen die kwade practijken beveiligd. — Strekt men het integendeel onvoorwaardelijk tot alles uit wat toevallig of om andere redenen dan tot stoffering is ingebracht op den verhuurden bodem, dan opent men de deur voor zamenspanning en bedrog tusschen huurder en verhuurder, of tot die kwade practijk aan dezen laatsten, dat hij zich krachtens het verkeerd begrip van zijn voorregt, meester zal maken van het goed van derden, zoodra hij weet, dat dit op den bodem zijns huurders aanwezig is.

Verkeerd en verward heeten wij de leer, dat al wat op den bodem tot stoffering *dienstig* wordt gevonden, geacht zou moeten worden tot stoffering van dien bodem te *strekken* of te *dienen*.

Wij eindigen dit vertoog met de verklaring, dat de door ons voorgedragene leer het gevolg onzer overtuiging is; en zoo al geen kundigere hand zich verledigt, ons systeem meer uit te breiden, hij die een tegenovergesteld gevoelen aankleeft, beproeve het, dit uiteen te zetten, de regtswetenschap heeft daar belang bij, — en zoo de schrijver van het tegenwoordig vertoog door krachtige tegengronden zijne stelling als dwaling moet beschouwen, hij zal er voor uitkomen, want daarin ligt geene schande hoegenaamd. Hij geeft het zijne voor beter. De wetenschappelijke beoefenaar mag zijn gevoelen vasthouden, maar halsstarrigheid is ontarding van standvastigheid, en gaat gemeenlijk met domheid gepaard.

LEVENSBERIGTEN. — *Iets over* ANTON FRIEDRICH JUSTUS
THIBAUT, *Hoogleeraar in de regten te Heidelberg*, door
MF. N. OLIVIER, *Advocaat te Leiden*.

Tien maanden omstreeks na den dood van GANS (1), leed de regtsgeleerdheid in *Duitschland* op nieuw een zwaar verlies in den persoon van ANTON FRIEDRICH JUSTUS THIBAUT. Deze stierf op den 28 Maart 1840, in den ouderdom van ruim 66 jaren, van welke hij er 35 als Hoogleeraar in de regten aan de Heidelbergsche Hoogeschool werkzaam geweest was. Van 1798 tot 1802 had hij dezelfde betrekking bekleed aan de Hoogeschool te *Kiel*, en van 1802 tot 1805 aan die te *Jena*. Van zijne komst aan de Hoogeschool te *Heidelberg*, dagteekent de bloei der regtsgeleerde faculteit aldaar, welke hij, ondersteund door zijne uitstekende ambtgenooten, tot zoodanige hoogte heeft weten te brengen, dat men haar algemeen voor de eerste van *Duitschland* houdt, geene althans boven haar stelt.

Op den 4 Januarij 1774 te *Hamelu* in *Hanover* geboren, ontving THIBAUT zijne regtsgeleerde opvoeding te *Göttingen*, *Königsbergen* en *Kiel*. De kennis van het Romeinsche regt werd toen nog als de hoofdtaak der regtsstudie beschouwd. Dat regt werd of geheel philologisch-antiquarisch behandeld, als gold het eenen classischen schrijver der oudheid, of dogmatisch werden Pandecten en Codex, titel voor titel, plaats voor plaats, achter elkander afgehandeld. Aan begrip, orde, zamenhang van het geheel, beoordeeling der meerdere of mindere waarde bekommerde men zich weinig of niet. Den eigenaardigen stand van dat regt, en voor *Rome* en voor *Duitschland*, of het verschil, dat hierdoor in

(1) Zie Levensberigt van denzelven in *Thamis* I, 2° stuk, blz. 177.

de toepassing moest ontstaan, na te gaan, oordeelde men onnoodig. THIBAUT, driftig van geest, scherp van oordeel, en met eenen ongemeen helderen blik in het wezen der zaak bedeed, vatte hierdoor eenen tegenzin tegen de regtswetenschap op, zoodat hij op het punt stond om haar vaarwel te zeggen. Gelukkig kwam het zoo verre niet. Hij wendde zich tot de bronnen zelve, en zag snel in, dat de grootste schuld in de wijze van behandeling lag. Het is niet voldoende, dat men het regt in ontelbare deelen verdeele, ieder van deze verklare, noch de beginselen van iedere regtsleer op zich-zelve mededeele. Ten einde zich een juist begrip eener wetenschap te vormen, moet men in haar eenheid, samenhang zien; men moet de redenen van overeenkomst en verschil, de juiste plaats van ieder deel kennen: zonder overzigt van het geheel is er geen grondig begrip der deelen denkbaar. Na eene betere, meer logische, meer uit het wezen der zaak geputte, verklaring der wetten aangewezen te hebben, trachtte hij zich een beeld zijner wetenschap te scheppen, zich aan den ouden, schoolschen slender te onttrekken. Hieraan danken wij zijn *System des Pandekten-rechts*. Dit brak in *Duitschland* de baau voor de systematische behandeling des regts, en heeft meer dan iets anders medegewerkt, om een beter inzicht in de verschillende regten te geven, en er daardoor scherper de gevolgen van te doen uitkomen. Regtssystemen waren ook vóór THIBAUT niets nieuws. Van de zestiende eeuw af waren er verscheidene verschenen, van welke zelfs dat van DONELLUS, hoewel een der eersten, tot op onzen tijd het meest beroemde is. Doch THIBAUT besteedde eene meer dan gewone zorg aan dit werk. Reeds had men het groot gewigt van den vorm leeren inzien. Men begreep, dat deze vooral de waarde van den inhoud deed kennen en aan dezen zijne hoogere beteekenis ver-

schaff. Wanneer alles tot een organisch geheel gebragt is, wanneer de deelen onderling door banden vereenigd zijn, die uit het wezen der zaak voortspruiten, dringt men tot het begrip der zaak door, en stelt men zich deze helder voor. Aldus leert men den aard der verschillende regtsbetrekkingen kennen; oorzaken en gevolgen worden ontdekt. Van het eenvoudige klimt men tot het zamengestelde op: het gelijksoortige wordt tot elkander gebragt; orde, zekerheid, verstand, komen in de plaats van verwarring, onzekerheid, gebrekkige kennis. Het regt mag echter nimmer in zijne bijzonderheden naar het systeem verwrongen worden. Bij de behandeling, vooral van het Romeinsche regt, moet men niet vergeten, dat dit, door zijne langzame ontwikkeling, in enkele deelen vele bijzonderheden, vele afwijkingen, van de gestelde regels moet bevatten.

Het systeem van THIBAUT heeft aan zeer vele regtsgeleerden, die na hem leerboeken schreven, tot voorbeeld gestrekt. Zekerlijk moet dit voor een groot gedeelte toegeschreyen worden aan den geest des tijds, die hoogen prijs op den vorm stelde. Doch deze reden was niet de eenige. Eene andere lag daarin, dat het denkbeeld, hetwelk hij volgde, juist was dan dat zijner voorgangers. Tot op hem hadden de persoonlijke en toevallige omstandigheden der schrijvers, doch vooral de uitwendige overeenkomst der regtsbetrekkingen, de grondtrekken aangewezen der regtsystemen. THIBAUT sloeg eenen anderen weg in; niet buiten het regt, maar daar binnen zocht hij die gronden, en trachtte den inwendigen, onderlingen, organischen zamenhang der verschillende regten uit hunnen aard te ontwikkelen. Geheel zekerlijk heeft hij dit nog niet weten te doen; gegronde aanmerkingen kunnen er te dien opzichte zelfs nog op de laatste uitgave van zijn systeem gemaakt worden.

Groot desniettemin zijn zijne verdiensten hieromtrent, als van den eersten, die met goed gevolg den gewonen, lang betreden weg, om het Romeinsche regt naar de volgorde van JUSTINIANUS te behandelen, verlaten en daardoor het doode ligchaam bezielde heeft.

Door zijn systeem tot een beter inzicht in vele zaken gebragt, onderwierp hij alles aan een nieuw oordeel. Duidelijker nog dan vroeger zag hij nu het weinig zamenhangende van zeer vele bepalingen van het Romeinsche regt; hoe zeer het bovendien in *Duitschland* in strijd was met de maatschappelijke denkbeelden, inrigtingen en zeden, waardoor eene menigte van plaatselijke wetten en gewoonten ontstaan was, die het regt nog onzekerder, duisterder en het overzigt er van bijna onmogelijk maakten. Dit verlevendigde bij hem den wensch naar een meer nationaal, zekerder regt, dat aan de behoeften van den tijd en de omstandigheden voldeed. De mogelijkheid daarvan had het Pruissisch landregt bewezen. Levendiger nog werd dit verlangen, toen de Fransche overheersching in een gedeelte van *Duitschland* den Code Napoléon invoerde, en het dus met eene uit het Fransche volk zelf voortgekomen en uit de denkbeelden des tijds ontleende wetgeving in aanraking bragt. Toen vervolgens *Duitschland* als één man tegen *Frankrijk* opstond en te wapen snelde; toen de overwinning den heiligen krijg bekroonde, en *Duitschland* weder geheel vrij was, geloofde THIBAUT het oogenblik geboren, om ook de boeijen te verbreken van het Romeinsche regt en van tallooze, duistere, zich zelve wedsprekende gewoonte-regten. Eenstemmigheid van gevoel had *Duitschland* doen zegevieren, deze moest niet alleen naar buiten aldus werken; zij moest ook in het burgerlijk leven doordringen. Al was dan ook *Duitschland* in vele Staten verdeeld, door eenheid van regt zouden alle Duitschers

broeders zijn. Deze gevoelens openbaarde hij in zijn bekend geschrift *über die Nothwendigkeit eines allgemeinen bürgerlichen Rechts für Deutschland*. Aangenaam wordt dit werkje inzonderheid door de warmte, die het doortintelt en de diepgevestigde overtuiging des Schrijvers, die uit elke bladzijde blijkt. De vraag over geschrevene wetgevingen, is eene der levensvragen van onzen tijd geworden; zij bepaalt zich niet binnen de grenzen van *Duitschland* maar heeft tot aan gene zijde van den *Oceaan* haren weg gevonden. Diep was de indruk, welken dit geschrift maakte, vele en daaronder met regt beroemde stemmen lieten zich voor of tegen hooren. De voornaamste onder de tegenstanders was *VON SAVIGNY*.

Aan de Fransche omwenteling had *Duitschland*, *Pruisen* inzonderheid, de diepe vernedering te danken, uit welke het zich nu bevrijd had; de Fransche wetboeken hadden tot de middelen behoord, door welke men alle gevoel van onafhankelijkheid en nationaliteit had getracht te verstikken: van hier een geest van afschuw bij velen tegen alle vruchten eener omwenteling, die het werk van eeuwen vernietigd en zelfs het heiligste niet gespaard had, doch rust, geluk noch voorspoed had aangebragt; van daar geest van terugwerking, zucht naar het verledene, dat men ten hemel verhief. Het regt, dat in *Duitschland* heerschte, had de proef van eeuwen doorgestaan, was uit het volk ontsproten, beantwoordde dus aan de behoeften. Eenvormigheid van regt en het opnemen van dat regt in wetboeken moest de doodsteek zijn voor alle wetenschappelijke behandeling. Waarom dus aan het volk eene wetgeving opgedrongen uit algemeene, logische, rationalistische beginselen geput? Beter deed men, met het bestaande regt, waar dit blijken mogt op enkele punten gebrekkig te zijn, stukswijze te verbeteren. Doch ten overvloed ver-

klaarde von SAVIGNY, dat de regtsgeleerden van zijnen tijd niet op de hoogte stonden van zoodanige onderneming; waartoe hij, vooral uit den Code Napoléon, en de discussien daarbij gehouden, voorbeelden bijbragt; terwijl hij het Romeinsche regt hemelhoog verhief, en het, uit hoofde van zijne inwendige voortreffelijkheid, als voor alle tijden en volken geschikt, scheen aan te prijzen.

Dat het regt uit het volk moest ontsproten zijn, om werkelijk voor het volk geschikt te wezen, hierin kwamen beide overeen. THIBAUT echter meende, dat dit met het Romeinsche regt het geval niet was, daar gebrek aan eigene of het verdroogen der vroegere regtsbronnen dit in *Duitschland* had doen invoeren, waar het door zijnen aard nimmer bij het volk wortel had geschoten. De belangrijkste punten, de regten uit het huwelijk en de vaderlijke magt voortspruitende, die van voogdij, eigendom, hypotheek, het erfregt, het regt der verbindtenissen, waren onbillijk, onnatuurlijk, zeer zeker met de *Duitsche* denkbeelden in strijd. Van daar die menigvuldige afwijkingen en uitzonderingen, die op iedere plaats verschillen en tot eene menigte aangegroeid zijn, dat misschien niet één regtsgeleerde van dien doolhof den draad heeft: van daar dat aan dit gedeelte des regts ook nimmer eene wetenschappelijke behandeling ten deele viel. Het regt moest in het volk leven; doch hoe kon dit geschieden bij een regt, dat of geschreven was in eene taal, aan het volk vreemd, en aan dat volk opgedrongen was, of zoo geheel plaatselijk, dat men dat zelfs van de meest nabijliggende plaatsen niet kende? Bij geen vreemd volk moet men zijne wetgeving zoeken: in de kennis, in de behoefte van het tegenwoordige, meer dan in het verledene moet zij gevonden worden, want het tegenwoordige sluit het verledene in zich, en bevat reeds de zaden van het toekomende. SAVIGNY zoekt het steunpunt van zijn regt

buiten het tegenwoordige, in het verledene: THIBAUT in het tegenwoordige. De een wilde het tegenwoordige in de onzekerheid van het verledene terugvoeren, de ander het hechter maken, ten einde de toekomst daarop zoude kunnen voortgaan. Aldus paste zeer zeker op THIBAUT de beschuldiging niet, eene wetgeving uit algemeene, logische, rationalistische beginselen aan het volk te willen geven. Niemand was vijandiger dan hij tegen enkel theoretische bespiegeling. Buitendien zag hij in het behouden van het Romeinsche regt voor *Duitschland* een streven der regsgeleerden, vooral der meer geleerde, naar een monopolie; zijn wensch liep daarheen, dat de burger in de wet dat zoude vinden, waarop het gezond verstand van zelf komt, en dat eene bepaalde studie der wet onnoodig maakte. Hoewel de zucht naar een zeker monopolie misschien niet geheel vreemd was naar de redenen, om welke zijne tegenstanders zoo hardnekkig zich tegen een algemeen Duitsch wetboek verzetteden, zoo ging THIBAUT tot een ander uiterste over en vergat, dat scheiden en verbinden bij iedere wetgeving zal te pas komen, en men daarom nimmer de tusschenkomst van menschen zal kunnen missen, die de wet tot hunne studie gemaakt hebben. Het vereischt oefening en oordeel, om bij onze zoo ingewikkelde maatschappelijke betrekkingen, de duizenden en gevallen van het leven, op welke de kleinste omstandigheden van invloed zijn, onder de algemeene regels te brengen, welke alleen een wetboek moet bevatten. Het wetboek moet de natuur leiden, niet haar dwingen; het moet vastheid, zekerheid vooral en regelmaat aan den loop der zaken geven, doch zòd dat deze er door ondersteund en niet door belemmerd wordt. Daarom juist is de wetgeving zoo zwaar een werk: uit die moeijelijkheid echter met SAVIGNY, het onmogelijke, het verderfelijke op te maken,

is onjuist: THIBAUT van zijne zijde wilde het schrijven van zoodanig wetboek misschien te veel tot het voorwerp van een wetenschappelijk congres maken: doch zijn beginsel was duidelijk, was overeenkomstig met de algemeene behoefte. De wijze van uitvoering was een tweede punt en THIBAUT stelde zijne meening hieromtrent niet als de eenige goede voor.

De tegenstanders eener algemeene wetgeving in *Duitschland* zegevierden, tijdelijk althans. THIBAUT, diep overtuigd van de waarheid zijner meeningen, zag met leedwezen, dat de Duitse regeringen den weg van achteruitgang boven dien van vooruitgang volgden; dat zij niet begrepen, dat eens de tijd voor geschrevene wetgevingen bij ieder volk komt; dat men aan den wetgever moeijelijk de kennis en bepaling van het regt ontzeggen kan, om dit aan den regter alleen te geven. Te leur gesteld in zijne hoop, gedwongen om terug te keeren tot dat regt, van welks gebreken en ongeschiktheid voor het hedendaagsch *Europa*, hij de duidelijkste overtuiging in zich omdroeg, sloot hij zich sedert dien tijd meer in zich-zelfen op. Hij wederlegde zelfs niet opzettelijk de tegen hem uitgekome ne geschriften. Hierdoor zijn vele gronden, welke voor zijne meening pleiten, onaangeroerd gebleven. Als akademische leeraar bleef hij groote diensten aan de regtsgeleerdheid bewijzen: als schrijver bepaalde hij zich tot de omwerking en verbetering van enkele punten in de herhaalde uitgaven van zijn *System des Pandekten-rechts*. In het door hem mede uitgegeven *Archiv für die civilistische Praxis* werkte hij verscheidene dier punten nader uit, en helderde hij ze op. Zijne overtuiging echter was niet aan het wankelen gebragt. Dit toonde hij twee jaren geleden, toen hij zich tegen de jubelkreeten der historische school verdedigde in zijne verhandeling: *Ueber die sogenannte historische und nicht-*

historische *Rechtsschule*, geplaatst in gemeld *Archiv B. XXI, Heft. 3*. Nimmer heeft THIBAUT zwarigheid gemaakt om tegen zijne eigene dwalingen op te komen of ze onbewimpeld te erkennen. Wanneer hij dus, vijf en twintig jaren ouder geworden, met dezelfde warmte de leer aantast, die tot de scheiding tusschen de zich noemende historische en de niet-historische school aanleiding gegeven had; ziet men, hoe vast gevestigd zijne denkbeelden op dit punt waren, hoewel hij aan de vervulling zijner wenschen wanhoopte. Leed doet het ons, wanneer zoodanig een man de kracht der waarheid miskent en niet begrijpt, dat het zaad, door hem gestrooid, hoe lang ook onderdrukt, eens wortel schieten en ontkiemen zal. Beroemde namen kunnen den volksgeest eenen tijd lang van het spoor brengen, dien uit te dooven vermogen zij gelukkig niet meer.

Twée beschuldigingen vooral hebben de school getroffen, in welke THIBAUT eene der eerste plaatsen bekleedde: dat zij het Romeinsche regt verachtte, en dat zij de geschiedenis verwaarloosde, om de rede voor deze in de plaats te stellen. THIBAUT zekerlijk was geen bewonderaar van het Romeinsche *regt*. De hardheid der bepalingen daarvan, de eeuwigdurende strijd tusschen regt en billijkheid, de kunstnarigen, tot welke de gehechtheid aan het oude de Romeinsche regtsgeleerden dwong, ten einde volkomen verouderde regtsbeginselen op latere omstandigheden te kunnen toepassen; de moeite, die zij dus aanwenden moesten, om zonder schending van de letter der wet hare bedoeling te ontduiken, de onzekerheid van het regt, welke daarvan het gevolg moest zijn, doch bovenal de gebrekkige gedaante, in welke het zich aan ons vertoont, hinderden hem. Die gebreken oordeelde hij niet te mogen bedekken, maar te moeten aanwijzen, ten einde verbetering mogelijk te maken. Doch van de andere zijde kon niemand grooter

bewonderaar dan hij zijn, van de Romeinsche *regtsgeleerden* en hunne wijze van behandeling. Die gelukkige mengeling van praktijk en theorie, die kennis van hunnen tijd; die gezonde praktische zin; die scherpzinnigheid en juiste redenering; die onthouding van alles wat niet met de zaak in onmiddellijk verband stond, door welke zij zoo zeer uitmunten, maakten, dat hij zich hen tot voorbeeld gesteld had. Op iedere bladzijde bijna stelt hij hen tegen de nieuwere over, ten einde hunne meerderheid te toonen. Gelijkelijk verwijderd van de blinde bewondering, die de historische school voor het Romeinsche recht koesterde, als van vooringenomenheid daartegen, bleef hij eenen gelukkigen middelweg bewandelen.

Hoe men immer THIBAUT heeft durven verwijten, dat hij de geschiedenis verwaarloosde, en alles uit de enkele rede wilde afleiden, begrijpen wij niet. Zijn zoo geheel praktische aanleg is daarmede in strijd. Tegen afgetrokkene theorieën is niemand zoo ijverig te velde getrokken als hij. Geen duister gevoel moest ons leiden, dat bij twijfelingen staan blijft. Bij hem was geene theorie van waarde, zoo zij niet op feiten rustte. Opdat de geleerden waarachtig nut konden stichten, moesten zij de ervaring van het dagelijksch leven niet missen; daarom ijverde hij er steeds voor, dat zij zich aan de *Spruchcollegien* niet zouden onttrekken. De lessen van KANT hebben niet gestrekt om hem regtstheorieën te doen uitdenken, voor geene verwezenlijking vatbaar. Hoogst vruchtbaar echter was de wijsbegeerte voor hem; want hij nam haar in zich op, en verbond haar met zijnen praktikalèn zin. Zij was hem het middel, waardoor hij den aard der zaken en hare wijzigingen beter doorzag, alles tot een gronddenkbeeld wist terug te brengen; doch altijd bleef zij hem middel, nimmer doel. Hierin lag een karakteristiek onderscheid tusschen THIBAUT en andere leden der zooge-

naamde niet-historische school. Dit heeft men dikwerf te weinig in het oog gehouden, misleid door den naam, welken men aan de tegenpartij van SAVIGNY en zijne aanhangers gegeven had. Doch allezins verschilde de wijze, op welke beide partijen de geschiedenis en haar nut beschouwden. Zoo als de wijsbegeerte, aldus was ook de geschiedenis hem middel, geen doel, gelijk bij de historische school. Hem moest de geschiedenis tot opheldering, tot verklaring van het bestaande dienen, zoo dikwerf dit laatste in zich zelf zijne verklaring niet gaf. Vreemd en afkeerig van alle geleerde praalzucht, alles naar het nuttige of noodzakelijke afmetende, deelde hij zijne geschiedkundige navorschingen alleen op die punten van het regt mede, welke van algemeen belang waren en niet uit zich-zelve konden verklaard worden. Doch hij veronachtzaamde anders even weinig de oudere regtsbronnen als de latere geschiedenis van het Romeinsche regt. De twaalf tafelen waren hem even goed bekend als de Glossotaren. Zoo wel het *corpus juris* als de schrijvers der oudheid moesten hem hunne bijdragen schenken. Het was alleen het misbruik, dat men van de geschiedenis maakte, tegen hetwelk hij zich met kracht verzette. Het feit alleen en tot in zijne geringste kleinigheden te kennen, was hem van luttel belang; de oorzaken, de gevolgen, den achteruitgang of vooruitgang op te merken, dit lag hem meer aan het hart. Van daar dat hem reeds in zijnen akademietijd te *Göttingen*, geene lessen zoo aangenaam waren als die van SPITLER. Zeer ijverde hij daarom tegen die strekking der historische school, die zich in de oudheid begraaft; die, in plaats van historisch-philosophisch te zijn, philologisch-antiquarisch wordt; die de geringste kleinigheden, hoe onbelangrijk ook, als kostbare zeldzaamheden ten hemel verheft. Deze eenzijdigheid, deze zucht naar kleinigheden liet hij niet

onaangeroerd. Zoo zegt hij in het *Archiv* VI, bl. 311 :
»Es ist eine unangenehme Erscheinung, das in der Rechts-
»wissenschaft so oft über dem Kleinen und Kleinlichen,
»das Grosse und Grösste ganz vernachlässigt ward. Diess
»gilt nicht bloss im Gegensatz des Critischen und Histori-
»schen zum Dogmatischen, sondern auch, wenn man das
»Eine und das Andre für sich betrachtet. Ueber das zweite
»Capitel der *Lex Aquilia* ist vor Entdeckung des neuen
»Gaius mehr geschrieben, als über die unendlich wichtige
»Geschichte des Concurses der Gläubiger; über die Bedeu-
»tung des *Digestum vetus, infortiatum* und *novum* mehr,
»als über die Geschichte des Criminalrechts; über die *Lex*
»*Aelia Sentia* mehr als über die ganze Geschichte des
»Erbrechts; und über die unfruchtbare *servitus luminum*
»mehr, wie über hundert andre, ganz vernachlässigte
»practische Rechtsfragen. Die Sache begreift sich freilich
»wohl. Zu den kleinen, sogenannten eleganten, Erörterun-
»gen gehört oft nichts als gemeiner Scharfsinn, und eine
»gewisse Regsamkeit, welche durch Bezwingung des Klei-
»nen ermuntert wird um sich gleich wieder an ein andres
»Kleines zu wagen. Allein es hört viel Geduld und gedie-
»gene Kraft dazu, umfassende, tiefeingehende Werke zu
»schreiben, dergleichen wir neuerlich VON SAVIGNY über
»*Besitz* und *Geschichte des Römischen Rechts im Mittelal-*
»*ter*, VON MÜHLENBRUCH über die *Cession*, und VON HASSE
»über die *Culpa* erhalten haben; und eine solche Aus-
»dauer und Kraft ist eben nicht häufig zu finden. Viele
»Nebendingen kommen oft noch hinzu: die Mode, welche
»Lieblings-Tendenzen unterhält; das Bestreben eitler
»Lehrer, nur sich mit ihrer kleinen Individualität in
»ihren Zuhörern jeder zu finden; die gänzliche Abge-
»trenntheit vieler Gelehrten vom Leben und der Beobach-
»tung der Bedürfnisse desselben, die Freiheit des academi-

»schen Lehrers, wenig zu lernen, oder das Unfruchtbare
 »zu cultiviren, wenn er sich um das beste nicht beküm-
 »mern will; und vor allen Dingen, die häufige gelehrte Vor-
 »nehmheit, welche sich anmasst, wegen eines bequem
 »erlangten leeren Wissens auf die practischen Theile des
 »Rechts, und die Beförderer einer festen Rechtsverfassung
 »mit Verachtung hinabzusehen.» Nog een ander misbruik
 der regtsghiedenis of der behandeling van het regt hin-
 derde THIBAÛT, wanneer men het namelijk tot een volkomen
 rationeel geheel wil maken en het van alle onregelmatigheid
 tracht te zuiveren. Dit is in strijd met de geschiedenis van
 bijna alle volken, maar vooral met de Romeinsche regtsge-
 schiedenis. Dat regt is het langzame werk van eeuwen,
 onder den drang van geheel verschillende omstandigheden
 en gebeurtenissen opgegroeid; in zijne geschiedenis moet
 men dus niet altijd streng inwendig verband en volkomene
 regelmaat vorderen. Niet altijd kan de wet uit zich zelve
 verklaard worden; ook het toeval heeft aandeel gehad aan
 haar ontstaan. Daarom is het pligt somtijds het zedige *non*
liquet uit te spreken en is het verkeerd, om in de wet meer
 verband te willen zoeken dan zij werkelijk heeft of haar,
 waar zij weinig logisch is, door eigene logica te willen aan-
 vullen.

Daar THIBAÛT voor de waarheid altijd open oor had,
 sloot hij zich nimmer zoo uitsluitend aan eene partij aan,
 dat hij niet gaarne het voortreffelijke ook van de leden der
 andere partij enkende. Zijne achting vooral voor SAVIGNY,
 als geleerde, was groot.

Niet moeilijk, gelooven wij, valt het uit THIBAÛTS schrif-
 ten op te maken, hoe hij zich de vorming van den regtsge-
 leerde en diens beoefening van het regt voorstelde. Systema-
 tisch-dogmatische kennis moet de grond zijn, waarop
 alles rust: tot dezen moet alles teruggebragt worden, ten

einde men iedere regtsinstelling in haren eigenen aard leere kennen. Heeft men zoodanige systematische kennis van het regt, zoo kan men zich tot de verklaring van iedere plaats begeben en exegetisch vooral was het onderzoek van THIBAUT. Daarbij behoort men het bijzondere aan het algemeene ondergeschikt te maken, doch zich te bewaren tegen eene al te streng logische doordrijving van algemeene beginselen, en behoort men, waar dit van nut kan zijn, door de geschiedenis zich te laten voorlichten. Aldus voorbereid kan men een gegrond oordeel vellen over de meerdere of mindere juistheid der verschillende bepalingen en hare toepasselijkheid op onzen maatschappelijken toestand. Van groot belang kan hierbij zijn de kennis ook van vreemde wetgevingen. Reeds in 1814 zeide THIBAUT hieromtrent, misschien niet zonder eenige overdrijving, in de verhandeling over een algemeen wetboek voor *Duitschland*: «Denn das ist nicht »die wahre belebende Rechtsgeschichte, welche mit gefes- »seltem Blick auf der Geschichte eines Volkes ruhet, aus »dieser alle Kleinigkeiten engherzig herausplücht, und »mit ihrer Mikrologie der Dissertation eines grossen Prak- »tikers über das: *et cetera* gleicht. Wie man den Europäi- »schen Reisenden, welche ihren Geist kräftig berührt, und »ihr Innerstes umgekehrt wissen wollen, den Rath geben »sollte, nur ausser Europa ihr Heil zu versuchen: so »sollten auch unsre Rechtsgeschichten, um wahrhaft prag- »matisch zu werden, gross und kräftig die Gesetzgebungen »aller andern alten und neuen Völker umfassen. Zehn »geistvolle Vorlesungen über die Rechtsverfassung der »Perser und Chinesen würde in unsern Studirenden mehr »wahren juristischen Sinn wecken, als hundert über die »jämmerlichen Puschereien, denen die Intestat-Erbfolge »von AUGUSTUS bis JUSTINIANUS unterlag.»

Ook als akademisch leeraar had THIBAUT groote verdien-

sten. Zonder uitweidingen terstond op de zaak komende, verklaarde hij eerst zuiver den regel zonder eenige uitzondering. Nadat deze duidelijk voorgesteld was, ging hij tot de toepassing en de uitzondering over. Zijne lessen over den Code Napoléon, welke in *Baden* nog van kracht is, sloot hij aan zijn *System des Pandekten-Rechts* aan, en deze vooral waren zeer bezocht, daar THIBAUT kort, maar grondig de wet en hare beweeggronden verklaarde en beoordeelde. In zijne lessen trachtte hij vooral te zorgen, dat zijne toehoorders niet door de menigte van kleinigheden het geheel uit het oog verloren, dat hun voor alles het belangrijkste verklaard werd, dat zij in het wezen der zaak leerden indringen. Hij begreep dat het zijn plicht was, niet om hun zijne verkregene kennis in te gieten, maar om hen te onderrigten, hoe zij hunne studieën het best inrigten en door zich-zelve tot kennis geraken konden. Hiertoe is hij meer dan eenig ander dienstbaar geweest.

De schriften van THIBAUT munten uit door helderheid, waarin zij zelfs voor die van SAVIGNY niet onderdoen. Doch boven deze hebben zij eene zekere warmte vooruit, die ons den schrijver voor den geest brengt, als sprak hij met ons. Zijn vuur deelt hij den lezer mede, want het komt voort uit de grondige en diepe overtuiging van eenen man, die zijn lang en werkzaam leven besteedde aan de kennis eener wetenschap, welke met de eerste en gewigtigste belangen der maatschappij en van ieder harer leden op het naauwst verbonden is. Die belangen te kennen was voortdurend zijn streven. Daarom was hij ook de duidelijke uitdrukking van den hooger en volksgeest en van de volksovertuiging in haren edelsten zin. Van daar wankelde hij niet in zijne gronddenkbeelden. Zij zelve, die of in het algemeen of in enkele punten zich met zijne gevoelens niet kunnen vereenigen, zullen echter, wij zeggen dit met vertrouwen, zijn

scherp oordeel, zijne juiste gevolgtrekkingen, zijne levendige en doeltreffende opmerkingen, zijne vrijheid van vooroordeelen en van geleerden hoogmoed dankbaar moeten erkennen.

Als mensch viel aan THIBAUT onverdeelde achting ten deel. Eenvoudigheid, opregtheid, diep gevoel voor het regtvaardige, edele en schoone deden hem zeer betreuren: ongekunsteld maar hartelijk waren de woorden, die men aan zijne nagedachtenis, zelfs in de openbare zittingen der Badensche vertegenwoordiging, wijdde.

Wij eindigen met de woorden van MITTERMAIER, toen hij na THIBAUTS dood eene bijdrage van dezen tot zijne verhandeling over *possessio civilis* in het meergenoemd Archiv, Band XXII, Heft 2, plaatste:

«THIBAUT war eine der edelsten Naturen, in der ein
»reiches die ganze Menschheit mit Liebe umfassendes
»Gemüth im schönsten Einklang mit einem seltenen Geiste
»stand, der schnell überall das Rechte erfasst und jedem
»Gegenstande, dem er seine Aufmerksamkeit widmete,
»die würdige Seite abzugewinnen verstand. Wohl mag es
»Juristen geben, die durch die Masse der Gelehrsamkeit
»höher als THIBAUT stehen; Keinem aber steht er an der
»Fülle fruchtbaren Wirkens, an der würdigen, praktischen
»Auffassung des Rechts nach. Der sprudelnde Witz, die
»Kunst durch passende Beispiele die Lehre aufzuhellen,
»die Sitte, geistvoll den entscheidenden Gesichtspunkt an
»die Spitze jeder Lehre zu stellen, und die Kühnheit seiner
»Bilder verschafften den Vorträgen THIBAUTS in den Herzen
»seiner Zuhörer Eingang, auf eine Weise welche die troc-
»kene noch so gelehrte Entwicklung nicht zu bewirken
»vermocht hätte. THIBAUT, ferne von Hochmuth und Neid
»und Rechthaberei, ehrte jede fremde Meinung, erkannte
»gern, dass er auch von seinen Gegnern viel gelernt habe;

»jede neu erscheinende Schrift wurde von ihm benutzt;
»jeder junge Schriftsteller wurde von ihm aufgemuntert.
»Feind der Affectation und Vornehmthuerei, die sein Witz
»geisselte, war THIBAUT der liebevollste Freund, der ver-
»träglichste College. Eigennutz war seiner Seele fremd.
»Bereitwilligkeit Jedem zu dienen, welcher der Hülfe
»bedurfte — und zwar auf eine Weise die kein Opfer
»schente, zu helfen, war ein Hauptzug seines Charakters.»

De werken door THIBAUT uitgegeven zijn:

Erklärung der L. 22 § ult. und der L. 23 D. de pignor. act. Kiel, 1796.

Dissertatio inauguralis de genuina juris personarum et rerum indole, veroque huius divisionis pretio. Kiel, 1796.

Juristische Encyclopädie und Methodologie, zum eigenen Studio für Anfänger und zum Gebrauche academischer Vorlesungen entworfen. Altona, 1797.

Versuche über einzelne Theile der Theorie des Rechts, 2 Thle. Jena, 1798. (2° Auflage 1817).

Theorie der logischen Auslegung des römischen Rechts. Altona, 1799. (2° Auflage 1807).

Ueber Besitz und Verjährung. Jena, 1802.

Beiträge zur Critik der Feuerbachschen Lehre über die Grundbegriffe des peinlichen Rechts. Hamburg, 1802.

System des Pandekten-Rechts. 2 Bde. Jena, 1803. (8° Auflage 1834).

Ueber die Nothwendigkeit eines allgemeinen bürgerlichen Rechts für Deutschland. Heidelberg, 1814, ook opgenomen in het volgende werk:

Civilistische Abhandlungen. Heidelberg, 1814. (2° Auflage 1827).

Er hat auch von seinen Lehrern viel gelernt, aber er vermochte nicht, die Wissenschaften der Rechte zu erlernen, wie er wünschte, und er hat sich nicht zu dem Grade der Wissenschaften erhoben, den er sich vorgenommen hatte. Er hat jedoch eine Menge von Büchern geschrieben, die sehr nützlich sind, und die er mit großer Sorgfalt bearbeitet hat.

zijn bevoegde middelen tot verbetering weest op te geven. Zijn

BOEKBEOORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

Over de hoofzaak den ik het volmaakt met den Schr.

Het jagt-reglement, zoo als het konde zijn in het Koninkrijk der Nederlanden, of bedenkingen over de noodzakelijkheid eener herziening van hetzelfde, in verband met de bestaande wetgeving, en het wederkeerig belang van den Staat, de grondeigenaren en liefhebbers der jagt. Utrecht, bij N. VAN DER MONDE, 84 bl. in 8°.

Iedere poging tot verbetering en volmaking onzer wetgeving is, op zich zelve reeds, loffelijk. Daartoe (dit blijkt reeds uit den titel) strekt ook het aangekondigd werkje, en als zoodanig, derhalve verdient het aanbeveling, en de aandacht van allen, die belang stellen in den toestand van die wetgeving. Het verdient te meer aanbeveling, omdat de schrijver zijne denkbeelden kort en duidelijk, en zijne aanmerkingen op eenen zeer gematigden en bezadigden toon heeft voorgedragen. Door dit laatste bewijst hij, dat het geene vitterij noch bedilzucht was, welke hem de pen deed opvatten, maar dat het alleen waarheid was, welke hij zocht, en belangstelling in de zaak, welke hem deed schrijven. Zijn arbeid draagt dan ook alle kenmerken van een geheel onpartijdig onderzoek.

Het eerste gedeelte van zijn betoog (§ 2, bl. 27—51) komt daarop neder, dat de tegenwoordige wet, houdende bepalingen op het stuk der jagt en visscherij, van 11 Julij, 1814, S. B. n.° 79 (bij den Schr. *jagt-reglement* genoemd), is onvolledig, ondoelmatig, en allergebrekkigst geredigeerd (bl. 31). Hij blijft echter hierbij niet staan; maar schijnt te regt te begrijpen, dat het gemakkelijker is af te breken dan op te bouwen; en dat men dan ook niet genoeg doet met gebreken aan te wijzen, indien men niet tevens ge-

schikte middelen tot verbetering weet op te geven. Zijne geheele 3de § (bl. 51—83) is daaraan gewijd.

Over de hoofdzaak ben ik het volmaakt met den Schr. eens. Ik zeg *over de hoofdzaak*, en ik versta daaronder dit: dat de wet van 1814 herziening en verbetering behdeft; ofschoon ik vermeen in zeer vele bijzonderheden van hem in gevoelen te moeten verschillen, en ook niet inzie, dat die herziening zich zoo verre behoeft uit te strekken, als de Schr. dit verlangt; ofschoon hij mij niet heeft overtuigd van de volstreckte noodzakelijkheid, zelfs niet van het nut, om de eerste grondslagen, waarop het geheele tegenwoordige stelsel berust, omver te werpen, en daarvoor een geheel nieuw stelsel in de plaats te stellen. Ik waag het mijne bedenkingen aan het oordeel van den Schr. en van anderen te onderwerpen.

De geheele eerste § (bl. 3—27) ga ik met stilzwijgen voorbij. Deze is slechts eene inleiding tot hetgeen volgt, en bevat niets dan eenige zeer korte redeneringen over natuurregt (bl. 3—7), en geschiedkundige opgaven, vooral betrekkelijk ons voormalig jagtregt (bl. 9—27). Meer heeft de Schr. ook niet bedoeld te geven; iets nieuws heb ik daarin, zoo als van zelve spreekt, niet gevonden. Misschien had dit geheele eerste gedeelte kunnen gemist worden.

In § 2 wordt, zoo als ik gezegd heb, de wet van 1814 kortelijk ontleed, onderzocht en beoordeeld, en in § 3 de, naar het oordeel des Schr., doelmatige verbeteringen aangewezen.

De wet, leest men op bl. 28, berust op twee hoofdbeginselen: 1° dat ieder burger geregtigd is tot de jagt, mits voldoende aan de bij de wet voorgeschrevene bepalingen; 2° dat ieder grondeigenaar geregtigd is om eenen vreemden van zijnen grond te weren, mits daartoe die middelen

bezigende, welke de wet te dien einde voorschrijft. Dit is volkomen waar. Het komt mij daarenboven voor, dat deze beginselen vrij wel overeenstemmen (schoon niet volmaakt gelijk) met die van het Rom. regt, zoo als men die kortelijk vermeld vindt in § 12 *S. R. D.* — Maar daarenboven uit dien tweeden hoofdregel volgt, bedrieg ik mij niet, een derde, deze namelijk: *dat de eigenaar van den jagtgrond ALLEEN, en bij uitsluiting van alle anderen, geregigd is om op zijnen eigenen grond te jagen, of dit regt aan anderen af te staan;* mits al weder voldoende aan de voorwaarden door de wet aan de uitoefening van dit regt verbonden. Dit moge niet, met zoo vele woorden, in de wet geschreven staan, maar het is er een duidelijk en onmiskenbaar gevolg van; het volgt bepaaldelijk uit de Artt. 15, 16 en 17 der wet. Immers zeker is het, dat de eigenaar zelf op zijnen grond mag jagen, en even zeker dat hij ieder ander kan beletten daarop te jagen; en, wil men nu niet aan woorden blijven hangen, maar de zaak beschouwen, zoo als zij is, dan, meen ik, mag men daaruit besluiten: heeft hij op zijnen grond inderdaad het uitsluitend regt van de jacht, mits hij maar dien grond behoorlijk afpale, ten bewijze dat dezelve is privatieve jacht, en daarop door geene derden mag worden gejaagd. — Het komt mij voor, dat de Schr. dit heeft over het hoofd gezien, en dat menige zijner klagten juist daarom van zelve moeten vervallen.

Het moge waar zijn, dat de afpaling (bl. 38—43) zoo als die nu gevorderd wordt, zeer kostbaar en bezwarende is; het moge zelfs waar zijn, dat sommige eigenaars daarom liever verkiezen hun regt op te geven, dan zich aan die afpaling te onderwerpen; maar het is tevens waar, dat zulks dan het gevolg is van hunnen vrijen wil; doch dat door dezelve op hun regt en principe geen inbreuk wordt gemaakt. Bovendien de eerste zwaarigheid is gemakkelijk

te herstellen, (en dit zou ik zelfs voor wenschelijk houden) door de betaling van de registratie minder drukkend te maken, en zelfs niet onbepaald voor *alle* jagten te vorderen; men zou die van kleinere uitgestrektheid gratis kunnen registreren. De overige bezwaren zijn niet zoo zeer te wijten aan *het beginsel*, als aan de wijze, waarop het thans wordt en moet worden toegepast. Ook deze zijn derhalve uit den weg te ruimen; en de Schr. zelf geeft daartoe nuttige wenken.

Indien men wel in het oog houdt hetgeen ik zoo even gezegd heb, omtrent het regt der eigenaren, dan vervalt al dadelijk het beweren des Schr. (bl. 47—51), dat de tegenwoordige jagtwet niet meer in verband en overeenstemming staat met ons Burg. regt, Art. 641 B. W. namelijk:

Wat zegt dit Art. ? — Het regt, om zich het wild *toe te eigenen* (want oorspronkelijk is het eene *res nullius*) behoort, bij uitsluiting aan den eigenaar van den grond, waarop zich het wild bevindt. — Ik meen te hebben aangetoond, dat de jagtwet dit regt volkomen eerbiedigt. En toch stond er niets meer dan dit, men zou welligt kunnen zeggen: het Burg. Wetb. geeft het regt geheel ongelimiteerd; de jagtwet daarentegen maakt op dit ongelimiteerd regt inbreuk, door het afhankelijk te maken van de bezwarende voorwaarde der afpaling; zij is dus met hetzelfde niet in overeenstemming. Maar het Art. zegt meer, het gaat voort: *onverminderd de wetten en verordeningen op dit stuk aanwezig.* Met andere woorden zal dit wel beteekenen: *mits zich onderwerpende aan de bepalingen der bijzondere wetten en verordeningen op het stuk der jagt, welke nu bestaan of later zullen gemaakt worden.* — Ik houd het er derhalve voor, dat de jagtwet in volkomen overeenstemming is met Art. 641; dat de wetgever die wet *uitdrukkelijk* heeft gehandhaafd, en tevens de gelegenheid opengelaten, om

daarin later veranderingen en wijzigingen te brengen. Met dit doel alleen zijn denkelijk de laatste woorden in dit Art. opgenomen. De Schr. zegt wel (bl. 50) dat het doel schijnt geweest te zijn, om het bestaande jagtregt niet *in eens* op losse schroeven te stellen. Maar wat dan? om het *langzamerhand*, later af te schaffen? — Dit schijnt zijne meening; maar in de woorden van Art. 641 is zeker niets, dat dezelve regtvaardigt; en ik heb noch in het bekende werk van den Heer ASSER, noch in dat van den Heer VOORDUIN iets gevonden, waaruit men dit, zelfs bij wege van gevolgtrekking, zou kunnen opmaken. Ik houd mij derhalve aan den natuurlijken zin der woorden, welken ik meen zoo even te hebben opgegeven.

Ik heb bij dit punt opzettelijk lang stilgestaan, omdat het het belangrijkste is, en tevens bevat de hoofdaanmerking des Schr. tegen de wet. Zien wij thans, welk stelsel hij in de plaats van het bestaande wil hebben aangenomen. Hij stelt voor (bl. 63): dat in elke gemeente of in elken polder, de jagt telkens voor den tijd van zes jaren zal worden verpacht, en dat het provenu der verpachting zal worden gestort in de bus van de gezamenlijke landeigenaren van zoodanige gemeente of polder, met uitzondering van de riddermatige en heerlijke jagten. — Ieder landeigenaar zou derhalve *gedwongen* worden *nolens volens* zijne jagt te verpachten.

Daar tegenover zou staan voornamelijk het voorregt, dat hij zou bevrijd blijven van de afpaling, en daarenboven, dat hij jager of niet, ten minste eenig voordeel zoude genieten van het regt, dat de Burg. wet hem op het wild toekent. — Dit is zeker waar, doch desniettemin, al oordeelde ik de aanmerking tegen het bestaande gegrond, zou ik het geneesmiddel onbepaald afkeuren.

De Schr. gevoelt en erkent, dat zijn voorstel aan menig-

vuldige zwarigheden onderhevig is. Hij somt zelfs sommigen derzelve op, als: 1° dat men daardoor aan den eigenaar van den grond zijn regt op het wild ontnemt (bl. 69); 2° dat het dan nog beter ware het aan de verkiezing der landeigenaren over te laten, om zich over die verpachting onderling te verstaan (bl. 72); 3° dat de jagt daardoor geheel ontaardt in een privilegie der landeigenaars (bl. 74); 4° dat het de inkomsten van het jagtdepartement aanmerkelijk zou verminderen (bl. 76). — Ik wil gaarne toegeven, dat niet alle deze zwarigheden even gegrond zijn, dat zeker de laatste ongegrond is; maar ik zal niet bij allen stilstaan; want de eerste is, naar mijn oordeel, meer dan genoeg, om het geheele stelsel te verwerpen; en in de oplossing daarvan, schijnt de Schr. zeker niet gelukkig te zijn geslaagd: mij althans heeft hij niet overtuigd.

Zeer opmerkelijk is het al dadelijk, dat dezelfde Schr., die het bestaande bestrijdt, én omdat daarbij het uitsluitend regt van den grondeigenaar niet genoeg wordt geëerbiedigd, én omdat het zoude in strijd zijn met het Burg. Wetb., als uit éénen adem een middel aanbiedt, waardoor het geheele regt des eigenaars wordt de bodem ingeslagen, en dat het geheele Art. 641 uit het B. W. zou moeten doen wegschrappen. Hij doet het, wel is waar, steeds voorkomen, als of zijne verpachting slechts zoude zijn eene wijziging in *de wijze van uitoefening* van het regt op het wild; maar hij zal toch wel, bij eenig nadenken toegeven, dat *dit regt op het wild* eigenlijk geheel verloren gaat, en hij aan de eigenaars daarvan een *geheel ander regt*, dat om te verpachten, in de plaats geeft.

De wet (Art. 641) geeft den eigenaar het regt *om zich het wild toe te eigenen*; niets kan daarmede meer strijdig zijn, dan hem te *noodzaken* dit regt tegen wil en dank aan een ander af te staan, en hem daardoor te verbieden zich

het wild toe te eigenen, ten zij hij ook voor eene grootere of kleinere geldsom hetzelfde regt in zijne geheele gemeente of polder gepacht hebbe. — Ik zie in dit alles eene tegenstrijdigheid, welke ik niet weet te verklaren.

Maar men kan Art. 641 veranderen, als het voorgestelde beter is. Ik weet het; maar ik geloof juist, dat het voorgestelde slechter is. De eigenaar heeft, daarover zullen wel allen het eens zijn, regtmatige aanspraak, om gehandhaafd te worden bij het regt om de voorregten te genieten van het wild op zijnen grond. Voor sommigen, voor de meesten misschien, bestaat het voorname voorregt juist daarin, om dien grond zelve te bejagen of te doen bejagen. En waarom hen nu willekeurig van dit regt beroofd? Waarom hen genoodzaakt die uitspanning, dit genot, dat *hun regt* is, aan anderen te verkoopen voor geld dat zij niet begeeren, dat zij niet noodig hebben? — In mijn oog is dit eene schreeuwende onbillijkheid, en verdient het tegenwoordige *beginsel*, behoudens eenige doelmatige veranderingen, verreweg de voorkeur; dit laat aan den grondeigenaar de vrije keus, om in persoon zijn regt uit te oefenen, of om het aan anderen te verhuren of te verpachten; het laat jagen hem, die begeert te jagen; het geeft geld aan hem, die geld begeert.

De middenweg door den Schr. (bl. 71) voorgeslagen, neemt het kwaad niet weg, om niet te zeggen, dat het, door de invoering van een nieuw privilegie ten behoeve der rijken, het nog verergert. Men zou, namelijk, aan hen, die een aanzienlijk getal bunders bezitten, vergunnen om hunne landen uit de algemeene verpachting te houden. — Goed; maar dit zal altijd maar eene *uitzondering* zijn voor weinigen; voor alle de overigen, die gelijke aanspraak hebben op bescherming hunner regten, blijft de harde, de onbillijke regel.

10 Eene andere aanmerking van den Schr. bestaat daarin, dat in de surveillance op het jagtwezen niet genoegzaam wordt voorzien. Hij wil daarom (bl. 31—33, 51, 52) het getal der *oppassers* (*opziensers*, zegt de wet) vermeerderd, en tevens bepaald hebben, dat geen hunner langer dan een jaar op dezelfde plaats zal blijven. Ik ben geen jager, ik heb zelfs nooit gejaagd; doch de regtspraktijk en de behandeling van jagtzaken heeft mij niet doen ondervinden, dat de stroopers ongestraft blijven; ik heb integendeel dikwijls opgemerkt, dat de opziensers veel te spoedig tot het relateren overgaan van overtredingen, welke of niet begaan, of zeker onbewezen zijn. Dit is, naar mijn inzien, een natuurlijk gevolg van de allergevaarlijkste bepalingen van Art. 6 en 7, welke aan de opziensers twee derde gedeelten der calange, en de geheele opbrengst der verbeurdverklaringen toekennen.

11 De Schr. schijnt deze bepalingen niet af te keuren; ik geloof integendeel, dat, bij eene herziening der wet, men zou moeten beginnen met dezelve af te schaffen; want ontelbaar en noodlottig zijn de misbruiken, de knevelarijen en valsche eeden, waartoe zij aanleiding geven. Ik zal hierover niet verder uitweiden, maar verwijzen naar het *Weekblad van het Regt*, n.º 62, en daaruit alleen de volgende woorden overnemen: «men verhooge hunne salarissen, maar men betale hun niet voor hunne aanklagten, waarvan sommige onregtvaardige veroordeelingen niet eens de ergste gevolgen zijn.»

12 De ligtvaardige calanges worden alleen nog beteugeld door de bevoegdheid tot transactie, bij Art. 4, aan de hontvesterijen gegeven, welke ik onder anderen daarom voor zeer heilzaam houd. Dan ook deze waarborg zou grootendeels vervallen, indien men de uitlegging wilde aannemen, welke de Schr. (bl. 35) van Art. 7 geeft, doch

waaryan hij zelf de juistheid schijnt te betwijfelen, deze namelijk: dat de houtvester wel zou kunnen transigeren over de boete, doch niet over de verbeurdverklaring. Indedaad zulk eene stelling zoude tot vreemde gevolgen leiden. De geheele bevoegdheid tot transigeren zou daardoor vernietigd worden; men besluit daartoe toch alleen, om de onaangenaamheden en kosten eener vervolging te ontgaan; en wie zal transigeren, als hij er dit doel niet mede bereikt, als hij toch vervolgd wordt? Er zou geen einde meer aan de calanges zijn; want *allen* zouden door de ambtenaren van het Op. Min. moeten vervolgd worden, hoe blijkbaar onregtvaardig en ongegrond ook; en zulks *niet* meer in het belang van den Staat, om begane overtredingen te doen straffen, maar in dat der *opzieners*, om hun hunne betaling te bezorgen; en bleek zijne aanklagte valsch, en de vervolging ongegrond te zijn, *de Staat* zou de kosten moeten betalen van een proces, dat alleen *om zijnentwille* gevoerd was. — Maar er is dan ook gelukkig in dat Art. 7 geen letter geschreven, welke tot zoodanige ongerijmdheden verplicht. Art. 4 daarentegen geeft aan de houtvesters de bevoegdheid om te transigeren, zonder eenige beperking, *over de overtreding*, met dit gevolg derhalve, dat door de transactie de geheele overtreding wordt afgedaan. Hetzelfde Art. zegt, eindelijk, dat alle overtredingen moeten *vervolgd worden*, met uitzondering van die waarover getransigeerd wordt; deze worden dus *niet vervolgd*; en zonder vervolging zal er wel geene veroordeeling tot verbeurdverklaring te bekomen zijn.

Ik wil het echter niet bepaaldelijk tegenspreken, dat hier of daar eene vermeerdering van het personeel der opzieners wenschelijk kan zijn; maar hunne jaarlijksche verplaatsing naar vreemde oorden, zou ik in geen geval als doelmatig beschouwen. Eer zij nog op eene plaats goed

georiënteerd zijn, en zij met de personen en plaatselijke omstandigheden bekend zijn, zouden zij de plaats reeds moeten verlaten; en dit kan zeker eene rigtige surveillance niet bevorderlijk wezen. De omkoopingen, waarvoor de Schr. vreest, zal men het best beletten, door dezelve gestreng te straffen, en door brave en geschikte personen tot opzieners te benoemen. Voor dezelve is zeker al zeer weinig vrees, zoo lang de bepalingen in Art. 6 en 7 van kracht zijn.

Tot dus verre mijne bedenkingen; welke langer zijn uitgevallen dan ik mij had voorgesteld. Ik moet daarom zwijgen over andere juiste aanmerkingen van den Schr., die ieder bij de lezing van zijn werk, dat ik zeer aanbeveel, zullen in het oog vallen. Omtrent de redactie ben ik het volkomen met hem eens. Door groote duidelijkheid muntten onze wetten zelden uit. In den tijd, waarin de jagtwet het licht zag, was dit nog erger dan thans; zij draagt dan ook de kenmerken van het algemeen gebrek. Als voorbeelden kunnen strekken de Artt. 18, 20, 23, 44, door den Schr. (bl. 44—46) aangewezen.

Het werkje wordt besloten met eenige aanmerkingen omtrent de heerlijke en riddermatige jagten (bl. 77—83). Ik zal daarover echter in geene verdere beschouwingen treden; dit zou mij te ver leiden. Doch daarmede verdient vergeleken te worden eene pleitrede, door den Heer J. S. LORSY in Junij 1839 uitgesproken voor de Arr.-Regtbank te *de Hertogenbosch*, en later door hem uitgegeven, onder den titel van « de Warande van Tilburg verdedigd; eene bijdrage tot het jagtregt. » (Zie hieronder, in de *berigten*).

A. DE PINTO.
opzitters wenschelijk kan zijn; maar kunne jaarlijksche verplaatsing naar vreemde plaatsen, kon ik in geen geval als doelmatig beschouwen. Het zij nog op eene plaats

ACADEMISCHE LITTERATUUR. — M. H. de JACOB, *specimen inaugurale, ad titulum XXII Cod. de ord. judiciorum criminalium, qui agit de probatione delictorum, Amst. apud SYBRANDI, 1840, 93 pagg. in 8°.*

Onder de nieuwigheden door ons Wetb. van Strafv. in de lijfstraffelijke regtspleging ingevoerd, bekleeden zeker eene voorname plaats, de regelen over het zoogenoemde *wettig bewijs*. Op zich-zelve houd ik nog altijd het beginsel voor weinig aannemelijk, dat de regter bij de beoordeeling der aangevoerde bewijzen, tot vestiging zijner overtuiging over schuld of onschuld, aan vaste regelen bindt; voor een groot gedeelte acht ik dit zelfs onmogelijk en onuitvoerbaar. Maar ik moet tevens bekennen te behooren tot diegenen, die van dag tot dag meer de regtspleging der gezworenen beschouwen als eene groote weldaad; en ik acht het te meer te betreuren, dat men bij ons daarvan niet eens de proef heeft genomen, omdat ik dit meer toeschrijf aan vooroordeel, en ook aan het zeer gebrekkige der Fransche wet over het onderwerp, dan wel aan eene stellige overtuiging van het slechte der zaak op zich-zelve. Gaarne maak ik de volgende woorden van den Schr. der aangekondigde verhandeling (p. 18) tot de mijne: «satis erit animadvertere, apud nos universe fuisse reprobatum, non tantopere propter ipsius instituti defectus, quam propter originem, scopum, onera. Universo populo displicuit judicium per judices juratos, quia nobis armis vietricibus ferme erat obtrusum; ingratum erat magistratibus judicialibus propter scopum, necnon ipsis iudicibus juratis propter inevitabilia onera et operas illud institutum concomitantia.»

Doch wanneer de leer van wettig bewijs op zich-zelfen al niet verkiesselijk moge zijn; wanneer dezelve niet denk-

baar is, bij het bestaan eener jury, dan valt het echter evenmin te ontkennen, dat dezelve een noodzakelijk kwaad wordt, zoodra men vaste regters en regtsgeleerden over schuld of onschuld laat oordeelen: « merito: » zegt de heer 's JACOB, p. 10, « hoc systema legitimae probationis, »
»tanquam sequela consideratur instituti iudicium jurisperi-
»torum de facto et jure simul cognoscentium. » — En te
regt.
De heer 's JACOB heeft zijne verhandeling afgedeeld in 7
hoofdstukken. Het eerste (p. 3—26) bevat eene soort van
inleiding. Op p. 5—8 vindt men kortelijk aangewezen het
verschil tusschen den *processus accusatorius* en *inquisitorius*,
met verdere verwijzing naar MITTERMAIER, *das Straf-*
verfahren der Deutschen Staaten; in den eersten wordt de
kracht der bewijzen meestal overgelaten aan de overtuiging
en het geweten des regters; de leer van het wettig bewijs
ligt doorgaans meer in den aard van den tweeden (p. 8—10).
Het hoofdstuk wordt (p. 11—21) besloten met korte ge-
schiedkundige opgaven over het bewijs in strafzaken, in
Nederland.
Het tweede hoofdstuk (p. 27—38) heeft tot onderwerp
den aard, de kracht, en het gevolg van de leer van het
bewijs, van het Wetb. van Strafv. (Art. 427—431). Hoofd-
zakelijk wordt daarin behandeld de vraag, in hoe verre
daarbij gezegd kan worden een eigenlijk stelsel van wettig
bewijs te zijn ingevoerd. De slotsom van des Schr. onder-
zoek is, dat: 1° het oordeel over schuld aan des regters
overtuiging wordt overgelaten, ofschoon de wet te gelijker
tijd eenige regels voorschrijft, waaraan de regter de bewijs-
middelen moet toetsen; 2° dat die regels evenwel zoo ruim
en onbepaald zijn, dat zij slechts zelden de willekeur van
den regter beperken, zoodat alles weder nederkomt op de
inwendige overtuiging. Wat het eerste betreft, daarin zou

ik vermeenen met den Schr. van gevoelen te moeten verschillen. De wet toch doet meer dan regels geven, waar aan de regter de bewijzen moet *toetsen*; want zij *verbiedt* uitdrukkelijk de veroordeeling, indien het geleverde bewijs niet *volgens die regelen* genoegzaam is om de schuld voor bewezen te houden. Dit ten minste is hare kennelijke strekking, en het doel van haren maker. Men leze slechts den geheelen 22sten titel, vooral Art. 427 en 428. Of zij dit doel wel volkomen bereikt heeft, is eene andere vraag, en de tweede stelling van den Schr. houd ik voor meer waar; want het valt niet te ontkennen, dat de wet in vele opzigten zoo onbestemd is, dat vooral de leer der aanwijzingen zoo ruim en rekbaar is, dat het den regter maar zeer zelden *onmogelijk* is te veroordeelen, indien hij van schuld overtuigd is, al mogt er hier of daar ook aan het wettige bewijs iets ontbreken.

In de volgende hoofdstukken worden de bepalingen over de afzonderlijke bewijsmiddelen geschiedkundig, critisch en uitlegkundig behandeld. Het zou mij te ver leiden in eene breedvoerige beoordeeling hierover te treden. Ik zal mij bepalen tot de opgave van den inhoud, met bijvoeging van enkele aanmerkingen.

Het derde hoofdstuk (p. 38—48) loopt over het getuigen-bewijs, Art. 432—436. De Schr. behandelt aldaar onder anderen (p. 42) de bekende vraag, of de ambtenaren, welke krachtens hun ambt processen-verbalen opmaken ter constatering of vervolging van zekere overtredingen, en aan welke de wet een voordeel toezegt in de boeten, door de overtreders te verbeuren, behooren onder de aanbrengrers, wier aangiffen door de wet met geld beloond worden, welke volgens Art. 188 niet als getuigen mogen gehoord worden? — En hij maakt er zich gemakkelijk genoeg af, met de volgende woorden: « *facilis admodum*

responsio; apertum enim est art. 188 hos (namelijk *privatos homines*, qui crimina denuntiant, cujus denuntiandi munus is mandat non erat excludere, cum illos (namelijk *reipublicae ministros*, etc.) contra, tanquam idoneos festes, omnino agnoscat. De Schr. heeft voor zich een Arrest van den H. R. van 11 Junij, 1839, te vinden in de *Verzameling van den heer VAN DEN HONERT, Afd. Jagt en Visscherij*, I, 14, sqq. — Ik kan mij echter met dit gevoelen, zoo lang men daarvoor geene meer afdoende redenen aanvoert, moeilijk vereenigen. Art. 188 schijnt mij integendeel *algemeen*, en ik zoek daarin te vergeefs de onderscheiding, welke men gemaakt heeft. Zie meer hierover *Regtsg. Bijbl.*, I, 275—279. 1839, 11 Junij, ook nog
b) Het vierde hoofdstuk (p. 49—57) handelt over schriftelijk bewijs, Art. 436—439; het vijfde (p. 58—68) over bekentenis, Art. 439—442. Van de niet onbelangrijke vraag, of de bekentenis van éénen beschuldigde kan gebezigd worden, het zij als aanwijzing, het zij als toelichting, tegen zijne mede-beschuldigten, wordt geen gewag gemaakt. Mij ware dit echter wenschelijk voorgekomen, want, naar de wet, houd ik het één en het ander voor onmogelijk; ik laat daar, in hoe verre het wenschelijk zou zijn, doch ik heb meermalen meenen op te merken, dat vele onzer Hoven en Regtbanken er anders over denken. — De Schr. meent (p. 63, 64) dat de regel van Art. 1961 B. W., dat geene bekentenis mag gesplitst worden ten nadeele van dengenen, die dezelve heeft afgelegd, ook in strafzaken van toepassing is. Ik geloof het met hem; de wet zegt het echter niet uitdrukkelijk, en ook dat wordt dikwijls anders begrepen. Nog vind ik op p. 63 de volgende zeer behartigenswaardige les: «*ceteroquin servatum quoque est apud nos juris Franciei placitum, interrogationes a praeside curiae non adeo esse faciendas, ut ita accusatus*

»ad confitendum compelleretur, sed eo consilio ut responderet
»argumentis, quae contra eum in iudicio a testibus aliove
»modo afferuntur, et eorum vim contrariis probationibus
»enervaret.«— Men behoorde het nooit te vergeten; ik durf
niet zeggen, dat men het nooit vergeet. Er is eene morele
pijnbank, zoo wel als eene fysieke. De laatste is voor
eeuwig van de beschaafde wereld verbannen; men zorge,
dat de eerste niet binnen sluipe, en eenen nieuwen troon
vestige op de puinhoopen van den ouden.

Aanwijzingen, Art. 442—445, maken het onderwerp
uit van het zesde hoofdstuk (p. 69—84). In het algemeen
kan ik mij vrij wel vereenigen, met hetgeen ik daarover
vind opgeteekend. Als een groot bewijs voor zijne meening,
dat het Wetb. van Strafv. geen eigenlijk stelsel van *wettig
bewijs* zou hebben ingevoerd, voert de Schr. (p. 74—76)
het volgende aan: dat, namelijk, volgens hem, alle die
onvolmaakte bewijsmiddelen (*imperfectae probandi viae*),
welke de wet, wegens gebrek in den vorm, niet als regt-
streeksche bewijzen erkent, echter als aanwijzingen kunnen
gelden. — Indien dit al waar is, dan behoort men daarvan
toch uit te zonderen: 1° de bekentenis van mede-beschul-
digden, zoo als ik vroeger gezegd heb; 2° de onbeëdigde
verklaringen van onbekwame getuigen, zoo als nader
blijken zal. Met deze uitzonderingen verliest de regel,
voor het minste, zeer veel van deszelfs kracht.

Over deze onbeëdigde getuigenissen handelt het zevende
en laatste hoofdstuk (p. 85—93), hetwelk alleen gewijd is
aan eene verklaring van Art. 445. Met deze verklaring
echter zou ik het moeilijk eens kunnen worden. «De
regter, zegt Art. 445, zal alzo *geen volkomen geloof mogen
hechten* aan hetgeen zoodanige onbevoegde getuigen ver-
klaren te hebben gehoord, gezien en ondervonden.» Ik
moet al dadelijk erkennen in die woorden niet die onge-

rijmheid te zien; welke de heer 's JACOB, en de door hem aangehaalde schrijvers er in gevonden hebben. *De regter mag geen geloof hechten*: wil men dit letterlijk opvatten, wil men er uit verstaan, dat de regter, *als mensch* niet mag gelooven, dan, ja zeker, is het meer dan bespottelijk; want ieder begrijpt, dat het van den wetgever niet kan afhangen *a priori* te bepalen, wat men al, wat men niet mag gelooven. Maar dit is ook de zin noch de bedoeling; het Art. beteekent eenvoudig, dat *de regter* niet mag gelooven, al was hij *als mensch* overtuigd; dat hij niet voor *bewezen* mag houden, wat die onbevoegde personen zeggen; en door *dit* te gebieden gaat de wet de grenzen niet te buiten noch van haar gezag; noch van de mogelijkheid; het geweten van *den mensch* kan zij niet dwingen, maar het geloof van *den regter* kan zij beperken. — *Geen volkomen geloof*: wat beteekent dit? gaat de Schr. voort; het bewijs is ondeelbaar, er is geen half-bewijs, evenmin als een half-mensch; iets is *bewezen* of *onbewezen*; de regter moet dus aan de verklaringen van deze getuigen geheel geloof geven, of weigeren. Tot dus verre ben ik het eens: ik houd ook die uitdrukking: *geen volkomen geloof* voor onnaauwkeurig. Maar de gevolgtrekking, dat, onder zekere omstandigheden de onbevoegde getuigen *regtens* geloof mogen verdienen, om te gelden, het zij als bewijs, het zij als aanwijzing, houd ik voor onjuist. *Geen volkomen geloof* kan hier niets anders beteekenen dan: *geen geloof*. De strekking der wet is geene andere, dan dat de onbeëdigde verklaringen, hier bedoeld, *op zich-zelve*, geen bewijs hoegenaamd opleveren. Men behoeft slechts de volgende woorden van het Art. te lezen, om er zich van te overtuigen: «maar hunne verklaringen kunnen *alleen* strekken *om bekend te worden* en *op het spoor te geraken* van daadzaken, welke *van elders* kunnen blijken of bevestigd worden.» — Zij kunnen dus strekken tot

niets anders, en bepaaldelijk niet om eenige daadzaken te bewijzen. De woorden mogen eenigzins dubbelzinnig, de redactie niet zeer naauwkeurig zijn; maar de zin is duidelijk. — De geschiedenis van het Art., bij VOORDUIN, VII, 668—685 versterkt mij in dit gevoelen.

A. DE PINTO.

BERIGTEN VAN GEMENGDEN AARD.

— Dezer dagen ziet bij den Boekverkooper DOLLER te Zwolle het licht een tweede verbeterde en vermeerderde druk van het loffelijk bekende *Register der wetten en besluiten, betrekkelijk het openbaar bestuur in de Nederlanden, over het tijdvak van 1796 tot en met 1839*, door den heer G. LUTTENBERG. In het jaar 1829 gaf de schrijver zijn eerste register, loopende over de jaren 1813 tot en met 1827. Het tweede, zich onmiddellijk aan hetzelfde aansluitende, uitgegeven in 1834, liep over de jaren 1796 tot 1813. Eindelijk was het eerstgenoemd register, bij twee supplementen in 1830 en 1834 uitgegeven, vervolgd tot het jaar 1834 ingesloten. — In den tweeden thans aangekondigden druk, vinden wij de twee registers in één geheel vereenigd; en deze vereeniging kan niet anders dan de bruikbaarheid en de geriefelijkheid van het werk nog doen toenemen. — De inrigting van het Register is te veel bekend, dan dat wij het noodig oordeelen daaromtrent in bijzonderheden te treden. Ten overvloede verwijzen wij naar de voorberigten der eerste uitgaven. De tweede druk, na zoo weinige jaren, getuigt van den grooten bijval, welken de arbeid van den heer LUTTENBERG is te beurt gevallen. Behalve de verrijking van het werk met het geheele tijds-bestek van 1835 tot 1839, zal men hier en daar nog meerdere verbeteringen en vermeerderingen aantreffen. Het eerste stuk, dat thans alleen het licht ziet, bevat de 14 eerste titels, als: 1° staatswetten en dergelijke akten; 2° adel en ridderschap; 3° ridderorden, titels, enz.; 4° militaire Willemsoorde; 5° orde van den Nederlandschen leeuw; 6° Duitsehe orde, vreemde orden, eerepenningen, enz.; 7° buitenlandsche zaken en betrekkingen; 8° algemeene en plaatselijke politie.

veiligheid en openbare orde; 9° geneeskundig onderzoek en toezigt; 10° drukpers, boekhandel; 11° landbouw en veeteelt, mijnen, enz.; 12° fabrieken en trafijken, neringen en bedrijven; 13° koophandel, scheepvaart, visscherijen, enz.; 14° maten en gewigten.

— Wij hebben voorts te vermelden de voortzetting der twee volgende vroeger aangekondigde, werken:

1° De uitgave der wetboeken van den heer LIPMAN. Een uitvoerig verslag van zijn *Burgerlijk Wetboek*, kan men vinden, hierboven, *Themis*, I, 254, volgg. — Thans ziet het licht het *Wetb. van Kooph.* — Ook dit is bewerkt door den heer TIJDEMAN, onder toezigt van den heer LIPMAN, hoezeer het blijkt, uit het voorbericht, dat laatstgenoemde daarin meer zelf de hand heeft gehad. De bewerking is volkomen gelijk aan het Burg. Wetb. Alleen vindt men hier meer uitvoerigheid in de inleidingen boven de onderscheidene titels. De critische aanmerkingen, welke men in dezelve menigvuldiger aantreft, zoo wel tot aanprijzing als tot afkeuring der bepalingen van het Wetb., zijn vooral zeer gewigtig. — Zie een verslag van dit werk in het *Weekblad van het Regt*, n.º 121. Ook wij gelooven, dat het zijn zal niet alleen eene zeer nuttige leiddraad voor regtsgeleerden, maar daarenboven een onmisbaar handboek voor kooplieden.

2° De *Verzameling van wetten, besluiten en regtsbronnen van Franschen oorsprong*, enz., door Mr. C. J. FORTUIN. Het eerste deel is gunstig beoordeeld, hierboven, *Themis*, II, 91, volgg., en *Ned. Jaarb.*, I, 344, volgg. — Het tweede deel, later uitgegeven, loopt over het tijdvak 1799—1807. Het derde wordt met verlangen te gemoet gezien.

— Voorts heeft de heer Mr. J. VAN DE POLL, Advokaat te Amsterdam, dezer dagen, uitgegeven eene *Verzameling van vaderlandsche wetten en besluiten, uitgevaardigd sedert 22 Januarij 1798, tot 10 Julij 1810*, in zoo verre zij ook, sedert de invoering der nieuwe wetgeving in Nederland, middellijk of onmiddellijk van toepassing zijn. — Wij hopen op deze verzameling terug te komen, en er onze lezers nader mede bekend te maken.

— De Dordrechtsche Advokaat Mr. J. S. LORSX heeft eene pleitrede uitgegeven, onder den titel van *de Warande van Tilburg verdedigd, eene bijdrage tot het Jagtregt, Dordrecht bij BLUSSÉ en VAN BRAAM 1840*. Die bijdrage is belangrijk vooral om de aantekeningen en bijlagen, die hier worden gevonden, en den weten-

schappelijken onderzoeker veel doen kennen van hetgeen in den chaos van placaten en vergeten schriften ligt bedolven, en betrekking heeft tot het Noordbrahändsch «zoo zeer verschillend van het Hollandsch» jagtregt. Het vonnis der Arrondissementsrechtbank van 's Hertogenbosch d d. 31 December 1839, wordt achteraan gevonden. Sedert is hetzelfde vernietigd bij arrest van het Hof van Noord-Brabant van 15 September 1840, te vinden in het *Weekblad van het Regt*, n.º 132 van den tweeden jaargang.

— De regtsgeleerde faculteit van de Hoogeschool te Groningen, heeft, ter beantwoording, vóór 15 Augustus, 1841, uitgeschreven de volgende prijsvraag: *quacnam instituta ac placita in lege nostra de imperio, et quomodo, explicanda sunt ex jure publico, quod anti rem publicam obtinuit in Belgio universo, vel in diversis patriae regionibus?*

— Het jongst uitgekomen n.º van de *Revue de Bibliographie analytique* behelst het volgende inopens de hoogeschoolen in Duitschland.

• Duitschland telt dertien hoogeschoolen van den eersten rang, tot welke de geleerden, uit alle gedeelten van het beschaafde Europa geroepen worden, om er lessen in de godgeleerdheid, de regtsgeleerdheid, de geneeskunde, de letteren en de wijsbegeerte te geven. De universiteit voor de Deutsche studenten is een vervolg op de collegien; zij hervatten aldaar, gezetter en grondiger, de studien, waarin men bij de Fransche middelbare opleiding slechts in de hoofdlijnen onderrigt ontvangt. Over het algemeen is de Deutsche jeugd dan ook *solider* dan de onze onderwezen. De ernst, die Deutsche jongelingen in hunne oefeningen aan den dag leggen, de rigting van hunnen geest, dragen daartoe grootelijks bij; maar men moet deze meerdere deugdelijkheid van het onderwijs ook toeschrijven aan het grooter getal hoogeschoolen, aan de verdiensten en den ijver der hoogleeraren, en aan de goede en vaste regeling van het onderwijs.

Het getal akademien en studenten is als volgt:

Akademien.	Godgel.	Regt.	Geneesk.	Wijsbeg.	Totsal.
Berlijn.	396	447	404	360	1607
Bonn.	{ Kath. 84	{ 214	{ 122	{ 92	{ 600
	{ Protest. 88				
Breslau.	{ Kath. 162	{ 119	{ 128	{ 98	{ 629
	{ Protest. 122				

<i>Giessen</i>	172	250	197	74	693
<i>Göttingen</i>	402	87	115	72	676
<i>Heidelberg</i>	145	168	72	99	484
<i>Jena</i>	114	85	84	109	392
<i>Königsberg</i>	267	368	220	88	941
<i>Leipzig</i>	172	413	195	495	1545
<i>Marburg</i>					287
<i>München</i>					442
<i>Würzburg</i>					442
Gezamenlijk totaal					9401

Men ziet uit dezen staat, dat de talrijkste studenten zijn degenen, die de lessen in de regtsgeleerdheid bijwonen. Hierna komen die in de godgeleerdheid, die zich ter zelfder tijd aan wijsgeerige en geschiedkundige onderzoekingen overgeven; ten derde de studeuden in de geneeskunde en eindelijk die de fraaije letteren en de wijsbegeerte beoefenen. In de Fransche hoogeschole worden de vakken niet aldus afgedeeld; en godgeleerdheid is genoegzaam verlaten, en de lessen in de wijsbegeerte worden er ter naauwernood gevolgd. Daarentegen worden onze scholen voor de regtsgeleerdheid en geneeskunde des te drukker bezocht, en meer dan de Duitsche van denzelfden aard.

De boven medegedeelde staat is geleverd door den geleerden Dr. WESTERMANN, van *Leipzig*, aan den heer MILLER, een der redacteurs van de *Revue de Bibliographie analytique*.

— Hoe kort het ministerie van openbaar onderwijs in *Frankrijk* in de handen van den heer COUSIN was, zoo is het echter voor de regtsgeleerde studien in dat land niet onvruchtbaar geweest. Het gebruik der Latijnsche taal bij het dingen naar het hoogleeraarschap (concoure) is afgeschaft. Aan de plaats vervangende hoogleeraren is toegestaan om openbare lessen te geven over die regtsgeleerde onderwerpen, welke door de gewone hoogleeraren niet behandeld werden. Voor de beginnenden is aan de hoogleeraars het geven eener inleiding tot de regtsstudien of der juridische encyclopädie bevolen. Ook is eene mededinging geopend, en zijn zekere eereprijzen beloofd, voor de studenten der verschillende jaren. Op zoodanige wijs tracht men in *Frankrijk* de grondige beoefening van het regt te bevorderen. Niet gunstig voor ons steekt hierbij af het Koninklijk besluit van 30 Junij 1840, waarbij het doctoraal examen moeilijker gemaakt, en het schrijven van

dissertaties niet meer verplichtend verklaard is. Het eerste kan verdedigd worden: het laatste zal eene nieuwe aanleiding zijn tot het vermeerderen van het aantal studenten in de regtsgeleerdheid; maar tevens is het de afschaffing van het eenige middel, waardoor sommigen, ook bij verwaarloosde studiën, nog eenig nut trekken uit hun verblijf aan de hoogeschool; de afschaffing van een middel, waardoor de meesten eenig begrip van eigene werkzaamheid, van zelfoefening verkregen. Nu hun een veel gemakkelijker weg geopend is, zal deze algemeen gevolgd worden, en de regtsgeleerde studien der meesten zich bepalen tot het van buiten leeren hunner les voor de examina. Zal de regtsgeleerde studie aldus wetenschappelijk blijven, of zich niet veeleer tot enkele broodstudie verlaagd zien?

Themis,

REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT.

TWEEDE JAARGANG.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — *Over het regts-
genot van vreemdelingen in dit Koningrijk en de gelijkheid
tusschen dezelve en Nederlanders, door M^r. A. M. DE
ROUVILLE, Advokaat en Regter-plaatsvervanger bij de
Arrondissements-Regtbank te Brielle.*

Tijdens het bestaan der Fransche wetgeving hier te lande, was het regtsgenot der vreemdelingen zeer beperkt (wij gewagen te dezen alleen van burgerlijke regten). Toen was de algemeene stelregel: de vreemdeling is ver- stoken van het genot der burgerlijke regten; en slechts bij afwijking van dit beginsel, gaf Art. 11 Cod. Civ. het genot aan die vreemdelingen, welker natie bij verdragen aan Franschen gelijke regten toekende.

Het vooroordeel tegen al wat vreemd was, het regt van *wildvang*, *droit d'aubaine*, *de mainmorte et de mortaille*, als overblijfsels van de, eens zoo veelomvattende, feudale magt, lag bij de zamenstelling van dat wetboek, nog te versch in het geheugen, om op eenmaal, geheel en al, omver te kunnen worden geworpen; van daar ook dat, toen het regt van *wildvang*, door de Nationale Conventie, bij decreet van 18 Augustus 1790, voor altijd vervallen was verklaard, de Staatsraad ROEDERER, op de beraadslagingen

van Art. 11, belast werd met een *exposé* van het *droit d'aubaine*; ten einde men zou kunnen bepalen, in hoeverre, bij het nieuw regtsbeginsel, het decreet der Nat. Verg. behoorde te worden behouden, dan wel het regt zelve, met de vereischte wijzigingen, zou moeten worden herroepen. En dit laatste was het wat den grondslag gelegd heeft voor Art. 11, 16, 726 en 912 Cod. Civ. (1).

Dan, hoe gewijzigd ook door den Franschen wetgever, het middeleeuwsch en feudaal stelsel, mogt in algemeenen zin, in eene Nederlandsche wet niet aanwezig blijven.

KEMPER, — en is deze onsterfelijke naam niet genoeg — de huidige wet staaft dit volkomen.

Wij gaan met stilzwijgen voorbij den staat van dit stelsel in ons Vaderland in vroeger tijden, de veranderingen of geheele weglating van hetzelfde bij de onderscheidene Staatsregelingen voor ons land sinds 1798 (2), als zijnde zulks een grond van veel te uitgebreide beschouwingen, dan dat wij dezelve in dit kort bestek zouden mogen aanvoeren. Liever bepalen wij ons tot hetgeen te dezer zake laatst bestaan heeft en thans bestaat, en zulks te meer, daar het Nederlandsch burgerlijk regt minder eene voortzetting of wijziging van vroegere regtsbeginsels in deze landen, dan wel eene wijziging en verandering van den Franschen Code bevat, en alzoo daarmede nog steeds in verband staat.

(1) Men vergelijkte onze dissertatie *de jure albinatus, tum secundum juris antiquioris Francici principia, tum in codice nostro servato*. Lugd. Bat. 1835; ook LOCRIÉ, *législat. civ., comm. et crim.* T. 2.

(2) Zie VAN LOON, *Aloud. reg. d. 3.* RAEPSAET, *Origine des belges*, T. 2, liv. 3. B. M. REUTER, *diss. de diff. juris Rom. Gal. et Germ. in peregrinitate*, Halae 1735, en VOORDUIN, *Ges. beg. der Nederl. Wetgeving*, 1° Dl. 2° St., pag. 358 in noot.

Zoo ver zich de regtsbedeeling der Grondwet uitstrekt, kent deze geen onderscheid tusschen den vreemdeling en den Nederlander.

Allen die zich, zegt Art. 4, op het grondgebied van dit rijk bevinden, het zij ingezetenen, het zij vreemdelingen, hebben gelijke aanspraak op bescherming van personen en goederen.

En deze bescherming en gelijkstelling kon niet door de burgerlijke wet gelogenstraft worden. Was de Nederlandsche burgerlijke wet van hetzelfde beginsel uitgegaan als de Fransche, dan was die burgerlijke wet, met den algemeenen geest van de Grondwet strijdig geweest.

Maar het hedendaagsch burgerlijk regt is daarvan dan ook niet afgeweken.

Bij het ontwerp van 1816 (Art. 26) en dat van 1820 (Art. 22), was weder het principe van reciprociteit ten grondslag gelegd, doch eene reciprociteit, waarbij onze wetten ten aanzien van vreemdelingen afhankelijk zouden zijn geworden van de wetten der Natie, waartoe die vreemdeling behoorde (1).

Eenige afdeelingen verlangden Art. 11 Cod. Civ.; eene andere weder was tegen dit laatste, wel niet zoo zeer uit een beginsel van vrijgevigheid, als wel om de moeilijkheden, die hieruit, in de noodwendige toepassing van vreemde wetten op de onze, zouden ontstaan; eene andere gaf de voorkeur aan een stelsel dat zij vermeende dat voor ons Vaderland, om den handel, het fabriek-wezen, en het daaruit voortvloeiend belang om den vreemdeling wel te behandelen, en hem de voorvaderlijke herbergzaamheid te toonen, het geschiktst en meest liberale is: onderwerping,

(1) *In het algemeen zal geen regt uit het Burgerlijk Wetboek den vreemdeling te stade komen, zoo niet in een gelijk geval in zijn Vaderland aan eenen Nederlander hetzelfde regt is toegekend.* VOORDUIN, l. 1. pag. 356.

namelijk, aan de straf- en politiewetten en het stellen der *cautio judicatum solvi*.

Toen echter de zaak in comitté-generaal gebragt werd, moest ook dáár ter tafel komen de drievoudige beschouwing die tot dusverre de gevoelens, ten aanzien van dit punt, verdeeld had gehouden. — *Reciprociteit in wetgeving, reciprociteit bij tractaten, en onbepaalde liberaliteit*.

Wèl was ook dáár het gevoelen bij allen niet hetzelfde; wèl waren ook dáár de beoordeelingen niet éénstemmig; maar des te schooner was de zegepraal van vrijheid boven beperking; des te edeler steekt het vrijgevig beginsel dat onze wet thans, in hare *algemeene* bepalingen, kenmerkt, boven alle andere wetten uit, naar mate zij door wrijving en botsing van gevoelens, door ernstig wikken en wegen, tot een stelsel werd gebragt, dat alleen aan stellige *overtuiging* bij eene afdoende meerderheid, deszelfs oorsprong verschuldigd is. — Ja, krachtig openbaart zich de nationale geest onzes Vaderlands in de bepaling die Art. 11 van den Franschen Code vervangen heeft.

Maar vóór dat wij deze bepaling van naderbij beschouwen, zij het ons vergund, nog kortelijk de debatten bij het comitté-generaal te volgen.

« Het is tijd, » zeide de heer REYPHINS, « dat men » eindelijk eene wetgeving doe ophouden, die haren oorsprong alleen verschuldigd is geweest aan den rampzaligen staat van oorlog, welke gedurende eeuwen de natien » verdeeld heeft. Laat ons dan nu de gelegenheid ten nutte » maken, om de eer van ons Vaderland te bewaren, van » het eerst eene wetgeving te hebben tot stand gebragt, die » ten aanzien van dit belangrijk punt, alleen de voorschrift » ten volgt der algemeene regtvaardigheid! Laat ons ten » aanzien van het burgerlijk regt, alle *onderscheid tusschen » den inlander en den vreemdeling doen ophouden*. — Door

» elke tegenovergestelde bepaling wordt de voortdoring van
» wederkeerige onderscheiding bevorderd. Alleen door het
» voorbeeld eener *onbepaalde liberaliteit* kunnen wij weder-
» keerig op gelijke regten bij anderen aanspraak maken, en
» de hoop koesteren, dat eenmaal dezelfde beginsels van
» regtvaardigheid alle volken zullen besturen. »

« Het is schooner, » voegde de heer DOTRENGE daarbij,
» een goed voorbeeld te geven dan te volgen — de wel-
» dadige gevolgen van een liberaal stelsel van wetgeving,
» ten aanzien van vreemdelingen, zijn in *Nederland* bij
» ondervinding bekend. Wij moeten ons dus aan dat be-
» proefd stelsel houden, en wij zelve zullen er het voordeel
» van genieten, wanneer zich de vreemdeling bij ons beter
» dan elders bevindt. »

Later zeide nog de heer GENDEBIEN (24 Maart 1821):
« Het Art. (9 der algemeene bepaling) is opmerkenswaardig
» door de wijze menschlievendheid, welke hetzelfde heeft
» ingegeven. De vreemdelingen zullen even als wij-zelve,
» aan onze wetten deelachtig zijn. Wij nemen alzoo het
» initiatief van eenen algemeenen maatregel, die de vrucht
» van de vordering der beschaving zijn moet. »

De heer NICOLAI zeide onder anderen: « La disposition
» n'exige aucune apologie ; c'est l'antique hospitalité batave,
» mise en principe » (1).

Zie daar de grondslagen waarop de wetgever zijne leer
vestigde; zie daar de bouwstoffen, die van Art. 9 der alge-
meene bepalingen, een schoon geheel gemaakt hebben.

Verdwenen was nu voor immer de laatste zweem van
een op onzen Vaderlandschen grond vreemd beginsel, dat
slechts door invoering van vreemde wetten, dàar eenen

(1) Ges. der delib. van Hun Ed. Mog. St. Gen., T. 2. VOORDUIN,
l. l. 1e Dl., 2e St., pag. 356 seqq.

tijd lang had kunnen bestaan. Verdwenen waren de door Fransche dwingelandij hier overgebragte laatste spranken van een stelsel: *peregrini sunt ferae, itaque res nullius, cedunt primo occupanti* (1), hetwelk met al deszelfs uitbreidingen dààr te zeer gebloeid had dan dat beschaafder tijden, hetzelfde geheel zouden hebben kunnen uitroeijen, maar dat op onzen bodem, reeds voor lang vergeten, geen wortel meer schieten kon.

Het burgerlijk regt van het Koninkrijk, zegt het zoo even genoemd Art. 9, is hetzelfde voor vreemdelingen als voor Nederlanders, zoo lang niet de wet bepaaldelijk het tegendeel daarstelt. Wie Nederlanders zijn bepaalt Art. 5, wie vreemdelingen Art. 7 Burg. Wetb.

Kan nu de toepassing en uitlegging van die wetsverordening nog aan bezwaren onderhevig zijn? De ondervinding heeft ons dit geleerd. Trouwens dit ook was het, wat ons aanspoorde om ook anderen op de gewigtige bepalingen van ons Wetboek op dit punt opmerkzaam te maken.

Zeer onlangs toch, vindt een Noord-Amerikaansch ingezetene goed, om, overladen met schulden, zich heimelijk met al zijne bezittingen in te schepen en naar *Holland* te stevenen; en zoo doende zich aan alle vervolgingen te onttrekken. De uitvoering hiervan, hoe ter sluiks dan ook aangelegd, en met welke voorzorgen om zijne crediteuren op den dwaalweg te helpen, volvoerd, kon aan het scherpsziend oog van eenige zijner schuldeischers niet verholen b' ven. Zijn doel wordt onderschept; maar te laat. De man bevindt zich reeds aan boord van een Engelsch vaartuig en

(1) *Quand aucun Albins venoist demeurer en la justice d'aucun saignieur, et li sire sous qui il venoist, ne prenoist le service dedans fan et le jour, si les gens du roy le sçavoient, ils en prenoient le service, et il estoit acquis au roy*, Ancien coutumier de Champagne. Zie bovendien de aanhalingen in onze diss. pag. 7 seqq.

is door vreemde vlag gedekt. Dan, met de korte vastberadenheid, den Amerikaan eigen, voorziet een zijner schuldeischers zich van de noodige stukken en bewijsmiddelen, begeeft zich aan boord eener stoomboot naar *Engeland*, komt van dáár op gelijke wijs naar *Holland*, lang, vòòrdat zijn schuldenaar, die met zijn zeilschip langer zeereis hebben moest, hier geland kon zijn. Eenige dagen daarna loopt de brik, waarop deze laatste zich bevond, te *Hellevoetsluis* binnen, en wordt hij dáár, door bijzondere redenen, in de verdere voortzetting zijner reis verhinderd, zoo dat hij zich naar *Brielle* moest begeven.

Namens den schuldeischer wordt nu, naar aanleiding van Art. 7 en 302, W. van B. R. op grond der onzekerheid, hoe lang het verblijf des schuldenaars, daar zou duren, verlof gevraagd om van uur tot uur te dagvaarden. Dit verzoek toegestaan zijnde wordt laatstgenoemde gedagvaard voor de Arrondissements-Regtbank tot betaling der handelschuld, met aantasting van den lijve en provisionele executie, mits stellende zekerheid.

Ten ure dienende proponeert de Procureur des gedaagden eene exceptie van niet-ontvankelijkheid, op grond dat èn de eischer èn de gedaagde vreemdelingen zijn, en de schuld in een vreemd land was aangegaan.

Wij hebben deze exceptie bestreden op gronden die men later in dit betoog zal aantreffen; dan, de Brielsche regtbank heeft zich met het gevoelen des gedaagden vereenigd, bij het vonnis dat wij aan het slot dezer bijdrage zullen mededeelen. Het is echter geenszins ons doel om te dezen bepaaldelijk dat vonnis te wederleggen; want, hoewel wij vermeenen dat hier het oordeel des regters gefaald heeft, zoo huldigen wij te zeer de zedelijke overtuiging van elk, en nog meer van een geheel collegie, dan dat wij tot bestrijding een openbaar geschrift te baat zouden willen nemen.

Wij hebben de daadzaken en het vonnis alleen aangevoerd om de bezwaren te doen kennen die men, naar ons inzien, in strijd met de wet, gemaakt heeft.

Dan om tot het door ons voorgesteld onderwerp terug te keeren, zoo zullen wij op Art. 9 in meer bijzonderheden de aandacht moeten vestigen; en dat wel eerst op het burgerlijk regtsgenot zelve zoo als het dáár aan vreemden is toegestaan, en daarna op de uitzonderingen die hetzelfde aan de wet heeft voorbehouden.

Het burgerlijk regt is *hetzelfde* voor vreemdelingen en Nederlanders.

Wat is dat burgerlijk regt? Voorzeker zoo wel *het genot* als de *uitoefening*, van alle regten waartoe de Nederlandsche wet aanleiding of bevoegdheid geeft; in tegenoverstelling der staatkundige regten. Het zijn alzoo de regten ten aanzien van personen, zaken en verbindtenissen, maar ook de middelen waardoor men deze regten handhaaft.

Tot het genot en de uitoefening der regten toch, behoort de wijze waarop beiden verkregen of gehandhaafd worden; dus ook daarbij, de middelen om zijn regt te doen gelden; deze middelen worden geregeld bij de Burg. Regtsv.; en het lijdt alzoo geene tegenspraak dat deze laatste, van het algemeen regtsgenot een deel, met hetzelfde een geheel uitmaakt. Dit volgt zoo wel uit den aard als uit den naam van dat regtsdeel.

Wil nu de vreemdeling in *Nederland* eenig regt doen gelden of handhaven, dan moet hij zich regelen naar de bepalingen daarbij voorgeschreven.

Van daar vinden wij dan ook bij het Wetboek van Burg. Regtsv. uitdrukkelijk bepaald, dat een vreemdeling in *Nederland*, zoo wel eischer als verweerder zijn kan, en de bijzonderheden die in een of ander cas geobserveerd moeten of kunnen worden,

Dat Wetboek gewaagt echter slechts van gevallen waarin vreemdelingen tegen over Nederlanders betrokken zijn.

Eene andere vraag is het, of in *Nederland* vreemdelingen elkander in regten betrekken kunnen? En naar onze meening is het antwoord toestemmend.

Oogenschijnlijk is deze onvoorwaardelijke beantwoording vreemd, en zal men daaruit kunnen afleiden, dat de Parijzenaar in dat geval zijnen debiteur in *Toulon* voor de Amsterdamsche regtbank zal kunnen roepen. Maar dit ligt op verre na niet in de toestemmende beantwoording der vraag.

Zeiden wij, zoo even, dat de vreemdeling, die hier te lande eenig regtsgenot wil uitoefenen zich moet regelen naar de bepalingen, waarop volgens de Nederlandsche wet, dat genot uitgeoefend of toegepast kan worden, dan moet evenzeer zulks voor oogen worden gehouden bij de stelling, dat de vreemdeling eenen anderen vreemdeling in regten betrekken kan; dan toch zien wij dat, volgens Art. 127 W. van Burg. Regtsv., een, niet in *Nederland* verblijf houdende vreemdeling bij uitzondering alleen door eenen *Nederlander* voor den regter in dit rijk gedaagd kan worden. Dit zelfde regt heeft alzoo de vreemdeling als eischer niet; daarvan is hij bepaaldelijk uitgesloten.

Een eerste vereischte derhalve is, dat er termen bestaan, volgens welke de vreemdeling zijne tegenpartij voor den Nederlandschen regter betrekken kan, of, zoo als de Heer Mr. G. I. DE MARTINI, in zijne toelichting op de Nederl. wetgeving op Art. 9 A. B. dit zeer juist uitdrukt « dat de handeling of de woonplaats of het tijdelijk verblijf van den gedaagde eene regtbank hier te lande kan aanwijzen onder welker arrondissement de gedaagde even als elk ingezette, ten minste wettiglijk ressorteert. »

Het is voldoende dat de gedaagde in *Nederland* verblijf

houdt, dan ressorteert hij wettiglijk onder een arrondissement, voor welks regter hij geroepen kan worden, art. 4, n.º 7, W. van Burg. Regtsv. De wet stelt tegenover *woonplaats, verblijf*; dit verblijf onderscheidt zij nog in *vast en werkelijk* verblijf, en voor hem die geene woonplaats of vast verblijf binnen dit rijk bezit, wordt elk oponthoud tot een *werkelijk* verblijf gebragt. (N.º 8 van gez. art. en art. 10 kunnen *alleen* den Nederlander te stade komen, bij uitzondering van art. 127)

Intusschen wordt tegen het door ons aangenomen beginsel aangevoerd, dat de Burgerlijke wet voor Nederlanders is gemaakt; dat immer, wanneer in dezelve gewaagd wordt van vreemdelingen, zulks betreft gevallen van vreemdelingen tegen over *Nederlanders*, of omgekeerd; dat het strijdig met de wet is dezelve te willen van toepassing maken op gevallen, die met derzelve doel strijdig zijn, en die zij niet toegelaten, immers willens ter zijde gesteld heeft; dat het ongerijmd is dezelve algemeen zonder restrictie uit te breiden tot de zóódanigen die slechts bij *bepaalde* uitzondering, of als eischer, of als gedaagde, kunnen optreden.

Dan, men verschoone ons de welligt eenigzins harde uitdrukking; wij noemen zoodanige redenering of bevooroordeeld, of ondoordacht.

De Burgerlijke wet is voor Nederlanders gemaakt. Dit beweren is het, waarvan ook wij uitgaan. De wet zelve zegt het, bij den eersten aanhef, maar diezeldé wet maakt een onderscheid tusschen *algemeene* en tusschen *speciale* verordeningen. De eerste maken bij ons eene afzonderlijke wet uit, tot de laatste behooren het Burg. Wetb. en dat van Burgerlijke Regtsvordering. Alle *speciale* verordeningen, men denke steeds aan het Burg. Wetb. en aan dat van Burg. Regtsv., kunnen slechts op Nederlanders zien. Bij *uitzonderingen* kunnen *dáárbij*, doch ook alleen ter noodzakelijke

voorziening, gevallen worden aangewezen, waarbij eene der partijen vreemdeling is; maar de wetgever vermogt nimmer uit het oog te verliezen het stelsel waarvan hij bij deze wetten was uitgegaan. Ja! het zou ongerijmd zijn geweest, althans strijdig met de orde en den regel van wetgeving, indien dáár gehandeld was geworden over het onderwerpelijk vraagstuk. Wij zullen later trachten aan te toonen dat alle *speciale* bepalingen, waarbij van vreemdelingen gesproken wordt, niet van dien aard zijn, dat men daaruit, bij gevolgtrekking, zou kunnen afleiden, dat vreemdelingen niet tegen elkander vermogen te procederen, door te betoogen dat al die bepalingen alleen zijn daargesteld als hoogst-billijk, noodzakelijk of ter voorkoming van ongerijmdheden.

Genoeg; als *speciale* wet, kon het Burg. Wetb., noch dat van Burg. Regtsv. vreemdelingen tegen over vreemdelingen stellen. De stelling zou lijnrecht met derzelve aard in strijd zijn geweest.

Anders is het gelegen mei *algemeene* bepalingen. De wetgever, eenmaal aangenomen hebbende het beginsel van *onbepaalde liberaliteit*, was het bij de *algemeene* bepalingen dat de plaats was voor deze verordening. Dáár, en ook dáár alleen, kon de wet zeggen: de wet kent in het Burgerlijk regt geen onderscheid tusschen vreemdelingen en Nederlanders.

En zoo vaak nu de *speciale* wet aan den Nederlander, voor wien zij is daargesteld, eenig regt toekent, heeft de vreemdeling krachtens de *algemeene* bepalingen dat zelfde regt, indien hij er niet bepaaldelijk van is uitgesloten.

Van daar dan ook dat Art. 8. Burg. Wetb. noch eene herhaling noch eene afwijking van Art. 9. Alg. bep. bevat, maar alleen aanduidt, welke vreemdelingen zóódanig met Nederlanders gelijk worden gesteld, dat ook zij *per se* alle

regten bezitten die de eerstgenoemden hebben; ook die, welke in het algemeen, aan *vreemdelingen*, krachtens eene bijzondere wet zijn ontzegd, die vreemdelingen zijn, opdat ik mij dus uitdrukke, *burgerlijk* genaturaliseerd, in tegenoverstelling der *politieke* naturalisatie van Art. 5, n.º 8. Burg. Wetb.

Het beginsel van Art. 9, Alg. bep. alzoo is, voor vreemdelingen en Nederlanders is het Burg. regtsgenot *hetzelfde*, *zoo lang* niet de wet *bepaaldelijk* het tegendeel daarstelt.

Zal alzoo de vreemdeling in Nederland van eenig Burg. Regtsgenot, *welk ook*, kunnen worden verstoken, dan moet er voor dat geval eene *bepaalde* uitzondering aangewezen zijn. Die uitzondering kan niet verder gaan dan het geval daarbij uitgedrukt, en veelmin zou eene geheele ontzegging van eenig regt bij *gevolgtrekking* kunnen worden verondersteld.

Wanneer wij dan nu aannemen, zoo als dit uitgemaakt is, dat onder Burg. regtsgenot voorzeker behoort aanspraak op regtsbedeeling overeenkomstig onze wetten, dan kan het niet voldoende zijn, bij wege van redenering te beweren dat vreemdelingen tegen elkander voor den Nederl. regter geene vordering kunnen instellen; maar dan moet zoodanige regtsvordering *bepaaldelijk* bij de *wet* als onbestaanbaar, niet ontvankelijk zijn verklaard.

En nu met het wetboek in de hand, doorzoeken men hetzelfde, van Art. 1, des Burg. Wetb. tot Art. 899 van dat der Regtsvordering, men zal geene bepaling vinden, waarbij aan den vreemdeling, ook tegen den vreemdeling, regtsbedeeling geweigerd wordt; en nogtans verdient het opmerking dat, hoewel de *speciale* bepalingen, hoewel de wet over de Burg. Regtsv. niet kon zeggen dat vreemdelingen tegen elkander in regten zouden kunnen ageren, als zijnde dit een uitvloeisel der *algemeene* bepaling van regtsgenot, het nog-

tans dáár de plaats was geweest, waar de bepaling had moeten worden aangetroffen, dat vreemdelingen dit regt *niet* in Nederland konden uitoefenen, in geval de wetgever zulks gewild had, omdat het eene *bepaalde* afwijking van de *algemeene* bepalingen zou zijn geweest.

Naar onze meening derhalve moet, ook in regtsbedeeling, de vreemdeling in allen opzichte met Nederlanders gelijk gesteld worden, met uitzondering van die gevallen waarbij de vreemdeling daarvan bepaaldelijk is uitgesloten. (1)

Wij wenschen thans nog eenige oogenblikken bij die uitzonderingen te blijven stilstaan, ten einde daarbij op te merken dat dezelve, zoo als wij hiervoren zeiden, alleen zijn daargesteld als billijk, noodzakelijk of ter vermindering van ongerijmdheden, waardoor dan ook onze vorige stelling in zoo verre bevestigd zal worden, dat daaruit, voor zoo ver de Burg. Regtsv. betreft, geene gevolgtrekkingen tegen dezelve kunnen worden afgeleid.

Reeds in de eerste plaats dan, vinden wij dat, volgens het Burg. Wetb., vreemdelingen geene getuigen mogen zijn bij acten van den burgerlijken stand (Art. 20), noch bij het maken van uiterste willen (Art. 991), want dat Art. 8.

(1) Alhoewel de heer M^r. F. A. VAN HALL te *Amsterdam* in onze meening schijnt te verschillen (zie *Regt in Nederland*, 2° jaarg., pag. 114), zoo heeft nogtans de regtbank te *Amsterdam* schijnbaar het gevoelen aangenomen, hetwelk wij tot dusver hebben ontwikkeld:

O: dat de bepaling van Art. 4 der Grondwet zonder doel, en ten opzichte van vreemdelingen zonder effect zou wezen, bijaldien het aan eenen anderen vreemdeling, die schade in zijn persoon of goederen lijdt, niet vrijstond dezen voor den Nederlandschen regter te convenieren, en aldaar schadevergoeding wegens zoodanige daad te vorderen. (*ibid.*)

Burg. Wetb. geene uitzondering of afwijking van Art. 9 bevat, meenen wij zoo even ontwikkeld te hebben. Wat nu de getuigen betreft van den burgerl. stand, zoo wordt bij Art. 20 Burg. Wetb. gevorderd dat zij binnen het Koninkrijk derzelve woonplaats hebben; voor de testamenten dat zij zijn ingezetenen. Of de wetgever hier bepaaldelijk een onderscheid heeft willen maken in het staatkundig karakter der getuigen, welke de reden van dat onderscheid zou geweest zijn, en andere daaruit te ontleenen vragen gaan wij stilzwijgend voorbij, als behoorende niet tot ons onderwerp; dit is zeker dat vreemdelingen noch in de eene, noch in de andere acte als getuigen mogen optreden.

En, voorwaar! deze bepaling was niet alleen billijk, maar zelfs noodzakelijk.

Bij de bewuste acten toch, erlangt de getuige een authentiek karakter; bij beiden strekt hij om der daadzaken die vermeld worden eene nieuwe kracht en waarheid bij te zetten; bij de eene met betrekking tot de daad, bij de andere tot de verklaring die het onderwerp der acte uitmaakt. Hij treedt alzoo op als deelende in het openbaar gezag van den ambtenaar; zonder hem is de acte nul, en hij moet dus alle vereischten bezitten die aan zijne getuigenis de meeste geldigheid kunnen bijzetten. Dit een en ander mist de vreemdeling, die hier onbekend is.

Ten aanzien der bevoegdheid om in Nederland als erfgenaam bij versterf of testament op te treden, heeft de Nederlandsche wetgever, even als omtrent het ontvangen van schenkingen, beter geoordeeld de reciprociteit aan te nemen (Art. 884, 957, 1718). Men heeft daar ten grondslag gelegd dat de vreemdeling op de voorgestelde wijze niets in dit Koninkrijk kan bekomen, dan wanneer zulks in het land, waartoe die vreemdeling behoort, aan den Nederlander zou zijn toegestaan.

Wij vermeten ons niet de bedoelingen en beschouwingen des wetgevers te laken; wij erkennen dat de gronden, waarop dat beginsel van reciprociteit is aangenomen, zeer gewichtig en belangrijk zijn; ook wij zien niet in dat daardoor in eenig opzigt aan de *bepaling* van Art. 9 der algemeene bepalingen zou zijn te kort gedaan. Integendeel, op grond der aldaar voorbehouden uitzonderingen, is de afwijking wettig; maar wanneer wij daar tegen stellen den *geest* van Art. 9, zoo als wij dien hiervoren hebben leeren kennen, dan wordt de hooge waarde van dit laatste zeer verminderd. Die vrijgevigheid, dáár zoo mildelijk toegestaan, wordt hier op eene beduidende wijze beperkt; de bezwaren, dáár tegen de reciprociteit ingebracht, blijven hier dezelfde.

Het doel was afschaffing van het regt van wildvang enz.; hetzelfde herleeft door Art. 884, 957 en 1718 tegen dien vreemdeling wiens Natie geen verdragen met Nederland getroffen heeft. De algemeene zin der bewuste Artik. is, dat hetzelfde bestaat; en slechts bij uitzondering niet uitgeoefend wordt.

Is baatzucht ten koste van anderen eene ondeugd in den mensch in het algemeen, zij is dit evenzeer voor den Staat. Eene wetgeving, daargesteld onder den geest van beschaving en de verfijnde gevoelens der tegenwoordige eeuw, kan zoodanige ondeugd niet willen bemantelen.

Wij mogen dan ook niet veronderstellen dat, bij de daargestelling der zoo even aangehaalde wetsbepalingen, de wetgever baatzuchtige bedoelingen gehad heeft, opdat door het goed, dat aan vreemdelingen, volgens natuurlijke regten toebehoort, de Staat een nieuw *droit de desherence* onder den naam van *vacante boedels* zou erlangen.

Voor zoo ver de debatten betreft, hebben wij dan ook geene aanleiding gevonden om zoodanige veronderstelling te koesteren; nogthans gelooven wij dat, onder de rede-

neringen, die men ten voordeele der bewuste Artikelen gemaakt heeft, vele gevonden worden die gemakkelijk wederlegd kunnen worden.

Als de voorname grond toch is door de regering aangevoerd « dat de drukkende regten van *jus detractus*, *albigi-* » *natus* enz., nog in sommige landen met de daad bestaan » en dat degenen die bij tractaten over en weder zijn afgeschafft buiten 's lands zouden kunnen herleven, zoodra het » bekend werd dat de Nederlandsche Wetgeving zelve, het » vorderen van dergelijke regten van vreemdelingen onmo- » gelijk maakte en verbood; » dan spreekt het van zelve, aldus gaat men voort « dat het Gouvernement zich de han- » den zou binden om zijne inwoners krachtdadig te bescher- » men tegen de vorderingen en aanmatigingen van vreemde » regeringen. » (1)

Men haalt hier alzoo aan regten die werkelijk bij tractaten afgeschafft zijn; maar sinds wanneer is dan toch de aard van deze zoodanig, dat, in geval ééne der verbonden Natien daaraan eene nog gunstiger uitbreiding geeft, zulks de andere bevoegd maakt om geheel van de overeenkomst af te wijken en in strijd daarmee te handelen?

En gesteld zelfs dat er gegronde bezwaren tegen eene *onbepaalde liberaliteit* hadden bestaan, had men dan, daar men ook toen weder uitdrukkelijk te kennen gaf, dat het hoogste doel was, het regt van wildvang en dergelijken af te schaffen, het Art. niet kunnen omkeeren en bepalen, dat vreemdelingen het regt van nalatenschappen te beuren of giften te ontvangen in *Nederland* zouden hebben, met uitzondering van dezoodanigen, wier Natie uitdrukkelijk was uitgesloten.

Wij althans deelen niet in het gevoelen van dien geëer-

(1) Zie VOORDUIN, T. IV, p. 13.

den spreker die zoodanige bepaling *dezelfde* noemde als nu bij Art. 937, gevonden wordt (1).

Het komt hier op het principe aan; dat principe wordt door de *bepaling* en niet door de *uitzondering* uitgedrukt.

Doch hoe dan ook, zeker is het een onregtvaardig beginsel om wanneer eenig vreemd Gouvernement den Nederlander onbevoegd mogt verklaren, zulks te wreken op onschuldige ingezetenen van dat Gouvernement die aan zoodanigen maatregel niets toegebracht hebben, en te regt nam daarom eene der afdeelingen ook dit onder hare grieven tegen de redactie van Art. 884 op (2).

Daargelaten nu nog de erfopvolgingen bij versterf, waarbij welligt eene hardheid zou kunnen bestaan voor personen die wederkeerig erfgenamen van elkander zouden zijn bij overlijden van een derzelve, en waar het dan zou afhangen van de wetten des lands waar de eerst overledene woonde, of deze nalatenschap al, dan niet, door den erfgenaam gebeurd zou kunnen worden, zoo is het evenwel strijdig met de regten van eigendom en de vrije beschikking daarover, om eenen Nederlander buiten de gelegenheid te stellen, zoodanigen erfgenaam te kiezen als hij zelve goedvindt (wat betreft de andere bij de wet onbekwaam verklaarde personen om van eene uiterste wilsbeschikking of schenking voordeel te genieten, deze berusten op geheel andere gronden en daar houdt alle onbillijkheid op); — maar ten aanzien van eenen vreemde is het eene verkorting van de regten des Nederlandschen erfslaters of des schenkers om hem in zijnen vrijen wil en eigendunkelijke beschikking, zoo ver hij anders daartoe gerechtigd is, te belemmeren.

(1) *ibid.*

(2) *Voorduin* l. l.

IIe Dl. 3^e stuk. 1840.

Men vergeve ons deze uitweiding over den aard van de bewuste wetsbepalingen; dit evenwel is zeker dat hetzelfde geene uitzondering maakt op het doel der afwijkingen van Art. 9; immers daar dezelfde door den wetgever alleen als billijk en noodzakelijk zijn daargesteld.

Vóór dat wij echter verder gaan, mogen wij ons niet onthouden de woordelijke bepaling van Art. 884 te doen opmerken. Bij hetzelfde toch is niet eene algemeene reciprociteit aangenomen, zoodat, wanneer de Nederlander in een vreemd land nalatenschappen beuren kan, de vreemdeling zulks evenzeer in Nederland vermag, maar uitdrukkelijk is daar nog bijgevoegd dat de vreemdeling hier *op dezelfde wijze* als erfgenaam optreedt, als de Nederl. in het vreemd land. — Door deze laatste bepaling wordt onze wet geheel afhankelijk gemaakt van de vreemde wetten. Daaruit toch volgt dezelfde aanmerking als ten aanzien van het Fransche regt gemaakt werd (1); *op dezelfde wijze*, is ook noodwendig *in dezelfde orde*. — B. v. een Nederlander sterft, nalatende eenen vollen broeder in Nederland en eenen broeder van halven bedde, ingezeten van een land waar het Rom. regt vigeert, doch hetwelk den Nederlander toelaat tot het beuren van nalatenschappen. Nu zou volgens Art. 903 en 904 Burg. Wetb. de halve broeder als erfgenaam optreden in de linie waartoe hij behoort, doch volgens het regt van het land waarvan de halve broeder ingezeten is, zou deze zijn uitgesloten (2); dit laatste moet dan ook in Nederland in acht genomen worden. Zoo ook met betrekking tot de erf-

(1) Zie op dit een en ander met betrekking tot het Fr. regt TOULLIER, t. IV, liv. 3, cap. 2, n. 102. CHABOT DE L'ALLIÉ, *traité des successions*, t. I, pag. 33. MERLIN, *Rep. v. succession*, t. 2. 2. en onze diss. pag. 163 *seqq.*

(2) Nov. 118, c. 3.

portie, waar het vreemde land daaromtrent andere bepalingen heeft dan de Nederlandsche wet.

Wij gelooven echter niet dat deze reciprociteit zoo ver zou kunnen uitgestrekt worden dat dezelve ten nadeele der ingezetenen van dit rijk zou kunnen strekken. De wet, die voor den Nederlander gemaakt is en den vreemdeling bij vergunning toelaat, moet door deze vergunning de regten van den Nederlander niet kunnen verkorten, zoodat, om het hiervoren gesteld geval te bezigen, indien de volle broeder vreemdeling was, en de halve broeder Nederlander, deze laatste niet door den vreemdeling uitgesloten zou worden, maar alsdan, overeenkomstig Art. 904, tot $\frac{1}{4}$ gerechtigd zou zijn.

Dit alzoo is de slotsom: dat de vreemdeling hier te lande tot geene nalatenschap toegelaten wordt dan in de gevallen waarbij de Nederlander in zijn land dat voorregt genieten kan, maar ook dat de vreemde in eene in Nederland opengevallen nalatenschap nimmer meerdere regten kan doen gelden, dan elk Nederlander dáár bezit.

Gelijke afwijkingen van het onbepaald regtsgenot van Art. 9 A. B. vinden wij ook in het Weth. van Burg. Regtsv.; doch ook deze uitzonderingen bevestigen hetgeen wij hiervoren hebben betoogd, dat de vreemdeling in *Nederland* tegen den vreemdeling, met regtsgenot, ook dat van regtsbedeeling bezit; immers daaruit blijkt dat de wetgever wel bepaaldelijk is bedacht geweest op gevallen waarbij vreemdelingen betrokken waren; zoodat, indien hij deze regtsbedeeling, op den voet waarop wij dezelve hebben voorgesteld, niet had willen toekennen, hij voorzeker zoodanige bepaling wel zou hebben gemaakt.

De verordening van Art. 127 Weth. van Burg. Regtsv. hebben wij hiervoren reeds leeren kennen. Wij hebben gezien dat dezelve in geenen deele in strijd is met het toen

ontwikkeld beginsel van bevoegdheid tot regtsbedeeling tusschen vreemdelingen onderling maar dat regtsgenot, juist binnen de vereischte perken stelt, zoodat de *Nederlander alleen* den niet in dit rijk verblijf houdenden vreemdeling, voor den regter in dit Koningrijk kan dagvaarden (1).

Deze uitzondering moest ten voordeele des Nederl. gemaakt worden. Hij toch, onderworpen aan de wetten zijns lands, behoort het regt te hebben om den vreemdeling, met wien hij gehandeld heeft, aan de uitspraak dierzelfde wetten te onderwerpen. Voor hem, als Nederlander, bestaat slechts ééne wet, dat is die zijns lands, maar ook die moet hem immer regt kunnen verschaffen, en dat kan zij alleen wanneer de zaak aan den Nederl. Regter voorgesteld kan worden.

Deze bepaling, van zoo veel gewigt, wanneer de vreemdeling hier te lande eenige eigendommen bezit, waarop de Nederlander zijn regt kan doen gelden, zou ongerijmd zijn, indien zij niet uitdrukkelijk tot den *Nederlander* beperkt was. Ware dit niet geschied, dan werd de geheele bepaling ondoelmatig en nadeelig; want dan zouden vreemdelingen elkander hier te lande in regten hebben kunnen betrekken, zonder dat de gedaagde zelfs hier verblijf zou hebben gehad.

Eene andere afwijking van het algemeen regtsgenot, zoo als de Nederlander dit bezit, is, dat, in de gevallen waarin de vreemdeling als eischer optreedt, of waarin hij zich voegt of tusschenkomt, verplicht is tot het stellen van zekerheid voor de geregtskosten, in welke hij zou kunnen worden verwezen. (Art. 152).

Deze zekerheid, vroeger onder den naam van *cautio judi-*

(1) Men zie ook het vonnis der Arrond. Regtb. te *Amsterdam* hier-voren aangehaald.

catum solvi bekend, is door den wetgever wèl en te regt behouden. Zij toch waarborgt den gedaagde, ingeval de eisch ongegrond mogt blijken te zijn, voor de kosten die hij anders welligt bezwaarlijk zou kunnen verhalen.

Zóó toch is bij de arrondissemens-regtbank te 's Bosch, bij vonnis, dd. 13 December 1838 (1), aangenomen dat de vreemdeling, in zich vereenigende de vereischen bij Art. 8 n.º 2 B. W. (d. i. die zijne woonplaats binnen dit rijk gevestigd en 6 jaren lang binnen dezelfde gemeente behouden heeft en daarbij tevens aan het bestuur zijner woonplaats het voornemen heeft doen kennen om zich in dit koninkrijk te blijven vestigen), niet verplicht is tot het stellen der bewuste zekerheid. Dat ook wij dit zelfde denkbeeld omhelzen, volgt uit hetgeen wij hierover aangaande Art. 8 B. W. gezegd hebben. De hier bedoelde vreemdelingen hebben in het oog der *burgerlijke wet* opgehouden vreemdelingen te zijn; zij missen slechts het staatkundig karakter, maar daarmede laat zich de burgerl. wet niet in.

Uit het door ons aangenomen principe volgt voorts nog de vraag of de vreemdeling jegens den vreemdeling de bewuste zekerheid zou moeten stellen? De meeste regtsdoctoren der Fransche Codes deelden, met uitzondering van PIGEAU, in het gevoelen dat, op grond der onbepaalde uitdrukking van Art. 16 Cod. Civ. en 166 Cod. de Pr. Civ. (thans Art. 152 W. van B. R.), de eischer, ook wanneer de gedaagde vreemdeling was, verplicht zou kunnen worden tot de cautie (2).

(1) Regt in Ned. 2 jaarg. p. 76 Zie ook MERLIN, Quest. de droit, op *caution jud. solvi*, § 1. n.º 2. ROGRON, op Art. 16 Cod. Civ. Onze dissert. p. 146 *seq.*

(2) PIGEAU, *Proced. des trib. de France*, t. I. p. 160; MALEVILLE op Art. 16; MERLIN, Rep. op *Caution jud. solvi*, § 1, n.º 7; DELVINCOURT, Cod. Civ. t. I, p. 89 en anderen; zie meergem. onze diss. p. 143.

En in waarheid, wij zien niet in, dat onze wetgeving tot eene andere interpretatie aanleiding zou kunnen geven. Zal de vreemdeling eenen anderen vreemdeling in ons land kunnen in regten betrekken, dan ook blijft het doel der wet hetzelfde; de vreemde gedaagde die bij de algemeene bepaling van Art. 9 hetzelfde regt heeft verkregen dat de Nederlander bij de speciale verordeningen van Art. 152 bezit, heeft ook *hetzelfde* belang om zich voor de kosten te zien waarborgen. De bewoordingen der wet bovendien, zijn onbepaald, en het regt om de cautie te vorderen is niet bij uitsluiting aan eenen Nederlander toegestaan.

Nog moet op de bewuste wetsbepaling opgemerkt worden de afwijking derzelve van het Fransche regt. Dit laatste achtte het in het belang van den handel, ten einde deze in hare prompte en vrije regtsbedeeling zoo min mogelijk aan banden te leggen, noodzakelijk de *handelszaken* ook te dezen niet onder de *gewone* zaken te rangschikken, door te bepalen dat daarin de zekerheid niet zou kunnen worden gevorderd.

Onze wetgever is, onzes inziens, wèl en te regt, van dit beginsel afgeweken. Het belang blijft hetzelfde, en voor eene billijke regtsbedeeling, vooral in een land dat grootendeels van den handel bestaat, is het noodzakelijk, dat de belangen van hen, die in een regtsgeding worden betrokken, speciaal in handelsgeschillen, gewaarborgd en verzekerd zijn; alsmede om, zoo als de regering zich op dit Art. 152 uitdrukte, in een commercieel land de ingezetenen voor processen van kwelzieke vreemdelingen te waarborgen (1).

De vrijdom van het stellen der zekerheid, bepaald bij Art. 16 Cod. Civ. en 167 Cod. Pr., ingeval de vreemdeling, eischer zijnde, bewijzen kon dat hij voldoende vaste goe-

(1) V. D. HONERT, Handb. voor de B. R. § 152.

deren in ons rijk bezat om voor de kosten te waarborgen, is bij onze wet gelijkelijk bepaald, mits namelijk, voegt Art. 153 er bij, in dit geval, de vreemdeling op die goederen eene hypotheekaire inschrijving toesta (1). Zoo doende, althans volgens onze wet, wordt alleen *voldoende* zekerheid gegeven; anders niet; want de eigenaar zou, nadat hij bewezen had, de noodige onbelaste onroerende goederen ten onderpand te bezitten, dezelve kunnen bezwaren en daardoor alle zekerheid voor zijne tegenpartij ten eenemale benemen.

Lijfswang, zegt daarna Art. 585 W. van B. R. n.º 10, « heeft plaats tegen alle vreemdelingen welke geene vaste woonplaats in dit rijk bezitten, *voor alle schulden zonder uitzondering* ten behoeve van Nederlanders aangegaan. »

Deze afwijking van den gewonen regel is tevens eene uitzondering op Art. 9 A. B. Lijfswang toch, kan alleen ten uitvoer gelegd worden in die speciale gevallen, welke de wet heeft aangewezen, maar de schuld ten behoeve van een Nederlander en ten laste van een vreemdeling, is aan deze beperking niet gehouden: of deze in de termen valt dat daarvoor volgens de bij de wet bepaalde speciale gevallen gijzeling kan worden uitgesproken of niet, is hetzelfde.

En wat is billijker? de vreemdeling, die hier geene vaste woonplaats bezit en nogtans welligt in zijn vaderland genoegzame middelen heeft om zijne schulden te voldoen, moet daartoe door den Nederlander door andere middelen genoodzaakt kunnen worden. Het eenige daartoe is: de aantasting van den lijve.

De eerste redactie van dit Art. was onbepaald, en hield niet in dat de schuld speciaal jegens een Nederlander zou

(1) De noodzakelijkheid daarvan, ook bij de Fransche wet, was reeds aangetoond door DELVINCOURT, *Cours de droit civil*, t. I, pag. 87. Sommige auteurs meenden dat dit onder de Fr. wet niet te pas kwam. Zie TOULLIER, MERLIN l. l. ROGRON &

behoeven te zijn aangegaan. Tevens was daarbij aangenomen het beginsel van reciprociteit: «ten ware,» zeide het ontwerp, «zij (vreemdelingen) mogten bewijzen dat volgens de wetgeving van hun vaderland in dergelijke gevallen geen lijfswang tegen Nederlanders zou plaats hebben.»

Met betrekking tot het eerste punt werd bij de memorie van toelichting op het Art., zoo als het nu luidt, gezegd:

«Er bestaat geene reden om ook aan *vreemdelingen tegen vreemdelingen*, het middel van lijfswang voor *alle* schulden te verleenen.» (Volgt hieruit niet ten duidelijkste dat zij nogtans elkander wel in regten betrekken kunnen? (1)) «Het doel kan alleen zijn aan ingezetenen des rijks eenen meerderen waarborg jegens vreemdelingen te geven voor de voldoening hunner schulden.» De reciprociteit daarentegen is weggelaten, onder anderen om het bezwaar dat de ten uitvoerlegging der gijzeling zou ondervinden in de onzekerheid, hoe daaromtrent de wetten zijn van de Natie, waartoe de vreemdeling zou behooren, en de schadevergoeding die, ingeval dezelve den Nederlander van gijzeling voor alle schulden onthieven, door eene onregmatige gijzeling zoude gevorderd kunnen worden. Uitgaande van het herhaald beginsel moet men ook hier opmerken dat, hoewel de vreemdeling den anderen vreemdeling niet voor *alle* schulden kan doen gijzelen, hij echter daartoe volkomen regt heeft, indien die vordering valt in eene der overige termen waarbij de gijzeling is toegestaan (Art. 585 en 586), b. v. om handelsschulden.

Uit hetzelfde oogpunt als n.º 10 van Art. 585, en met dezelfde strekking is Art. 768 daargesteld. De Fransche wet deed reeds vroeg de noodzakelijkheid aan eenig con-

(1) Zie vooral ook op dit punt de redeneringen, waaruit dit nog duidelijker volgt, op dit Art. bij v. D. HONERT, l. l. § 585, n.º 10.

servatoir middel tegen vreemde debiteuren, die geen vast verblijf in *Frankrijk* bezaten, gevoelen. Ook nu moest er een maatregel bestaan waarbij de Nederlander zijne regten tegen den vreemdeling zou kunnen verzekeren, vóór dat deze zich aan zijne vervolging zou kunnen onttrekken.

De Fransche wet geene bepaling voor dit geval bezittende, zoo moest daarin door eene bijzondere wet (die van 10 September 1807) voorzien worden.

De Nederlandsche wet deed het ter plaatse waar dit hoorde, maar wilde echter dit middel niet al te ligt toestaan, en heeft daarom de vroeger voorgestelde bepalingen dat vreemdelingen, geene vaste *woonplaats* in dit rijk hebbende, zonder dat er een vonnis ten hunnen laste bestond, op bevel van den voorzitter der arrondissements-regtbank bij voorraad zouden kunnen worden gegijzeld, in zoo verre gewijzigd dat, in plaats eener vaste *woonplaats*, een vast *verblijf* zelfs voldoende zou zijn om tegen den vreemdeling dit buitengewoon middel niet te kunnen doen gelden. De wetgever behoorde zeer omzigtig te zijn in het toestaan van middelen om iemands vrijheid te ontnemen (1).

Om deze zelfde reden moest de schuld opeischbaar en vervallen zijn, opdat geene gijzeling zou kunnen plaats hebben, vóór dat er termen bestonden, waarop de vreemdeling gelijkelijk daartoe bij vonnis zou kunnen worden verwezen; terwijl de opheffing nog bovendien door den gegijzelde kan worden gevorderd tegen borgtocht of het stellen van genoegzame zekerheid voor de schuld (Art. 769).

Van elk die geene vaste woonplaats binnen dit rijk heeft, dus ook van een vreemdeling, kunnen volgens Art. 764 de goederen, met eenvoudige vergunning van den President van het arrondissement, waarin zich die goederen bevin-

(1) V. D. HONERT, l. l. § 768 in fine.

den, en zelfs van den kantonregter, in plaatsen waar geen arrondissements-regtbank zitting houdt, door *elk schuldeischer* beslagen worden, zelfs zonder schriftelijk bewijs.

De heilzame waarborg voor de regten van crediteuren bij dit Art. bepaald, is duidelijk en vordert geen verdere toelichting.

Maar ook hetzelfde vergelijkende met Art. 768, zoo even aangehaald, dan volgt uit de onvoorwaardelijke bepaling van *elk schuldeischer* bij het eene, en de beperking van schulden jegens een *Nederlander* aangegaan, bij het andere, dat bij het eerste, vreemdelingen, schuldeischers zijnde, dat zelfde regt hebben, om, ter verzekering hunner vorderingen, conservatoir arrest te leggen op de goederen van eenen anderen vreemdeling (1).

Eindelijk vinden wij van het regtsgenot van Art. 9 A. B. nog eene uitzondering bij Art. 710, waar vreemdelingen, geene vaste woonplaats in dit koninkrijk hebbende, verstoken worden van het regt van boedelafstand.

Ook deze bepaling kenmerkt zich door derzelve doelmatige en noodzakelijke strekking.

Boedelafstand is het middel waardoor de debiteur zich van al zijne goederen, ten voordeele zijner crediteuren, ontdoet, wanneer hij, ter goeder trouw gehandeld hebbende, nogtans niet langer betalensmagtig is. Daartoe wordt dan

(1) Daaruit volgt dan ook weder dat vreemdelingen gerechtigd zijn tegen elkander proceduren te voeren in Nederland. Trouwens wij zien in geenen deele in hoe verre uit de bepalingen van Art. 127, 588, n.º 10 en 768 het tegendeel volgen zou, zoo als zulks door den Brielschen regter is aangenomen. Die bepalingen bevatten uitzonderingen, zoo als die waren voorbehouden, maar zijn nimmer in strijd met Art. 9 der Alg. Bep. Die uitzonderingen, zij zijn nuttig, doelmatig en belangrijk, de wetgever kon dezelve, naar zijne meening, niet voorbij gaan.

ook als eene hoofdzaak vereischt dat hij *alle* zijne goederen afsta en geene achterhoude.

De vreemdeling echter, zelfs die een vast verblijf hier te lande bezit, zou buiten weten zijner schuldeischers, in zijn vaderland zeer vele goederen kunnen bezitten, en zoo doende, ingeval hij in Nederland schulden heeft, gereedelijk dit middel kunnen bezigen, te meer daar het hem ook zonder voldoende zekerheid ontslaan zou van den lijfswang (709). Heeft hij hier te lande echter eene vaste woonplaats, dan heeft hij hier den zetel van zijn vermogen overgeplaatst, en wordt daarom, ook zonder dat de bij Art. 8 omschreven vergunning van den Koning, of het zesjarig verblijf heeft plaats gehad, in de cathogorie van de in dat Art. 8 genoemde vreemdelingen gesteld.

En hiermede vermeenen wij genoegzaam aangetoond te hebben den geest van Art. 4 der Gwt., en de daaruit voortgevloeide gelijkstelling tusschen vreemdelingen en Nederlanders bij Art. 9 der Alg. Bep. en deze weder, voor zoo veel noodig, bevestigd bij *speciale* bepalingen te hebben ontwikkeld; wij zullen dit opstel besluiten met de mededeeling van het vonnis der Brielsche regthank, waarbij eene tegenovergestelde leer is aangenomen.

Het luidt als volgt:

« De Regthank, enz.

Overwegende, dat de eischer die zich even als de gedaagde voor het oogenblik, in *Nederland* bevindt, bij gemelde acte van dagvaarding, blijkbaar zich doet kennen, als inwoner der Vereenigde Staten van *Noord-Amerika*, en derhalve als vreemdeling, en dat door hem eischer, ook als zoodanig is beschouwd, de persoon des gedaagden;

Overwegende, dat de gedaagde, de hoedanigheid van vreemdeling, hem bij de acte van dagvaarding toegeschre-

ven, niet alleen niet ontkend, maar integendeel dezelve ten stelligste bevestigd heeft;

Overwegende, dat het dus er voor moet gehouden worden, dat èn de eischer èn de gedaagde, zijn vreemdelingen;

Overwegende, dat de eischer vordert, dat de gedaagde zal worden verwezen, om aan hem te betalen, eene zekere som, wegens aan denzelfven geleverd glaswerk, te *New York*, en zulks vòòr hunne aankomst hier te lande;

Overwegende, dat de gedaagde heeft voorgesteld de exceptie van onbevoegdheid dezer Regtbank, op grond dat beide partijen zijn vreemdelingen;

Overwegende, dat mitsdien *in casu* door eenen vreemdeling is gedagvaard, een andere vreemdeling, ter zake van eene verbindtenis, aangegaan buiten *Nederland* of deszelfs kolonien;

Overwegende, dat bij de burgerlijke wet uitsluitend zijn geregeld de regten en verplichtingen tusschen Nederlanders onderling, en tusschen Nederlanders en vreemdelingen;

Overwegende, dat dan ook naar de burgerlijke wet, om een' vreemdeling, voor den Nederlandschen Regter te kunnen vervolgen, daartoe wordt vereischt, dat door eenen vreemdeling eene verbindtenis jegens eenen Nederlander zij aangegaan, gelijk, ten duidelijkste, blijkt onder anderen uit de Artikelen 127, 585, n.º 10, en 768, van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering;

Overwegende, dat uit den aard der zaak, de burgerlijke wet, de regten en verplichtingen tusschen vreemdelingen onderling niet vermogt te regelen, en ook niet heeft geregeld;

Overwegende, dat hiermede niet strijdig zijn Art. 4 der Grondwet, en Art. 9 der wet van den 15 Mei 1829, houdende algemeene bepalingen der wetgeving van het Koninkrijk (Staatsblad, n.º 28), aangezien bij het eerstgemelde dezer artikelen bedoeld wordt het verleenen van

bescherming, tegen eene in Nederland geschiedende gewelddadige aanranding, van den persoon des vreemdelings of van deszelfs goederen, en hetgeen bij laatstgemeld artikel is vastgesteld, in het onderhavige geval alleenlijk van toepassing zoude kunnen wezen, indien òf de eischer òf de gedaagde, een Nederlander ware;

Overwegende, dat mitsdien de gedaagde te regt heeft voorgesteld de exceptie van onbevoegdheid dezer regt-bank, uithoofde van den persoon des gedaagden zoowel als uit hoofde van den persoon des eischers;

Gezien de Artikelen 154, 155 en 56 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering;

Admitteert de door den oorspronkelijken gedaagde voorgestelde exceptie; verklaart zich onbevoegd om van dit geding kennis te nemen, en verwijst den eischer, nu geëxci-pieerde, in de kosten van hetzelfde. »

— — —

Zonder een bepaald oordeel te vellen over de hier behan-delde vraag, meenen wij te mogen aanteekenen, dat het gevoelen des schrijvers gedeeld wordt door den heer FOELIX, in zijne voortreffelijke verhandeling: *du conflit des lois de différentes nations, ou du droit international*, voorkomende in de *Rev. Étr. et Fr. de légis., de jurisprud. et d'écon. pol.* Wij lezen aldaar, III, 791, 792, het volgende: « l'art 9 de » la loi des P. B., qui forme le titre préliminaire du C. C., » contient une disposition à peu près identique avec celle des » codes d'Autriche et de Prusse que nous venons de citer; » elle est ainsi conçue: » le droit, etc. « Or, aucune excep- » tion de cette nature n'existe dans la législation Néerlan- » daise, en ce qui concerne le droit d'ester en justice: dont » ce droit ne saurait être refusé à un étranger qui plaide » contre un autre étranger. »

Redactie.)

Iets over de competentie der Rijnvaart-Regtbanken.

«Welke regter is bevoegd om te beslissen over eenen eisch tot schade-vergoeding wegens het aanvaren van twee den Rijn bevarende stoombooten? De gewone burgerlijke en handels-regter van de woonplaatsen der partijen? Of de Rijnvaart-regter, aangewezen bij de overeenkomst tusschen de oeverstaten van den Rijn, gesloten op 31 Maart 1831?»

Deze vraag is belangrijk en gewichtig. Vele en daaronder zeer betwistbare redeneringen kunnen van beide zijden worden aangevoerd, en echter komt alles aan op het regt verstaan van Artikel 81 van het reglement voor de vaart op den Rijn, hetwelk zegt dat de Rijnvaart-regter, «zal» belast zijn met, ter eerster instantie, als summiere zaak te «onderzoeken en te beslissen :

»de klagten ingebracht tegen eigenaren van trekpaarden,
»bij de opvaart der schepen gebruikte wordende, wegens
»veroorzaakte schade aan de eigendommen;

»en in het algemeen alle andere klagten wegens schade
»door de onachtzaamheid der bestuurders van schepen, en
»vloten, gedurende hunne reis, of bij het aandoen der
»oevers te weeg gebragt.

(«et généralement toute autre plainte pour dommages
»causés par la négligence des conducteurs des bateaux et des
»trains pendant leur voyage ou en abordant.»)

Sommigen beweren dat door deze algemeene bepaling de competentie van den Rijnvaart-regter wordt gevestigd over alle klagten, wegens de schade die de Rijnvaart-schippers, dat zijn die volgens de Art. 42 en 43 van het reglement, als zoodanig zijn erkend, aan elkanders schepen op den Rijn toebrengen.

Anderen vermeenen, dat die bepaling van Art. 81 niet

zoo algemeen mag worden opgenomen, maar moet worden uitgelegd door- en in verband gebragt met Art. 83, en de competentie van den Rijnvaart-regter moet worden beperkt tot de gevallen van schade, die aan de lijnpaden, bruggen, hoofden van ligplaatsen en kranen wordt toegebragt; dat deze alleen in het laatst gemeld Artikel onder het woord «grondeigendommen» moeten worden verstaan, dat die grondeigendommen op den Rijn betrekking hebben die tot verzekering daarvan dienstig zijn, en dat dus daaronder zelfs geene gewone grondeigendommen van particulieren mogen worden begrepen. Toetsen wij de gronden dezer beide sustenuen.

Reeds bij den eersten oogopslag valt het op dat zij die het eerste zijn toegedaan het Artikel opvatten in den eenvoudigen en natuurlijksten zin, zoo als die daarin voor iedereen, zelfs onkundigen, maar ook onbevooroordeelden, te lezen en te verstaan is; dat de tweeden het daartegen geweld aandoen, met daarin niet te lezen, wat er in te lezen is, en dat de overweging, dat zoodanige bepaling niet goed zoude zijn, de overtuiging heeft doen geboren worden dat de wetgever dat niet heeft willen bedoelen, en daarom hetgeen daar is uitgedrukt als niet geschreven moet worden aangemerkt.

A priori, zegt men, is dit niet te veronderstellen, want men mag niet aannemen dat de Koning zijne onderdanen aan jurisdictie van vreemde Regtbanken zal onderwerpen; dit zoude strijden met Artikel 167 der Grondwet.

Het is ongerijmd dat ieder, wien op den Rijn (volgens de conventie is dat tot aan zee toe) door een Rijnschipper schade wordt toegebragt, deswege vergoeding voor den Rijnvaart-regter zal moeten vorderen, vooral omdat deze Rijnschipper, zoo hij veroordeeld wordt, de bevoegdheid bezit zijne partij in appel voor de commissie te *Maintz* te roepen. Dat is

daarenboven meer een administratief dan een regterlijk collegie, dat, slechts ten hoogste tweemaal in het jaar, telkens eene maand vergadert, en waarin *Nederland* slechts voor een gering aandeel stemming heeft; aan zoodanige regtsmagt heeft de Koning zijne Nederlandsche onderdanen noch kunnen noch willen onderwerpen. Naar mijn gevoelen kon men zeer juist aanmerken, dat ieder tractaat tusschen Souvereinen even als ieder contract tusschen bijzondere personen aangegaan, steeds in zich bevat den afstand van eenig regt, dat men, zonder die verbindtenis, zoude behouden hebben.

Even als bijzondere personen zich wederkeerig bij contract verbinden om òf van zekere bepaalde regten geen gebruik te zullen maken, òf aan elkanderen wederkeerig regten, toekennen, die zij zonder die overeenkomst niet zouden bezitten, evenzoo bevat ieder contract tusschen souvereinen uit deszelfs aard wederkeerige concessien en renunciatiën, toekenning en afstand van soevereiniteitsregten.

Daaronder behooren:

het niet heffen van lasten en tollèn op eene rivier, die tot het territoir behoort, het dulden en eerbiedigen van eene bijzondere regtsmagt in zijne Staten, enz.

Art. 58 der Grondwet, dat aan den Koning het regt geeft om alle verbonden en verdragen te doen stuiten en bekrachtigen, kent daardoor van zelve het vermogen toe om tot dat einde van sommige van zijne soevereiniteitsregten afstand te doen; zonder deze middelen toch kan het doel, het sluiten van een verbond of verdrag, niet tot stand komen.

Het instellen, ten gevolge van de overeenkomst van 31 Maart 1831, van bijzondere regtbanken, als Rijnvaart-regtbanken en het onderwerpen van hare uitspraken aan eene

gemengde commissie van vreemdelingen, doch waarin ook Nederland naar evenredigheid wordt vertegenwoordigd, maakt zeker geen inbreuk op die Grondwet en speciaal niet op Artikel 167. Niemand wordt daardoor tegen zijnen wil afgetrokken van den gewonen regter dien de wet hem toekent. Wie toch kunnen voor die exceptionele Regtbanken gedagvaard worden?

Alleen de eigenlijk gezegde Rijnvaart-schippers en deze *summo jure*.

Hij toch die zich aangeeft als Rijnvaart-schipper (want volgens Art. 46 van het reglement zijn niet *alle* schippers, die den Rijn bevaren, daarom, naar de bedoeling van het reglement *sensu strictae Rijnvaart-schippers*; daaronder zijn alleen begrepen, die het gebied der verschillende oeverstaten bevaren, zich en hunne schepen als Rijnschippers en Rijnschepen hebben laten goedkeuren en admitteren); hij die zich als Rijnschipper heeft laten admitteren, heeft eene vrijwillige daad gedaan, waarvan het gevolg is, dat hij zich als zoodanig aan alle de bepalingen van het politie-reglement, en ook aan de exceptionele competentie van de Rijnvaart-Regtbank onderwerpt.

Hij wordt dus niet *tegen*, maar met zijnen wil afgetrokken van den gewonen regter, dien de wet hem in ieder ander geval toekent, wanneer hij schade heeft veroorzaakt en tot vergoeding daarvan wordt aangesproken.

Volenti non fit injuria. Ieder ander, die niet als Rijnschipper geadmitteerd is, en aan eenen Rijnschipper schade mogt toebrengen, zal te dier zake voor zijnen gewonen regter moeten gedaagd worden. Wanneer nu echter door eenen Rijnschipper aan hem schade toegebracht is, dan zoude immers deze tot vergoeding *in den gewonen regel* eveneens moeten worden geroepen voor den regter zijner woonplaats,

dan zoude de benadeelde immers altijd voor eene vreemde Regtbank moeten gaan procederen.

Zou dus een Hollandsch turfschip of een Fransche koopvaarder, beiden geen Rijnschippers zijnde, ergens op den Rijn of op eene plaats die als zoodanig volgens conventie moet worden beschouwd, worden aangezeild en benadeeld door eenen Pruissischen of Hessischen schipper, dan zouden die Franschman of die Hollandsche turfschipper *in den gewonen regel* den Pruis of den Hes, ter vergoeding van de door hem veroorzaakte schade voor den Regter van deszelfs woonplaats, in Pruisen of Hessen moeten dagvaarden, in een vreemd land zijn regt moeten gaan zoeken; en, zoo hij triompheert, zijne partij in hooger beroep ook voor een vreemd Geregts-hof van appel moeten volgen, waarin Nederland of Frankrijk door geene enkele stem wordt vertegenwoordigd.

Maar zoo nu de benadeeling veroorzaakt is door eenen Rijnschipper, zal men, volgens het reglement, de bevoegdheid hebben de schadevergoeding voor eene nabij de plaats van het voorval gelegene Rijnvaart-Regtbank te vorderen, en in geval men triompheert, door zijne partij, ja genoodzaakt kunnen worden om voor de gemengde commissie, te *Maintz*, maar dat is voor een Geregts-hof, waarin landgenooten van beide partijen zitting hebben, te procederen.

Men zal dus meerder faveur hebben, dan anders, en geene redenen om zich te beklagen, bijaldien men den vreemdeling *steeds* konde roepen voor den regter van de plaats waar de schade was toegebracht, maar dit niet naar de algemeene regelen van regtsvordering; doch ook dan zouden immers de Fransche koopvaarder, door een Pruissischen Rijnschipper op eene Nederlandsche rivier aangezeild, voor eene Nederlandsche regtbank moeten procederen, waarin geen van beiden vertegenwoordigd worden;

zal die regtbank hun meerderen waarborg opleveren, dan die gemengde commissie te *Maintz* aan den Nederlander, die aldaar vertegenwoordigd wordt, aanbiedt?

De bepaling dat de succumberende partij de keuze heeft om het hooger beroep aanhangig te maken òf voor de hoogere regtbank van het land, waar het vonnis geslagen is, òf voor de Centrale Commissie te *Maintz*, moge vreemd klinken, het valt echter niet te ontkennen dat eene Regtbank, zamengesteld uit regt- en landgenooten van beide partijen, ofschoon daarvan een bepaald en uit andere oorzaken geëvenredigd gering getal, altijd eene gunst bevat voor die partij, welke in den gewonen regel, haar regt aan geheel vreemde regters zoude moeten overlaten, ofschoon men dan ook daarom nog niet zoude mogen vreezen voor een zoo overdreven en slecht geplaatst patriotismus van den regter, die den vreemdeling, *alleen omdat hij vreemdeling is*, in het ongelijk zoude stellen.

Door in appel voor de *Maintzer Commissie* te moeten procederen wordt men dus niet tegen zijnen wil afgetrokken van den gewonen regter, dien de wet ons toekent, want deze zoude *casu quo* altijd de vreemde regter zijn.

Evenmin kan het een bezwaar zijn dat de commissie slechts eens of tweemaal in het jaar vergadert, want daarin is bij het reglement zelve reeds te gemoet gekomen bij hetzelfde Art. 86, dat de appellabiliteit en de manier van procederen in appel regelt.

De in het gelijk gestelde partij zal de voorloopige ten-uitvoerlegging van het vonnis kunnen vragen. En het zal aan de omzigtigheid des eersten regters overgelaten zijn, dezelve met of zonder borgtogt toe te staan, onder inachtneming van hetgeen de regelen van het gemeene regt te dien aanzien medebrengen.

Hij derhalve, die genoodzaakt zal worden, voor deze regt-

bank, die slechts eens in het jaar zitting houdt, te procederen, heeft het regt van provisoire executie, en alzoo bij de spoedige afdoening der zaak geen belang. Ik zie derhalve niet in, dat de wetgever reeds *a priori* zoude moeten worden verondersteld niet te hebben gewild dat de Rijnvaart-regter uitspraak zoude doen over alle klagten tegen bestuurders van schepen en vloten, namelijk die als Rijnschippers zijn geadmitteerd, en geen anderen, wegens schade door hunne onachtzaamheid gedurende hunne reis veroorzaakt.

Dit vastgesteld zijnde, zal het de tweede vraag moeten zijn: volgt deze competentie van den Rijnvaart-regter uit de stellige bepalingen van het tractaat, dat is uit de acte van het *Weener* Congres en de overeenkomst van 31 Maart 1834?

Het blijkt uit de artikelen betrekkelijk de vaart op den Rijn, behoorende tot het aanhangsel XVI der acte van het *Weener*-Congres, te vinden in de Nederlandsche Pandekten III, pag. 162, en speciaal uit de artt. 1, 2, 8, 9, 27, 32, en uit de art. van het Reglement zelve, dat dit laatste, naar aanleiding en op grond van en in overeenstemming met de eerste ten doel hebben moet niet alleen de vrijheid, maar ook de veiligheid der vaart op den Rijn te verzekeren, door een algemeen reglement, reeds bij de slot-acte een politie-reglement genaamd.

Het voornaamste argument, dat dit reglement alleen ten doel zoude mogen hebben de vrije, en niet de veilige vaart op den Rijn te verzekeren, en slechts bij maatregelen van politie zoude hebben willen voorzien tegen alle hindernissen, die aan de vrije, en niet de veilige vaart, zouden kunnen worden in den weg gelegd, vervalt, en hiermede deszelfs geheel juridiek systema.

Zie hier, onzes inziens, de waarachtige stelling. De vrije vaart op den Rijn is als beginsel bij de acte van het *Weener* Congres aangenomen en vastgesteld, en voorts bepaald dat er

een nader reglement zoude worden gemaakt, om het in werking brengen van dat beginsel te regelen.

Dat kon niet zonder voor de veiligheid te zorgen van hen, die dat regt zouden uitoefenen.

De acte van het *Weener* Congres, bepalende dat er een reglement zoude worden gemaakt om die executie te regelen, hetwelk tevens een politie-reglement zijn zoude, heeft daardoor *eo ipso* beslist, dat bij hetzelfde voor de veiligheid zoude worden gezorgd.

Want zoo als een politie-reglement uit den aard der zake de *veiligheid* moet waarborgen van hen, die regten uitoefenen, zoo is het denkbeeld van de handhaving der vrije vaart op den Rijn aan dat van eene veilige vaart onafscheidelijk verbonden, en de eene zonder de andere ondenkbaar.

Nu is het waar, dat zoodanig politie-reglement alleen ten doel moest hebben te zorgen dat er aan die vrije vaart geene hindernissen worden toegebracht, maar zoo men niet wil komen tot het resultaat, dat het reglement niet anders dan een tarief van te heffen regten, waarboven men niet zal mogen gaan, en eene bepaling en aanwijzing der tol-kantoren zoude moeten bevatten (en daarvan blijkt dan toch wel het tegendeel uit den omvang van de waarlijk niet beknopte overeenkomst, bestaande uit 10 titels, waarvan slecht drie, blijkens derzelver opschriften, daarover handelen, terwijl de zeven overigen daarmede niets gemeens hebben, en 6 en 8 de veiligheid betreffen), moet men wel erkennen, dat ook aan die vrije en veilige vaart zeer groote hindernissen zouden worden toegebracht, wanneer de bestuurders der Rijn-schepen en vloten zich niet gedroegen naar de voorschriften, hun gegeven, de conditien waarop zij zijn geadmitteerd; wanneer zij elkander geene behoorlijke ruimte laten bij het voorbij varen, en niet volgens de in iederen oeverstaat bestaande bijzondere verordeningen, bij het elkanderen ontmoeten,

bakboord- of stuurboordszijde houden, bijzonder van geen lantaarn zijn voorzien; alle welke verordeningen wel aan iederen oeverstaat meer bijzonder zijn overgelaten, maar waarvan de overtreding niettemin tot de kennisneming van den Rijnvaart-regter behoort, juist omdat de inachtneming daarvan tot de *veiligheid* van die vaart noodzakelijk vereischt wordt, en de verwaarloozing daarvan hindernis en oponthoud aan de *vrije* vaart moet te weeg brengen, — omdat die vaart moest zijn *vrij*, *jure* niet alleen, maar ook *facto*, en dat factisch *vrij* zijn alweder zonder *veiligheid* onbestaanbaar is.

De schade, die alzoo door onachtzaamheid van den Rijn-schipper wordt veroorzaakt, is een object van de kennisneming van den Rijnvaart-regter, volgens Art. 81.

Maar, zegt men, zelfs niet *alle* schade wordt hier bedoeld: alleen die aan de grondeigendommen, dat zijn bruggen, hoofden etc., wat tot de vrije vaart dienstig is, veroorzaakt; andere schade-vergoeding behoort bij den gewonen regter te huis; dan gelden Art. 534, 535, 536 Weth. van Kooph.

Ik moet hier nogmaals herhalen dat dit onderscheid is buiten de Wet, en mitsdien ongeoorloofd.

Art. 81 spreekt *in het algemeen* van alle andere klagte wegens schade; ook de Fransche tekst zegt, *généralement toute autre plainte*, wanneer die slechts wordt geweten aan de onachtzaamheid der Rijnschippers; « *dommages causés par la négligence des conducteurs des bateaux,* » dat is het criterium; en dat hier niet alleen de sprake zijn kan van beschadiging der grond-eigendommen, maar ook wel degelijk van roerende goederen, van schepen speciaal, die zij tegen komen of voorbij varen, blijkt ten duidelijkste uit de laa'ste woorden: gedurende hunne reis, of bij het aandoen

der oevers te weeg gebragt, dit ligt, mijns inziens, opgesloten in de tegenstelling, « zoo varende als aanleggende, » » pendant leur voyage ou en abordant. »

Want, in den regel, en op enkele uitzonderingen na, kan de schade, terwijl zij varen, slechts veroorzaakt worden aan schepen die zij op hunnen weg ontmoeten; die aan de grondeigendommen, daarentegen, alleen bij het aanleggen of aandoen der oevers toegebragt worden.

Het Art. 81, dat, mijns inziens, zeer duidelijk is, en geene interpretatie behoeft, regelt dus de competentie van den Rijnvaart-regter voor beide gevallen, en schade aan roerende goederen, en schade aan de grondeigendommen toegebragt, en voor dit laatstgemelde geval regelt Art. 83 de locale competentie, door te bepalen dat alsdan de Regter van de plaats waar, of in de nabijheid van welke, het voorval, dat de schade heeft veroorzaakt, heeft plaats gehad, tot de beoordeeling der zaak bevoegd zijn zal. Dat Artikel is dus niet explicatief, maar restrictief; Art. 81 regelt de algemeene competentie voor beide, Art. 83 de locale competentie voor het laatstbedoelde geval.

Maar ook voor dat cas van schade, aan *alle* grondeigendommen, en dus ook aan dat van particulieren veroorzaakt, distingueert het Artikel niet; en eveneens is deze restrictie, naar onze wijze van zien, buiten de wet.

Het is waar de Koning kon geen afstand doen van een gedeelte van het territoire, maar hier is geen afstand gedaan van eenig gedeelte van den Rijn, die door Nederland vloeit, en zeker tot het territoire behoort; daartoe zoude de Koning, volgens Art. 53 der Grondwet, in 1831, in tijd van vrede, de bevoegdheid niet gehad hebben, zonder toestemming der Staten-Generaal. Maar hier is afstand gedaan van die Souvereiniteits-regten, die op de rivier, op dat gedeelte van het Nederlandsche territoire konden worden uitgeoefend, zoo als

wij bovén hebben gezien , en van welke onbeperkte uitoefening , bij de conventie , ten behoeve van de vrije vaart op den Rijn , is afstand gedaan , en de bevoegdheid *daartoe* had de Koning uit datzelfde Artikel , omdat hetzelfde hem regt geeft , om het verdrag zelve te sluiten , en zonder wederkerige concessie en afstand van regt geen verdrag denkbaar is. Eveneens dus geloof ik , dwaalt men , met te zeggen , dat uit te competentie van den Rijnvaart-regter zoude volgen dat hier de Nederlandsche wetten en verordeningen niet zouden kunnen worden toegepast , dat daaruit zoude volgen dat de Rijnvaart-schipper alleen in dat reglement , bij de overeenkomst bepaald , zijne wetgeving zoude moeten vinden.

Maar , zegt men , alsdan zoude de beslissing dezer vorderingen afhankelijk kunnen worden van begrippen zonder regel , die de hier bestaande bepalingen zouden vervangen , ja nog wel *noodwendig zouden moeten* vervangen in een vreemd land , waar welligt geen wetsbepaling omtrent zoodanig onderwerp zoude bestaan.

Vooreerst toch mag nooit de vrees voor welligt nadeelige gevolgen , die zijne uitspraak zoude kunnen te weeg brengen , den regter tot eene beslissing bewegen ; evenmin als de vrees dat door eene competent-verklaring eene botsing met de overige oeverstaten zoude kunnen ontstaan , des regters beslissing mag regelen en hem zich competent doen verklaren.

Maar het reglement , door conventie vastgesteld , zal daarenboven niet de eenige wetgeving zijn , die tot rigtsnoer zal strekken. Art. 2 van Zr. Ms. besluit van 9 Julij 1831 , n.º 22 , luidt in tegendeel ; ook de wet van 6 Maart 1818 moet worden toegepast.

De regter zal de algemeene landregten en verordeningen , vigerende ter plaatse waar het voorval geschied is , toepassen. Heeft de aanvaring plaats gehad op den Nederland-

sehen Rijn, de Nederlandsche regter zal de in *Nederland*

's Konings besluiten van den 4 September 1824 en 15 April 1826 zullen wel degelijk in aanmerking komen, met de wet van 6 Maart 1818.

Heeft het feit plaats gehad op Pruisisch territor, ook dàar is eene wetgeving, welke in die gevallen voorziet; noch dàar noch in een van de andere oeverstaten, welke de conventie hebben gesloten, wordt regt gesproken op *begrippen zonder regel*: alle hebben hunne geschrevene wetten, zoo als dit reeds *a priori* bij de acte van het *Weener-congres* wordt verondersteld.

Die regter zal de reglementen van politie toepassen, die ter plaatse, waar hij zitting houdt, en het geval gebeurd is, geldig zijn.

In hooger beroep zal de commissie te *Maintz* beoordeelen of de vonnissen der verschillende Rijnvaart-regters zijn gewezen overeenkomstig het reglement niet alleen, maar ook overeenkomstig de verordeningen door de verschillende oeverstaten, tot beveiliging en handhaving der vrije vaart op den Rijn, op ieder grondgebied, in werking gebragt.

De regter zal alle die verschillende wettelijke bepalingen op ieder geval moeten toepassen, even als ieder regter ook in *Nederland* zoo dikwerf vreemde wetten toepast, of althans naar dezelve oordeelt en beslist; b. v., wanneer het den staat van personen geldt, of handelingen, onder het gebied eener hier niet geldende wet, plaats gehad hebbende, en daarin is niets ongerijmd gelegen.

Ten slotte zal het welligt niet onbelangrijk zijn hier nog

mede te deelen een arrest van het Hof van *Holland* van 18 November 1840, waarbij de door ons verdedigde leer is aangenomen:

«Het Hof, enz. — Gezien de stukken;

Overwegende, wat de daadzaken betreft, dat de regtsvordering, tegen de appellante voor de Arrondissements-Regtbank te *Rotterdam*, door de geïntimeerden ingesteld, daartoe strekt, dat de appellante zal worden veroordeeld, aan de geïnt. te vergoeden alle kosten, schaden en interessen door de op den 19 Februarij 1840, zoo de geïnt. poseert, bij Millingen gedane aanvaring van der geïnt. stoomboot *de Stad Keulen*, door der appellantes stoomboot *de Komeet*, met alle derzelve gevolgen, bij de geïnt. bereids gehad en geleden, of nog verder te hebben en te lijden, nader bij staat te begrooten, met veroordeeling van de appellante in de proceskosten, alles onverminderd de aanspraak wegens de schade aan de lading toegebracht, toekomende aan hem, die dezelve aangaat;

Overwegende, dat de appellante tegen deze vordering der geïnt. heeft geproponoord eene exceptie van incompetentie, gegrond op de Overeenkomst en het Reglement tusschen de Rijnsoeverstaten, betrekkelijk de vaart op gezegden stroom, de dato 31 Maart 1831, bij Kon. Besl. van den 28 Junij 1831, met den 17 Julij daaraanvolgende in dit Rijk in werking gebragt, en bij welk besluit alle op den Nederl. Rijn toen geheven wordende regten en in werking zijnde Reglementen vervallen worden verklaard; en bepaald, dat dezelve zullen worden vervangen door gemelde overeenkomst;

Overwegende dat de Arrond.-Regtb. te *Rotterdam*, bij vonnis van den 27 April 1840, de door de appellante voorgestelde exceptie van incompetentie heeft verworpen, van welk vonnis de appellant, bij exploit van den 6 Mei 1840, is gekomen in hooger beroep bij dit Hof;

Overwegende, wat het regt aangaat, dat, naar aanleiding en ten gevolge van het beginsel, aangenomen en vastgesteld in Art. 1 van de Overeenkomst tusschen de oeverstaten van den Rijn en van het Reglement betrekkelijk de vaart op gezegden stroom, in dato 31 Maart 1831, bij Art. 81 van dezelve overeenkomst bijzondere regters zijn aangewezen, welke belast zijn met ter eerste instantie als summiere zaken te onderzoeken en te beslissen, onder anderen en in het algemeen, alle klagten wegens schade, door de onachtzaamheid der bestuurders van schepen en vloten gedurende hunne reis, of bij het aandoen der oevers te weeg gebragt;

Overwegende, dat door deze zoo duidelijke bepaling omtrent de judicature, de bevoegdheid van den gewonen Burgerlijken regter is uitgesloten in zoodanige gevallen, als waarover het tegenwoordig geschil tusschen partijen loopt, zijnde eene regtsvordering wegens beweerde schade, die door schuld of onachtzaamheid des bestuurders van der appellante's stoomboot *de Komeet* zoude zijn veroorzaakt, en welke, volgens het Art. 81, zoo even aangehaald, niet anders dan voor eene der bij dit Art. bedoelde speciale regtbanken kan worden gebragt;

Overwegende, dat het instellen van bijzondere regtbanken, zullende als Rijnvaarts-regtbanken, bij uitsluiting van den gewonen Burgerlijken regter, in geschillen de Rijnvaart betreffende, regt spreken, en het onderwerpen van die uitspraken aan eene gemengde Commissie van regters, uit verschillende oeverstaten zamengesteld, maar waarin ook Nederland wordt vertegenwoordigd, niet strijdt tegen de bestaande Gwt., welke bij Art. 58 den Koning het regt opdraagt om verbonden en verdragen te doen sluiten en te bekrachtigen, en dat zoodanige tractaten tusschen onderscheidene vorsten, even als contracten tusschen bijzondere personen aangegaan, gemeenlijk in zich bevatten den af-

stand van eenig regt, dat zonder die verbindtenis zoude in stand gebleven zijn;

Overwegende, dat ook alleen voor die exceptionele Regtbanken kunnen gedagvaard worden de eigenlijk gezegde Rijnvaart-schippers, die het gebied der verschillende oeverstaten bevaren, en zich en hunne vaartuigen als Rijn-schippers en Rijn-schepen hebben doen goedkeuren en aannemen, en dat door deze vrijwillige daad zoodanig Rijn-schipper zich onderworpen heeft aan alle de bepalingen van het reglement voor de vaart op den Rijn; — ieder ander, die niet als zoodanig Rijn-schipper in dien uitgestrekten zin is toegelaten en schade toebrengt, zal, volgens Art. 46 van het reglement, voor zijnen gewonen regter te regt staan, terwijl in de onderhavige quaestie het *in confesso* is, dat beide partijen zijn Rijnvaart-schippers in den uitgestrekten zin, en zij zich dan ook vrijwillig aan de bij het reglement voor de eigenlijke Rijnschippers vastgestelde exceptionele regters hebben onderworpen;

Overwegende, dat Art. 81 van het reglement op de Rijnvaart niet alleen spreekt van de schade aan grondeigendommen veroorzaakt, maar ook in het algemeen *van alle andere klagten* wegens schade, door de onachtzaamheid der bestuurders van schepen en vloten *gedurende hunne reis*, of bij het aandoen der oevers te weeg gebragt; — zeer duidelijk regelt dus dit Art. 81 de competentie van den Rijnvaart-regter *in beide gevallen*; — terwijl Art. 83 van dit reglement niet strijdt met Art. 81, maar dat Art. 81 de algemeene competentie regelt voor beide gevallen, regelt Art. 83 de locale competentie voor het laatst bedoelde geval;

Overwegende, dat dus de Arrondissements-Regtbank te *Rotterdam* was onbevoegd, tusschen deze partijen regt te spreken, en derhalve de exceptie van incompetentie, door de appellante voorgesteld, is gegrond;

Doet te niet het appel, alsmede het vonnis der Arrondissements-Regtbank te Rotterdam van 27 April 1840, waarvan geappelleerd is;

Admitteert de exceptie van incompetentie, door de appellante ter eerste instantie voorgesteld; verklaart, dat de gemelde Regtbank was onbevoegd om ten deze regt te spreken, en veroordeelt de geïntimeerde in de kosten der beide instantien.

Gedaan en gewezen » enz.

Bedenkingen over het verschijnen van Advocaten voor den Kantonregter, zonder van eene volmagt te zijn voorzien, en over de bevoegdheid om hun salaris aan de wederpartij in rekening te brengen, door JOAN VAN DEN HONERT THZ., Procureur bij den Hoogen Raad en het Provinciaal Geregts-hof in Holland.

Moeten de Advocaten, om voor den Kantonregter te verschijnen, van eene bijzondere volmagt zijn voorzien? en zijn zij bevoegd, om hun salaris aan de wederpartij in rekening te brengen? Ziedaar twee vragen, waarover op geheel verschillende wijzen wordt gedacht (1), en waarover ik gemeend heb, ook mijne denkbeelden te moeten ontwikkelen, ten einde dezelve aan beter oordeel te kunnen onderwerpen.

Bij de beschouwing van de eerste vraag, komt in aanmerking Art. 99, Wetb. van Burg. Regtstv., volgens het-

(1) Zie *het Regt in Nederland*, Deel II, blz. 15, 16 en 351; *Regtsgeleerd Bijblad*, Deel I, blz. 284—288, 380—382, en Deel II, blz. 299 en 460—462, en THEMIS, *Regtskundig Tijdschrift*, Deel II, blz. 131—140.

welk de partijen voor den Kantonregter *in persoon of bij gemagtigde* verschijnen, en Art. 253, n.º 1, Wetb. van Strafv., volgens hetwelk de gedaagde *door eenen bij bijzondere volmagt gelastigde* kan verschijnen. Deze bepalingen zijn dus algemeen en maken ten aanzien der Advocaten geene uitzondering. Maar, zegt men, Art. 4 van het Reglement van orde en discipline voor de Advocaten en Procureurs, geeft aan de Advocaten de bevoegdheid, om hunne praktijk ook voor de Kantongeregten uit te oefenen, en daaruit wordt hunne bevoegdheid afgeleid om aldaar, even als de Procureurs bij de civiele Regtbanken en Hoven, zonder volmagt voor hunne cliënten op te treden.

Doch om nu niet te herhalen de, naar mijn oordeel, zeer juiste redenering van den Kantonregter te *Deventer* (1), dat Art. 5 der Wet, houdende algemeene bepalingen der wetgeving van het Koningrijk, den regel bevat, dat eene wet alleen door eene latere, voor het geheel of gedeeltelijk, hare kracht kan verliezen, en dat dus door die bepaling, in een Reglement, niet heeft kunnen worden gederogeerd aan de twee hierboven vermelde wetsbepalingen, en zonder te treden in een onderzoek, of en in hoe verre aan het bedoelde Reglement eene wettelijke kracht moet worden toegekend, en of niet Art. 8 van hetzelfde aanleiding geeft om met grond te kunnen beweren, dat de bepalingen van het Wetb. van Burg. Regtsv. en van Strafv. daarbij geheel ongeschonden zijn gehandhaafd, zoo zoude uit eene tegenovergestelde opvatting volgen, dat, door de bepaling van Art. 5 van het bedoelde Reglement, mede was gederogeerd aan Art. 226, Wetb. van Strafv., volgens hetwelk de beklagde, in zaken, betreffende misdrijven, op welke geene gevangenisstraf is bedreigd, zich kan laten vertegenwoordigen door eenen

(1) Zie het Regt in Nederland, Deel II, blz. 351.

Advocaat of *Procureur*, bepaaldelijk daartoe door hem *gevolmagtigd*; want Art. 4 van het Reglement veroorlooft evenzeer aan de *Advocaten*, hun beroep uit te oefenen voor de *Regtbanken*, als bij de *Kantongeregtten* in de provincie, bij welker *Provinciaal Gerechtshof*, of in het *Arrondissement der Regtbank*, bij welke zij zijn ingeschreven; en voor zoo verre mij bekend is, is tot heden niet beweerd, dat daardoor zoude zijn gederogeerd aan Art. 226, *Wetb. van Strafv.*, en dat een *Advocaat* voor een beklagde, zonder diens volmagt, zoude kunnen verschijnen, zoo als dan ook in de door den *Kantonregter te Deventer* besliste zaak, aldaar een *Advocaat als gevolmagtigde* voor den eischer is verschenen (1).

Maar, zal men met regt vragen, welke kan de reden zijn dat, bij Art. 4 van het bedoelde Reglement, aan de *Advocaten* de bevoegdheid is toegekend, om hun beroep ook bij de *Kantongeregtten* uit te oefenen? Wanneer zij daartoe steeds eene volmagt noodig hebben, staan zij met ieder individu gelijk, en de bepaling was onnoodig. Zonder nu te kunnen toestemmen, dat de woorden: *en bij de Kantongeregtten* bij vergissing in Art. 4 van het Reglement zijn gekomen, zoo als elders is beweerd (2), ben ik, onder verbetering, van gevoelen, dat de bepaling, in gemeld Artikel vervat, zeer wel met de bedoelde wetsbepalingen in overeenstemming kan worden gebragt; men heeft namelijk, zoo ik meen, aan de partij, welke, naar aanleiding van Art. 99, *Wetb. van Burg. Regtsv.*, en Art. 253, n.º 1, *Wetb. van Strafv.*, *in persoon of bij gemagtigde voor den Kantonregter* verscheen, de bevoegdheid niet willen ontnemen, om in zaken, waarin hij meende den bijstand van eenen *Advo-*

(1) Zie het *Regt in Nederland*, Deel II, blz. 351.

(2) *ibid.* blz. 16.

caat noodig te hebben, zich daarvan te bedienen; doch deze bevoegdheid is bij het bedoelde Artikel 4, alinea 2 en 3, beperkt tot de Advocaten, ingeschreven bij het Provinciaal Gerechtshof of de Arrondissemments-Regtbank, waaronder het Kantongeregt resorteerde, evenzeer als een beklagde, in cas correctioneel in persoon of bij eenen daartoe gemagtigten Procureur verschijnende, eenen bij den Hoogen Raad, het Provinciaal Gerechtshof of de Arrondissemments-Regtbank ingeschreven Advocaat met de voordragt zijner verdediging zoude kunnen belasten, zonder dat deze daartoe eene bijzondere volmagt zoude behoeven, zoo als dan ook, in de door den Kantonregter te 's Gravenhage besliste zaak, de gevolmagtigde van de eischeresse door eenen Advocaat was *geadsisteerd* (1).

Het regt, om als Advocaat eene *in persoon of bij gemagtigde*, voor den Kantonregter verschijnende, partij bij te staan en ter harer verdediging op te treden, dus bij alinea 2 en 3 van het bedoelde Art. tot de Advocaten, ingeschreven bij het Provinciaal Gerechtshof of de Arrondissemments-Regtbank, waaronder het Kantongeregt resorteert, beperkt zijnde, zoo volgt daaruit, dat de Advocaten, bij den Hoogen Raad ingeschreven, waarvan in de 1ste alinea wordt gehandeld, evenmin als de Advokaten bij een ander Hof of Regtbank, dat regt zouden kunnen reclameren, zonder dat hun daarom het regt zoude kunnen worden ontzegd om, krachtens Art. 99, Wetb. van Burg. Regtsv., en 253, n.º 1, Wetb. van Strafv., even als ieder individu *als gemagtigde* voor eene partij voor een Kantongeregt te verschijnen.

Het is wel eene waarheid, dat deze magtiging, volgens Art. 1830 B. W., ook bij monde kan worden verleend, en

(1) Zie het *Regt in Nederland*, Deel II, blz. 15.

er dus in den eigenlijken zin geen onderscheid bestaat, doch het zal niettemin waar blijven, dat de Advocaat, bij het Provinciaal Gerechtshof of de Arrondissements-Regtbank, waaronder het Kantongerecht ressorteert, ingeschreven, optredende, zulks zal doen *als zoodanig*, in tegenstelling van ieder ander, welke zulks niet anders zal kunnen doen dan *als gemagtigde*, welk onderscheid niet altoos in het oog is gehouden, zoo als zulks, zoo ik meen te regt, is opgemerkt in het *Regtsgeleerd Bijblad*, Deel II, blz. 462.

Deze door mij aan de Advocaten bij den Hoogen Raad, uit andere Provinciën of Arrondissementen, toegekende bevoegdheid, om als gemagtigden voor Kantongeregtten te verschijnen, volgt, zoo ik meen, uit de in Art. 99 W. v. B. R., en 253, n.º 1, W. v. Strafv., voorkomende algemeene uitdrukking: *gemagtigde* of *bij bijzondere volmagt gelastigde*, en kan dus niet worden uitgestrekt tot het geval, bedoeld bij Art. 226 W. v. Strafv., alwaar het regt, om zich door eenen gevolmagtigde te doen vertegenwoordigen, is beperkt tot eenen Advocaat of Procureur, waardoor alzoo, in verband met het bedoelde Reglement, niet anders kunnen zijn bedoeld, dan de Advocaten, ingeschreven bij den Hoogen Raad, het Provinciaal Gerechtshof, waaronder de Regtbank ressorteert, of bij de Regtbank zelve, zoo mede tot de Procureurs, bij de Regtbank aangesteld, en alzoo, met uitsluiting van Advocaten uit andere Provinciën of Arrondissementen, of Procureurs, bij den Hoogen Raad, Provinciale Gerechtshoven of andere Regtbanken, aangesteld.

En men zegge nu niet: hij, die noch voor de Regtbank, noch voor het Hof zijnen lastbrief overlegt, kan daartoe voorzeker evenmin verpligt worden voor den Kantonregter, tenzij hij het *nobile officium causarum patroni* voor dat van den vertegenwoordiger der partij verwisselen, of althans de

beide betrekkingen in zich zou willen vereenigen (1); want Art. 226 W. v. Strafv. strekt ten bewijze, dat de Advocaten, voor de Regtbanken in cas correctioneel verschijnende, verplicht zijn hunnen lastbrief over te leggen; en wanneer de Wetgever zulks alzoo in één geval heeft bepaald, waarom zoude hij het dan niet evenzeer hebben kunnen doen in twee andere (Art. 99 W. v. B. R. en Art. 253 n.º 1 W. v. Strafv.). De Procureurs verschijnen voor de Regtbanken, bij welke zij zijn aangesteld in burgerlijke zaken, zonder tot het overleggen van eene volmagt gehouden te zijn, doch in cas correctioneel zijn zij, volgens het aangehaald artikel, daartoe verplicht.

Maar, en dit is de tweede vraag, kunnen nu de Advocaten, *als zoodanig* bij den Kantonregter optredende, hun salaris aan de wederpartij in rekening brengen? Ik stel met opzet *als zoodanig*, omdat zulks, naar mijn oordeel, *nimmer* het geval kan zijn, wanneer zij aldaar *als gemagtigden* verschijnen, zoo als dit bij het Kantongerecht te *Deventer* het geval was (2), daar het toch de bedoeling der Regering niet kan geweest zijn, om door de bepaling, vervat in Art. 4, alinea 2 en 3, van het bedoelde Reglement, aan de Advocaten, bij een Provinciaal Gerechtshof of eene Arrondissements-Regtbank ingeschreven, een voorrang toe te kennen boven die, welke bij den Hoogen Raad zijn ingeschreven, gelijk mede boven de Procureurs en ieder ander, welke als gemagtigde voor een Kantonregter, ter behandeling eener zaak, zal verschijnen.

Volgens Art. 1831 B. W. toch, geschiedt lastgeving om niet, ten ware het tegendeel bedongen zij; doch zoodanig beding is alleen eene overeenkomst tusschen den lastgever

(1) Zie *Regtsgelerd Bijblad*, Deel II, blz. 300.

(2) Zie *het Regt in Nederland*, Deel II, blz. 351.

en den last-aannemer, en volgens Art. 1351 B. W. kan in het algemeen niemand zich op zijnen eigen naam verbinden, of iets bedingen, dan voor zich zelve; de lastgever kan dus zijne wederpartij niet verbinden, om dan alléén zijnen gemagtigde voor zijne moeite te beloonen, wanneer hij daartoe een Advocaat, welke hij het Provinciaal Geregts-hof, of de Arrondissements-Regtbank, waaronder het Kantongeregts ressorteert, is ingeschreven, heeft verkozen, want dan zoude zulks evenzeer het geval moeten zijn, wanneer hij daartoe een Advocaat, ingeschreven bij den Hoogen Raad, een Procureur of ieder ander individu had gemagtigd; maar bovendien zijn, volgens Art. 1376 B. W., overeenkomsten alleen van kracht tusschen de handelende partijen, en kunnen dezelve aan derden niet ten nadeele verstrekken, iets hetgeen echter het geval zoude zijn, indien de eene partij verplicht ware tot vergoeding der belooning, welke de andere partij had kunnen goedvinden aan zijnen gemagtigde toe te kennen, of liever van die, welke hij verplicht zoude zijn hem te voldoen, alleen omdat hij verkozen had een Advocaat tot zijnen gemagtigde te verkiezen; en indien dit bij de Kantongeregten geoorloofd ware, waarom dan ook niet in andere gevallen, bij voorbeeld in procedures voor scheidsmannen, waar partijen, somwijlen nog meer dan bij de Kantongeregten, de hulp van Advocaten noodig hebben, en gewoon zijn zich door deze als hunne gemagtigden tegen belooning te doen ver- tegenwoordigen. — Terwijl het, eindelijk, uit de discussiën over Art. 57 W. v. B. R. blijkbaar is, dat het bij de vast- stelling van dat artikel de bedoeling niet is geweest, om de kosten van *eenen gemagtigde*, bij eene zaak voor het Kantongeregts dienende, in de proceskosten te begripen (1).

(1) Zie *Handboek voor de Burg. Regtsv.*, blz. 206.

Doch komen wij tot de eigenlijke vraag, of namelijk de kosten van den Advocaat, *als zoodanig* voor den Kantongeregter verschijnende, aan de wederpartij in rekening kunnen worden gebragt?

De voorstanders voor eene toestemmende beantwoording dezer vraag, gronden hun gevoelen, *in de eerste plaats*, op Art. 57 W. v. B. R., in verband met Art. 4 van het Reglement van orde en discipline. — Volgens eerstgenoemd artikel, zegt men, worden de salarissen en verschotten van Advocaten en Procureurs, waarin de wet hunne verrigtingen vereischt of *toelaat*, in de uitspraak begrepen, en bij laatstgenoemd artikel worden hunne verrigtingen ook bij de Kantongeregten *toegelaten*; ergo moeten ook hunne salarissen in de uitspraak over de kosten worden begrepen.

Ter wederlegging van deze redenering, zal het noodig zijn, de geschiedenis of den oorsprong van Art. 57 na te gaan. Hetzelve was niet vervat in de Wet van 29 Maart 1828 (*Staatsblad* n.º 14), doch werd bij het eerste ontwerp tot herziening van dezelve voorgesteld, welke nieuwe bepaling, volgens de Memorie van toelichting, noodig was, *als in verband staande met het voorschrift omtrent de dienst der Advocaten en Procureurs, in Art. 19 van dat ontwerp* (1) *voorkomende*, en welk voorschrift daarbij is toegelicht, en waardoor het bezwaar, bij die gelegenheid gemeld, zoude zijn weggenomen (2). Hieruit volgt dus reeds dadelijk, dat Art. 57 moet worden beschouwd als in een onmiddellijk verband staande met Art. 21 Wetb. v. Burgl. Regtsv., en dat dus de vraag, in welke zaken de verrigtingen van Advocaten en Procureurs wordt *vereischt* of *toegelaten*, alleen uit dat artikel kanen behoort te worden opgelost. Dat is, in zaken, waar

(1) Art. 21 W. v. B. R.

(2) Zie *Handboek voor de Burg. Regtsv.*, blz. 205.

in de *Arrondissements-Regtbanken* in het eerste ressort uitspraak doen, wordt *beider* verrigtingen vereischt, ten ware de Procureur in regtenegradueerd zij; en in die, waarin zij in het hoogste ressort uitspraak doen, wordt *beider* verrigtingen *toegelaten*, doch in beide gevallen kunnen hunne salarissen in de uitspraak over de kosten worden begrepen.

Dat het ook de bedoeling van den Wetgever bij de vaststelling van Art. 57 niet is geweest, om de salarissen van Advocaten in de uitspraak over de kosten bij de Kantongeregten te begriipen, volgt ook nog uit de door de eerste Afdeling van de Tweede Kamer der Staten-Generaal daarop gemaakte aanmerking. «Indien men zich niet bedriegt, » werd daarbij gezegd, «zoude, gelijk nu het Wetboek is » redigeerd, er eene groote onregtmatigheid kunnen geboren » worden. A. heeft twee vorderingen in te stellen: eene ten » laste van B., tot betaling van *f* 400.00, wegens vergoeding » van schade, aan zijne veldvruchten toegebracht; en eene van » *f* 300.00, ten laste van C., wegens eene personele schuld. A. » geen regtsgeleerde zijnde, moet, om de zaak tegen B. voor » het Kantongerecht voort te zetten, de hulp van eenen » pleitbezorger inroepen. In zake tegen C., bedient hij zich » niet alleen van eenen Procureur, maar ook, hoe liquide » de schuld ook moge zijn, van eenen Advocaat. A. trium- » pheert in beide zaken, en nu betaalt B. niets voor salaris » en verschot van den door den eischer in het werk gestel- » den pleitbezorger. C. moet én Procureur én Advocaat » betalen.» (1).

En het is vooral op deze bedenking, dat van toepassing is het door de Regering gegeven antwoord, hierboven blz. 303 vermeld. En hoe zoude het dan nu denkbaar zijn, dat de Regering, reeds vóór de invoering van het Wetboek, door de

(1) Zie *Handboek voor de Lurg. Reg'sv.*, blz. 205.

bepaling, vervat in Art. 4 van het Reglement van orde en discipline, zoude zijn terug gekomen van een beginsel, hetwelk door haar bij de zamenstelling van hetzelfde is aangekleefd en volgehouden. Trouwens, het doel en de strekking van dat Art. is, zoo als ik vertrouwd hier boven te hebben aangetoond, van eenen geheel anderen aard.

En nu leide men geene gevolgtrekkingen af uit de plaats, waar Art. 57 in het Wetboek is gesteld, en zegge: Het komt voor in de *Algemeene Bepalingen*, welke voorschriften bevatten, zoowel op Kantongeregtten als op andere regterlijke Collegiën toepasselijk, zoodat elk artikel, onder die rubriek voorkomende, *per se* ook op de Kantongeregtten applicabel is, tenzij het tegendeel uitdrukkelijk blijke (1). Want behalve dat er uit de orde, waarin het Wetb. van Burgl. Regtsv. is tezamen gesteld, geene gevolgtrekkingen kunnen worden afgeleid (2), zoo wordt bij deze redenering geheel uit het oog verloren het onmiddellijk verband, waarin Art. 57, blijkens de geschiedenis van deszelfs oorsprong, staat tot Art. 21, hetwelk, hoezeer mede onder de *Algemeene Bepalingen* opgenomen, nimmer op de Kantongeregtten kan worden toegepast, zoodat van twee een: óf, hetgeen

(1) Zie *Themis*, Deel II, blz. 135.

(2) Zoo zoude men wellicht kunnen beweren, dat het onderwerp nopens de *vrijwaring*, niet in den eersten Titel, vooral niet tusschen de Afdelingen, handelende *van de vonnissen in het algemeen en van vonnissen bij verstek en verzet*, had moeten zijn behandeld, maar dat zulks in tegendeel had behooren te geschieden bij de derde Afdeling van den derden Titel, eerste Boek, handelende *van voorloopige verzoeken en exceptiën*, waaronder de actie tot *vrijwaring* mede eene plaats had moeten bekleeden, met verwijzing daaraan, voor zooveel de Kantongeregtten betreft, bij Art. 125, even als zulks aldaar opzigtelijk de andere *voorloopige verzoeken en exceptiën* heeft plaats gehad. (Zie *Handl. voor de Burgl. Regtsv.* blz. 211, en *Formulierboek*, Deel I, blz. 163).

welligt regelmatig zoude zijn geweest, Art. 21 had in den 3 Titel moeten zijn overgebracht, en dan zoude voorzeker het daarmede in verband staande artikel 57 ook aldaar eene plaats hebben gevonden; óf Art. 21 in den eersten Titel blijvende, moest ook Art. 57 daarin worden opgenomen; doch het is blijkbaar, dat het eene evenmin als het andere op de Kantongeregten kan worden toegepast, evenmin als Art. 20; want dat partijen aldaar hunne eigene zaak *mogen* bepleiten, volgt uit Art. 99, volgens hetwelk partijen aldaar in persoon of bij gemagtigde zullen verschijnen, de aanlegger zijnen eisch en de gedaagde zijne verdediging zal voordragen, waaruit tevens volgt, dat de bij Art. 20 aan *de Regtbank* of *het Hof* toegekende bevoegdheid, om aan partijen dat regt te ontzeggen, nimmer op de Kantongeregten kan worden toegepast, alwaar dus Art. 22, waarin ook *van partijen* en hunne practizijs, en van den *Regter* in het algemeen wordt gesproken, toepasselijk is.

In de tweede plaats beroept men zich, ter staving van eene toestemmende beantwoording der vraag, of het salaris van den Advocaat, *als zoodanig* voor den Kantonregter optredende, aan de wederpartij in rekening kunne worden gebracht? op Art. 5, alinea 4, van het bij Koninklijk Besluit van 30 November 1839 gearresteerd tarief van justitiekosten en salarissen, waarbij is bepaald, dat de declaratiën van Advocaten, betreffende eene zaak, welke voor den Kantonregter heeft gediend, door dien Kantonregter zullen worden getaxeerd; doch deze redenering is, naar mijn oordeel, geheel ongegrond.

Volgens Art. 1 van het bedoelde tarief, zijn aan taxatie of waardering onderhevig *alle* rekeningen of declaratiën van kosten, honorariën of salarissen, en verschotten, zonder onderscheid of de rekeningen en declaratiën al dan niet betrekkelijk zijn tot een werkelijk voor den Regter aanhangig

gemaakt regtsgeding, of wel tot eenige andere, hetzij geregteijke, hetzij buitengeregteijke zaak of handeling, en volgens Art. 2 staat het *altijd en in alle gevallen* aan de Ambtenaren, Advocaten, Procureurs en Deurwaarders vrij, om hunne rekeningen of declaratiën uit eigen beweging aan de taxatie te onderwerpen, evenzeer als partijen bevoegd zijn, de taxatie daarvan te vorderen, alvorens tot de betaling te kunnen verplicht worden. — Maar nu zijn er twee gevallen mogelijk: *of de taxatie der rekeningen en declaratiën moet dienen om het beloop te bepalen der proces-kosten, waarin eene der partijen wordt of is verwezen, en daartoe is betrekkelijk Art. 3 en 4; of de taxatie wordt verlangd buiten de gevallen, waarin de rekeningen of declaratiën moeten dienen ter bepaling van het beloop der proces-kosten, waarin eene der partijen bij regterlijke uitspraak wordt of is verwezen, en daarin is voorzien bij Art. 5, op welks 4de lid men zich beroept.*

Indien men toch uit dit 4de lid met grond zoude kunnen afleiden, dat het salaris van den Advocaat, welke bij een Kantongeregte voor eene partij is opgetreden, onder de proces-kosten aan de wederpartij konde worden berekend, zoude zulks evenzeer het geval moeten zijn ten aanzien van den Procureur, want van beide wordt in dat 4de lid gelijkelijk in denzelfden volzin gehandeld, en dit is, voor zooveel mij bekend is, tot heden niet beweerd. — Art 5 moet dus in deszelfs geheel worden beschouwd, en dan kan hetzelfde, zoo ik meen, niet anders worden opgevat, dan als bevattende eene aanwijzing van de autoriteiten, door welke de taxatie, waartoe bij Art. 2 de bevoegdheid is verleend, zal moeten geschieden, zonder dat daaruit eenige bevoegdheid kan worden ontleend om eene in het ongelijk gestelde partij met meerder kosten te bezwaren, dan waartoe het Wetb. van Burgl. Regtsv. aanleiding geeft.

Ik heb mij bij deze beschouwingen bij uitsluiting bepaald

tot de vraag, welke toepassing er aan de op het behandelde onderwerp bestaande verordeningen kan en behoort te worden gegeven zonder te treden in een onderzoek; of het al of niet wenschelijk ware dat dezelve zoodanig waren vastgesteld dat daarvan eene andere toepassing zoude kunnen volgen; met betrekking tot hetgeen voor eene toestemmende beantwoording daarvoor zoude kunnen worden aangevoerd, verwijzende naar het *Regtsgeleerd Bijblad*, Deel I. bladz. 284—288, mitsgaders naar de opmerkingen, vervat in de *Themis*, Deel II. bladz. 132 en volgg., zonder echter te kunnen instemmen met de aldaar uit Art. 57 Wetb. van Burgl. Regtsv., Art. 4 van het Reglement van orde en discipline, mitsgaders Art. 5 alinea 4 van het Tarief afgeleide redeneringen, waarvan het ongegronde, zoo ik vertrouw, hier boven is betoogd. — Mogt ik in deze mijne beschouwingen hebben gedwaald, zoo zal eene teregtwijzing deswege mij, even als in ieder ander geval, hoogst welkom zijn.

KOOPHANDELS-REGT. — *Nog iets over de makelaardij*, door
Mr A. DE PINTO, *Advocaat te 's Gravenhage*.

Latere nasporingen en onderzoek stellen mij in staat nog enkele aantekeningen te voegen bij mijn, hier boven bl. 152—174, geleverd opstel over de makelaardij; dezelve zullen strekken deels tot aanvulling, deels tot bevestiging van sommige aldaar reeds ontwikkelde stellingen; en het groote belang van het onderwerp, zal, vertrouw ik, dezelve, door de lezers der *Themis*, met welgevallen doen ontvangen.

Ik heb gezegd (bl. 160, 161): gedurende het beheer

der Fransche wetgeving hier te lande, bestonden er *facto* makelaars, *jure* niet. Art. 75 *C. de Comm.* erkende alleen makelaars door den Koning aangesteld; en de Koning had er niet één benoemd. Aan de afschaffing, aan het in onbruik raken, aan de niet-invoering van Art. 75, zeide ik niet te gelooven, vooreerst omdat het, in allen gevalle, zou ontbreken aan *alle* die vereischten, welke zelfs noodig te zijn geleerd worden door hen, die aan eene *gewoonte* die kracht toekennen; maar, daarenboven, omdat ik meende dat men mij niet kon aanwijzen eene gevestigde jurisprudentie van het toenmalig hoogst regterlijk collegie voor het *geheele* rijk, waarbij het bestaan dier *gewoonte* was uitgemaakt en beslist.

Nu kan ik bewijzen, hetgeen ik toen voor mij-zelf even zeker wist.

In de verzameling van den Heer van HAMELSVELD vindt men over dit onderwerp niets; dezelve loopt tot het einde van 1827, en men mag het er dus voor houden, dat het Hof, tot op dien tijd, zich over de vraag niet heeft uitgelaten, omdat men het van de naauwkeurigheid van dien waarlijk uitmuntenden arretist verwachten mag, dat hij, in het tegenovergestelde geval, zeker eene zoo hoogstgewigtige uitspraak zou hebben opgenomen.

Het is mij echter gebleken, dat in latere jaren de vraag door het Hof is behandeld en beslist; twee arresten heb ik ontdekt, tot dit onderwerp betrekkelijk; het eerste is gewezen door de derde kamer op 28 November 1834; en, wel verre dat daarbij zou zijn aangenomen, dat de bepalingen van het Fransche regt bij ons niet zouden zijn ingevoerd, of door niet-toepassing in onbruik geraakt of afgeschapt, zoo wordt daarbij integendeel, zonder omwegen, letterlijk en stellig uitgemaakt, dat er *facto* makelaars bestaan mogen, maar dat zij, die, door het stedelijk bestuur

aangesteld, zich zòd noemen, *regtens* echter op dien naam geene aanspraak mogen maken.

Deze uitspraak berust op korte, maar, naar mijn inzien, onwederlegbare gronden. Alleen in de eerste overweging wordt dit punt behandeld; zie hier dezelve:

«Overwegende, dat de geïntimeerde, door het stedelijk bestuur van *Amsterdam*, aangesteld moge zijn, en den naam verkregen hebben van makelaar, het er echter verre van daan is, dat hij, naar het voorschrift der wet, *zoodanig beroep*, en de daaraan verbondene magt en hoedanigheden kan of mag uitoefenen: dewijl hij daartoe niet is benoemd door de *Hoogste magt* (bij de wet uitgedrukt door het woord den *Keizer*), hem ook niet zijn verleend die beroepsuitoefeningen, welke de wet eenen makelaar toekent, en dezelve wet, voorzeker niet zonder doel, bij onderscheiden Artikelen 76, 78, 82 en anderen gestadig herhaalt **MAKELAARS aangesteld op de wijze** bij de wet omschreven.»

En zoo besliste het Hof nog wel, niettegenstaande het koninklijk besluit van 21 December 1815 (zie boven, bl. 162—164); ofschoon het niet onmogelijk is, dat het Hof dit besluit niet gekend heeft. Het is waar, er wordt niet met zoo vele woorden gezegd, dat *alle* makelaars onwettig zijn aangesteld; maar er wordt gezegd, dat hij die door het stedelijk bestuur, en niet door den Koning benoemd is, *regtens* niet als makelaar kan worden beschouwd, en, daar nu allen benoemd waren *wel* door het stedelijk bestuur, en *niet* door den Koning, volgt het overige van zelve.

Het tweede arrest is van 25 Julij 1837, gewezen door de *eerste* kamer: het luidt als volgt:

«Het Hof, partijen gehoord;

Overwegende, dat de appellanten niet wederspreken aan den Makelaar W. te *Amsterdam* last te hebben gegeven, om voor hunne rekening eene partij sago, van de ten processe

voorkomende hoeveelheid te koopen, en tegen de prijzen door de geïntimeerden gevorderd, edoch alleen beweren zoodanigen last tot het koopen van sago tot zekere openbare veiling te hebben beperkt.

Overwegende, dat in deze omstandigheden, vermits niet gezegd kan worden de gegeven last aan den makelaar geheel te zijn ontkend, aan het makelaarsboek regulier gehouden, als het getuigenis bevattende van een beëdigd tusschen de beide partijen gehandeld hebbend persoon, zoodanig vertrouwen behoort te worden gehecht, dat hetzelfde, vereenigd met het koopmansboek der geïntimeerden, een in regten voldoende bewijs van den plaats gehad hebbende verkoop aan de appellanten moet geacht worden op te leveren.

Overwegende, dat, ten gevolge van eene regterlijke tusschenspraak welke in hooger beroep is bevestigd, de makelaar W. zijn register aan den Eersten Regter *in judicio* heeft vertoond, en dat daaruit is gebleken, gelijk dit ook door de partijen voor dit Hof niet is wedersproken, dat die Makelaar de appellanten ter zake van den quæstieusen koop en verkoop ten behoeve der geïntimeerden heeft gedebiteerd;

Overwegende, daarenboven, dat de geïntimeerden ter beurze, aan den beëdigden makelaar W., de bewuste partij sago op de gewone wijze en ter goeder trouw hebbende verkocht, terwijl deze makelaar als zijne principalen de appellanten heeft opgegeven, en daarvan aan de geïntimeerden het gewoon makelaars-briefje heeft uitgereikt, zij, geïntimeerden, waar de lastgeving niet geheel ontkend wordt, zich niet behoeven in te laten met beperkingen, welke door de appellanten aan die lastgeving zouden gehecht zijn geweest, en die uit den aard der zaak aan hen onbekend zijn gebleven.

Doet te niet het appel, » enz.

Ofschoon het nu waar is, dat dit arrest vervat is in veel meerder stellige bewoordingen, dan dat van 1834, en dat de eigenlijke vraag daarbij dan ook niet *in terminis* beslist is: zoo is het tevens waar, dat uit den geheelen gang der redenering implicite schijnt te volgen, dat het Hof toen van oordeel was, dat W...., hoezeer, gelijk allen, aangesteld door het stedelijk bestuur van Amsterdam, desniettegenstaande het beroep van makelaar wettiglijk kon uitoefenen. Maar wat zal er uit volgen? Zal men zeggen, dat daardoor de vroegere leer is vervallen, en dat bij dit arrest eene nieuwe leer, als vaste jurisprudentie is aangenomen? Maar vooreerst zou het daartoe zeker noodig zijn, dat het Hof de vraag *letterlijk* beslist had, en het niet aan anderen had overgelaten, om, bij wijze van *gevolgtrekking*, uit het arrest eene leer, zoo gewichtig als deze, af te leiden; ten anderen blijkt het ook niet met genoegzame zekerheid, dat de eigenlijke vraag over de nietigheid der benoeming hier *opzettelijk* is onderzocht; doch is het mogelijk, òf dat dezelve willens is ter zijde gesteld, als niet volstrekt beslissende *voor deze zaak*; want het Hof redeneert ook uit de boeken van den verkooper, en uit andere omstandigheden; òf ook, kan het zijn, ofschoon ik dit echter niet geloof, dat 's Hofs aandacht op dit punt niet bepaaldelijk is gevestigd, noch daarop van zelve gevallen; maar, eindelijk, moet men bovenal niet uit het oog verliezen, dat het arrest van 1837 afkomstig is van eene *andere kamer* dan dat van 1834: zoodat niets bewijst, dat niet de *derde kamer, casu quo*, bij haar éénmaal aangenomen stelsel zou volhard hebben, maar het tegendeel zelfs hoogstwaarschijnlijk is.

Wil men dus al het ergste nemen, en het er voor houden, dat in het arrest van 1837 de meening ligt opgesloten, dat een makelaar, olschoon door het stedelijk bestuur

aangesteld, evenwel wettig dit beroep kan uitoefenen, dan heeft men twee uitspraken, lijnregt met elkander in strijd, van twee verschillende kamers van hetzelfde Hof; en dan kan men daaruit ten hoogste afleiden, dat de jurisprudentie op dit gewichtig punt *niet* was gevestigd; en dan ziet men dat het althans altijd nog waarheid is, wat ik zeide, dat *daaruit* ten minste niet blijken kan van eene eenvormige, veelvuldige, openbare, door het grootste gedeelte der ingezetenen, over het geheele grondgebied, erkende en opgevolgde, gedurende een lang tijds-verloop in acht genomene gewoonte, welke, in ieder geval, zou noodig zijn, om tot de stilzwijgende afschaffing der wet te besluiten; want dit ééne arrest, in strijd nog wel met een ander van eene andere kamer van hetzelfde collegie, kon nooit doorgaan voor eene *series rerum perpetuo judicatarum*.

Tot zooverre de jurisprudentie.

Nu nog een woord over de Reglementen.

Vroeger (bl. 157, in de noot) gewaagde ik van eene Amsterdamsche ordonnantie van 24 Mei (en niet, zoo als ik daar verkeerdelijk zeide, 2 Aug.) 1797, welke ik toen niet kende. Sedert ben ik, door de vriendelijke mededeeling van een mijner Amsterdamsche ambtgenooten, in staat gesteld, dit stuk in te zien, en daarmede van naderbij bekend geworden.

Hetzelve heeft tot opschrift: *reglement voor het makelaars-gild*, en vangt aan, als volgt: «de Raad der Gemeente *Amsterdam*, naauwkeurig overwogen hebbende de bezwaaren, door Deken, Overlieden en Bosmeesteren van het Makelaars-Gilde, zoo voor zich, als uit naam hunner mede-gildebroeders, aan denzelven voorgedragen, heeft, na ingenomen advies van deszelfs committé van Koophandel en Zeevaart, goedgevonden de ordonnantie van

hetzelve gilde, van den 26 Januarij 1746, met derzelve ampliatien en alteratien, geheel te vernietigen, en weder op nieuw gestatueerd, » enz.

Het Reglement is gesplitst in drie afdeelingen: de eerste handelt over *deken, overlieden, en bosmeesters*; de tweede over *de gildebroeders van het makelaars-gild*; de derde over *publieke verkooping*en. Aan het slot vindt men het eedsformulier, dat, op het voorbeeld van dat van 1746 (zie hoven, bl. 156, 157), al weder bevat den korten en hoofdzakelijken inhoud van alle de artikelen van het Reglement (1).

Dit Reglement nu was het laatste tot 1838; en er is zelfs, na dien tijd, geen nieuw ingevoerd; men schijnt integendeel, in *Amsterdam*, te begrijpen, dat men zich met hetzelve ook voortaan zeer goed kan blijven behelpen. Intusschen heeft mij eene aandachtige lezing van hetzelve overtuigd van de volkomene waarheid van hetgeen ik vroeger (bl. 167) reeds zeide, dat hetzelve, na de invoering der nieuwe wetgeving, noodzakelijk door nieuwe verordeningen moet worden vervangen, ook dan als men vermeent, dat het, onder het Fransche regt, regtsgeldige kracht kan hebben behouden.

Om de onbestaanbaarheid van het Reglement met den tegenwoordigen maatschappelijken toestand, en de nieuwere wetgeving in te zien, behoeft men eigenlijk niet verder te gaan, dan het opschrift: een Reglement toch op *een Gild* is onzin in een land, waar twee jaren later (2) alle

(1) Over het Reglement van 1796 is niet onbelangrijk J. H. BURLAGE, *Spee. inaug., de pronetis, proer. Amstelod., Tr. ad. Rh.* 1833, pag. 45—61; alwaar de Schr. o. a. de voorname bepalingen van het Regl. toetst, zoo wel aan den *C. de Comm.* als aan het toen aangenomen Wetb. van 1830.

(2) Staatsreg. van 1798, Art. 53, zie ook BURLAGE, pag. 56, 57.

gilden vervallen verklaard, en sedert nooit meer hersteld zijn. *In facta* bestaan dan ook de zoogenaamde *deken*, *overlieden en bosmeesters* niet meer; doch zijn deze, reeds vóór het *reglement op het makelaars-kantoor* van 28 Aug. 1817, (zie boven, bl. 160) vervangen door de *kommisseries van het makelaars-kantoor*; en hieruit volgt, dat dus zeker de geheele eerste afdeling van het *reglement* van 1797, sedert lang, vervallen is.

Hetzelfde geldt natuurlijk omtrent het omslagtige eedsformulier, dat, sedert 1838, zeer zeker plaats heeft moeten maken voor den eenvoudigen, voor alle plaatsen gelijken, en veel meer doelmatigen eed van Art. 62 Wetb. van Kooph.

Maar veel meer blijkt nog de noodzakelijkheid van nieuwe reglementen, bij eene beschouwing der afzonderlijke bepalingen van het *reglement* van 1797.

Zoo leest men b.v. in Art. 31: «alle partijen, gesloten bij een bijlooper, of iemand geen geadmitteerd makelaar zijnde, zullen worden gehouden voor nul en van onwaarde.» Dat alleen wettig benoemde makelaars aanspraak kunnen maken op de bijzondere regten aan hun ambt verbonden, is ook nu waar. Maar dat deze bepaling in openbaren strijd is òn met Art. 63 W. van K., òn met de bepalingen der wet op het patent, zal, dunkt mij, wel zeker zijn.

Het is waar, er volgt in dit zelfde Art. 31: «immers zal op alle zulke partijen, in cas van quaestie, op de declaratie van zoodanig bijlooper geen acht geslagen, regt gedaan, of eenig geloof gegeven worden.» Hoe men deze woorden in de toepassing begrepen heeft, is mij onbekend; het is echter niet wel aan te nemen, dat dezelve strekken moeten om aan de onmiddellijk voorafgaande stellige en duidelijke bepaling alle kracht te ontnemen; en mogt deze de zin er van zijn, dan nog geloof ik, dat er, onder de tegenwoordige wetgeving, wel degelijk enkele gevallen denkbaar

zijn, waarin aan de beëdigde verklaring van zoodanige tusschen-handelaars eenig geloof kan worden gegeven. Doch wat daarvan zij, zoo veel is zeker, dat deze en dergelijke voorschriften thans te huis behooren, *niet* in een *reglement*, maar in *de wet*, die er dan ook in voorzien heeft, het zij in Art. 63 W. van K., het zij in het B. W., in den titel van lastgeving, en anderen.

Zoo verbiedt Art. 29 het drijven van handel aan makeelaars, *in zoodanige waren of koopmanschappen, waarin zij makelen*; en hetzelfde staat nu in Art. 65 W. van K. Maar het Reglement gaat verder. Het straft de overtreding met eene boete van *f* 300 voor de eerste, van *f* 600 voor de tweede maal. Vooreerst moet ik doen opmerken, dat bij Art. 71 en 72 W. van K. tegen deze *bepaalde* overtreding eene *bepaalde* straf is vastgesteld, even als tegen alle overtredingen *der wet*; afschaffen kan een Reglement die straffen zeker niet; maar ik twijfel er zeer aan, of tegen diezelfde overtredingen, waartegen *de wet* reeds waakt, *bij de Reglementen* nog andere straffen *daarenboven* kunnen bedreigd worden. Doch toegegeven dat ook, zeker is het al weder, dat niet ééne Regtbank er toe zal overgaan, om, krachtens een stedelijk reglement, eene boete uit te spreken van *f* 300 of *f* 600, zoo lang er eene *wet* bestaat, die zegt, dat de boete, bij zoodanig reglement bedreigd, de som van *f* 50 niet mag te boven gaan (1).

Trouwens dit is niet de eenige plaats, waar straffen bedreigd worden, die niet meer kunnen toegepast worden; men vindt overal boeten vastgesteld van *f* 100, *f* 200, *f* 300, *f* 500 (zie b.v. Art. 26, 30, 31, 33, 39) ja, in de Artt. 28 en 38 vindt men nog gesproken van *arbitraire correctie ter discretie van het committé van justitie*; maar nu

(1) Art. 4 van 6 Maart 1818, (S. B. n.º 12).

zal men toch weten, dat de *arbitraire correctie* behoort tot die voorouderlijke instellingen, welke, God dank, sedert lang en voor altijd, den geest hebben gegeven (1).

En welk is nu het nadeelige gevolg hiervan? Dat: het kan zeer nuttig, en zelfs noodig zijn op enkele overtredingen der disciplinaire en reglementaire voorschriften kleine boeten den straffen te bedreigen; maar in den tegenwoordigen stand van zaken bestaat er geen middel van bedwang hoegenaamd; de regter kan *geene* straffen uitspreken, want die, welke hij geschreven vindt in het Reglement, zijn *onwettig*, en buiten het Reglement kan hij niet gaan, althans niet om *andere* straffen toe te passen, die nergens geschreven zijn; zoodat nu *straffeloosheid* treedt in de plaats der *arbitraire correctie*.

Genoeg, meen ik, om aan te toonen, dat in der daad, het Reglement van 1797, dat zeer goed en deugdzaam was voor den tijd, waarin, en de omstandigheden, waaronder het gemaakt is, thans niet alleen regtens is vervallen, maar daarenboven volstrekt onvereinigbaar en onbestaanbaar met de thans geldende algemeene wetten. Men haaste zich derhalve alles te brengen op den *wettigen* voet, nu het daartoe tijd is, nu dit zonder de minste moeite geschieden kan. Men zie toch op de gevolgen, wanneer men op den verkeerden weg blijft voortwandelen, opdat niet éémaal, op het onverwachtst, het vervallen gebouw in duigen storte, en te laat betreurde, onherstelbare verwoestingen aanbrengt. Wij hebben thans geene Fransche wetten meer, die men kon ter zijde schuiven, onder het nietig voorwendsel, dat zij, vreemd aan onzen landaard, strijdig met onze zeden en gebruiken, door vreemde overheersching, en door geweld van wapenen ons *zijn opgedrongen*. Wij hebben

(1) Art. 4 C. P., Art. 1 Weth. van Strafv.

thans *nationale* wetten; het is pligt niet alleen, maar het is, in aller belang beter, dezelve op te volgen, al vindt men er ook gebreken in, dan, als het te laat zal zijn, te komen verklaren, dat het *gebruik*, of liever *misbruik*, van den handel of andere standen, zich tegen derzelve invoering heeft verzet, of ze weder afgeschafft heeft. Men rekene ook niet te veel op die zoogenaamde *Koophandels-Regtbanken* of *Hoven*; want het is niet zeker, het is niet eens denkelyk, dat de onafhankelyke Nederlandsche regter er in toestemmen zal de wet te verloochenen, om eene willekeurige gewoonte te beschermen. En waar dit nog het geval zijn mogt, er is in *Nederland* een Hooge Raad, die geroepen is, om de wet, en de wet alleen, te handhaven, tegen alle inkruijselen en misbruiken, en welke deze roeping ten volle begrijpt.

ALGEMEENE REGTS-GELEERDHEID.

GEREGTELIJKE GENEESKUNDE. — *Over den verachtelden toestand der Geregte-lijke Geneeskunde in Nederland, door G. H. MULLER, Med. Doct. te 's Gravenhage.*

(*Vervolg van bl. 202.*)

Gelijk ons uit het tot hiertoe behandelde niet moeijelijk viel, de bestaande gebreken op het onderwijs in de Geregte-lijke Geneeskunde te staven, en er de wrange vruchten van aan te toonen, vooral ter beschaming van hen, aan wien deze wetenschap uitsluitend behoort ter harte te gaan, evenzeer bevestigen ons eene menigte van bewijzen uit de regterlijke oorkonden, aan hoe groote nalatigheid in de beoefening, en aan hoe grove onkunde zelfs in eenig algemeen overzigt der Geregte-lijke-Geneeskunde, zij zich

schuldig hebben gemaakt, wier toewijding aan de dienst van *THEMS* daardoor weinig wordt opgeluisterd. Dit aan te toonen zal het slot onzer beschouwingen uitmaken: met de geschiedenis der regtspleging in de hand zullen wij hier en daar vertoeven, opdat het blijke, hoe gegrond ook deze onze laatste stelling is: *dat in de geheele verwaarloozing door de regtsgeleerden en allen die eenig regtsambt bekleeden, evenzeer eene der oorzaken gelegen is van het verval of den achterlijken toestand, waarin de Geregte Geneeskunde bij ons verkeert.*

Vooraf echter een enkel woord over de opleiding of aanleering dezer wetenschap ten aanzien der *juris studiosi* aan onze Hoogescholen.

Behoeft het, na al hetgeen wij bij den aanvang onzer eerste stelling hebben aangevoerd, wel een uityoerig betoog, dat het Geregte-geneeskundig onderwijs (het moge dan zoo populair zijn als zulks de plaats, waar, en de persoon, door wie het gegeven wordt, gedooft) zelden onder zoodanige omstandigheden, als hier voorhanden zijn, eenig nut kan aanbrengen; dewijl immers bij hen (de Juristen) zooveel algemeene ontleedkundige (anatomische), natuurkundige (physiologische) en menschkundige (anthropologische) kennis verondersteld wordt, als de studenten in de Geneeskunde uit den aard hunner studie moeten bezitten. Van daar voeren wij het als eene groote leemte in dit onderwijs aan, dat het voor beide soorten van studenten op *dezelfde wijze* wordt gegeven; van daar leiden wij dan ook den grooten afkeer, dien de *juristen* daartegen aan den dag leggen, als een natuurlijk gevolg af van het in vele opzigten vreemdsoortige en onbevattelijke, waarbij hunne aandacht wordt bepaald; vandaar zochten wij te vergeefs naar hen, wanneer de *medici* (wier aantal evenmin op den duur groot was te noemen) door den Hoogleeraar de

noodige ophelderingen bij de beoefening der Geregeltijke-geneeskunde onvingen; vandaar eindelijk vonden wij het *testimonium* dat de *Juristen*, om tot hun doctoraal examen te worden toegelaten, moeten inleveren, van, namelijk, de lessen der *Medicina Legalis* en *Forensis* bijgewoond te hebben (Verg. Art. 87, alinea 3, voorkomende in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad* van 1815, pag. 75), *ondoelmatig en van geene de minste waarde*.

Dat onvolkomene in het onderwijs en die ligtvaardigheid in het verklaren van verkregene kennis in de Geregeltijke-geneeskunde ten aanzien der *Juristen*, trachte men dan niet te verbloemen of te vergoeden, door uit den geest dier aangehaalde wet op te maken, dat er slechts eene *oppervolakkige, algemeene kennis* dezer wetenschap bij al, wat in 't vervolg van tijd eenig regtsambt wenscht te bekleeden, wordt vereischt, blijkbaar (gelijk men meent), in de bij het *Wetb. van Strafv.* vervatte voorschriften der Artt. 49 en 50. Want al wordt daar ter plaatse de bevoegdheid den regterlijken ambtenaren toegekend, zich door deskundigen te laten voorlichten en al vereenigen wij ons niet de verklaring dienaangaande van Mr. J. DE BOSCH KEMPER: « *de regterlijke ambtenaar, welke de schouwing door deskundigen bevolen heeft, heeft altijd de bevoegdheid over de volledigheid van het schouwrapport, in betrekking tot deszelfs geregeltijke strekking, te oordeelen,* » enz. (1), — dan vinden wij juist daarin het bezwaar voor die autoriteiten gelegen, dat zij door onkunde van die bevoegdheid zelfs niet eens gebruik kunnen maken; ja, dat de overigens niet onbekwame regtsgeleerde vaak die bevoegdheid varen laat,

(1) Zie *Wetb. van Strafv. naar deszelfs beginselen ontwikkeld en in verband gebracht met de algemeene regtsgeleerdheid* enz., door Mr. J. DE BOSCH KEMPER, substituut-officier van justitie bij de Criminele Regtbank in Holland, I, bl. 282.

opdat de door hem ontbodene deskundigen zijne onwetendheid niet zouden bespeuren. Niet overeenkomstig het gewigt der zaak, waartoe hunne ambts-bezigheden hen roepen, is dus het bij de wet bepaalde bewijs, hetwelk de *juristen* aangaande hunne verkregene kennis in de Geregteelike-geneeskunde behoeven, wanneer men bedenkt, hoe steeds het aandeel, dat de Geneeskundigen in de regtspleging hebben, wordt op den achtergrond gesteld, gelijk men daarvan ook het bewijs aantreft in de door KEMPER geuite vermaning «dat de regterlijke ambtenaar nimmer uit het oog verliezen moet, dat een visum repertum nooit als bewijs, maar slechts ter inlichting van 's regters oordeel kan verstreken» (1).

Hoe veel te meer, wij herhalen het met nadruk, moesten zij dan in dit vak bedreven zijn, die critisch de *indicata* der deskundigen behooren na te gaan, en aan de wetenschap in al haren omvang behooren te toetsen.

Dit weinige bevestigte alzoo op nieuw, ook ten aanzien der *regtsgeleerden*, hoe gebrekkig en onvolkomen de bepalingen van het Hooger Onderwijs, nopens de Geregteelike-geneeskunde zijn. Daarom stappen wij nu van deze algemeene beschouwingen af en willen liever eenige daadzaken vermelden, die daarvan, hoe bedroevend zulks ook zijn moge, maar al te zeer de schadelijke uitvloeisels zijn.

De reeds vroeger vermelde zaak van E. M. VOLKER, Wed. KRIEK (2) geeft ons reeds terstond gelegenheid, ons als het ware te beklagen over den regterlijken ambtenaar, die hier het Openbaar Ministerie vertegenwoordigde, deels over zijne ongepaste en onjuiste beoordeeling van hetgeen *in casu* door de deskundigen is verrigt, deels door den onbe-

(1) Zie t. a. p. bl. 287.

(2) Zie *Weekblad van het Regt*, n.º 18.

duidenden steun, dien Z. E. A. in de bestaande jurisprudentie van nabuur en landgenoot vindt. — Indien het toch waar is, dat onder de omstandigheden, die het inroepen van deskundigen door de regterlijke autoriteiten noodzakelijk maken, voorzeker het allermeeest voorkomen de gevolgen van verwondingen en het onderzoek, of dezelve de onmiddellijke oorzaak des doods uitgemaakt of eene ongeschiktheid voor persoonlijken arbeid uitsluitend te weeg gebragt hebben, dan schijnt dit den hierboven gemelden regterlijken ambtenaar onbekend te zijn geweest, daar hij met ééne penne-streek de inlichtingen der deskundigen omtrent den *in casu* gepleegden manslag als bespiegelingen erkent, in welke Z. E. A. zich geenzins verdiepen wil. Dit vergen wij dan ook in het minst niet, doch zouden in Z. E. A. te geringe, zelfs oppervlakkige kennis in *Medicina Forensi* moeten veronderstellen, zoo wij vele woorden behoeften om aan te toonen, dat die inlichtingen, welke men met den naam van bespiegelingen had gelieven te bestempelen, juist het wijs inhielden, dat de wond *in casu* niet de onmiddellijke oorzaak van den dood is geweest. *In criminalibus* moge dan de onderscheiding tusschen *vulnera per se lethalia* en *per accidens lethalia* minder belangrijk geschat worden; dezelve komt ons voor hoogstgewichtig te zijn en onafscheidbaar bij de oplossing der regtsquaestie, zooals hier bij manslag: of de dood voortgekomen is uit de verwonding, dan wel uit omstandigheden, die later hebben plaats gehad (1).

Onafscheidbaar zeggen wij, als bewerende, dat om aan het tweeledig vereischte dezer vraag naar behooren te voldoen, onvermijdelijk eerst de al of niet doodelijkheid der verwonding

(1) Wij verwijzen den lezer naar het te voren hierover medegedeelde op bl. 178 en 179 van dit Tijdschrift, II Jaarg. 1840, n.º 2.

wilgemaakt dient te worden, vóór dat men overgaat om haar noodlottig uiteinde en de later plaats gehad hebbende omstandigheden op te sporen.

Van die meening (en wij vermelden zulks met genoegen) is ook het Hof geweest, waarvoor de beklagde te regt stond en daarop is dan ook het eerste der motiven van het Arrest gegrond, aldus luideude: « *Overwegende dat uit de verklaringen der drie deskundigen, die het lijk en bijzonder het hoofd van den overledene hebben geschouwd, is gebleken, dat die wond aan het hoofd niet PER SE maar CONDITIONALITER MORTALIS aan te merken* » (1).

Oorzaak en gevolg rigtig van elkander te onderscheiden is geene zoo gemakkelijke taak en wordt daarom nog al eens onderling verward. Hiervan bestaat evenzeer *in casu* het duidelijk bewijs, daar de manslag geenszins de onmiddellijke oorzaak van den dood is geweest, en daar nog bewezen moest worden, dat de dood het ernstig gevolg der verwonding heeft uitgemaakt. De verslagene immers leefde nog 7 of 8 dagen na den toegebragten noodlottigen slag, gaf gedurende ruim de helft van dien tijd geen bewijs van eenig lijden of droeg er eenig uiterlijk teeken van, en is tot kort vóór zijnen dood, buiten geneeskundige hulp gebleven. Kan nu de dood ook van elders dan uit de verwonding voortvloeijen, gelijk zulks door de onvolkomene autopsie niet is uitgemaakt, en waarvoor integendeel verschillende omstandigheden, bij den verslagene voorhanden, pleiten, zooals zijne ruwe levenswijze, het misbruik van sterken drank, benevens de in hem destijds bestaande cachexien, dan is de dader niet aansprakelijk voor de vermoedelijk ernstige gevolgen van dusdanig een' manslag, overeenkomstig den bekenden regtsregel *in dubio pro reo*.

(1) Zie *Weekblad van het Regt*, n.º 18.

Onbeduidend hebben wij geacht den ruggesteun der door het O. M. zoo hooggeschatte jurisprudentie, dewijl vooreerst van elke gevestigde jurisprudentie niet zelden door latere arresten afgeweken wordt, en ten anderen, deze jurisprudentie in Nederland, om de bezwaren, in onze boven uiteengezette algemeene beschouwingen vervat, met betrekking tot Geregtelijk-Geneeskundige zaken, immers nog eerst zal moeten gevestigd worden. Het *in casu* genomen arrest bevat althans geene versterking dezer bestaande jurisprudentie.

Wat verder de toepassing van Art. 295, *Wetboek van Strafrecht*, overeenkomstig de verklaringen der deskundigen, wier onvolledigheid wij vroeger hebben aangetoond, (1) betreft, dezelve geeft te kennen, dat het Hof te kort heeft gedaan aan den ruimen zin, die bij Art. 50 *Wetboek van Strafvordering*, door den wetgever aan hetzelfde is toegekend. In die verklaringen toch is men blijven berusten, zonder acht te geven, of in allen opzichte aan derzelve vereischten wel was voldaan. Bijaldien het nu niet voldingend is bewezen, dat de dood des verslagenen het gevolg is geweest der hem aan 't hoofd toegebragte verwonding, zoo vervalt het in den zin der wet omschreven feit van moedwilligen manslag, en hiermede tevens de toepassing van Art. 295, *Wetboek van Strafvordering*. Hoe men eindelijk dat gedeelte van 's Hofs Arrest beschouwe, 't zij men in hetzelfde volkomen deele, 't zij men van hetzelfde in gevoelen verschille, het draagt den echten stempel dier naauwe betrekking tusschen den Geregtelijk-Geneeskundige en den Handhaver van het regt, waarop wij verklaarden uitsluitend onze aandacht te zullen bepalen.

Van geheel anderen aard is een arrest, den 26 Junij

(1) Zie *Themis*, tweede Jaarg. bl. 193—195.

1839, door het Provinciaal Hof van *Holland* gewezen ten aanzien eener geweigerde opheffing van interdictie ter eerste instantie (1).

Hulde doende aan de betere inzichten van dit arrest, waaruit voortvloeit, dat tot de opheffing eener interdictie alleen de beslissing in aanmerking komt, of de onder curatele gestelde zich voortdurend in staat van krankzinnigheid bevindt, vragen wij niet te min aan wien anders, dan aan de deskundigen in casu vermelde beslissing behoort te worden overgelaten? Of heeft de wetgever in Art. 491, *Burg. Wetb.* niet voornamelijk de deskundigen op 't oog, in de gevallen van krankzinnigheid, razernij enz., wanneer daar van de te leveren bewijsstukken, mitsgaders van eene opgave der getuigen gesproken wordt? Wij zeggen «voornamelijk» — «niet eeniglijk,» omdat toch onder de bewijsstukken, behalve den toestand van de meer of minder ongelukkige persoon zelve, de verklaring der Geneeskundigen, aan wier zorg en behandeling hij was toevertrouwd, toch wel evenzeer eene eerste plaats zal mogen bekleeden als die der *Experts*, die hunne verklaringen mondeling onder eede komen bevestigen en als de voornaamste getuigen zullen dienen gehoord te worden.

Wij zien ons genoodzaakt terug te komen op eenen reeds vroeger vermelden kindermoord, na de behandeling eener aangevraagde cassatie van het arrest, in dato 29 Junij 1839, tegen T. BERENDSEN, door het Hof van *Gelderland* gewezen (2). Hebben wij toch van den kant der Geregteelk-geneeskundigen meerdere *volledigheid* en mindere *waarschijnlijkheid* hoogst wenschelijk geacht, waar het op leven of dood aankomt: van den kant der regterlijke autoriteit zijn hier (3) nog grootere feilen begaan, welke subordinaat

(1) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 33.

(2) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 33.

(3) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 33.

door het O. M. bij den Hoogen Raad worden erkend, doch niet in aanmerking zouden mogen komen, ten ware het niet, dat zij eene halszaak betroffen (1).

Om beide deze redenen, derzelver erkenning en dat zij eene halszaak betreffen, zullen wij die overtredingen streng onderzoeken, opdat het blijke, hoe los de gronden zijn, waarop het gevoelen van den Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad en de door hem voorgestelde reëctie der cassatie berusten. De eerste grond, waarop de vernietiging van het vonnis is aangevraagd, steunt op het onbewezene der identiteit van het *corpus delicti*, daar het dijkje onverzegeld aan de deskundige medegegeven en eerst den volgenden dag geregteijk onderzocht is (2). Van wege het O. M. wordt dit bezwaar zeer flauw wederlegd, daar men niet ontkennen kan, dat dit proces niet met die naauwkeurigheid en regelmatigheid behandeld is, als men had kunnen verwachten, noch ontveinzen wil, dat in casu onregelmatig is gehandeld door de afgifte van het onverzegeld *corpus delicti*, zonder dat door dit alles echter eene der vormen op straffe van nietigheid zou zijn geschonden. Wij vermeten ons geenszins deze uitspraak te beoordeelen (als vreemd aan onze roeping), doch wettigen allezins het argument van den kundigen verdediger, na inzage vooral van Art. 47, 2° alinea, *Wetb. van Strafv.*, waar met zoo veel duidelijkheid en naauwgezetheid door den wetgever is voorgeschreven, dat de in beslag genomene voorwerpen zullen besloten en in een omslag verzegeld worden, onverschillig in wiens handen of waar zij later moeten gesteld worden, en indien dezelve niet geschikt zijn, om in een omslag te worden gesloten, zal aan dezelve eene strook papier met het zegel wor-

(1) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 45.

(2) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 45.

den vastgehecht. Schending had er dus *in casu* van dit Art. plaats, en overeenkomstig de ten onzent gevestigde jurisprudentie is de identiteit van het onderhavige *corpus delicti* niet bewezen geworden, daar het bij een arrest van het Hof van Assises der provincie *Gelderland*, voor ruim 20 jaren, is uitgemaakt, dat de mondelinge verklaring van eenen deskundige, die een onverzegeld *corpus delicti* met zich neemt en later aan hetzelfde de schouwing volbrengt, omtrent de identiteit daarvan als geen voldoende bewijs kan worden aangenomen (1).

Op den inhoud van het tweede punt van de memorie tot cassatie ingediend, hebben wij de volgende aanmerkingen te maken, 1° dat ons namelijk het gevoelen van den overigens zoo bekwamen pleitbezorger, waar Z.E. gewaagt van het wettig bewijsmiddel in de hier geleverde Geregteeljk-geneeskundige verklaring niet te kunnen toestemmen, uit hoofde dezelve afgelegd was door twee jongelieden, waarvan de een slechts 25, de ander 27 jaren ouderdom telde (2), al zeer ongerijmd is toegeschenen, daar wij niet weten, wat de leeftijd van den, onder eede, tot handhaving der regten behulpzamen deskundige, op het meerder of minder gezag zijner verklaring vermag. Of zijn de droombeelden van den ouden tijd bij de regtsgeleerden evenmin nog ten volle, als bij het algemeen, geweken, dat men namelijk, oud van jaren wezen moet om kennis te bezitten, of zich op eigen gezag in zaken van beoordeeling te kunnen beroepen? Wij willen hopen noch wenschen, dat wij gedrongen zouden worden, de memorien der pleitbezorgers even gestreng te toetsen, als zij zich nu en dan veroorloven, het gezag der Geregteeljk-Geneeskundigen te besnoeijen, te verminken of geheel

(1) Zie *Weckbl. van het Regt*, n.º 45, aan het slot van den door Mr. SCHMIDTUS ingediende memorie, *ad primum*.

(2) Zie *Weckbl. van het Regt*, n.º 45, t. a. p. 1. *ad secundum*.

buiten kracht te stellen; — 2° dat in de wederlegging van dit tweede punt van cassatie onjuiste gevolgtrekkingen vervat zijn, welke almede niet voor eene gelukkige beoefening der Geregte Geregte Geneeskunde door de ambtenaren van het Openbaar Ministerie bij het hoogste regterlijk collegie pleiten. Immers men voert hier aan, dat het arrest van veroordeeling niet alleen berust op het verslag der deskundigen, maar ook op andere aanwijzingen ten processe aanwezig, welke intusschen allen het onderwerp van Geregte Geneeskunde uitmaken. Of geldt dit niet ten aanzien der herhaalde insnijding met een puntig werktuig, hetwelk eene halswond heeft veroorzaakt? — der aan het mes gevonden bloedvlekken? — gelijk ook van het voorgeven der beschuldigde, dat zij op een' aarden pot bevallen was, en daardoor het kind aan den hals zou verwond zijn?

Ofschoon niettegenstaande het aangevoerde de rejectie der cassatie is gevolgd (1), zonder dat daarvan uit het arrest de motiven ter onzer kennis zijn gekomen, hebben wij begrepen deze onze bedenkingen in het belang der zaak niet achterwege te mogen laten; welke bezwaren, zoo zij dan al het volledig vereischte eener vernietiging van het vonnis missen, niettemin bestaan.

Daarom bepalen wij ons in geenen deele bij een enkel voorbeeld (want voortdurend worden soortgelijke gebreken als de vermelde opgemerkt), maar zullen dezelve nog meermalen overwegen en zelfs ter voorkoming van herhaling of langwijligheid eenvoudig moeten aanstippen.

De voor het Provinciaal Hof van Noord-Brabant behandelde moedwillige manslag en verwonding leveren er bij vernieuwing de bewijzen van op (2). Voornamelijk hebben

(1) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 48.

(2) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 45 en 46.

wij hier, op het oog de mededeeling der orale debatten, ten aanzien der verklaringen, door de deskundigen afgelegd: *Dat de verslagene, tot kort voor zijnen dood, geheel in het bezit zijner geestvermogens is geweest, gevende zij (de deskundigen namelijk) daarvan geene andere bewijzen, dan hun personeel gevoelen, en de omstandigheid, dat de verslagene, met besef van zijnen toestand, naar de mogelijkheid of onmogelijkheid van herstel vroeg* (1). Deze verklaring der deskundigen, zoo geheel ten onregte als onjuist voorgesteld, is dan ook met ijver door den verdediger niet alleen aangegrepen, maar, indien het mogelijk ware, nog meer van kracht ontbloot gemaakt door de toevoeging: *dat men, bij het opmaken van het proces-verbaal, den verslagene zelve beoordeelaar had gelaten van de toereikendheid zijner verbijsterde geestvermogens* (2).

Zeer te misprijzen is de nietige voorstelling dezer door de deskundigen herhaaldelijk afgelegde verklaring, 1° Omdat dezelve zoo geheel overeenkomstig den geest van Art. 438 *Wetb. van Strafe*, nader toelicht, wat de regterlijke autoriteiten bij den aanvang der instructie hadden onderzonden en waargenomen. Uit de proces-stukken blijkt immers ten duidelijkste hoe de verslagene, bij zijn eerste verhoor, op denzelfden voor hem zoo noodlottigen avond, alle teekenen van *mentis compos* te zijn geweest, gegeven heeft, en tot aan zijnen dood toe, niet alleen in tegenwoordigheid van den Officier van Justitie, benevens van den Regter-Commissaris, zijnen moordenaar in den eersten beschuldigde is blijven herkennen, maar zelfs van den tweeden beschuldigde, met veel omzigtigheid, heeft weten te onderscheiden.

(1) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 45.

(2) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 46.

Van hie geringe beteekenis wordt hierdoor dan het besluit, dat de verdediger van den eerste beschuldigde *in casu* trekt uit al, wat op den toestand van den verslagene betrekking heeft. (1). — 2° Omdat niet eens anders gevoelen (hetwelk dikwerf voor niet veel meer dan bespiegelingen gehouden wordt), maar juist hun personeel gevoelen *in casu* werd afgevorderd. Wat toch kan men meer verlangen, nadat het Hof, op allezins voldoende wijze, door de grondige bescheiden der Geregteijk-geneeskundigen, zoowel omtrent den manslag als aangaande de verwonding was ingelicht, en welke bescheiden ten opzichte van laatstgemeld misdrijf inzonderheid ten gunste des tweeden beklagde mogten strekken, dan de bevestiging dier schriftelijke verklaring, door de deskundigen ter audientie afgelegd, dat hij *namelijk*, tot kort voor zijnen dood, geheel in het bezit zijner geestvermogens is geweest. — 3° Omdat het inderdaad veel bewustheid van geest te kennen geeft, bijaldien een nagenoeg stervende, de in elken natuurgenoot, blakende zucht voor het leven niet smoort, maar herhaaldelijk omtrent zijnen toestand onderrigt wil wezen. Te nietig wordt dit door allerlei hersenschimmige verschijnselen bestreden, dan dat wij ons met de uiteenzetting van al het ongerijmde lang zullen bezig houden. Wij zouden er zelfs geene melding van maken, zoo de verdediger niet juist hierop zijn gevoelen omtrent het *elogium medicum* had gegrond, ten einde bovenal te staven, dat de verslagene geene op redenen van wetenschap steunende herkenning des persoons kon bezitten. Ofschoon alle middelen ter verdediging den Jct. vrijstaan aan te grijpen, rekenen wij echter de poging ijdel, om noodwendige gevolgen eener verwonding, die zou-

(1) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 46. in de woorden: « *Wat de verklaring door DATEMA op zijn sterfbed afgelegd, enz. tot en met terugkomen.* »

den kunnen of moeten plaats hebben, op te sommen (1) met het doel, het bewustzijn van eenen verslagene, vóór zijnen dood, te niet te doen.

Evenzoo achten wij het overbodig, rijpelijk de verontschuldiging van eenen beklagde, al wordt dezelve ook door den verdediger voorgedragen, te overwegen, indien deze op eene verwonding berust, waarvan de Geneesheeren geen spoor hebben kunnen vinden. Die verontschuldiging komt ons echter, bij andere bestaande aanwijzingen van provocatiën, zeer natuurlijk voor en wij willen haar dan ook van hooger waarde achten, dan zulks wel *in casu* is betoogd. Ten slotte is de verdediger niet geheel van waanwijsheid vrij te pleiten, wanneer ZE. apodictisch weg, niet alleen de meening der deskundigen en de leer der Geregte Geneeskunde zelve beoordeelt, waartoe hij zich met bewijsstukken van den ouden tijd wapent, alsmede eenige autoriteiten ter loops aanvoert, maar zich zelve ervaren genoeg acht eenen Gordiaanschen knoop door te hakken. Wij stemmen ZE. toe, dat het individueel gevoelen van twee *Experts* eene dwaling kan zijn en dáárom regter noch verdediger ontheft uit eigene oogen te zien; Doch hoevelen zijn door hunne volslagene onkunde blind op dezen weg van onderzoek? Bij hoevelen openbaart zich niet die onbedrevenheid in de instructiën, op de debatten der eerstgenoemden en in de beoordeeling of gevolgtrekkingen der laatstgemelden omtrent de voorhanden zijnde *visa reperta*?

Veeltijds beroept men zich dan op het gevoelen en gezag van den een' of anderen beroemden deskundige tot de beslissing der voorkomende Geregte-geneeskundige quaestie, en rukt daartoe eenige, schijnbaar *in casu*, gunstige gezegden uit hun verband, zonder dat de Jct. de nadeelige

(1) Zie *Weekblad van het Regt*, n.º 46.

zijde, welke zijne aanhaling des te sterker doet uitkomen, bemerkt of bevroeden kan. Hiervan biedt zich *in casu* een sterk bewijs aan, waar DUVERGIE's gezag ingeroepen wordt door den Jct, om het veel minder gevaarlijke eener verwonding van het dikke darmkanaal, boven dat van het overige gedeelte, kracht bij te zetten. Passen wij toch de geheele voorzegging (prognosis) der verwondingen in den onderbuik, zoo nauwkeurig door gemelden Hoogleeraar in zijn werk geschetst (1), op die *in casu* toe, dan ziet men, indien de *autopsie* al eens niet zoo volledig ware in het werk gesteld, om de veelvuldige inwendige organen, wier beleediging gelijktijdig met die der dikke darmen vergezeld moet gaan, nog al eene groote beperking in het minder gevaarlijke, waarvan de hier aangehaalde plaats gewaagt. Maar zelfs het slot dier aanhaling « *qu'elles (les gros intestins) ont moins de tendance à causer des épanchements* » is in strijd met hetgeen de nadere toelichting van het *visum repertum* inhoudt, dat verscheidene uitstortingen van bloed in de buikholtte werden gevonden en daarenboven ook het buikvlies was gewond (2).

Gelijk het aan den Geregteijk-geneeskundige betaamt behoedzaam in zijne beoordeeling, ook omtrent de zwaarwichtigheid (graviteit) van verwondingen, naar aanleiding van DUVERGIE's vermaning, te werk te gaan, zoo voegt het den Jct. zich van soortgelijke bespiegelingen, als *in casu* voorhanden zijn, te onthouden, opdat dezelve hunne cliënten niet eerder zouden schaden, dan ontheffen van strafschuldigheid.

Met betrekking tot het *visum repertum* nopens den gruwelijken moord, ten gevolge van verstikking aan den grijzen G. DE WILDT gepleegd (3), achten wij het van groot ge-

(1) T. I. pag. 376.

(2) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 45.

(3) Zie *Weekbl. van het Regt*, n.º 51.

wigt bij eene enkele, doch niet te min hoogst belangrijke Geregteijk-geneeskundige quaestie, waartoe het *corpus delicti* aanleiding gaf, en waarop een gedeelte der verdediging, voor de beschuldigten in het midden gebragt, berustte, stil te staan. Er is namelijk eene bedenking geopperd, dat de kenteekenen in het allezins zoo lofwaardig opgemaakt *visum repertum* vermeld, evenzeer kenteekenen zijn van iemand, die aan hersenberoerte overleden is. Wij ontkennen zulks in geen deele, als zijnde het een noodwendig gevolg van het naauw verband, dat *anatomie* en *physiologie* ons tusschen het ademhalings- en hersenstelsel hebben leeren kennen; doch vinden in de daaruit somwijlen voortvloeiende vraag, of de dood door beroerte, dan wel door enkele zuivere verstikking ontstaan zij, niet zoo moeilijk, vooral in *casu* ter beantwoording, als men het wel heeft willen doen voorkomen. Wanneer toch, gelijk hier, de uitwendige aanleiding tot den dood bekend is; wanneer met prijzenswaardige naauwgezetheid naar de algemeene en bijzondere teekenen van den dood, door verstikking, onderzoek is gedaan en er de ontegenzeggelijkste bewijzen van zijn geleverd; wanneer overwogen, is in hoever inwendige oorzaken (het bestaan namelijk eener sedert 14 dagen aanwezige ongesteldheid), tot de mogelijkheid eener hersenberoerte zou hebben medegewerkt, zonder ten deze eenig overgebleven bewijs *in toto cadavere* achter te laten, dan vragen wij of niet grootendeels die moeilijkheid, ook zelfs volgens MOLL, op wien men zich beroepen had, vervalt. Maar luider dan dit alles, wanneer de regter de beslissing vraagt van de uitwendige aanleiding tot den dood zelven [vaak onmogelijk door MOLL gesteld], spreekt de bepaling, die de Hoogleeraar DEVERGIE aan gewelddadige verstikking geeft, benevens het onderscheid, dat die Geleerde tusschen den verstikkingsdood en dien ten gevolge van beroerte maakt. « *L'asphyxie* (aldus

laat DEVERGIE zich uit) « doit être définie la suspension primitive des phénomènes de la respiration, capable d'entraîner celle de toutes les fonctions et par suite la mort. » C'est là ce qui distingue l'asphyxie de l'apoplexie, dans laquelle les fonctions cérébrales sont d'abord suspendues, où l'asphyxie n'est que secondaire, et où la mort du coeur ne survient, que longtemps après. (1)

Wie, die met ons de omstandigheden van het feit uit het geleverde verslag kan nagaan, al waren de bewerkers dezer snoode misdaad niet tot volle bekentenis gekomen, in verband met hetgeen de autopsie zoo volledig heeft gestaafd, zal er aan twijfelen, of niet in die omstandigheden het ware beeld uitgedrukt is van de beteekenis, welke DEVERGIE aan den dood ten gevolge van verstikking (*asphyxie*) hecht in de woorden, *qu'elle doit être définie la suspension primitive des phénomènes de la respiration etc.*

Wij hebben ons deze uitweiding veroorloofd, geenszins met het doel om den kundigen verdediger te berispen of aan zijn talent te kort te willen doen, want wat Z. E. in zijne, voor hem zoo wanhopende, zaak ter verontschuldiging aangrijpen kon, daarvan heeft hij zich meesterlijk bediend, maar om den regter, pleitbezorger en Geregtelijk-geneeskundige uitsluitend op dit, naar ons inzien, hoogst gewichtig punt van overweging in de criminele regtspleging, bij voortdoring aandachtig te maken.

Niettegenstaande onze eerst behandelde daadzaak ter bevestiging van den derden bron der verachtering in *Medicina forensi* binnen *Nederland* eenen manslag betrof, komen wij op een soortgelijken terug, welke ruim zoo veel stof daartoe verleende en waardoor wij in de gelegenheid zijn, krachtadig de geringe juistheid van beschouwing te bestrijden, als mede het vroeger aangevoerde op nieuw te bevestigen.

(1) DEVERGIE, t. I. pag. 393 Ch. XV.

Wij bedoelen het regtsgeeding tegen P. I. MULLER voor het Provinciaal Hof van Groningen op dato 28 en 31 October 1839 gevoerd, (1). Al dadelijk viel ons zijn jeugdige leeftijd, onvolkomene of ten minste zeer onbeduidende ontwikkeling van ziel en ligchaam, benevens al wat verder de medegedeelde daadzaken en getuigenissen hebben bekend gemaakt; te zeer in het oog, dan dat wij hem voor eenen reeds verstokten Looswicht of bloeddorstigen moordenaar hielden en het leverde ons een waar genoegen op, het Hof, waarvoor hij te regt stond, even menschkundig als wijselijk in dit gevoelen te zien deelen.

Hoeveel meer bevreesing moest dus de hier geopperde quaestie van het O. M. in deszelfs toelichting tot het nemen requisitoir verwekken, waar gedachte ambtenaar ontkennend beantwoordt, of het Fransche strafregt ook het onderscheid kent tussehen verwonding, die *op zich zelve* en die *door toevallige of bijkomende omstandigheden* doodlijk zijn. Aan weinig bedenking toch zal een tegenovergesteld gevoelen onderhevig zijn, na al hetgeen wij bevoeren hebben uiteengezet (2), daar het weinig beteekent, dat VOORDA zich voor jaren reeds tegen zoodanige onderscheiding verzet heeft, noch dat het C. P. zich ergens hieromtrent uitlaat; dewijl tegen VOORDA's *judicium* dat van latere regtsgeleerden, die het tegengestelde beweren, overstaat; alsmede wijl de milde geest, overigens zoo ruimschoots in het C. P. waarneembaar, evenmin ten aanzien dezer regtsquaestie, vruchteloos in den geest der Artt. 295 en volg. zou zijn opgesloten. Wanneer men dezen adeldom van het Fransche Strafregt verwerpt, dan zouden bloote klappen op het hoofd of oorvijgen, waarvan ORFILA (3) en

(1) Zie *Weekblad van het Regt*, n.º 59.

(2) Zie *THEMIS*, tweede jaargang 1840, n.º 3, bladz. 323 en 324.

(3) *ORFILA Lec. de med. leg.*, 1823, T. I. p. 2. pag. 624.

MOLL (1) gewagen, dat zij meermalen doodelijk werden, evenzeer moord daarstellen als het *in casu* gepleegde feit. (2) Verder achten wij de aanhaling van DE BOSCH KEMPER'S gevoelen en van het arrest van 19 April 1839 niet gelukkig gekozen, wijl de redeneerwijze van den eersten in de uitbreiding of verklaring van Art. 50, *Wetboek van Strafvordering*, eene juridieke spitsvindigheid mag wezen; een afdoend bewijs tegen de verdeeling der verwondingen in *per se* of *per accidens lethalia* is toch in de volgende regelen niet vervat: »Zoo hangt bv. bij een' manslag volgens het Fransche »Strafregt, tot heden hier te lande nog van kracht, de uit- »praak des regters niet af van de vraag, of eene wond uit »zich zelve al dan niet doodelijk was, maar alleen daarvan, »of de dood is voortgekomen uit de verwonding, dan wel uit »omstandigheden, die later hebben plaats gehad (3).» Veel- eer pleit dit alles voor het wezenlijk onderscheid, dat de wetgever, tusschen verwondingen, wier karakter al dan niet den onmiddellijken dood ten gevolge hadden, heeft bedoeld, en wij voeren ter bevestiging onder de menigvuldige bewijsplaatsen, door den verdediger te regt bijgebracht, SEDILLOT (4) en DUVERGIE (5) als meer dan voldoende hiertoe aan; — En wat het in, *Weekblad* n.º 18 bedoelde arrest betreft, (6) dit hebben wij juist ten voordeele van onze

(1) MOLL, *Leer der Teekenen*, II deel I Bd. bl. 451 en volg. benevens J. D. METZGER, *Gerichtl. Med. Abh.*

(2) Zonder in het allerminste deze onzes inziens zeer juiste aanmerking van den geëerden Schrijver te willen bestrijden, meenen wij echter te moeten doen opmerken, dat dit juist de hier te lande aangenomene Jurisprudentie medebrenge. RED.

(3) Zie deszelfs aangehaalde werk, I Deel, bl. 286.

(4) *Manuel complet de Méd. légale*, p. 146, 147, n.º 2, p. 179 et p. 180.

(5) DUVERGIE, t. a. p. 362.

(6) Zie Themis tweeden jaarg. 1840 n.º 3 bl. 324.

stelling aangevoerd, waardoor het ons vreemd toescheen, hoe zich hierop het O. M. beroepen kon.

Ten anderen bestrijden wij het gevoelen, dat hier geene verwaarloozing van Geneeskundige hulp zou hebben plaats gehad (waaruit zoo als het O. M. zelve erkent, de beschuldigde nut had kunnen trekken), daar bij den verslagene, die volgens de acte van beschuldiging, reeds des avonds, kort na het voorval te huis komende, over hoofdpijn geklaagd en eenige malen gebraakt had, eerst den volgenden morgen, toen hij een roghelend geluid hooren liet en zich in bewusteloozen toestand bevond, geneeskundige hulp is geroepen. Hoe gegrond dus hier van toepassing het *een weinig te laat al te laat is*, blijkt uit de verklaring van den Geneesheer SCHÖNFELD, wiens behandeling, ten 8 ure des morgens aanvangende, reeds ten 10 ure vruchteloos was afgelopen; en hoeveel te meer moest men dan van onze meening zijn geweest, wanneer het O. M. verklaart zich met het gevoelen van MOLL te vereenigen, dat hoofdverwondingen altijd ten hoogste gevaarlijk zijn. Waartoe diende anders die aanhaling, waarop deze Procureur-Generaal eenen zoo hoogen prijs stelde? Te regt wordt dus de veel geringere strafschuldigheid van den beschuldigde om het begane verzuim aangevoerd, daar uitstorting van bloed onder de algemeene bekleedselen van het hoofd door tijdige hulp even zeker kunnen voorgekomen worden, als dat er door het misbruik van sterken drank, na de verwonding, *eigendunkelijk* des verslagenen dood is bespoedigd en verzekerd. Van grooter gewigt en juister van toepassing dan op dit proces kan niets gevonden worden dan DAMHOUDER's gezegde in zijne *Praxis criminalis* « *Lethaliter vulneratus et moriens vel sua negligentia, malo regimine, concubito venerco, larga potatione* » *mala custodia, medicorum vel chirurgicorum inobedientia, noxio cibo aut potu, sui ipsius homicidia est et vulne-*

» *ratorum ab homicidii crimine liberat.* » Of valt het tegen te spreken, dat *in casu* van *SUA NEGLIGENTIA, LARGA POTATIONE ET NOXIO POTU, imo post gravissimum ictum capiti adflictum*, de bewijzen worden aangetroffen, welke den beschuldigde, zoo niet van alle schuld, ten minste *ab homicidii crimine* zullen moeten ontheffen. Met den waardigen verdediger, wiens menschkundig doorzicht hem tot eere verstrekt, stemmen wij volmondig in. « Bestaat hier dan toerekenbaarheid (imputabiliteit), of wordt dezelve door de onderscheidene bijzonderheden, welke het feit vergezeld of achtervolgd hebben, niet in het minste beperkt? Zeer zeker kan eene toerekenbaarheid hier niet geheel ontkend worden, maar deze laat zich in zoo verre gereedelijk aannemen, als waardoor het misdrijf in de termen van Art. 319 C. P. valt, op grond van den jeugdigen leeftijd, der geringe ontwikkeling naar ziel en ligchaam, der gunstige antecedenten en der onwillekeurige dronkenschap des beschuldigten. Hij toch bleef het heilloos, geestrijk yocht, hetwelk hem, ondanks zich zelve, aangeboden werd en waarvan hem de kracht onbewust was, voort genieten, nadat zich deszelfs uitwerking in den deerlijken toestand, waarin hij geraakt was, reeds openbaarde.

Meer aandacht hadden wij daarom op dit punt, zoowel van het Openbaar Ministerie als van het Hof, mogen verwachten, met betrekking tot het uiterlijke van den beschuldigde, hetwelk aan dat van een kind gelijk scheen, en vooral hadden wij doelmatiger toepassing gewacht dier nuttige, heilrijke wenken, welke door wijlen den Amsterdamschen Geleerde THYSSEN, over de toerekenbaarheid zijn aan het licht gebracht (1).

Alhoewel wij reeds meermalen gevallen van kindermoord tot onderwerp onzer beschouwingen hebben geko-

(1) Zie *Regtsgeleerde Bijdragen*, T. V.

zen (1), in hoeverre namelijk door de Geregteijk-Geneeskundigen, de Regters en de Verdedigers van beklaagden te kort was gedaan aan die stipte naauwgezetheid in het opmaken van hun *visum repertum*, of waar verzuim van wettelijke voorschriften door de regterlijke autoriteiten evenzeer begaan waren, zoo komen wij andermaal op eenen behandelde kindermoord terug, naar aanleiding eener hierover opzettelijk door den druk bekend gemaakte Brochure (2).

Deze in der tijd binnen de provincie Holland (Noordelijk gedeelte) zoo veel gerucht gemaakt hebbende zaak (3) zouden wij met stilzwijgen zijn voorbij gegaan, ware het niet, dat de redenen, welke voormelde kunstbroeders in het belang der Maatschappij en uit warmen ijver voor de wetenschap, die zij beoefenen, bewogen, om de gronden van hun *logium medicum*, onpartijdig, aan het publiek kenbaar te maken, zoo geheel strookten met onze gevoelens en zoo ten volle van toepassing waren op het hoofddenkbeeld onzer beschouwingen. Onder aanprijzing dier nuttige door hen geleverde wenken, in eene zoo hoogst gewigtige als moeilijke physiologische quaestie, waar het *al of niet bestaan hebbende leven van een kind moet worden beslecht*, willen wij er een nuttig gebruik van maken, door hunne tegen het arrest geopperde bezwaren, voor zooverre in dezelve Geregteijk-geneeskundige overwegingen voorkomen, die geheel verschillen van het in hunne rapporten geuite gevoelen, te toetsen aan de ervaring van beroemde

(1) Verg. *THEMIS tweede Jaarg.* 1840 n.º 2 bl. 195, 197 en 198, alsmede n.º 3 bl. 326—329.

(2) *De geregteijk-geneeskundige gronden ter vrijspraak van D. B. beschuldigd van Kindermoord, getoest door A. H. GOUWE en M. LUSINK, Stads-Heelmeesters en Verloskundigen te Alkmaar. Amsterdam bij S. J. PRINS, 1840.*

(3) Zie *Weekblad van het Regt*, n.º 70.

mannen en aan de vorderingen, waarin de Geregeltijke-geneeskunde thans deelen mag, opdat elk Regter of Regtsgeleerde het vooral gevoele en erkenne, dat zij den wil des wetgevers overtreden, met een vertrouwen aan deskundigen bij Geregeltijk-geneeskundig onderzoek te weigren, hoedanig de wetgeving hun toekent. Men misduide echter onze goede bedoelingen niet, of beschuldige ons geenszins van te groote eigenliefde en zelfvertrouwen; want zoo heftig wij elke misvatting of verzuim door onvolledige behandeling van Geregeltijk-geneeskundig onderzoek bestrijden, en in navolging onzer naburen, eene geheel nieuwe instructie wenschelijk achten (1), zoo laakbaar en hoogst-

(1) Naardien, voor zoover uit onze gedane navorschingen blijkt, slechts éénmaal een dusdanig onvolledig Geregeltijk-geneeskundig onderzoek is voorgekomen, terwijl onze bedenkingen, hier en daar tegen soortgelijke gebreken of overtredige door Geneeskundigen begaan, de noodzakelijkheid hebben doen inzien, hoe veelmalen zoodanige contre-expertises behoorden te zijn in het werk gesteld, zoo laten wij hierbij het, met onze meening eensluidend, gevoelen van den Franschen scheikundigen A. CHEVAILLIER omtrent het nut en de waarde van contre-expertises volgen.

Deze Geleerde heeft zijn gevoelen ontwikkeld naar aanleiding eener in zeker tijdschrift voorkomende stelling over Geregeltijk-geneeskundige consultatien, begrepen in deze bewoordingen :

« M. M. les Experts, après avoir recueilli des resultats entièrement négatifs, ont cru devoir émettre leurs opinions sous forme dubitative. Est-ce une faute de logique? Est-ce une faute de courage? Ont ils douté de la puissance de leur art? Ont ils appréhendé le contrôle d'une contre-expertise lointaine et plus élevée dans la hierarchie scientifique? Nous avons tout lieu de croire, que là seulement est le secret d'une hésitation, que rien autre ne justifie dans leur travail consciencieux. Il est temps, que la procédure mette M. M. les Experts des localités à l'abri de ces accès d'une modestie exagérée, qui, en occasionnant des lenteurs dans la marche d'une procédure, nuisent des interêts de la défense, autant qu'ils jettent le trouble dans la conscience de l'accusation.

L'opinion émise par l'auteur de ces phrases (*zegt CHEVAILLIER*)

gevaarlijk beschouwen wij het voor de maatschappelijke zamenleving, in welke het plegen van kindermoord dagelijks toeneemt, dat deze gruwelijke misdaad schaars wordt gestraft, niet zoo zeer bij gemis van volstrekt bewijs, a's wel ten gevolge van het daarin ondergeschikt begrepen vraagpunt, *of het corpus delicti, al dan niet, heeft geleefd*. Dit is voorzeker niet alleen een aanhoudend hoogst gewigtig, maar nog al veeltijds moeilijk te beslissen vraagpunt; waar hetzelfde echter, gelijk *in casu*, door onmiskenbaar goede Geregtelijk-geneeskundige gronden is opgelost, est louable sans doute, mais elle a peut-être quelque chose de dangereux dans son application (des contre-expertises ont été faites dans un très-grand nombre de cas, il serait utile d'en constater les résultats; nous pensons qu'elles ont été souvent plus favorables que défavorables aux accusés); en effet s'il est des contre-expertises qui démontrent l'existence du poison et qui chargent l'accusé, il en est, qui font reconnaître l'innocence d'hommes, qui par suite d'une première expertise auraient perdu l'honneur et peut-être la vie; il me semble qu'en bonne justice le ministère public doit prendre tous les moyens possibles pour s'éclairer, soit que les lumières, qu'il sollicite, aient pour but l'innocence ou la culpabilité d'un prévenu, nous pensons qu'il doit demander une contre-expertise, lorsqu'il n'est pas suffisamment édifié par l'expertise première. — Nous avons dit que des contre-expertises étaient quelquefois nécessaires dans l'intérêt des accusés, nous allons signaler ici quelques faits, renvoyant pour des détails aux ouvrages, dans lesquels nous les avons puisés (1) nous pourrions, en consultant divers ouvrages citer d'autres faits, mais ceux que nous venons de faire connaître (dont tous les inculpés sont acquittés par les contre-expertises de M. M. BARRUEL, CHEVALLIÈRE, ROSTAN, MARC et ORPILA) sont suffisant, pour démontrer que souvent une contre-expertise a fait voir l'innocence d'hommes soupçonnés, accusés et détenus par suite d'un premier rapport (2).

(1) Voyez les Ann. d'hygiène publiq. T. 2. pag. 405 en 465 T. 5. pag. 387 T. 7. pag. 128.

(2) Journ. de Chim. med., de Pharmacie et de Toxicologie, Juillet 1840.

daar verwacht men, met hoeveel genoegen wij ook van de minstmogelijke toepassing der ontzettende doodstraf in ons Vaderland zien gebruik maken, allermint eene hierop grootendeels berustende niet-schuldigverklaring en vrij-spraak.

Wij willen dan vooreerst de opgaven en gronden onderzoeken, die de deskundigen tot de gevolgtrekking hebben geleid *dat het kind levend geboren was, doch den Regter buiten staat hadden gesteld eenig beslissend oordeel te vellen*. Zeer in strijd is bij eene oppervlakkige beschouwing al dadelijk het eerste lid van het vijfde punt der regterlijke overwegingen, aanvangende met de woorden: « *dat de bij de uiterlijke en »innerlijke beschouwing van het lijkje van gemeld kind door »deskundigen met veel zorg genomene proeven en daarop ont- »stane uitkomsten hun tot de gevolgtrekking hebben geleid, dat, »naar hun inzien, het kind levend geboren was,* » met het tweede lid, aldus luidende: « *maar dat die opgaven en gron- »den ter toetse van een ernstig onderzoek gebragt zijnde bij »den Regter is bevonden, dat dezelve tot geene beslissende oor- »deelvelling kunnen leiden* (1), omdat, zoowel uit het arrest als uit het requisitoir van het O. M., benevens uit de pleit-rede van den verdediger der beklaagde en op het gezag van andere geneeskunst-beoefenaren, aan wie het *visum reper-tum* ter beoordeeling was in handen gesteld, bleek, dat de proeven door de deskundigen met veel zorg waren genomen, terwijl *hunne* opgaven en gronden daarentegen, zonder aanvoering om welke reden dan ook, *bij den regter tot geene beslissende oordeelvelling hebben kunnen leiden*. Wij voor ons schrijven dit bezwaar van den kant der Regters aan een onverdiend mistrouwen jegens de deskundigen, benevens aan eene onjuiste goedgunstige meening ten behoeve der beklaagde toe.

(1) Zie Brochure, p. 22 en 23. *Weekbl.* n.º 70.

Hoezeer deze vermoedens van waarde ontbloot zijn, blijkt al aanstonds uit de ongegronde bezwaren tot het nemen eener beslissende oordeelvelling, gelijk in de woorden: *vermits een kind, reeds voor en gedurende de geboorte, kan ademd hebben en echter voor de voleindiging der geboorte kan gestorven zijn*, opgesloten ligt.

Naauwkeuriger acht gevende op de ten deze door den regter geopperde bedenkingen, wordt in dezelve voorwaardelijk gesteld, dat het kind *in statu nascenti* zou zijn gestorven. Even ongerijmd het wezen zou hiervan de onmogelijkheid te beweren, even ongerijmd is het de waarschijnlijkheid van dit gevoelen voor *zeker* aan te nemen, wijl hieraan allerminst beantwoordt de verklaring der beklaagde, dat de gansche *partus* binnen den kortst mogelijken tijd, zonder eenige hulp, allervoorspoedigst is afgevoerd. Groottendeels, zoo niet geheel vervalt daarenboven de waarde der aangevoerde meening, wanneer men in aanmerking neemt, wat de verlossing, die uit zich zelve zoo voorspoedig zonder eenigen bijstand afliep, voorafging, onder welke omstandigheden zij plaats had en door welke zij is opgevoerd. Uit de verhooren toch, die de beklaagde ondergaan heeft, blijkt ten klaarste het plan, dat zij al dagen vóór hare bevalling beraamd had, dezelve in het geheim te doen afloopen, hetwelk reeds op zich zelve, in den geest van den Hoogleeraar DEVERGIE, de misdaad van kindermoord daartelt, kenbaar in de woorden «*que le crime d'infanticide peut être commis par la mère, qui veut se soustraire du déshonneur* (1).» Uit de nadere verklaring en ontwikkeling der deskundigen (2) wat de verlossing meer bepaald betreft, leeren wij, dat het boven allen twijfel bewezen is, hoe noch

(1) DEVERGIE t. a. p. T. I. p. 188.

(2) Zie Brochure bl. 26.

aan eene aangezichts—positie, noch aan eene geheel verkeerde ligging van het kind *in casu* kan gedacht worden, na het getuigenis der beklagde omtrent den spoedigen gunstigen afloop van den *partus*; waardoor dus tevens het vermoedelijk aanwezen van dien toestand gedurende den *partus* vervalt, in welken de *vagitus uterinus*, het voorbijgaand leven en *ademen* des kinds eeniglijk uitmakende, gehoord zou moeten worden en van den dood des kinds achtervolgd wezen, gelijk de regters in hun arrest in dezen hebben gelieven aan te nemen. Evenmin pleit hiervoor de werkdadigheid, door de moeder bij dit alles betoond, zonder van het boos opzet te gewagen, waartoe de koordlijn om den hals met steenen bevestigd diende, daar weinig of geene waarde onzes inziens de bekommernis eener zoodanige moeder verdient, over het veilig verbergen van haar kind op dusdanig eene wijze, zoo onmiddellijk nadat het den moederschoot ontvallen was, ten uitvoer gebragt.

Met de denkbeelden van den regter over het, tijdens de geboorte, afsterven van het kind voor een oogenblik eens instemmende, vinden wij deze stelling eensluitend vervat in het navolgend vraagpunt *dans le cas où un enfant serait sorti vivant de l'uterus, a-t-il vécu après l'accouchement ou est-il mort en naissant?* (1) Doch bespeuren ook juist daarom in deszelfs oplossing zoo klaarblijkelijk de merkwaardige woorden van den beroemden ORFILA «*qu'un magistrat ne s'enquiert pas, si la mort a eu lieu par l'effet de causes, qui ont exercé leur influence pendant l'accouchement ou après l'accouchement*» (2), door den regter over het hoofd gezien, en door dit arrest eigendunkelijk een pleitgeding be-

(1) Zie DEVERGIE, T. I. p. 189.

(2) Ibid. t. a. p.

slist, waarvan mannen als HENKE, GUNTHER en DE HES, der zake meer kundig dan de regtsgeleerden van alle tijden, zich wel voortdurend en wijselijk hebben weten te onthouden.

Met het onaannemelijke dezer eerste, door den regter geopperde, bedenking staat de tweede in een naauw verband, welke als slotbepaling van het 5de punt der regterlijke overwegingen te kennen geeft: *dat een met het hoofd vooruit geboren kind, zoo als in casu, ademen en zonder toedoen of gewelddadigheid der moeder sterven kan.* Weinig betoog behoeft zeer zeker deze tweede onjuiste bedenking ter wederlegging, nademaal 1.º noch eenig bewijs voorhanden is *dat het kind met het hoofd vooruit geboren is*, maar het integendeel uit het reeds bewezene veel minder bezwaar oplevert, bij eene dusdanige eerste verlossing, aan te nemen, dat daartoe gunstig eene natuurlijke positie van het kind allezins heeft bijgedragen, (hoedanig ons hiervan het gansche *visum repertum* ten aanzien van *het corpus delicti* en der beklagde ten volle heeft overtuigd en hetwelk men slechts noodig heeft te raadplegen, om er zich nader van te verzekeren), noch 2.º *dat de kenteekenen van een onder dergelyk plaats gehad hebbend sterven* overeenkomen met al, hetgeen *in casu* aangaande de innerlijke en uiterlijke schouwing van het lijkje is medegedeeld.

Immers, wanneer uit het verband veler verschijnselen in borst en buikholte van dit kinderlijkje voorhanden tot de volledig plaats gehad hebbende ademhaling en bloedsomloop te regt besloten is, alsmede, bij het verloskundig onderzoek der beklagde, niet de minste gebreken aanwezig zijn bevonden, die tot de waarschijnlijkheid van een voorbijgaand leven aanleiding kunnen geven, dan vragen wij, bij het zoo sterk sprekend vermoeden van gepleegde gewelddadigheden, waartoe nog eene gunstige meening ten behoeve der beklagde geopperd? welke, even als de voor-

gaande tot bezwaar der deskundigen, van te ligtvaardig hun *judicium* geveld te hebben strekken moet, en, het zij met eerbied gezegd, van verregaande laafdunkendheid, die haren oorsprong uit onkunde en betweterij ontleende, ten laste der regters getuigt.

Vereenigen wij ons eindelijk weder voor een oogenblik met de voorstanders van dit bestreden gevoelen, *waarbij het kind gehouden werd dood geboren te zijn*, dan missen wij toch *in corpore delicti* al die kenteekenen, welke zoodanig een toestand kenmerken en door DEVERGIE, in meer of min beperkten zin, met zoo vele duidelijke trekken zijn geschetst (1). Op grond van dit alles stemmen ook wij geheel met het gevoelen van onze kunstbroedersin, vermits het bewijs *in casu*, dat het kind reeds vòòr en gedurende de geboorte geademd had, doch voor de voleindiging der verlossing gestorven zoude zijn, (ofschoon de mogelijkheid in het algemeen hiervan gaarne erkennende), evenzeer achterwege is gebleven, als dat het kind met het hoofd vooruit geboren was, voor eene korte poos geademd had en bijgevolg, zonder toedoen of gewelddadigheid der moeder, den natuurlijken dood had ondergaan.

Ten andere houdt het 6de punt der regterlijke overwegingen, aldus luidende (2): « dat de onzekerheid, zoo van de omstandigheden, waarmede de beval'ing in deze is gepaard gegaan, als van het levend geboren worden des kinds, door geene regterlijke bewijsmiddelen is weggenomen, terwijl de bloote vermoedens in deze, ten nadeele der beschuldigde voorhanden, geen grond tot veroordeeling in regten mogen opleveren » slechts eene zijdelingsche aanmerking in, ten laste der deskundigen; doch ook deze is zonder grond.

(1) DEVERGIE, t. a. p. 225.

(2) Zie Brochure bl. 26 en 27.

Met hoeveel zorgvuldigheid en naauwgezetheid toch is het tijdsbestek, gedurende dat het kind geleefd heeft, als zeer kort, om aangevoerde redenen, voorgesteld, en hoe juist mag men zulks achten, na al hetgeen ons DEVERGIE te binnen brengt (1), bij de beoordeeling en oplossing van dusdanig een, aan vele zwaarigheden onderworpen, vraagstuk. In hoe vele opzigten luiden de Geregteijk-geneeskundige bescheiden ten aanzien der omstandigheden, die zoowel de bevaling in het bijzonder, als het levend geboren worden des kinds vergezelden, eenstemmig met de verklaring der beklagde zelve; en in welk eene groote mate worden niet de bloote vermoedens, ten nadeele der beklagde, versterkt door het eigenlijk schouw-rapport, met betrekking tot het om den hals aanwezig zijn van den koordlijn met steenen. Zijn deze vermoedens desniettemin in regten tot geene voldoende bewijsmiddelen overgegaan, om eenig vonnis uit te spreken, dan juichen wij de behoedzaamheid der regters, ten aanzien eener in onze oogen altijd diep ongelukkige, openlijk toe, doch bestrijden tevens de noodzakelijkheid, die men gemeend heeft te behoeven, om in eene onvolkomene ambtsvervulling van Geregteijk-geneeskundigen, zoolang daarvan, gelijk *in casu*, niet het minste bewijs voor handen is, als het ware het schild te vinden, waarachter elk regter zich ter beoordeeling van zijne uitspraken veilig waant.

Eindelijk wordt dit arrest der Criminele Regtbank met de navolgende considerans ter vrijspraak besloten: *Overwegende dat al ware het bewezen, dat het kind levend is ter wereld gekomen, dan nog in geenen deele is gebleken, dat dit kind in het tijdsbestek tusschen de verlossing en het omdoen van het touw om den hals niet zoude gestorven zijn, op eene der*

(1) Zie DEVERGIE, T. I, p. 225 en 226.

veelvuldige door de *Geregtelijke-Geneeskunde* opgegevene wijzen; te meer, daar de duur van het tijdsbestek harer bewusteloosheid door geene mogelijkheid, zelfs bij gissing, kan bepaald worden; waarbij eindelijk nog komt, dat bij eene drooge verlossing, zoo als in deze, aan geene snelle en voorspoedige bevalling behoeft gedacht te worden.

Achtereenvolgens zullen wij de drie punten, waarin zich deze considerans van zelve splitst, behandelen, om derzelve onjuistheid aan te toonen.

Voor eerst. Aangenomen dat het kind levend is ter wereld gekomen, dan nog blijkt het in geenen deele uit eene der veelvuldige door de *Geregtelijke-geneeskunde* opgegevene wijzen, dat het kind in het tijdsbestek tusschen de verlossing en het omdoen van het touw om den hals niet zoude zijn gestorven.

Wanneer wij letten op de uiterlijke sporen van gewelddadigheden aan eenig *corpus delicti* toegebracht, dan rijst al dadelijk het vermoeden op, dat er geen natuurlijke dood heeft plaats gehad, en kan men daarbij de gepleegde mishandelingen als de onvermijdelijke oorzaken van den dood des kinds beschouwen, ja moet men niemand anders, dan de moeder voor de vrijwillige bewerkster dezer gruwelijke handeling houden, wie twijfelt alsdan onder zoodanige omstandigheden aan het plegen van kindermoord met boos opzet (*infanticide par commission*) (1).

Vergelijken wij nu wat *in casu* de deskundigen op de vraag, of het kind moet geacht worden een gewelddadigen dood te zijn gestorven, hebben geantwoord, met hetgeen DEVERGIE de Experts voorlicht of aanwijst, dan zijn wij overtuigd dat door hen, bij het onderzoeken naar en het ontkennen van een *in casu* plaats gehad hebbend natuurlijk sterven, al die voorzorgen in acht genomen zijn, welke

(1) DEVERGIE T. I pag. 247.

II. Dl. 3^e stuk, 1840.

de Hoogleeraar DEVERGIE, in zijne *Medicine Legale* (1) vermeldt. Niet eene der oorzaken, wat moeder of kind aangaat, hoedanige deze Hoogleeraar als den dood, gedurende of kort na de verlossing berokkenende, mogelijk stelt, treft men hier aan, maar wij vinden met onze kunstbroeders geene andere reden voor den dood des kinds, dan *het sterk toegesnoerde koord om den hals*, toegelicht door hunne verklaring, dat een dergelijk toegesnoerd koord om den hals, aldus bij een levend kind aangelegd, noodwendig en onvermijdelijk den dood ten gevolge moet hebben. Als uitwerksel der gepleegde gewelddadigheden voeren zij de sterke ophooping van bloed naar de hersenen, en den graad van aanvanke-lijk bederf van dit gedeelte boven dien van het overig ligchaam aan; zoodat het hun voorgekomen is, dat het kind ten gevolge van de door den strop belemmerden terugvoer van het bloed uit de hersenen, aan beroerte is overleden, vooral ook op grond der aan den hals, ter plaatse van het koord, aanwezige bloeditstorting.

Waar dan, noch uit de omstandigheden, onder welke de verlossing plaats had, noch uit de met dezelve gepaard gaande verschijnselen, noch uit een ziekelijk organisme van het kind, eene op goede pathologische gronden berustende oorzaak of aanleiding tot de beroerte valt op te merken, maar daarentegen met de uiterlijke sporen van gepleegd geweld, deszelfs gevolgen inwendig zoo klaar voorhanden zijn en bovendien uitwendig zelfs kenschetsende onderscheidingsteekenen, waarvan DUVERGIE (2) de waarde leert kennen, zich aanbieden, daar stemmen wij met de deskundigen volkomen in, niet te begrijpen wat men van hen meer uitvoerig en beslissends had verwacht bij het gemis

(1) Zie T. I pag. 229—231.

(2) T. a. p. 29 pag. 236.

van elk ander teeken, dat aanleiding zou kunnen geven om tot eenige andere wijze van sterven zelfs te kunnen gisson. Juist omdat ieder der verschillende wijzen van sterven, vooral bij pasgeboren kinderen, derzelve eigendommelijke kenteekenen oplevert, viel de diagnose uit alle de voorhanden zijnde bewijzen zoo gemakkelijk hier op te maken, en nogthans is het ons niet mogen gelukken, onder al de door DUVERGIE geleverde schouwrapporten, naar eene, aan de onderhavige gelijksoortig, te kunnen verwijzen.

Doch men meent voor zijn gevoelen in het tweede gedeelte dezer considerans van het arrest, begrepen in de woorden *te meer, daar de duur van het tijdsbestek harer bewusteloosheid door geene mogelijkheid zelfs bij gissing kan bepaald worden*, een krachtigen steun te vinden, hetgeen, onzes inziens, zelfs den toets van eenig onpartijdig onderzoek niet gedooft, overmits nog bewezen dient te worden, dat de beklagde is bewusteloos geweest, en indien men het bestaan dezer bewusteloosheid aanneemt, welke zij zelve verklaart eerst na het doorsnijden van den *funiculus umbilicalis* te zijn ingevallen, door de beklagde alle twijfel hieromtrent is weggenomen. Wij zijn door haar alzoo in staat gesteld, niet slechts bij gissing te bepalen het tijdsbestek harer bewusteloosheid, maar kunnen hetzelfde zeker gedurende omstreeks een half uur vaststellen. Deze bijzonderheden echter van den tijd *wanneer en hoe lang* hare tegenwoordigheid van geest haar begeven had te bepalen, vereenigd met hare verzekering dat zij *nagenoeg bewusteloos omstreeks een half uur naast haar kind gelegen had*, strekken onzes bedunkens meer ten nadeele der beklagde en doen ons overtuigend met het gevoelen der deskundigen instemmen, dat aan het bestaan van bewusteloosheid niet te denken valt. Het baart toch bevreemding dat deze bewusteloosheid, waartoe eene voorspoedige verlossing zel-

den aanleiding geeft, eerst na de afbinding van den *funiculus umbilicalis* is ingevallen, hetgeen op zich zelve alweder een bezwaar tegen de beklagde daarstelt, teweten: *qu'elle a été dans l'état de porter à son enfant des secours propres à lui conserver la vie, à le rappeler à la vie* (1). Aangenomen dat zulks heeft plaats gehad, stuit hiertegen zoo onwidersprekelijk, al wat door haar beklagde, toen zij uit die bezwijming geraakte, is verrigt, dat wij, de beschuldigde, wanneer zij door bewusteloosheid (syncope) ware overvallen geweest, onbekwaam blijven achten, om, niet alleen tot zich zelve gekomen zijnde met het kind, dat koud en volgens hare meening dood was, langs eenen ladder naar beneden te gaan, aldaar hetzelfde een stuk touw met steenen bevestigd om den hals te knoopen en het daarop in de sloot te werpen, maar om vervolgens, op den zolder wedergekeerd, alle sporen der bevalling uit te wischen. Vooral schijnt ons dit alles hoogst aannemelijk toe in eene eerst kortelings bevallene vrouw en nog zou dit haar voor-geven eenig geloof verdienen, bijaldien zij na dit alles in bezwijming geraakt en ernstig ziek geworden was; doch niets is ook hiervan bespeurd, tusschen den morgenstond, waarop de voorspoedige bevalling in weinige oogenblikken afliep, en den dag, waarop de beklagde in hechtenis is genomen.

Nu blijft ons nog overig het slot der laatste geregte-lijke overwegingen van het arrest, aldus luidende, *waarbij eindelijk nog komt, dat bij eene drooge verlossing, zoo als in deze, aan geene snelle en voorspoedige bevalling behoeft gedacht te worden, met weinige woorden te bestrijden.*

Waartoe deze veronderstelling strekken moet, die door de beklagde zelve is opgelost, hebben wij niet kunnen be-grijpen. Beklaagde toch erkent binnen korten tijd zonder

(1) DEVERGIE, t. a. p. pag. 175.

geneeskundige hulp te zijn verlost; Beklaagde erkent na die verlossing al dat gene te hebben verrigt, wat zij tot eene volkomene verberging van hare bevalling noodig oordeelde; Beklaagde gewaagt slechts van een voorbijgaanden nagenoeg bewusteloozen toestand, waarin zij tusschen hare verlossing en het heimelijk verwijderen van haar kind, omstreeks een half uur had verkeerd; Beklaagde eindelijk heeft niet in het minste over afwijking van haren gezonden staat na al dien vermoeijenden arbeid, in het kort tijdsverloop van aanvangende ochtendschemering en het aanbreeken van den dageraad, volvoerd melding gemaakt. — En nu durft men in strijd van dit alles niet alleen met eene hoogst ongerijmde veronderstelling te berde komen, maar daarenboven nog eene zoogenaamde teregtwijzing aanvoeren, dat er namelijk *in casu* aan *geene snelle en voorspoedige bevalling zelfs behoeft gedacht te worden.*

Te bescheiden hebben ons bedunkens de deskundigen zich tegenover zulk een hoogst verwaande en helaas! zoo in het oogvallend onkundige handelwijze der regters gedragen. Wij vragen het met bescheidenheid, welk eene kennis bezit de regter van de verloskunde in het algemeen, en wat voor een dunk geeft de zoodanige van zich, aan wien, gelijk uit dit arrest, zelfs het flauwste denkbeeld van verloskunde ontbreekt? Waartoe, herhalen wij, de hulp en het oordeel van deskundigen ingeroepen, wanneer men zich zelve ervarener acht en niet inziet hoe de betweter aldus zijne volslagene onkunde en laakbare eigenliefde ten toon spreidt; dan genoeg hier van, daar het te voren ontwikkelde toch in alles voorziet en ons verder verschoont, opzettelijk uit een te gaan zetten, wat er door eene drooge verlossing verstaan wordt, onder welke omstandigheden die plaats grijpt, en waarom aan derzelve bestaan *in casu* niet te denken valt. Behalve dat deze geopper-

de bedenkingen vraagpunten van volstrekt verloskundigen aard zijn en dus minder te dezer plaatse behooren, achten wij derzelfer ontwikkeling voor deskundigen overbodig en voor allen die eenig regterlijk ambt bekleeden of de belangen van *beschuldigten* voorstaan, eene vergeefsche poging.

Voor wij van deze belangrijke zaak afstappen, verzeeken wij nogmaals den goedgunstigen lezer, dat ons doel geenszins bestond in de vrijspraak der beklagde te berispen, (even als of het steeds onze lust zoude zijn het Strafwetboek in al deszelfs gestrengheid te zien toepassen zoo dikwerf hiervoor slechts eenigermate termen waren) maar wel in de hoogst onbewezene gronden met nadruk te laken, waarop die vrijspraak berust, benevens in het aantoonen der onverdiende beloediging, de deskundigen aangedaan door hun kennis, ervaring en vertrouwen te ontzeggen, waarop zij aanspraak hadden en waarbij zij de aandacht hunner kunstbroeders, door de uitgave van bovengemelde Brochure, hebben gemeend te moeten bepalen.

Wij zouden thans vermeenen voldingend aan de eene zijde te hebben gestaafd het groot aandeel, dat de Geregte-lijk-geneeskundigen in de behandeling van regtszaken zich te regt mogen toe-eigenen en aan de andere zijde onpartijdig te hebben bewezen, hoe de feilen, zoowel door regtsgeleerden als geneeskundigen begaan, van den stilstand in de grondige kennis der Geregte-lijke-geneeskunde getuigen. Nadat vervolgens de oorzaken van dien achterlijken toestand, in welke wij vertrouwen niet geheel misgetast te hebben, door ons zijn onderzocht en door onderscheidene voorbeelden gestaafd, wenschen wij van harte in het belang der maatschappij en ter bevordering der wetenschap veler aandacht ook op dit gedeelte van het Hooger Onderwijs tot zich te hebben getrokken. Uit dien hoofde willen wij het hierbij niet laten berusten, maar dringen inzonderheid op

eene algemeene herziening der wetgeving op het Hooger Onderwijs ten sterkste aan, naardien wijzigingen, hoedanige onlangs voor zooveel de regts-studie betreft, gemaakt zijn, immer halve voorloopige maatregelen blijven. De behoefte toch aan soortgelijke wijzigingen pleit geenzins voor de aanhoudende deugdelijkheid van het oorspronkelijk besluit, en hoe is het ook bij den snellen voortgang van beschaving en verlichting in onze dagen denkbaar, dat eene wet op het Hooger Onderwijs, voor nagenoeg 25 jaren geleden, ingesteld, na al dien tijd nog hare volle waarde zoude bezitten. Ligt het niet veeleer in de gezonde rede opgesloten, dat eene geheele hervorming der wet op het Hooger Onderwijs reeds lang noodzakelijk is geworden, sedert het onderwijs zelve zooveel uitbreiding, gedurende een vierde van eene eeuw, ondergaan heeft; en toch blijft men zich, naar 't schijnt, met nu en dan te wijzigen vergenoegen, zooals wij aanvoerden, dat op nieuw uit het jongste besluit van 30 Junij 1840 is gebleken. Wij noemden die wijzigingen halve maatregelen, en vinden er in het zoo even aangehaalde weder de bevestiging van, aangezien hierin dezelfde gebreken worden aangetroffen, als in de oorspronkelijke wet van 2 Aug. 1816, te weten: dat men de studenten noodzaakt om lessen bij te wonen in eene menigte bijvakken, zonder bepaald acht te geven, wat zij het meest behoeven, waartoe hun zelfs, met inspanning van alle krachten, de tijd volstrekt ontbreekt. Behalve dat het mitsdien tot de onmogelijkheden behoort, zich in alle vakken, waarmede men den student als overrompelt en bestormt, slechts oppervlakkig te bekwamen, twijfelen wij er zeer aan, of langs dezen weg groote vorderingen, te maken zijn, en betreuren daarbij vooral het gemis van ware, grondige studie, van dewelke men zich eeniglijk goede vruchten kan beloven. Bij dit alles komt nog dat wij aan onze hoogeschole denzelfden Hoogleraar met onder-

scheidene vakken en bijvakken zien belast, hetgeen grootelijks verschilt van de inrigting aan buitenlandsche hoogeschole (1) en ten anderen eveneens ongunstig op zijnen arbeid werken moet, dewijl door de verbrokkeling der voor al deze vakken bestemde uren, maar al te zeer verwarring, onvolledigheid en oppervlakkigheid ontstaan, die zelfs een geregeld overzigt in het heirleger van wetenschappen den jeugdigen beoefenaar ontzeggen. Helaas! niemand zal ver naar de schadelijke uitwerking dezer verbrokkeling behoeven te zoeken, die zich als gewezen Akademie-burger slechts herinnert, welke Hoogleeraar de mentor in *Medicina forensi* voor toekomstige Iett. was, en hoe onbeduidende kennis de bekwaamste der Iett. zelfs van *Medicina forensi* nog heden ten dage bezitten.

Mogten alzoo in *Nederland* op het voorbeeld onzer naburen die verbeteringen tot stand komen, welke van elders, zoowel wat personeel als regeling van Hooger-Onderwijs betreffen, alle aanbeveling verdienen, dan zouden wij ons verheugen, ten algemeene beste de aandacht der Hooge Re-

(1) Vergelijken wij toch hiermede de *Series Lectionum habendarum in diversis Academiis extraneis*, dan zien wij aan de hoogeschole van den tweeden rang, zooals te Rostock en Halle, eenen Hoogleeraar opzettelijk 3 à 4 malen 's weeks met het onderwijs in de *Medicina legalis* belast; terwijl aan de Hoogeschole van den eersten rang, gelijk te *Berlijn*, *Bonn*, *Kon'ngsbergen*, *Leipzig*, enz. onderscheidene beroemde Geleerden, theoretisch en practisch de Geregteijke-geneeskunde, ten dienste der Juristen en Medici, op afwisselende dagen en uren beoefenen.

Zelfs ontmoet men hier en daar Hoogleeraren in de Geregteijke-geneeskunde uitsluitend voor Juristen aangewezen, gelijk dit onder anderen met Prof. HOEL te *Halle* en met Prof. WENDLER te *Leipzig*, het geval is.

Die zich hiervan nader wenschte te overtuigen, gelieve slechts de *Allgemeine Litterarische Zeitung*, van beide de laatste jaren 1839 en 1840, waaruit deze opgaven zijn ontleend, te raadplegen.

gering hierop, te hebben gevestigd. Wat de Geregte-
Geneskunde meer in het bijzonder aangaat, meenen wij,
dat dit onderwijs voor toekomstige Regtsgeleerden en aan-
staande Geneesheeren *elk afzonderlijk* behoort ingerigt te
wezen, ten einde goede vruchten te kunnen dragen, alsmede
daardoor op regelmatiger beoefening en regtmatigen waar-
dering in ons vaderland aanspraak te kunnen maken.

BOEKBEOORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

*Verzameling van Arresten van den Hoogen Raad der Neder-
landen, door JOAN VAN DEN HONERT THZ., Procureur bij
den Hoogen Raad en het Provinciaal Gerechtshof in Holland.
Amsterdam bij C. G. Sulpke, en GEBROEDERS DIEDERICHS.*

De heer VAN DEN HONERT is uit vroegere werken reeds
bekend als een zeer ervaren practicus, en daarenboven als
een werkzaam mensch, die gaarne zijne verkregen kundig-
heden ten nutte van anderen aanwendt; en deze laatste ver-
dienst is in *Nederland* des te grooter, naar mate zij
zeldzamer wordt aangetroffen. De heer VAN DEN HONERT
heeft zich voorzeker door zijn Handboek voor het Wetb.
van B. R., door zijn formulier-boek enz. bijzonder
verdienstelijk gemaakt jegens de praktijk; maar on-
eindig grooter is, naar mijn inszien, de aanspraak die
hij zich verworven heeft op de dankbaarheid zoowel
van de Magistratuur als van de balie, door de uitgave
der thans aangekondigde verzameling. Dat eene goede ver-
zameling van arresten van den Hoogen Raad eene onmis-
bare behoefte is, bij het beheer eener algemeene, geschre-
vene wetgeving, heb ik meermalen gezegd; en dit is,
meen ik, iets dat door niemand kan worden betwijfeld en

dus geen befoog noodig heeft. Nogtans was door niemand in deze behoefte voorzien; en wat er bestond, was volstrekt onvoldoende of onbruikbaar. Geen wonder dan ook, dat deze verzameling schier bij ieder een gunstig onthaal heeft gevonden. Zie onder anderen *Weekbl. van het Regt*, n.º 110, 127, 141, 143.

Wat hier verzameld wordt zijn de Arresten van den Hoogen Raad; maar ook *deze alleen*; en dit houd ik al dadelijk voor eene eerste verdienste van het werk. Uitspraken van hoven en regtbanken zijn, *uit het oogpunt der jurisprudentie beschouwd*, van veel minder belang; dit belang strekt zich veelal niet verder uit dan de provincie, of het ressort van het Hof of van de Regtbank; *afzonderlijke verzamelingen* daarvan kunnen voorzeker haar nut hebben; maar deze behooren niet hare plaats te vinden in eene verzameling van arresten van den Hoogen Raad, welke voor het geheele Rijk, en overal even belangrijk zijn; daargelaten nu nog, dat daardoor zulk eene verzameling wordt of te omslagtig, of onvolledig. Ministeriele dispositien, circulaires, en dergelijken, behooren vooral in geene verzameling van arresten te huis; maar zijn vreemdsoortige inmengselen, die *zonder eenig nut*, het werk noodeloos duur maken; en hem, die het ééne verlangt, is het andere doorgaans volstrekt onverschillig.

Nauwkeurigheid, orde, en beknotheid zijn voorname deugden, en tevens de eerste vereischten van eene verzameling van arresten. De lof der beide eersten vooral, kan aan den heer VAN DEN HONERT niet ontzegd worden.

De verzameling is afgedeeld in zes afzonderlijke, en ieder op zich zelve staande, afdeelingen, als: 1º. Strafrecht en Strafvordering; 2º. Burgerlijk Regt, Regt van koophandel, en Burgerlijke Regtsvordering; 3º. Zegel, Registratie en Successie-Regten; 4º. Jagt en Visscherij; 5º. Belastingen;

6°. Gemengde zaken. Deze splitsing in onderscheidene afdeelingen maakt het naslaan der arresten zeer gemakkelijk, is daardoor bevorderlijk aan eene geregelde orde, en brengt veel toe tot de bruikbaarheid van het werk.

Alleen echter de laatste afdeeling zou, dunkt mij, gemakkelijk kunnen en behooren gemist te worden. De benaming toch van *gemengde zaken* is, uit haren aard, zoo onbestemd en onzeker dat niemand ligt weten zal, wat hij daar al, wat niet zoeken moet; en kunnen bovendien alle de daaronder opgenomene arresten zeer gemakkelijk gebragt worden tot ééne der andere rubrieken. Als voorbeeld wil ik hier alleen aanvoeren het *eerste* arrest onder de gemengde zaken opgenomen, bl. 1—6, en waarbij beslist wordt de vraag, of correctionnele arresten, onder de nieuwe wetgeving uitgesproken, op een vóór de invoering dier wetgeving aanhangig gemaakt appel voor beroep in cassatie vatbaar is? Welke zwaarigheid toch bestond er dit arrest te plaatsen onder de rubriek *Strafregt, Strafvordering*? Geene, die ik gissen kan. Men leze nu slechts deze afdeeling door, en men zal zien, dat dit bijna bij ieder arrest het geval is. De heer VAN DEN HONERT schijnt dit zelve meermalen te hebben ingezien, althans dikwijls vindt men hier niets dan eene enkele opgave der regtsvraag, en voorts verwijzing naar eene *andere* afdeeling, waar het arrest wordt medegedeeld. Zie bl. 7, 29, 51, 116, 117.

En nu nog iets over de bewerking. De drooge text van een arrest is maar zeer zelden genoegzaam, om het behandeld regtpunt en de daarop gevallen beslissing juist te vatten. Daarbij dient dus, naar mijn inzien, gevoegd te worden, zoo veel als tot goed en volkomen verstand hiervan noodig is, doch ook meer niet. Meestal zal dit zich bepalen tot eene korte opgave der daadzaken, de juiste aanwijzing van het punt in geschil, en de beknopte mededeeling der

regtsgronden van weerszijden aangevoerd. Het valt zeker niet te ontkennen, dat het dikwijls zeer moeijelijk zijn kan hier den juisten middenweg te vinden. Het komt mij echter voor, dat de heer VAN DEN HONERT daarin *in het algemeen* wel geslaagd is, ofschoon ik tevens meen, dat hij hier en daar de zoo even aangewezen grenzen wel eens is te buiten gegaan. *bis* Het verslag van iedere zaak vangt aan met de opgave der behandelde wets-artikelen, en der besliste regtsvraag of vragen, en dit is zeker niet alleen nuttig, maar ook noodig; of het evenwel ook noodig of zelfs nuttig is het geheele beklagde arrest of vonnis mede te deelen; zoo als *somtijds* geschiedt, zou ik betwijfelen. Ook de middelen der partijen worden hier en daar wel wat al te uitvoerig medegedeeld; *dikwijls* bepaalt zich de Schr. niet tot de enkele *opgave*, maar deelt hij zelfs ons een groot gedeelte der *alstructie* daarvan mede. Even zoo gaat het met de conclusien van het Op. Min., welke toch zeker, bij de mededeeling der arresten, van minder *praktisch* belang zijn; en men mag niet uit het oog verliezen, dat een werk als dat, geschreven wordt voor de *praktijk*, en dat dus daarbij *prakticaal* nut moet op den voorgrond staan. Eindelijk zouden, dunkt mij, ook de arresten, bepaaldelijk in strafzaken, voor eenige nuttige bekortingen vatbaar zijn, vooral in den aanhef, en somtijds ook in het dispositief. Nu weet ik wel, dat dergelijke overtolligheden (als zij dit zijn) op zich zelve niet schaden, maar zij zijn daarom nadeelig, omdat zij het werk noodeloos kostbaarder maken; en omdat de *goedkoopheid* een aanprijzenswaardig vereischte is voor dergelijke werken; want hoe goedkooper zij zijn, hoe meer zij verspreid worden, en, bij gevolg, tot hoe meer nut zij strekken.

Ieder deel vangt aan met eene chronologische lijst der daarin voorkomende arresten; dat is vooral daarom nuttig, omdat de arresten zelve *niet altijd* in eene chronologische

orde worden gegeven. Daarop volgt een uitvoerig bere-
neerd register, ingerigt naar de volgorde der Artikelen van
iedere afzonderlijke wet, of wetboek; men vindt daarin,
achter elk artikel, de regtsvraag, den datum van het
arrest, en de plaats, waar het in de verzameling gevonden
wordt. Het spreekt van zelve, dat zulke waarlijk voortref-
felijke registers, veel bijdragen tot gemak en bruikbaarheid
van het werk.

En hiermede genoeg; ik houd mij overtuigd, dat de
geachte en kundige schrijver de enkele aanmerkingen,
welke ik mij heb veroorloofd, niet zal ten kwade duiden;
hij kent mij te wel om dezelve aan bedilzucht toe te schrijven;
en om niet integendeel daarin te zien een blijk, dat ik zijn
werk met belangstelling en ijver heb gelezen en onder-
zocht. Bij een zoo nuttig en wel geslaagd werk, mag men
niet al te angstvallig letten op kleine gebreken, aan al
wat menschelijk is, eigen. Ik besluit met den wensch, dat
een ruim debiet de uitgevers zal in staat stellen met hunne
verdienstelijke onderneming voort te gaan; en dat voor den
schrijver steeds zullen openstaan, niet alleen de griffie van
den Hoogen Raad, maar tevens alle bronnen, welke toe-
gang, zijne moeilijke en werkzame taak slechts eenigzins
kunnen verligten; praktijk en wetenschap zullen er niet dan
mede winnen.

Van de afdeeling *strafregt en strafvordering* zijn twee
deelen, van die *zegel-registratie-en successie-regten* en *burger-
lijk regt*, enz. is één deel compleet. Van de overige afdee-
lingen zien nog slechts losse vellen het licht.

A. DE PINTO.

ACADEMISCHE LITERATUUR. *Dissertatio juridica inauguralis de definitionibus in codice civili nostro obviis, defendit JOANNES ELIAS VALETON, Lugd. Bat. 1840.*

Te regt zeide reeds JAVOLENUS l. 202. Dig. de reg. Jur. «omnis definitio in jure periculosa est: parum enim est, ut non subverti possit.» De moeilijkheid der samenstelling eener goede definitie is in het oog loopende, want zal zij goed kunnen heeten, dan behoort zij te bevatten eene volledige omschrijving der zaak, eene samengetrokken opgave van alle de deelen, waaruit de zaak bestaat, te wezen. De schran- derheid der Romeinsche regtsgeleerden is vooral in de nauwkeurigheid der omschrijvingen van de verschillende punten in hun regt voorkomende, zichtbaar; en het is altijd met bewondering dat wij in het Romeinsche regt de meeste volledigheid aantreffen, terwijl wij slechts zelden het gebre- kige van enkelen vermeld vonden of zelve ontmoetten. Het mag verder den verdienstelijken J. O. WESTENBERG niet ontzegd worden, dat hij, door de verschillende wetten met elkander in verband te brengen, de voortreffelijkheid in het definieren, den Romeinschen regtsgeleerden eigen, bijzonder heeft doen uitkomen. Zijne handboeken over de Instituten en Pandecten behooren daarom vooral niet van het weten- schappelijk onderrigt te worden verwijderd, maar integendeel in het geheugen der studerende jeugd te worden ge- prent, al is het dat de text zelve des Romeinschen regts tot leidraad wordt gekozen. Is eene definitie volledig, zij zal de geheele leer omvatten; en een gegeven geval aan haar getoetst wordende, zal het spoedig blijken of het regt aan de zijde is van hem die zulks beweert. Ziedaar het praktisch nut, dat men daarvan trekken kan. Eene dikwijls geopper- de, verschillend beantwoorde vraag is het, of de wetgever in onze dagen zich van het geven van definitien in de wetboeken

al dan niet behoort te onthouden. Gaarne voeg ik mij bij hen die dezelve in de wetboeken willen gevonden hebben, want zonder dezelve zal er noodwendig veel onzekerheid blijven omtrent de beteekenis, en behoefte worden gevonden, om te onderzoeken, wat vroegere wetgevingen onder gelijke benaming verstaan hebben. En raadpleegt men het Romeinsche regt, de Pandecten inzonderheid, zal die onzekerheid niet ontstaan, zoodra verschil van gevoelen bij de regtsgeleerden, uit wier fragmenten die boeken zijn zamengesteld, of bij de commentatoren op dezelve wordt ontmoet? In een woord, naar ons eerbiedig gevoelen, mag het leerstellige niet zoo zeer uit de wetgeving onzer dagen worden verbannen, dat de wetgever zich van het geven van goede definitien volstrektelijk zou hebben te onthouden. Integendeel ware het wenschelijk, dat in elke nieuwe wet, elk bepaald regtpunt wierd omschreven, want vroegere wettelijke omschrijvingen zijn soms om den aard der zaak, het verschil der beginselen, der zeden zelfs, voor onzen tijd onbruikbaar geworden. De definitien in de wetboeken wordende gevonden, erlangen *eo ipso* kracht van wet. Och of er daarom dan ook in onze Nederlandsche wetboeken geene werd gemist, geene verkeerde bestond! Zie b. v. A. 1910.

De Nederlandsche Wetgever heeft hier en daar omschreven wat hij door de zaken, waarover de wetsbepalingen loopen, wil verstaan hebben, en zich niet tot deze bepaald, want hij geeft ook uitleggingen van woorden die hij bezigt, verklaringen van hetgeen hij door dezelve bedoelt. Ik wil, bij den strijd over de meerdere of mindere voortreffelijkheid onzer wetboeken, niet beslissen of niet veel meer had kunnen en behooren te worden omschreven, vooral daar mij dit te ver henen zou leiden, omdat ik geene uitspraak zou willen doen zonder mijne gronden daarvoor te doen kennen. Tot de kennis der beteekenis van woorden en

zaken behooren de *verborum significationes*, *explicationes*, eigenlijk gezegde *definitiones* welke als onderdeelen van definities aan het slot der inleiding van boven opgegeven dissertatie voorkomen. Van deze heb ik eene lijst gemaakt, die misschien niet geheel ondienstig kan zijn en daarom aan den voet dezer recensie wordt medegedeeld. De cursijf gedrukte woorden in die lijst worden in de dissertatie verklaard.

De schrijver dezer akademische verhandeling onderzoekt *niet*, in hoeverre in ons wetboek aan het voorgestelde plan is beantwoord, om slechts die definities op te nemen, die voor den regter ter bevroeding van de bedoeling des wetgevers noodig zijn, of de geldigheid der handeling te kennen, — een onderzoek dat wij geenszins overbodig rekenen.

De uitlegging der definities, en wat het 3^e boek betreft, der zoodanige, die niet eveneens in het Fransche regt worden gevonden; de opgave der bronnen waaruit zij geput zijn, eene vergelijking eindelijk van deze met die, welke in het Romeinsche, Oud-Hollandsche en Fransche regt voorkomen, ziedaar hetgeen de heer VALETON zich heeft ten taak gesteld, zich onthoudende van de *verborum significationes*, waartoe hij artt. 569—574, 907, 924, 925, 961, 1939 enz. brengt, en van de *explicationes*, waaronder hij artt. 212, 473, 578, 727, 729, 730, 733, 734, 1360 enz. rekent.

De geheele verhandeling wordt in drie hoofdstukken verdeeld, en daarin de definitie, die in de drie eerste boeken van het Burg. Wetb. voorkomen, gelijk het heet, verklaard.

Het eerste *Caput* bevat slechts eene annotatie over de omschrijving der woorden *bloedverwantschap* en *zwagerschap*, want, zegt de schrijver, er wordt in het geheele eerste boek geene andere gevonden! Wij meenen dit ten stelligste te mogen ontkennen, want vraagt men b. v. eene omschrij-

ving van *regte linie* en *zijlinie*, men zal die in art. 346, vraagt men die van *minderjarigen*, men zal die in art. 385 vinden, enz.

Zeer oppervlakkig en kort vindt men hier iets over bloedverwantschap en zwagerschap aangeteekend. Bij de vermelding van het belangrijke nieuwe art. 352 had de schrijver de bepaling van art. 377 n.º 2 niet behooren over het hoofd te zien.

Indien de schrijver van het 1^e boek niets gezegd had, de lezer zou er niets bij hebben verloren.

Beter is het gesteld met het 2^e boek. Daar beantwoordt de heer V. aan het hem voorgestelde. Hij heeft echter niet opgemerkt, dat bij de Romeinen *servitus* een *jus*, bij ons *onus* heet. De belangrijke regtsvraag, die zich onder vigeur van het Fransche regt hier te lande heeft opgedaan, of namelijk eene bloote revocatie eigenhandig geschreven, gedagteekend en onderteekend, een testament zij, (waaraan mijn kundige vriend Mr. C. WIERSMA in 1828 een gedeelte zijner dissertatie heeft gewijd,) zou alleen geleid hebben tot de definitie van een testament, die in a. 922 wordt gevonden, en welke definitie de beschikking over het goed niet meer tot het wezen van een testament maakt. De vorm voor testamenten voorgeschreven in acht genomen zijnde, zal onder onze wet de nietigste begeerte eens overledenen als een naauwgezet na te komen testament te beschouwen zijn. Het volgen der begrafenis, het dragen van rouw wordt gerekend *in articulo mortis* te zijn opgelegd! —

Bij de *legitieme portie*, die thans, volgens het bij den S. aangehaald Art. 962, in de opgaande linie altijd is de helft van het bij versterf toegekende, had ik gevoegd willen hebben, daar de bepaling der hoegrootheid van hetgeen adscendenten volgens Art. 901 en volgg. bij versterf krijgen, afhangt van het getal kinderen van deze, dat zijn broeders

of zusters des overledenen, wien dan het overige te beurt valt, waarom dit laatste vervallende, ook de adscendenten moeten lijden? Wij bevroeden niet, hoe de gewigtige bepaling, dat pand en hypotheek boven privilegie gaan, in eene dissertatie over definities strictissimae significationis, behandeld heeft kunnen worden. *Waarom onder meerderen bijv. de definitie van plaatsvervulling, die in Art. 888 voorkomt, overgeslagen. Deze is onnauwkeurig, want een overledene heeft noch plaats, noch graad, noch regten, en daarom had in gem. Artikel behooren gezegd te zijn, dat de persoon die eenen overledene vertegenwoordigt, het regt heeft om te treden in de plaats, in den graad en in de regten, die de vertegenwoordigde zou gehad hebben, ware hij in leven gebleven. Quantam (partem sc.) eorum parens, si viveret, habuisset, wordt reeds in Nov. 118 c. 1. gelezen.*

Te regt merkt de schrijver in het derde hoofdstuk aan, dat de Nederlandsche wetgever de verdeelingen, die in het Fransche (of Romeinsche) regt voorkomen, en in de gevolgen geen verschil opleveren, wijselijk heeft achterwege gelaten. Bij de definitie van koop en verkoop maakt hij gewag van het Art. 1583 Code Nap., waarover veel is geschreven, en eene goede dissertatie van Mr. R. J. TOE LAER, Leiden 1828 bestaat. Van de bepaling van dit Art. is in ons wetboek ten eene male afgeweken. Over het 4^e boek wordt in een conclusietje van eenige weinige regels een woord gevonden. Het zegt niets: gelijk de geheele dissertatie ons voorkomt te zijn het werk van eenige weinige dagen. Wij vonden er niets nieuws, niets belangrijks in. Het is een Academisch proefschrift dat ons zeer is tegengevallen; en wij zouden het niet verplichtende van het schrijven eener dissertatie niet betreuren, zoo alle aan deze gelijk waren.

De schrijver dezer dissertatie wordt geroemd als iemand van goeden aanleg, ijver en kennis. Hij had daarom meer tijd moeten besteden aan het werk, dat hij als proefschrift zijner kundigheden bij zijne intrede in het maatschappelijk leven heeft moeten en daarom, zonder den schijn van verwaandheid op zich te laden, in het licht heeft kunnen geven. Wij hopen, dat de regtsgeleerde wereld den schrijver niet naar dit zijn eerste werk zal beoordeelen, maar dat hij later zelf blijken zal geven, dat de onwaarde van zijn eersteling, gelijk wij het er voor houden, aan de overtuiging, dat niemand dissertaties leest, moet worden toegeschreven. De belangrijkheid der stoffe is de reden, dat hij in mij althans eenen lezer gevonden heeft, wien het leed doet, het proefschrift eens verdienstelijken jongelings een prulschrift te moeten heeten.

Lijst van woorden, die in het Nederlandsch Burgerlijk Wetboek worden omschreven, uitgelegd of verklaard.

Kind. 3. 305. sqq. 883. 946.

Kinderen. 961.

Nederlander. 5. 6. 7. 11.

Woonplaats. 74.

Koopvrouw. 168.

Gemeenschap. 175.

Winst. 212. 213. j. 222. 214-216. 220.

Verlies. 212. 214. 215. 218. 219.

Vruchten en inkomsten. 222.

Tusschen beiden komende personen. 239.

Bloedverwantschap. 345.

Regte linie. 346.

- Zijd-linie. 346.
Zwagerschap. 350. j. 351. 352. 343.
Minderjarigen. 385.
Zaken. 555. 556. 557.
Natuurlijke vruchten. 558.
Vruchten van nijverheid. 558.
Burgerlijke vruchten. 558.
Verbruikbare roerende goederen. 561.
Onroerende zaken. 562. sqq.
Roerende zaken. 565. sqq.
Roerende goederen. 569. j. 565. sqq.
Inboedel. 570.
Meubelen. 571.
Huisraad. 571.
Huis met al hetgeen zich daarin bevindt. 572.
Stoffering. 573.
Een gemeubileerd huis. 574.
Een huis met zijne meubelen. 574.
Oevers. 578.
* Eigendom van den staat. 576. sqq.
* Militaire landsgrond. 580. sqq.
Zaken aan eene gemeenschap toebehoorende. 582.
Zaken aan bijzondere personen toebehoorende. 583.
Bezit. 585.
Bezit ter goeder trouw. 587.
Bezit ter kwader trouw. 588.
Eigendom. 625.
Eigendom van den grond. 626.
Schat. 642.
Aanspoeling. 651.
Erfdienstbaarheid. 721.
Voortdurende erfdienstbaarheden. 724.
Niet voortdurende erfdienstbaarheden. 724.

- Zigtbare erfdienstbaarheden. 725.
Onzigtbare erfdienstbaarheden. 725.
Licht. 727.
Erfdienstbaarheid van waterloop en drop. 729.
Dienstbaarheid van gootregt. 730.
Erfdienstbaarheid van voetpad. 733.
Erfdienstbaarheid van rijpad of dreef. 733.
Erfdienstbaarheid van weg. 733.
Erfdienstbaarheid van waterleiding. 734.
Regt van opstal. 758.
Erfpachtsregt. 767.
Grondrenten. 784.
Vruchtgebruik. 803.
Grove reparatien. 841.
Onwaardigen. 885.
Plaatsvervulling. 888.
Broeders en zusters. 907.
Testament. 922.
Naaste bloedverwanten. 924.
Naaste bloed van den erfslater. 924.
Armen. 925.
Legitime portie. 960.
Wettelijk erfdeel. 960.
Erfstelling. 1001
Legaat. 1004.
Voor gelijke aandeelen of gedeelten. 1049.
Alle goederen. 1054.
Privilegie. 1180.
Pand. 1196.
Onderzetting. 1208.
Voorwaardelijke verbindtenis. 1289.
Verbindtenis onder eene opschortende voorwaarde. 1299.
Ontbindende voorwaarde. 1301.

- Beding van straf. 1340.
Overeenkomst. 1349.
Overeenkomst om niet. 1350.
Overeenkomst onder eenen bezwarenden titel. 1350.
Geweld. 1360.
Koop en verkoop. 1493.
Levering. 1511.
Ruiling. 1577.
Huur van goederen. 1584.
Huur van diensten, van werk en van nijverheid. 1585.
Onvoorzien. }
Gewone. } Toevallen. 1632.
Buitengewone. }
Maatschap. 1655.
Bijzondere maatschap. 1660.
Schenking. 1703.
Bewaargeving. 1731.
Vrijwillige bewaargeving. 1736.
Bewaargeving uit noodzaak. 1740.
Sequestratie. 1767.
Sequestratie bij overeenkomst. 1768.
Sequestratie op regterlijk bevel. 1773.
*Bruikleen*ing. 1777.
Verbruikleening. 1791.
Schuld uit leening van geld voortspruitende. 1793.
Vestigen eener altijd durende rente. 1807.
Kans overeenkomst. 1811.
Lastgeving. 1829.
Borgtogt. 1857.
Dading. 1888.
Schriftelijk bewijs. 1904.
Authentieke akte. 1905.
Onderhandsche geschriften. 1911.

Bewijs door geschrift. 1939.
Vermoedens. 1952.
Wettelijke vermoedens. 1953
Beslissende eed. 1966.
Verjaring. 1983.

DAV. H. LEVYSSOHN.

BERIGTEN VAN GEMENGDEN AARD.

Wij zijn verzocht verzameld mede te deelen de volgende *ERRATA* in de eerste officiële uitgave van de *Nederlandsche Wetboeken*, gelijk die in verschillende n^os. der *Groninger Couranten*, zijn aangewezen geworden.

ERRATUM IN DE WET OP DEN OVERGANG VAN DE VROEGERE TOT DE NIEUWE WETGEVING.

Art. 11. staat: 1815 lees: 1814.

ERRATA IN HET BURGERLIJK WETBOEK.

Inhoud. pag. iv. regel 14. staat: *Verklaring van vermoedelijk overlijden* lees: *Van de verklaring* enz.

Inhoud. pag. xi. regel 2. staat: *der borgtocht*, lees: *des borgtochts*

Art. 36. staat: *Dien overminderd* lees: *Dien onverminderd*

Art. 78. staat: en *goederen* lees: en bij gevolg van *goederen*

Art. 81. staat: *vrij bij* lees: *vrij*, bij

Art. 86. staat: *Een jong man* lees: *Een jongman*

Art. 126. staat: in de gevallen waar hetzelfde enz. lees: in de gevallen waarin hetzelfde enz.

Pag. 33. staat boven aan: XVIII Titel lees: V Titel

Art. 142. staat: is *man* in den eisch enz. lees: is *men* in den eisch enz.

Art. 157. staat: *uithoofde van het vertoonen* enz. lees: *uithoofde van het gebrek van vertoonen* enz.

Art. 193. staat: *afstand doen*; lees: *afstand doen*,

Art. 211. staat: in de *verliezen*; enz. lees: in de *verliezen*, enz.

Art. 301. staat: op de *scheiding tafel en bed* enz. lees: op de *scheiding van tafel en bed* enz.

- Art. 332. staat: dezelfde regten regten genieten enz. lees: dezelfde regten genieten enz.
- Art. 337. staat: negentien jaren hebben bereikt enz. lees: negentien jaren hebbe bereikt enz.
- Art. 352. staat: des huwelijk enz. lees: des huwelijks enz.
- Art. 386. staat: is slechts een voogd enz. lees: is slechts één voogd enz.
- Art. 390. staat: overwijd lees: onverwijd
- Art. 457. staat: in de openbare lees: in openbare
- Art. 460. staat: vorlof lees: verlof
- Art. 506. staat: der artikelen 93. en 206. lees: der artikelen 95. en 206.
- Art. 528. staat: of te verwaarloozen. lees: of te verwaarloozen,
- Art. 579. staat: sluisen lees: sluisen
- Art. 658. staat: worden veroordeeld lees: worden veroordeeld
- Art. 683. staat: niet tot afscheiding verstrekke van elkander enz. lees: niet tot afscheiding verstrekke van aan elkander enz.
- Pag. 156. in het opschrift: I Boek van zaken; lees: II Boek van zaken
- Art. 738. staat: noch op het dienstbare, nog op het heerschende erf enz. lees: noch op het dienstbare, noch op het heerschende erf enz.
- Pag. 169. tusschen artikelen 787 en 789. staat: 688. lees: 788.
- Art. 805. staat: aanvangt lees: aanvang
- Art. 854. 2°. staat: of de voorwaarden waaronder dezelve enz. lees: of de voorwaarden waaronder hetzelfde enz.
- Art. 865. staat: en dat van bewoning zijn lees: en dat van bewoning zijn
- Art. 945. staat: efflater lees: erflater
- Art. 976. staat: gevers lees: begiftigden
- Art. 976. staat: gift lees: vervreemding
- Art. 992. staat: bij een onderhandsch stuk te te lees: bij een onderhandsch stuk te
- Art. 1068. staat: uitvoerder lees: uitvoerder
- Art. 1093. staat: tot op dendag lees: tot op den dag
- Art. 1178. en 1182. staat telkens: ponds ponds gelijke lees: ponds ponds gelijk
- Art. 1219. staat: aanwijzing der schulpligtige streek lees: aanwijzing der schuldpligtige streek

- Art. 1261. staat: om in regten *lees*: om in regten
Art. 1326. staat: Een schuldenaar wordt niet geacht enz. *lees*:
Een schuldeischer wordt niet geacht enz.
----- staat: Hetzelfde geld ook enz. *lees*: Hetzelfde geld
ook enz.
Art. 1336. staat: 5°. Indien, het zij uit *lees* (s. m.): 5°. Indien
het, het zij uit
Art. 1390. staat: Hij onderweept zich enz. *lees*: Hij onderwerpt
zich enz.
----- staat: welke hij zouden enz. *lees*: welke hij zoude enz.
----- staat: hebben moeten nakomen *lees*: hebben,
Art. 1460. staat: Indien evenwel de schuldenaar *lees*: Indien
evenwel de schuldeischer
Art. 1549. staat: in betalen *lees*: in het betalen
Art. 1568. staat: gebruikt *lees*: gebruik
Art. 1591. staat: gedurende tot het doen enz. *lees*: gedurende het
doen enz.
Art. 1618. staat: hij zijne enz. *lees*: bij zijne enz.
Art. 1670. 2° lid. staat: Ten aanzien van degenen *lees*: Ten aan-
zien van dengenen
Art. 1681. staat: verbindt slecht den vennoot *lees*: verbindt
slechts den vennoot
Art. 1782. staat: eenen voorrang *lees*: den voorrang
Art. 1808. staat: dat zij den schuldeischer *lees*: dat de schulde-
naar den schuldeischer
Art. 1808. 2° lid. luidt als volgt: « Partijen kunnen alleenlijk
» overeenkomen dat de aflossing niet geschieden zal
» dan na verloop van eenen zekeren tijd, welke niet
» langer dan voor tien jaren mag gesteld worden, of
» zonder dat zij den schuldeischer vooraf verwittigd
» hebben op eenen zekeren, door hen bevorens vast-
» gestelden termijn, welke echter den tijd van een
» jaar niet zal mogen te boven gaan. »

Deze redactie is, onder verbetering, onjuist, en zou tegen den uitdrukkelijken wil des Wetgevers in het eerste lid van datzelfde artikel. « Deze rente is uit haren aard aflosbaar, » aanleiding kunnen geven tot grof misverstand, want toch:

1.º het woordje *zij* in de zinsnede « of zonder dat zij den schuldeischer » enz., noodwendig doelende op het voorafgegane *partijen*, doet den schuldeischer voorkomen als eenen derden persoon,

althans als iemand buiten degenen, die door partijen bedoeld zijn, iets hetgeen te meer schijn verkrijgt, om reden dat aan den schuldeischer door partijen verwittiging moet geschieden, terwijl toch aan niemand, althans in den regel, de verpligting wordt opgelegd, om, mede ten zijnen eigenen verzoeke, aan zich zelve verwittiging te moeten doen. — Intusschen is het zeker, dat bij de overeenkomst van vestiging eener altijddurende rente, slechts twee partijen te pas komen, n. l., de uitleener of schuldeischer, en hij, die de hoofdsom ontvangen heeft, of de schuldenaar; weshalve de *schuldeischer* onder het woord *partijen* dient te worden begrepen.

2.º Indien beide partijen de verwittiging moesten doen, zoo als de tegenwoordige redactie aanleiding zoude kunnen geven te denken, dan zoude het gevolg worden, dat de schuldeischer, ééne der partijen, weigerende die verwittiging mede te doen, tot welke hij voorzeker, zijns ondanks, niet kon worden genoodzaakt, alzoo de rente, welke de Wetgever aflosbaar heeft verklaard en niet gewild, blijkens ditzelfde tweede lid, dat onaflosbaar bij overeenkomst kan worden gemaakt, inderdaad onaflosbaar, in de gevolgen kon worden bevonden.

Ik geef mitsdien bescheidenlijk in overweging, of de redactie niet behoort te luiden als volgt: « Partijen kunnen alleenlijk over-
» eenkomen, dat de aflossing niet geschieden zal, dan na verloop
» van eenen zekeren tijd, welke niet langer dan voor tien jaren
» mag gesteld worden, of zonder dat de schuldenaar den schuld-
» eischer vooraf verwittigd hebbe op eenen zekeren, door partijen
» bevorens vastgestelden termijn, welke echter den tijd van één
» jaar niet zal mogen te boven gaan. » — Of wel, indien men de redactie van het afgeschafte Wetboek art. 1911: « ou sans avoir averti, » welke, mijns bedunkens, geene aanleiding tot misverstand konde geven, liever zou willen behouden (in zoo verre n. l. onze Wetgever niet uitdrukkelijk iets anders gewild heeft, waarover men zie VOORDUIN, vijfde deel, bladz. 384, n.º 2), wat betreft het laatste gedeelte, waar het eigenlijk gebrek bestaat, aldus: » of zonder den schuldeischer vooraf verwittigd te hebben » op eenen zekeren, door partijen bevorens » enz. (MODDERMAN.)
Art. 1857. staat: waarbij eene derde lees: waarbij een derde
Boven art. 1857. staat: der borgtogt lees: des borgtogts
Art. 1858. staat: Geene borgtogt lees: Geen borgtogt
Art. 1861. staat: men kan die lees: men kan dien

- Art. 1869. 5°. staat : geregtelijke *lees* : geregtelijken
Art. 1880. 3°. staat : van zijne *lees* : van zijnen
Art. 1887. staat : van zijne *lees* : van zijnen
Art. 1919. staat : overeenkomstig de bij de het Wetboek enz.
lees : overeenkomstig de bij het Wetboek enz.
Art. 1921. staat : te zijne koste *lees* : ten zijnen koste
Art. 1922. staat : te zijnen kosten *lees* : ten zijnen koste
Art. 2010. staat : Niettemin hunnen degenen enz. *lees* : Niettemin
kunnen degene enz.

ERRATA IN HET WETBOEK VAN BURGERLIJKE

REGTSVORDERING.

- Art. 5. 2°. staat : in de plaats van naam en en voornaam *lees* : in de
plaats van naam en voornaam
Art. 92. is, onder verbetering, tusschen de aldaar, onder ande-
ren, genoemde artikelen 8 en 10, vermoedelijk verge-
ten artikel 9.
Art. 157. staat : overeenkomstig artikel 155 hierboven *lees*, s. m. :
overeenkomstig artikel 154 hierboven
Pag. 45. tusschen artikelen 172. en 174. staat : 172. *lees* : 173.
Art. 225. staat : en voor de aflegging van den eed *lees* : en vóór
de aflegging van den eed
Art. 269. staat : een eindvonnis in gevallen *lees* : een eindvonnis is
gevallen
Art. 278. 1°. staat : in dezelfde staat *lees* : in dezelfde staat
Art. 315. staat : Ook buiten de gevallen vermeld bij artikel 55.
lees, s. m. : Ook buiten de gevallen vermeld bij
artikel 52.
Art. 339. staat : zonder eenige voorbehouding, *lees* : zonder eenige
voorbehouding ;
Art. 339. staat : hij moet dit doen bij zijne schriftuur van ant-
woord te voren, of bij eenvoudige akte enz. *lees* :
hij moet dit doen bij zijne schriftuur van ant-
woord, te voren of bij eenvoudige akte enz.
Art. 345. staat : door den geen *lees* : door dengenen
Art. 354. staat : van gijzeling in zaken *lees* : van gijzeling, in
zaken
Art. 355. staat : bij een en hetzelfde eindvonnis *lees* : bij één en
hetzelfde eindvonnis
Art. 390. staat : geene andere midden dan deze kunnen, noch op

- de teregtzitting, noch enz. *lees* (*s. m.*): geene andere middelen dan deze kunnen, het zij op de teregtzitting, het zij enz.
- of wel *lees*: andere middelen dan deze kunnen, noch op de teregtzitting, noch enz.
- Art. 521. staat: slechts eene bekendmaking *lees*: slechts ééne bekendmaking
- Art. 525. staat: Diegenen, welke *lees*: Diegene, welke
- Art. 529. 2° lid. staat: De geëxecuteerde zal tot ontruiming van het gehuurde kunnen genoodzaakt worden op de wijze bepaald bij artikel 124. Dit zal waarschijnlijk moeten zijn (ofschoon deze, onder verbetering, verkeerde lezing even zoo voorkomt in het daartoe betrekkelijk Staatsblad van 1837, den 10 Mei, n°. 38. art. 36): De geëxecuteerde zal tot ontruiming van het gekochte kunnen genoodzaakt worden op dezelfde wijze, als ten opzichte van eenen huurder is bepaald bij artikel 124.
- Art. 533. staat: kunnen diegenen tegen welke *lees*: kunnen diegene tegen welke
- Art. 667. staat: Diegenen welke regt hebben *lees*: Diegene, welke regt hebben
- Art. 671. staat: Alle degenen welke *lees*: Alle degene, welke
- Art. 679. staat: Alle degenen welke *lees*: Alle degene, welke
- Art. 681. staat: van alle openbare onderhandsche akten *lees*: van alle openbare of onderhandsche akten,
- Art. 686 en 692. staat: dezelve *lees*: denzelven
- Art. 709. staat: den geregtelijken boe- afstand *lees*: den geregtelijken boedelafstand.
- Art. 811. 3°. staat: van eene maand t' elken reize *lees*: van ééne maand telken reize
- Art. 890. staat: doch noch niet ten uitvoer gelegde lijfswang *lees*: doch nog niet ten uitvoer gelegde lijfswang.
- ERRATA IN HET WETBOEK VAN KOOPHANDEL:
- Inhoud, pag. VIII. derde boek, wordt ten opzichte van den eersten titel en der eerste afdeeling, beide verwezen tot bladz. 186. *lees* telkens: 182.
- Art. 31. staat: niet tegen derden werken, *lees*: niet tegen derden werken.

- Art. 118. staat: failleerd *lees*: failleert
- Art. 120. staat: in het laatste geval *lees*: in het laatste geval
- Art. 187. staat: ter vervolging tegen geen *lees*: ter vervolging tegen genen
- Art. 243. staat: bij hot *lees*: bij het
- Art. 245. staat: oorspronkelijken koopen *lees*: oorspronkelijken kooper
- Art. 258. staat: bedingen en voor-voorwaarden *lees*: bedingen en voorwaarden
- Pag. 72. tusschen artikelen 317. en 319. staat: 218. *lees*: 318.
- Art. 321. en 332. staat telkens in den eersten regel: meede-reeders *lees* telkens: mede-reeders
- Art. 333. staat: te doen verzekeren, *lees*: te doen verzekeren.
- Art. 342. staat: meede-reeders *lees*: mede-reeders
- Art. 367. staat: hetzij in onder zeil gaan *lees*: het zij in het onder zeil gaan
- Art. 372. staat: fondsen onbreken *lees*: fondsen ontbreken
- Art. 397. 10°. staat: inhoud van arti- *lees*: inhoud van artikelen.
- Pag. 96. tusschen artikelen 429. en 431. staat: 433. *lees*: 430.
- Art. 433. staat: zijn reis *lees*: zijne reis
- Art. 450. staat: zijn echter diegenen *lees*: zijn echter diegene
- Art. 455. staat: ter zake van vertraging; *lees*: ter zake van vertraging.
- Pag. 103. tusschen artikelen 461. en 463. staat: 463. *lees*: 462.
- Art. 474. staat: waardoor de ingeladene koopmanschappen *lees*: waarvoor de ingeladene koopmanschappen
- Art. 478. staat: worden vertimmerd; *lees*: worden vertimmerd,
- Art. 493. staat: is de schipper en de geconsigneerde *lees* (*s. m.*): zijn de schipper en de geconsigneerden
- Art. 495. staat: kunnen blijken *lees*: kunne blijken
- Art. 504. staat: ver vracht *lees*: vervracht
- Art. 516. staat: Wanneer onderscheidene personen ieder houders zijn *lees* (*s. m.*): Wanneer van onderscheidene personen ieder houder is
- Art. 532. staat: als inlader beschouwd, *lees*: als inlader beschouwd;
- Art. 573. staat: tot eenige verderen of anderen waarborg *lees*: tot eenigen verderen of anderen waarborg
- Art. 581. staat: op eene en dezelfde reis *lees*: op ééne en dezelfde reis

- Art. 583. staat: kennis van behoudende aankomst *lees*: kennis van behoudene aankomst
- Art. 675. staat: van de voordeelen der verzekering verstoken, *lees*: van de voordeelen der verzekering verstoken.
- Art. 696. staat: ten dienste van het en de goederen *lees*: ten dienste van het schip en de goederen
- Art. 717. staat: zoude belooopen *lees*: zouden belooopen
- Art. 728. staat: dien de goederen onder weg waardig zijn enz. *lees* (s. m.): die de goederen onder weg waardig zijn, of dien dezelve enz.
- Pag. 135. staat: boven naan: IX Titel *lees*: VIII Titel
- Art. 750. 5°. staat: ten name en voor rekening van den nieu- eigenaar *lees*: ten name en voor rekening van den nieuwen eigenaar
- Art. 762. staat: van den tienden titel *lees*: van den elfden titel
- Art. 763. staat: van den elfden titel *lees*: van den twaalfden titel
- Art. 767. staat: als het vorige artikel *lees*: als in het vorige artikel
- Art. 782. staat: worden in de consignatie-kas overgestort *lees*: in de consignatie-kas worde overgestort
- Art. 788. staat: ten alle tijde *lees*: ten allen tijde
- Art. 791. staat: de dag der beteekend, de dag der beteekening almede daaronder niet begrepen. *lees*: de dag der beteekening almede daaronder niet begrepen.
- Art. 791. staat: als hier voor *lees*: als hier voren.
- Art. 829. staat: door den regter-commissaris, bepaald *lees*: door den regter-commissaris bepaald,
- Art. 846. staat: den dag bepalen; *lees*: den dag bepalen,
- Art. 877. staat: verbonden tot betaling *lees*: verbonden is tot betaling
- Art. 916. staat: naar aanleiding van art. 90. *lees*: naar aanleiding van art. 908.
- ERRATA IN HET WETBOEK VAN STRAFVORDERING.
- Art. 24. staat: zal diegenen hunner steeds *lees*: zal diegene hunner steeds
- Art. 87. staat: Indien de regtbank bvindt *lees*: Indien de regtbank bevindt
- Art. 122. staat: ins staat *lees*: instaat
- Art. 176. staat: teregtzetting *lees*: teregtzitting
- Art. 185. staat: welke, hij tot ontdekking *lees*: welke hij to ontdekking

Art. 197. staat: tot zijne tolk *lees*: tot zijnen tolk

Art. 208. staat: het maximum *lees*: het maximum

Art. 211. staat: verlichting *lees*: verligting

rt. 219. staat: terregtzitting *lees* teregtzitting

Art. 227. 9°. staat: Dat, in het ingeval *lees*: Dat, in het geval

Art. 282. staat: schorsen of vertragen, *lees*: schorsen of vertragen.

Art. 306. staat: op die terregtzitting *lees*: op die teregtzitting

Art. 325. staat: onmiddellijk *lees*: onmiddellijk

Art. 326. staat: vierde en vijfde lid van art. 119. *lees*: vierde en vijfde lid van art. 120.

Art. 354. staat: meer dan eene reden *lees*: meer dan ééne reden

Art. 402. staat: Op de bepaalden dag *lees*: Op den bepaalden dag

Art. 414. staat: personen tegen welk een arrest *lees*: personen tegen welke een arrest

Art. 420. staat: geen plaats *lees*: geene plaats

Art. 434. staat: meningen *lees*: meeningen.

In verband met de hierboven medegedeelde verhandeling van den Heer MULLER, over de Geregtelijke geneeskunde, vestigen wij de aandacht onzer lezers op eene voor deze wetenschap niet onbelangrijke Pleitrede van den Heer VAN GOLSTEIN, Advocaat te Utrecht, uitgegeven onder den titel: *eene bijdrage tot de lijfstraffelijke rechtspleging in ons Vaderland*, en tot onderwerp hebbende de *brandstichtings-zucht*, gunstig beoordeeld in *Weekbl. van het Regt*, n.º 156.

— De *Académie des sciences morales et politiques*, section de législation, heeft den heer MAURICE D'AUTERNE, attaché bij het ministerie van Buitenslandsche Zaken, bekroond wegens zijn antwoord op de prijsvraag: « Quels sont les progrès que le droit des gens a fait en Europe dans la paix de Westphalie, » terwijl een tweede ongenoemde schrijver het accessit kreeg.

Op eene tweede vraag: « Déterminer les moyens à l'aide desquels on peut constater avec plus de certitude la vérité des faits qui font l'objet des débats judiciaires, soit en matière civile, soit en matière criminelle; comparer les divers modes de procédés employés pour obtenir ces résultats chez les peuples les plus civilisés; en faire connaître les inconvéniens et les avantages, » werd geen antwoord der prijs waardig geoordeeld, doch echter een gouden medaille van 1000 franken waarde, aan den heer BAYLE-MOULLARD, plaatsvervangend regter te Clermont-Ferrand, geschonken. Het rapport van den heer DE PORTALIS, omtrent de twee ingekomene verhandelingen is opgenomen in de *Revue de législation et de jurisprudence*, van September 1840, 174 volg.

De *Section d'économie politique* heeft op hare vraag: « déterminer quelle est déjà l'influence produite et quelle sera l'influence future de l'association commerciale allemande: 1. Sur la prospérité des peuples associés, sur le développe-

ment de leur industrie, sur l'extension de leur commerce extérieure; 2. sur l'industrie et le commerce des autres nations; 3. quelles associations analogues pourront naître par l'effet de cet exemple et par la nécessité de créer un nouvel équilibre dans le négoce des nations; 4. Quels changemens devront résulter de ces espèces de confédérations commerciales dans le système des lois économiques qui régissent aujourd'hui les nations? » den prijs toegekend aan den heer THÉODORE FIX en eervolle melding gemaakt van het antwoord van den heer PROSPER FOUGÈRE.

De *Section de l'histoire générale* heeft den tijd ter beantwoording van de vraag. Tracer l'histoire du droit de succession des femmes dans l'ordre civil et dans l'ordre politique chez les différens peuples de l'Europe au moyen âge? nog tot den 30 September 1841 opengesteld.

De vijfjarige prijs van 5000 door den baron FÉLIX DE BEAUJOUR ingesteld, is door de academie aan niemand uitgereikt, maar tusschen de heeren EUG. BURET, J. JACQUES RAPET en CHRIST. MOREAU verdeeld voor hunne geschriften, sur les causes de la misère et les moyens d'y remédier.

Op voorstel van de *Section d'économie politique et de statistique* en de *Section d'histoire générale* heeft de academie de twee volgende prijsvragen voor het jaar 1842 uitgeschreven:

Rechercher, 1. quels sont les modes de loyer ou d'amodiation de la terre, actuellement en usage en France; 2. à quelles causes tiennent les différences qui subsistent entre ces modes de loyer et les changemens qu'ils ont éprouvés; 3. quelle est l'influence de chacun de ces modes de loyer sur la prospérité agricole. De antwooiden moeten op den 31 October 1841 ingekomen zijn: de nitgelooofde prijs is 1500 franken.

Retracer l'histoire des États Généraux en France depuis 1301 jusqu'en 1604; indiquer le motif de leur convocation, la nature de leur composition, le mode de leurs délibérations, l'étendue de leur pouvoir; — déterminer les différences qui ont existé à cet égard, entre les assemblées et les parlemens d'Angleterre et faire connaitre les causes qui les ont empêchés de devenir comme ces derniers, une institution régulière de l'ancienne monarchie. Dit antwoord moet ingezonden zijn 31 December 1841 en de prijs is 1500 franken.

De prijs van 5000 franken door den heer FÉLIX DE BEAUJOUR ingesteld, is beloofd aan den schrijver van het beste antwoord op de vraag: Quelles sont les applications pratiques les plus utiles que l'on pourrait faire du principe de l'association volontaire et privé au soulagement de la misère. De antwooiden moeten 30 September 1842 bij de Secretaris der akademie ingekomen en in het Fransch of Latijn geschreven zijn.

